

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI
TƏHSİL NAZİRLİYİ
BAKİ DÖVLƏT UNİVERSİTETİ

TƏHMİNƏ RÜSTƏMOVA

FARS DİLİ

(qısa kurs)

Bakı Dövlət Universiteti Şərqsünashq fakültəsi
Elmi Şurasının 2013-cü il 21 may tarixli
iclasının (protokol №6) qərarı ilə çapa
məsləhət görülmüşdür.

“Elm və təhsil”
Bakı – 2013

İxtisas redaktoru:

Tofiq Cahangirov

Filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent

49.55

R 96

Rəyçilər:

Nigar Musayev

Filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent

Mehman Tanrıverdiyev

Filologiya üzrə fəlsəfə doktoru

Təhminə Rüstəmovə. Fars dili (qısa kurs).

Bakı, "Elm və təhsil", 2013, 316 səh.

4602000000

N098 – 2013

qrifli nəşr

© «Elm və təhsil», 2013

TƏHMİNƏ RÜSTƏMOVA

F A R S D İ L İ

(QISA KURS)

Dərslik Şərqişünaslıq fakültəsinin fars dili şöbəsindən başqa, fars dili tədris olunan digər fakültələr və şöbələr, həmçinin bu dili müstəqil şəkildə öyrənmək istəyənlər üçün nəzərdə tutulmuşdur.

(Dərslik fars dilinin qısa kursu xarakteri daşıyır)

“Elm və təhsil”
Bakı-2013

GİRİŞ

Klassik ədəbiyyatımızı, həmçinin tarixi keçmişimizə, incəsənətimizə, elmimizə aid qədim yazılı sərvətlərimizi bilavasitə orijinaldan öyrənmək üçün mütəxəssislərimizin fars dilinə bələd olmaları xüsusilə vacibdir. Buna görə də BDU-nun filologiya, tarix, kitabxanaçılıq beynəlxalq münasibətlər və s. fakültələrində, həmçinin şərqşünaslıq fakültəsinin ərəb, türk, urdu, çin, yapon və digər şöbələrində fars dilinin bir fənn kimi tədrisi məqsədəuyğun hesab edilmişdir.

Bu dilin tədrisində əsas məqsəd onun ən zəruri fonetik, qrafik, leksik xüsusiyyətləri və qrammatik quruluşu ilə tələbələri tanış etmək, onları orta çətinlikdə olan fars mənbələrindən müstəqil şəkildə (və ya lüğət vasitəsilə) istifadə etmək bacarığına yiyələndirməkdir. Bu məqsədlə də təlim materialları üç bölmədə verilmişdir: «Əlifba», «Dərslər», «Farsca-azərbaycanca lüğət».

Dərslikdə maraqlananlar üçün «Əlavə oxu materialı»da özünə yer tapmışdır.

Nəzərə alınmalıdır ki, fars dili fonetikasi və qrammatikasına aid qaydalar sisteməlik şəkildə deyil, ayrı-ayrı dərslərin materialında-funksional aspektdə əhatə edilmişdir.

«Əlifba» bölməsində hər hərfin ayrılıqda və hərflər birləşməsi tərkibində yazılış şəkilləri və yazılış qaydaları, ifadə etdiyi səslər konkret misallar əsasında izah edilir. Məlumdur ki, fars dilinin əlifbası ərəb qrafikasına əsaslanır. Bu əlifbada hərflərin əksəriyyəti ayrılıqda bir cür, başqa hərflərlə bitişən zaman isə ayrı cür yazılır.

Fars qrafikasında eyni cür işarələr hərflərin və hərflərin nöqtələrin sayına görə konkret bir hərfləri bildirir (məs: ب – «be», پ – «pe», ت – «te», س – «se»); sözlərin ortasında qısa saitlər yazılmaz; bir hərflər bir neçə müxtəlif səsi ifadə edir (məs: و – «vav» adlanan hərflər v, o, u və ou diftonq səslərini ifadə edir); bir neçə müxtəlif qrafikalı hərflər yalnız bir səsi ifadə edir (məs: z

səsi z – «ze», ذ «zal», ض «zad», ظ «za» hərfləri ilə ifadə olunur); eyni qrafik tərkibli söz müxtəlif cür tələffüz oluna bilər (məs: گرد sözü «gərd» - toz, «gerd» - dəyirmi, «qord» - pəhləvan); bəzi sözlər bir cür yazılır, başqa cür oxunur (məs: خواهش (xahəş) – xahiş, بالآخره (beləxərə) – nəhayət, xülasə); hərflər böyük və kiçik yazılışına görə fərqlənmir (məs: خانه (xane) – ev, خليل (Xəlil) – xüsusi isim.

Fars sözlərinin düzgün tələffüzünü öyrətmək məqsədilə dərslikdə hər sözün mənası ilə yanaşı, onun transkripsiyası da verilmişdir.

Fars dilində felin indiki zamanını, həmçinin əmr, bacarıq, lazım, icbar və s. şəkillərini, ümumiyyətlə, مضارع التزامی formasını düzəltmək üçün bilavasitə feil kökündən istifadə edilir. Feil kökünü tapmaq üçün isə bu dildə konkret bir qayda yoxdur. Bu çətinliyi nəzərə alaraq müəllif kitabda ən işlək sadə və düzəltmə feillərin köklərini verməyi məqsədə uyğun hesab etmişdir.

Dərslinin «Farsca-azərbaycanca lüğət» bölməsində hər dərslə əlaqədar öyrədilən yeni söz və ifadələrdən başqa, bir sıra ən işlək leksik vahidlər də verilmişdir.

Ümid edirik ki, bu dərslik yuxarıda qeyd edildiyi kimi, həm universitet tələbələri üçün, həm də fars dilini müxtəlif kurs və dərnlərdə, həmçinin müstəqil öyrənənlər üçün faydalı olacaq.

Dərslinin quruluşu

Dərslik 1) Əlifbanın öyrədilməsi, 2) 34 dərstdən və hər bir dərstdə verilmiş mətnlə əlaqədar qrammatik material, həmçinin müvafiq tapşırıq və çalışmalardan, 3) əlavə oxu materialı və 4) dərslikdə istifadə olunmuş sözləri əhatə edən «Farsca-Azərbaycanda lüğət» hissələrindən ibarətdir.

Dərslinin «əlifbanın öyrədilməsi» hissəsində hər bir hərfin qısa xarakteristikası, yəni onun yazıda bitişik və ya ayrı yazılması, həmçinin bəzi hərflərin çap və yazı şəkilləri

göstərilmiş və dəqiq şəkildə nümunələr əsasında izah edilmişdir. Məlumdur ki, farsca yazıda hərflərin özündən əvvəlki və sonrakı hərflərlə bitişik, yaxud ayrı yazılması ən ümdə orfoqrafik qayda hesab olunur. Bu qaydaya yiyələnmədən düzgün yazıdan danışmaq olmaz.

Əlifbanın tədrisi boyu ilə yanaşı, hər bir hərfin söz tərkibindəki yazılış qaydası, farsca sadə cümlələr, müəyyən öyrədici tapşırıq və çalışmalar verməklə oxuculara bu dilin necə səslənməsini, xüsusiyyətlərini, incəliklərini çatdırmaq məqsədi güdülmüşdür.

Dərslük «qısa kurs» xarakteri daşdığından burada ən zəruri, yəni düzgün cümlə qurmaq üçün ən lazımlı qrammatik əlaqə vasitələri «dərslər» boyu, asandan-nisbətən çətinə doğru prinsipi əsasında verilmiş və münasib çalışmalar vasitəsilə möhkəmləndirilmişdir.

Ayrı-ayrı «dərs»lərdə verilmiş mətnlər, əsasən, həyati-gündəlik hadisələrin təsviri xarakterlidir.

FARS ƏLİFBASININ XÜSUSİYYƏTLƏRİ HAQQIDA QISA MƏLUMAT

Fars əlifbası 28 hərfdən ibarət olan ərəb əlifbasına 4 hərf əlavə etməklə düzəldilmişdir. Həmin 4 hərf bunlardır: پ (pe), چ (çe), ج (je) və ک (qaf).

Fars əlifbasının bir sıra özünəməxsus xüsusiyyətləri var ki, onları bilmədən bu əlifbanı öyrənmək və yazı qaydalarına yiyələnmək çətinidir. Həmin xüsusiyyətlər, əsasən, aşağıdakılardan ibarətdir:

-fars hərfləri və yazısı sağdan sola doğru yazılır;

-böyük (baş) hərflər yoxdur;

-hərflərin bir qismi yalnız özlərindən əvvəlki hərflərlə, böyük bir qismi isə həm özlərindən əvvəlki, həm də sonrakı hərflərlə birləşmə xüsusiyyətlərinə malikdir;

-hərflərin bir-biri ilə birləşib-birləşməməsinə görə müxtəlif yazı şəkilləri var. Belə ki, hər iki tərəfdən birləşən hərflərin iki, bir neçəsinin isə dörd qrafik şəklə malikdir;

-hərflərdən bəziləri bir neçə səsi ifadə edir, məs: «əlef» dörd səsi, o cümlədən, a, ə, e, o səslərini «vav» dörd səsi –v, o, u, ou, «kaf» -iki səsi – k, k);

-bəzi hərflər isə müxtəlif qrafik şəklə malik olduqları halda, yalnız bir səsi ifadə edirlər (məs: «t» səsi iki, «s» səsi üç, «z» səsi isə dörd müxtəlif hərflə yazılır);

-bir sıra oxşar işarələr var ki, onlar yalnız hərfaltı və hərfüstü nöqtələrin köməyi ilə müəyyən hərflər kimi formalaşmışlar (məs: ب işarəsinin üstündə iki nöqtə yazılırsa, «te» (t) hərfini; üç nöqtə yazılırsa «se» (s) hərfini; altında bir nöqtə yazılırsa «be» (b) hərfini, üç nöqtə yazılırsa «pe» (p) hərfini ifadə edir);

-Sait səsləri ifadə edən xüsusi hərflər yoxdur;

Bu dildəki altı (6) sait səsin, o cümlədən a, u, i, e, ə, o həmçinin ou diftonqunun heç birinin xüsusi (özünə məxsus) hərfi işarəsi yoxdur. Bu səslər müəyyən məqamlarda müxtəlif cür yazılır, bəzən də heç yazılmır. Məsələn: درست (dorost) doğru, düzgün, پزشکی (nezeşk) həkim, مرض (mərəz) xəstəlik sözlərinin tərkibində tələffüz olunan o, e, və ə səsləri yazıda öz əksini tapmamışdır.

Əlifba hissəsində bunların hamısı haqqında məlumat verilir. Burada ümumi şəkildə demək olar ki, bu dildəki sait səslər ya müəyyən hərflə müəyyən bir işarənin (أ، ا، إ، إ)، ya iki hərfin birgə işlənməsi ilə (او، ای)، ya sırf ərəb sözlərindəki «ع» (eyn) hərfi və s. işarələrlə göstərilir.

-fars sözlərini yazılı şəkildə hecalara bölmək və sətərdən sətərə köçürmək imkanı olduqca məhdud və çox hallarda qeyri-mümkündür.

-Fars əlifbası 32 hərfdən ibarətdir.

-Fars dilində 6 sait səs var. Bunların üçü –a, u, i uzun, üçü isə – ə, e, o qısadır.

-Uzun saitlərdən u və i sözlərin əvvəlində «ələf»lə müvafiq hərflərin birləşməsi vasitəsilə, a isə «ələf»in üstündə «mədd» işarəsinin (~) yazılması ilə göstərilir. Sözlərin ortasında və axırında isə həmin saitlər müvafiq hərflərlə –a «ələf», u «vav», i «ye» hərfləri ilə ifadə olunur.

-Qısa saitlər sözlərin ortasında ayrıca hərflərlə işarə edilmir. Sözlərin ortasında tələffüz olunan ə, e, o saitləri müvafiq hərflərin üstündə və altında müəyyən işarələrin - «hərəkələrin» yazılması ilə göstərilir. Həmin hərəkələr aşağıdakılardır:

ə----- (zebər)

e-----(zir)

o-----(piş)

Sözlərin əvvəlindəki ə, e, o qısa saitləri «ələf»in üstündə və altında müvafiq hərəkənin yazılması ilə ifadə olunur: ə-^ا, e-^ا və o-^ا

Qeyd etmək lazımdır ki, hərəkələr yazı təliminin ilk mərhələlərində işlədilsə də, sonrakı mərhələlərdə onlardan istifadə edilmir. Yalnız söz omoqraf xarakteri daşıyarsa düzgün oxu üçün hərəkədən istifadə edilə bilər. Məs: گرد (gərd) toz,

گرد (gerd) yumru, dairəvi

مرد (mərd) kişi, مرد (mord) öldü

پر (por) dolu, پر (pər) qanad və s.

ƏLİFBA CƏDVƏLİ

Hərflərin adı	Yazıdakı şəkilləri	Ifadə etdiyi səslər	Hərflərin adı	Yazıdakı şəkilləri	Ifadə etdiyi səslər
ələf	ا	a, ə, e, o	sad	ص صد	s
be	ب، بـ	b	zad	ض ضد	z
pe	پ، پـ	p	ta	ط	t
te	ت تـ	t	za	ظ	z
se	ث ثـ	s	eyn	ع عـ عـ	ə, e, o
cim	ج جـ	c	ğeyn	غ غـ غـ	ğ
çe	چ چـ	ç	fe	ف فـ	f
he	ح حـ	h	ğaf	ق قـ	q
xe	خ خـ	x	kaf	ك كـ	k, k
dal	د دـ	d	qaf	گ گـ	g, q
zal	ذ ذـ	z	lam	ل لـ	l
re	ر رـ	r	mim	م مـ	m
ze	ز زـ	z	nun	ن نـ	n
je	ژ ژـ	j	vav	و وـ	v, o, u
sin	س سـ	s	ha	ه هـ هـ	h, e
şin	ش شـ	ş	ye	ی یـ	y, i

Hərflər

5. ƏLEF-I –a, ə, e, o

Əlef özündən sonra gələn hərflə bitişik yazılır.

Sözün əvvəlində a belə yazılır: **آ** (əlifin üstündə «mədd» işarəsi qoyulur-**آ**)

Sözün ortasında və axırında a belə yazılır: **ا**

Fars dilində a saiti həmişə uzun tələffüz olunur.

Sözlərin əvvəlində ə, e, o saitləri ələfin müvafiq hərəkətlərlə birgə yazılışı ilə ifadə edilir. Belə ki, **ə-ا e-ا, o-ا**

Əlef yazıda iki məqamda işlənir: 1) ayrılıqda; 2) birləşmənin sonunda. Hər iki məqamda eyni cür yazılır: **ا**

2. BE- ب –B

«be» hərfinin iki qrafik şəkli var. Həm özündən əvvəlki, həm də sonrakı hərflərlə bitişik yazılır:

1) Ayrılıqda və birləşmənin sonunda – **ب**

2) Birləşmənin əvvəlində və ortasında – **بـ**

Misalları yazın və əzbər öyrənin:

أب (ab) – su

با (ba) – ilə, (-la, -lə) (ön qoşma)

باب (bab) – fəsil (əsərdə) بابا (baba) – ata, baba

3. RE- ر – R

re hərfi də əlef kimi bir qrafik şəkllə malikdir. Bu hərflə də özündən sonrakı hərflə bitişik yazılır.

Ayrılıqda və birləşmənin sonunda – **ر**

Misalları yazın və öyrənin:

بار (bar) 1) yük, 2) dəfə

رباب (robab) – rübab (musiqi aləti)

ابر (əbr) – bulud,

ببر (bəbr) – bəbir

را (ra) son qoşma (təsirlik hal şəkilçisinin qarşılığı)

4. TE- ت -T

Bu hərf «be» hərfi kimi, həm özündən əvvəlki, həm də sonrakı hərflərlə bitişik yazılır. İki qrafik şəkllə malikdir:

1. Ayrılıqda və birləşmənin sonunda – ت

2. Birləşmənin əvvəlində və ortasında – ت

Misalları yazın və əzbər öyrənin

آت (at) –cəm şəkilçisi (ərəb dilində)

بت (bot) -1) büt, 2) gözəl تا (ta) -1) ədəd, dənə, 2) qat

تبر (təbər) – balta 3) (ön qoşma (qədər)

بتا (bota) –ey gözəl تاب (tab) –taqət

تب (təb) –hərərət, qızdırma

Tapşırıq:

Aşağıda transkripsiya ilə verilmiş sözləri fars əlifbası ilə yazın və mənalarını öyrənin.

Ta önqoşma (qədər, kimi, -dək), tar (tar musiqi aləti, tab (qüvvə, güc), bar, tatar, barbər (yükdaşıyan), bərabər,

5. DAL – د -D

Özündən sonrakı hərflə bitişmir. Bir qrafik şəkllə malikdir.

Ayrılıqda və birləşmənin sonunda –د

Misalları yazın və öyrənin:

در (dər) 1) qapı, 2) ön qoşma (-da, -də şəkilçisinin qarşılığı)

بد (bəd) –pis

داد (dad) 1) verdi, 2) ədalət, بدر (bədr) -14 günlük ay

Tapşırıqlar:

1. Transkripsiya ilə verilmiş sözləri fars hərfləri ilə yazın və mənalarını öyrənin:

darəd (varıdır, malikdir), dərd (dərd, ağrı) bəradər (qardaş), ard (un), bord (apardı), bərabər, təbər, təb (hərərət), رباب (robab (musiqi aləti))

2. Cümlələri oxuyun, dəftərinizə yazın və tərcümə edin.

بابا تیر دارد. برادر تار دارد. بابا آب داد. برادر رباب دارد.

6. ZE-ز-Z

Özündən sonrakı hərflə bitişmir. Bir qrafik şəklə malikdir.

Ayrılıqda və birləşmənin sonunda-ز

Misalları yazın və öyrənin:

زر (zər) – qızıl

زرد (zərd) – sarı

بز (boz) – keçİ

ابزار (əbzar) – alətlər

دراز (deraz) – uzun دزد (dozd) – oğru

Tapşırıqlar:

1. Transkripsiya ilə verilmiş sözləri fars hərfləri ilə yazın və mənalərini öyrənin.

Baz (açıq), raz (sirr), zəd (vurdu, çaldı, döydü), deraz (uzun), əz – ön qoşma (-dan, -dən), əz bazar (bazardan), azad, Araz.

2. Cümlələri yazın, düzgün tələffüzünü öyrənin və tərcümə edin.

آزاد برادر دارد. آراز تار دارد. آراز تار زد. آزاد در زد. برادر رباب دارد.

7. NUN - ن-N

Hər iki tərəfdən bitişik yazılır.

1. Ayrılıqda və birləşmənin sonunda – ن

2. Birləşmənin əvvəlində və ortasında – ن

Misalları yazın və öyrənin:

آن (an) – o (işarə əvəzliyi)

نان (nan) – çörək

تن (tən) – bədən

بندر (bəndər) – liman

زبان (zəban) – dil

دندان (dəndan) – diş

Tapşırıqlar

1. Transkripsiya ilə verilmiş sözləri fars hərfləri ilə yazın və mənalərini öyrənin

zən (qadın), zədən (vurmaq, döymək, çalmaq), ənar (nar), bəna (bina), nəbat (nabat), nəzd (yanında), nader (Nadir), naz

2. Cümlələri yazın, düzgün tələffüzünü və tərcüməsini öyrənin.

زن نان دارد. زن نان داد. آراز تار دارد. نادر انار دارد. نادر انار داد. آزاد نبات دارد. آراز نبات داد.

8. MIM-م –M

Hər iki tərəfdən bitişik yazılır.

1. Ayrılıqda və birləşmənin sonunda - م

2. Birləşmənin əvvəlində və ortasında – م

Misalları yazın və əzbər öyrənin

بام (bam) – dam

نام (nam) - ad

نم (nəm) – yağ, nəm

بم (bəm) – ahəstə səs, pəstən

مادر (madər) – ana

من (mən) – mən

تمام (təmam) – tamam

مرز (mərz) – sərhəd

Tapşırıqlar:

1. Transkripsiya ilə verilmiş sözləri fars hərfləri ilə yazın və mənalərini öyrənin.

Darəm (varımdır), medad (karandaş), dam (tələ), aməd (gəldi), bamdad (səhər, sübh), namdar (adlı-sanlı, məşhur), zəman (zaman), mərd (kişi), Morad, madərəm (anam)

2. Sözlərin transkripsiyasını yazın:

برادر. برابر. باربر. بندر زرد. زمان، زبان، مراد، مداد، مادر،

دندان، رباب

3. Cümlələri yazın, düzgün tələffüzünü və tərcüməsini öyrənin:

من مادر دارم. من برادر دارم. من بابا دارم. من تار دارم. مادر آمد. مادر از بازار آمد. نادر از بازار آمد. آزاد مداد دارد. مادرم نان داد.

9. SIN - س - S.

Əvvəlki hərfərdən yazı və çap şəkillərinin müxtəlifliyi ilə fərqlənir. Hər iki tərəfdən bitişik yazılır:

çap şəkli

yazı şəkli

1. Ayrılıqda və birləşmənin sonunda س

2. Birləşmənin əvvəlində və ortasında – س

Qeyd etmək lazımdır ki, əlyazmalarında, çox hallarda, «sin» hərfinin yazı şəklindən istifadə olunur.

Misalları «sin» hərfinin yazı şəkli ilə yazın və öyrənin:

داس (das) – oraq

درس (dərs) – dərs

بیس (bəş) – 1) kifayət; 2) çox

سرد (sərd) – soyuq

است (əst) – dır⁴ (xəbər şəkilçisi)

سرباز (sərbaz) – əsgər

بستر (bəstər) – yorğan-döşək, yatacaq

بیمارستان (bimarestan) – xəstəxana

Tapşırıqlar:

1. Sözləri oxuyun və mənalarını söyləyin.

راز، زبان، زر. نام، نان، مرز، زرد، بام. آمد، داد. زد، دراز، دارم. دارد. بامداد. دندان، زبان، زرد، تمام مداد، انار، مرد. دام.

2. Transkripsiya ilə verilmiş sözləri fars hərfləri ilə yazın və mənalarını əzbər öyrənin.

Əsb (at), bəst (bağladı, ördü), səbz (yaşıl), dəst (əl), rast (doğru, sağ), sost (süst), dastan, dorost (doğru, düzgün), rastəst (doğrudur, düzgündür), madərəm (anam).

3. Cümlələri oxuyun, yazın və tərcümə edin.

برادرم (qardaşım) درس دارد. درس آسان است. بابا داس دارد.
مادرم از بازار آمد.

آن سرباز است. آن زن است. آن مادرم است. آن برادرم است. آن
مداد است. مداد سبز است. آن اسب است. آن اسب زرد است.

4. Verilmiş sözlərdən istifadə edərək dörd cümlə düzəldib
yazın və tərcümə edin.

مادرم، برادرم، نان، تار، دارد، آزاد، داد، ساز، مداد، است، زرد،
زد.

5. Cümlələri tamamlayın:

آن زن مادرم... مادرم از بازار ... برادرم ساز.... آن تار.... آن.
مداد... آن اسب زرد....

10. PE-پ-P

ب və ت hərfləri kimi, həm özündən əvvəlki, həm də sonrakı
hərflərlə bitişik yazılır. Eynilə ب hərfi kimi yazılır. Fərq yalnız
nöqtələrinin sayındadır.

1. Ayrılıqda və birləşmənin sonunda - پ

2. Birləşmənin əvvəlində və ortasında -پ

Misalları yazın və öyrənin:

پاپ (pap) – papa پات (pat) – pat (şahmatda)

سپس (sepəs) – sonra پر (pər) – qanad

پسر (pesər) – oğul, oğlan پس (pəs) - sonra

پدر (pedər) – ata پند (pənd) – nəsihət

سپر (sepər) - qalxan پا (pa) – ayaq

Tapşırıqlar:

1. Transkripsiya ilə verilmiş sözləri fars hərfləri ilə yazın və
mənalərini öyrənin

Pər (qanad), post (poçta), sepəs (sonra), por (dolu), pəs
(sonra), pəs əz an (ondan sonra), dəst, rast,

2. Cümlələri oxuyun, yazın və tərcümə edin.

پدرم برادر دارد. مادرم برادر دارد. من برادر دارم. آن پسر برادر دارد. نادر تار دارد. آزاد ساز دارد. مراد رباب دارد. مردان تار زد. پدرم ساز زد. آن مادرم است. آن پدرم است. مادرم آمد. پس از آن پدرم آمد.

3. Sözləri oxuyun və mənalarını yadınıza salın.

درست، راست، سپر، پا، سبز، زرد، بستر، ترب، بت، سرد. سپس، پند، دارم، بامداد، مرد، زن.

4. Cümlələri fars hərfləri ilə yazın və tərcümə edin:

Mən dərs darəm. An pesər bəradər darəd. An pesər medad darəd. Medad səbzəst. Baba pənd dad. Madərəm nan dad. Bəradərəm sərbazəst.

11. ش-ŞIN-Ş

Sin hərfi kimi şin hərfinin də yazı və çap şəkilləri var və bunlar bir-birindən fərqlənir. Bu hərf də hər iki tərəfdən bitişik yazılır.

Çap şəkli

Yazı şəkli

1. Ayır və sonda ش

2. Əvvəldə və ortada ش

Misalları yazarkən ش hərfinin yazı şəklindən istifadə edin və öyrənin:

آش (aş) – şorba

ارزش (ərzeş) – dəyər, qiymət

آتش (ateş) – od

ارتش (ərteş) – ordu

شام (şam) – axşam yeməyi

شب (şəb) – axşam, gecə

مشت (moşt) – yumruq

بشر (bəşər) – bəşər, insan

Tapşırıqlar:

1. Transkripsiya ilə verilmiş sözləri fars hərfləri ilə yazın və mənalarını öyrənin.

Şad (şən, şad), şen (çinqıl, qum), şərbət, şoma (siz), poşt (arxa), dəşt (çöl, səhra), abpaş (susəpən), pəşm (yun), şeş (altı), şod (oldu), təmən şod (qurtardı).

2. Sözlərin transkripsiyasını yazın və mənalarını yada salın.
درست، زبان، دندان، بستر، پسر، پدر، راست، دست، برابر،
مادر، سرد، پشت، آمد، زد، برد، مرد، سپر، اسب.

3. Cümlələri yazın, oxuyun və tərcümə edin.
آن مداد است. مداد سبز است. آن شاد است. آن آزاد است. مراد
آمد. مراد درس دارد. درس آسان است. زمستان (qış) آمد. زمستان
سرد است.

4. Cümlələri fars dilinə tərcümə edin.
Mənim qardaşım var. Qardaşımın atı var. At sarıdır. Atamın
tarı var. Atam tar çaldı. Nadirin sazı var. Mərdan saz çaldı.

12. LAM - ل - L

Hər iki tərəfdən bitişik yazılır.

1. Ayrılıqda və sonda - ل

2. Əvvəldə və ortada - لـ

بال (bal) – qanad	سال (sal) – 1) il, 2) yaş
پل (pol) – körpü	بلبل (bolbol) – bülbül
لب (ləb) – dodaq	سالم (salem) – sağlam
بلند (bolənd) – uca, uzun	بلد (bələd) – bələd

Tapşırıqlar:

1. Transkripsiya ilə verilmiş sözləri fars hərfləri ilə yazın, düzgün tələffüzünü və mənalarını öyrənin.

Lebas (paltar, geyim), mənzəl (mənzil), delbər (Dilbər – ad), delşad (Dilşad –ad), şamel (Şamil-ad), mosəlsəl (pulemyot), monaseb (münasib), del (ürək), şal (şal), bolbol (bülbül).

Qeyd. ل hərfləri özündən sonra gələn ələflə (l) belə birləşir: لا
Məsələn, سلام (salam), تالار (salon), دلارا (Dilara-ad), بالا
(yuxarı), بلا (bəla).

2. Cümlələri fars dilinə tərcümə edin.

Dilaranın atası var. Dilşadın qardaşı var. Bülbülün qanadı
var. Bülbül sarıdır. Paltar yaşıldır. O bina ucadır. Mərdan
salam verdi. Atam bazardan gəldi.

3. Sözlərin transkripsiyasını yazın və mənalərini yadınıza
salm.

بلد، بال، بالا، بلا، لب، بلند، شش، شب، لباس، لازم، منزل، دلارا،
سلام.

4. Cümlələri dəftərinizə köçürün və Azərbaycan dilinə
tərcümə edin.

بلبل بال دارد، لباس زرد است. آن زن مادرم است
آن پسر برادرم است. آن مرد پدرم است. لباس بلند است. مراد
تارزن (tarçalan) است.

5. Cümlələri tamamlayın:

آن لباس زرد... آن پسر برادرم....
برادرم از بازار... مادرم در منزل
برادرم تارزن.... پدرم ساز زن (sazçalan)

13. CIM-ج-C

Hər iki tərəfdən bitişik yazılır. Bu hərfin də yazı və çap
şəkilləri var. Yazı şəkilləri dörd çap şəkilləri isə ikidir.

Çap şekli

yazı şekli

1. Ayrılıqda - ج

2. Birləşmənin əvvəlində →

3. Birləşmənin ortasında →

4. Birləşmənin sonunda - ج

باج (bac) – bac-xərac

تاج (tac)-tac

ج
ب
ج

جلد (celd) – cild	جا (ca) – yer
مجلس (mæcles) – mæclis	مجال (mæcal) – macal, vaxt
پنج (pənc) – beş	رنج (rənc) – əziyyət, zəhmət

Tapşırıqlar:

1. Sözləri ج hərfinin yazı şəklindən istifadə edərək dəftərinizə köçürün, düzgün oxunuşunu və mənalarını öyrənin.

تارج (tarac), جالب (caleb) - maraqlı, cəlbədicı, تاجر (tacer) - tacir, تجارت (tecarət), جلال Cəlal, مجال mæcal, برج (borc) - qüllə, جاندار (candar) - canlı, جشن (cəşn) bayram, şənlik.

2. Transkripsiya ilə verilmiş sözləri fars hərfləri ilə yazın və mənalarını yadınıza salın.

Sər, ləb, dəndan, zəban, tən, dəst, pa, can, pedər, madər, bəradər, pesər, mərd, zən, rənc, şoma.

3. Qarşı-qarşıya verilmiş sözlərin yazılışını (oxşar hərfləri) müqayisə edin və fərqlərini öyrənin.

اسب - است

با - پا

دست - دشت

تاج - باج

4. Cümlələri oxuyun və tərcümə edin.

آن پسر برادرم است. نامش جلال است. جمال در دبستان است. جمال از دبستان آمد. مردان در منزل است. راسم تار دارد. راسم تارزن است. دلشاد تار زد. دلارا ساز زد. دلبر سلام داد. دلارا آمد. سلام داد. پدرم در منزل است.

lüğət

دبستان (dəbestan) – ibtidai məktəb

در (dər) – 1) Qapı; 2) yerlik halı bildirən ön qoşma

نامش (naməş) – adı, onun adı

تارزن (tarzən) – tarçalan

Təşdid işarəsi -

Təşdid işarəsi hərfin üstündə yazılır və həmin hərfin ifadə etdiyi səsin tələffüzünü şiddətləndirir.

Azərbaycan və rus dillərində elə sözlər vardır ki, onların tərkibində eyni hərf qoşa, yanaşı yazılır. Məsələn: səkkiz, kommuna, rəqqasə, rəssam, həll, Məhəmməd, Cabbar və s.

Fars dilində bu tipli sözlərin yazılışında həmin qoşa hərflərdən yalnız biri yazılır və həmin hərfin üstündə «təşdid» işarəsi (َ) qoyulur. Məsələn: بَنَّا (bənnə) – bənnə

رَسَّام (rəssam) – rəssam

نَجَّار (nəccar) – dülgər

بَزَّاز (bəzzaz) – satıcı-parça satıcısı

جَبَّار (cəbbar) – Cabbar

دَرَّ (dorr) – dürr

سَرَّ (serr) – sirr

تَجَّار (toccar) – tacirlər.)

Qeyd etmək lazımdır ki, dövrü ədəbiyyatda, kitablarda çox zaman «təşdid» yazılmır. Amma tələffüz olunur.

5. Cümlələri oxuyun və tərcümə edin:

آن پسر نجار است. آن پسر رسام است، آن پسر جبار است. برادرم بناست. پدرم بزاز است.

14. VAV - و - v, u, o, ou

Bu hərfin bir qrafik şəkli vardır, yalnız özündən əvvəl gələn hərflə bitişik yazılır.

Deməli, ayrılıqda və birləşmənin sonunda belə yazılır: و

a) hərfi «v» səsinə (samitini) ifadə edir.

ورزش (vərzeş) – idman

پرواز (pərvaz) – uçuş, uçma

جواب (cəvab) – cavab

سوار (səvar) – atlı

سرو (sərv) – sərv (ağac)

سواد (səvad) – savad

b) hərfi «u» səsini (saitini) ifadə edir.

رو (ru) – üz روز (ruz) – gün, gündüz

نور (nur) – işıq مور (mur) – qarışqa

دور (dur) – uzaq دوست (dust) – dost

c) hərfi «o» səsini (saitini) ifadə edir

دو (do) – iki تو (to) – sən

Qeyd. Sözün əvvəlində o səsi «ا» (əlif) ilə yazılır. Məs.:
استاد (ostad)

ç) hərfi ou diftonqunu ifadə edir.

روشن (rouşən) – işıq, işıqlı دولت (doulet) – dövlət

جو (cou) – arpa نو (nou) – təzə, yeni

موج (mouc) – dalğa دوران (douran) – dövrən

Qeyd: sözün əvvəlində gələn «u» səsi və «ou» diftonqu belə yazılır: او başqa sözlə, belə hallarda «و»-dan əvvəl ələf yazılır.

Məsələn:

او (u) – o (şəxs əvəzliyi) اوت (ut) – avqust

اوج (ouc) – yüksəklik, zirvə اولاد (oulad) – övlad

Tapşırıqlar:

1. Transkripsiya ilə verilmiş sözləri fars hərfləri ilə yazın, düzgün tələffüzünü və mənalarını öyrənin.

Nav (hərbi gəmi), zud (tez), nəvazeş (nəvaziş), cəvan (cavan), şəlvar (şalvar), sud (fayda, mənfəət), şoura (şura), nəvəd (doxsan), tup (top), əbrü (qaş), cour (cəfa, əziyyət), nəvar (lent), bud (idi).

2. Cümlələri dəftərinizə yazın və tərcümə edin.

مادرم در دبستان بود. او از دبستان آمد. مادرم نان داد. برادرم نجار است. او در دبستان است. من بابا دارم. بابام نود سال دارد. او در منزل است. منزل دور است.

3. Cümlələri fars dilinə tərcümə edin.

Mənim iki qardaşım var. Onun beş qardaşı var. Qardaşım məktəbdədir. O, dülğədir. Anam evdədir. Atam məktəbdən gəldi. Atamın atı var. At sarıdır. Qardaşımın iki yaşı var. Babanın doxsan yaşı var.

4. Verilmiş sözlərdən istifadə edərək cümlələri tamamlayın.

دبستان، نجار، زد، دارم، دارد.

برادرم... است. مادرم از... آمد. پیام نود سال پدرم تار...

5. Cümlələri köçürün, düzgün oxunuşunu və tərcüməsini öyrənin.

آن پسر است. آن پسر جواد است. جواد دو سال دارد. جواد توپ دارد. آن پسر شامل است. شامل شش سال دارد. شامل پنج مداد دارد. او برادرم است. برادرم در دبستان است. من درس دارم. درس آسان است. من جواب دادم. (cavab verdim)

6. Sözləri oxuyun və mənalarını yadınıza salın.

سود، سواد، نور، نوار، دو، پنج، شش، من، تو، او، ما شما، آنان، رسام، سلام، اوت، نجار، تالار، دبستان، روشن، نو، بئا، بالا، دولت، سوار.

Qeyd. Bunlar şəxs əvəzliləridir:

من (mən) – mən

ما (ma) – biz

تو (to) – sən

شما (şoma) – siz

او (u) – o

آنان (anan) – onlar

15. KAF – ک - k, k

Hər iki tərəfdən bitişik yazılır. Sözüün tərkibindəki yerindən asılı olaraq iki səsi – k, k, - ifadə edir.

1. Ayrı və sonda - ک

2. Əvvəldə və ortada – ک

Misalları yazın və öyrənin

«k» səsini ifadə edir:

باک (bak) – qorxu

اردک (ordək) – ördək

پزشک (pezeşk) – həkim

پتک (potk) – çətk

کتاب (ketab) – kitab

کرد (kərd) – etdi

شکر (şəkər) – şəkər

پشمک (pəşmək) – peşmək (halva)

«k» səsini ifadə edir:

Kaf - ک hərfi a, o, u saitlərindən və ou diftonqundan əvvəl gələn zaman «k» səsini (kollektiv, kommuna sözlərindəki kimi) bildirir. Bu zaman traskripsiya işarəsi belədir: K

Qeyd 1: ک hərfi özündən sonra gələn «əlef»lə belə birləşir: ک مəsələn, کار (iş)

Qeyd 2: ک hərfi özündən sonra gələn «lam» (ل) hərfi ilə belə birləşir: کل Məsələn: کلم (kələm) شکل (şekl) – şakil.

Tapşırıqlar:

Sözlərin yazılışını, düzgün tələffüzünü və mənalarını öyrənin.

کار (kar) – iş

کار کرد (kar kərd) – işlədi

کارد (kard) – bıçaq

کشور (keşvər) – ölkə

کرد (kord) – kürd

کشاورز (keşavərz) – əkinçi

کلاس (kelas) – sinif

کور (kur) – kor

شکل (şekl) – şakil

کود (kud) – gübrə

کم (kəm) – az

کوکب (koukəb) – ulduz

کبک (kəbk) – kəklik

2. Transkripsiya ilə verilmiş sözləri fars hərfləri ilə yazın düzgün tələffüzünü və mənalarını öyrənin.

Kamran (Kamran – ad), kateb (katib), kala (əmtəə, mal), məskən, kəmal (Kamal- ad), şekar (şikar, ov), kəbutər (göyərçin), kudək (uşaq), məkan (məkan), əkbər (Əkbər-ad), kor (Kür-çay adı)

3. Cümlələri fars dilinə tərcümə edin. Kamalın kitabı var. Kitab marafılı (جالب- caleb)dır. Mənim işim var. Anamın işi

var. Atam işlədi (کار کرد). Kamran məktəbdədir. Kamilin dərsi var. Qardaşım həkimdir. Əkbər məktəbdədir.

4. Cümlələri tərcümə edin.

آن پسر کامران است. آن پسر کامل است. کامران برادر دارد.
کامران شش سال دارد. کامل پنج سال دارد. کامران کتاب و مداد دارد. پدرم پزشک است. مادرم کار دارد. برادرم کار کرد. اکبر در کلاس است.

Lügət

و (və) – və (bağlayıcı)

پزشک (pezeşk) – həkim

5. Sözlərin transkripsiyasını yazın

اکرم، اکبر، کمال، کردستان، شکار (ov)، کلام، مکان، شکل، کار، کاتب، کامل.

16. QAF - گ - G, Q

Bu hərf k hərfinin yazı xüsusiyyətlərini eynilə özündə əks etdirir. İki yazılış şəklinə malikdir:

ک hərfindən fərqi yalnız «sərkeş»in iki olmasındadır.

Müqayisə edin: کرد (kərd) – etdi, گرد (gərd) – toz

1) آyrı və sonda - گ

2) Əvvəldə və ortada - گ

«g» səsini ifadə edir:

رنگ (rəng) – rəng برگ (bərg) – yarpaq

زنگ (zəng) – zəng جنگ (cəng) – müharibə, döyüş

گردش (gərdəş) – gəzinti, gəzmə گرد (gərd) – toz

کارگر (kargər) – işçi, fəhlə لنگر (ləngər) – (lövbər)

Qeyd 1. گ hərfi də a, o, u saitlərindən və ou diftonqundan əvvəl «q» səsini ifadə edir.

Qeyd 2. گ hərfi özündən sonra gələn «əlef»lə belə birləşir: گا. Məsələn, گارد (qvardiya), روزگار (ruzigar). Bu hərflər özündən sonra gələn ل (lam) hərfi ilə belə birləşir: گل Məsələn گل (qol) – gül, گلاب (qolab) – gülab, جنگل (cəngəl) - meşə

Tapşırıqlar:

1. Transkripsiya ilə verilmiş sözləri fars hərfləri ilə yazın, düzgün oxunuşunu və mənalarını öyrənin.

Bozorg (böyük), gerd (girdə), qaz (qaz-yanacaq), quş (qulaq), gerdu (qoz), cəgər (ciyər), quşt (ət), qoldan-(güldan), gərm (isti), kargər (fəhlə, işçi), amuzqar (müəllim-orta məktəbdə), səngər (səngər), əgər, məgər, gərdən (boyun).

2. Cümlələri tamamlayın.

برادرم شاگرد... مادرم آموزگار... پدرم کارگر...
 من کتاب و مداد... او گل... گل زرد...
 شاگرد از دبستان... گلارا در منزل... بنا بزرگ...

3. Cümlələri tərcümə edin.

پدرم در دبستان است. او از دبستان آمد. دبستان دور است. شاگرد در کلاس است. کلاس گرم است. مادرم در دبستان بود. او از دبستان آمد. دبستان بزرگ است. برادرم آموزگار است. پدرم کارگر است.

4. Sözlərin transkripsiyasını yazın və tələffüz edin.

کارگر. گرم. کامران. کمال. روزگار. گردش. گلاب. گلدان. جنگل، گردو (qoz)، گوش، آموزگار، اکبر، کاتب، مسکو (moskou) (Moskva) –، لنگران، کاتب، شکار، زنگ.

5. Cümlələri fars dilinə tərcümə edin.

Atam məktəbdədir. Anam evdədir. Qardaşım Moskvadadır. Sınıf böyük və işıqlıdır. Kamran ov etdi. Əkrəmin sazı var. O, saz çaldı. Şakirin tarı var. O, tar çaldı. O, tarçalandır.

17. YE-ی-Y,I

Bu hərf həm «y» samitini, həm də «i» saitini ifadə edir. Hər iki tərəfdən bitişik yazılır.

1) Ayrılıqda və birləşmənin sonunda - ی

2) Birləşmənin əvvəlində və ortasında – ی

Misalları yazın və öyrənin:

1) «Y» səsini ifadə edir.

دی (dey) – İran təqvimində 10-cu ayın adı

نی (ney) – qamış, tütək, ney

یک (yek) – bir

دانشیار (daneşyar) – müəllim (ali məktəbdə)

یادگار (yadeqar) – yadigar

میدان (meydan) – meydan

2) «I» səsini ifadə edir.

بازی (bazi) – oyun آری (ari) – bəli

کشتی (kəşti) – gəmi ولی (vəli) – lakin, amma

میز (miz) – stol ریش (riş) – saqqal

دیروز (diruz) – dünən نیست (nist) – deyil, yoxdur

Qeyd: Sözü əvvəlində «i» gələrsə «ی»-dən əvvəl «əlef» yazmaq lazımdır. Məsələn, İran – این، ایران (in)-bu, اینجا (inca)-bura, buraya, burada və s.

Tapşırıqlar:

1. Transkripsiya ilə verilmiş sözləri fars hərfləri ilə yazın, oxuyun və mənalarını öyrənin.

Yasəmən (yasəmən), yek (bir), inca (bura, buraya), işan (onlar), yeksan (bir cür), şir (süd), dir (gec), diruz (dünən), limu (limon), dəbirestan (orta məktəb), nəzdik (yaxın), şirin (şirin), pir (qoca).

2. Cümlələri yazın, oxuyun və tərcümə edin.

شربت شیرین است. بابام پیر است. پدرم جوان است. منزل نزدیک است کشتی بزرگ است. لیمو زرد است. برگ سبز است.

برادرم دو سال دارد. او شاگرد نیست. مادرم آموزگار است. او پزشک است.

3. Adların yazılışını və tələffüzünü öyrənin

کامران، کامل، کمال گلارا، گلزار، گلنار، دلارا، دلبر، میرزا، گلشن، گل میرزا، گل اندام. گل پری

Qeyd. Bəzi ərəb mənşəli sözlərin sonundakı «ی» hərfi «a» səsinə ifadə edir. Məsələn, کبری (kobra) – Kubra, لیلی – Leyla

4. Cümlələri tamamlayın:

- پدیرت (atan) آموزگار...؟ بلی، پدیرم آموزگار
او الان (əlan) indi- در دبیرستان...؟ در دبیرستان نیست، در منزل...

آن پسر کیست (kimdir)؟ این پسر دوستم (dostum) ...

18. FE - ف - F

Hər iki tərəfdən bitişik yazılır.

1) Ayrılıqda və birləşmənin sonunda – ف

2) Birləşmənin əvvəlində və ortasında – ف

Misalları yazılışını və mənalarını öyrənin

برف (bərf) – qar

رف (rəf) – rəf

کیف (kif) – çanta

نəcəف (nəcəf) – Nəcəf-ad

فردا (fərda) – sabah

فرمان (fərman) – əmr

سفر (səfər) - səyahət, səfər

تفنگ (tofəng) – tufəng

Tapşırıqlar:

1. Transkripsiya ilə verilmiş sözləri fars hərfləri ilə yazın, düzgün oxunuşunu və mənalarını öyrənin.

Səfid (ağ), əfsər (zabit), nəft (neft), səfir, dəftər, af(e)tab (günəş), kəf (ovuc), futbal (futbol), kəfş (ayaqqabı), kəftər (göyərçin), kələf (kələf, yumaq), famil (fəmiyyə), mofid (faydalı).

2. Cümlələri yazın, oxuyun və tərcümə edin.

من کیف دارم. وفا دفتر دارد. اکبر دف دارد. دف بزرگ است.
فرید پنج دفتر و دو کتاب دارد. من برادر دارم. او افسر است. برادرم
سی سال دارد.

3. Verilmiş cədvəl əsasında cümlələr qurun və tərcümə edin.

دارم	} کتاب، دفتر، کیف...}	} من - تو - او -
داری		
دارد.		

Nümunə: من برادر دارم. تو برادر داری. او برادر دارد.

4. Verilmiş sözlərdən uyğun gələnini nöqtələrin yerində yazmaqla cümlələri tamamlayın.

Sözlər: سبز، جالب، بزرگ، نزدیک، سفید، زرد، روشن،
کیف... است، کلاس... است، برگ... است، کتاب... است.
دفتر... است. لیمو... است. دبیرستان... است.

19. ĞAF - ق - ğ

1) Ayrılıqda və birləşmənin sonunda - ق

2) Birləşmənin əvvəlində və ortasında - ق

Qeyd. Ğ hərfinin ifadə etdiyi səs fars dilinin səciyyəvi səsi olub Azərbaycan dilindəki «q» səsindən bir qədər arxa məxrəcdə tələffüz olunur. Transkripsiyada verilmiş «ğ» şərti işarədir. Əslində bu səs «ğ» kimi tələffüz olunmur, yuxarıda qeyd edildiyi kimi, «q»dan bir qədər arxada «ğ»ya yaxın məxrəcdə tələffüz olunur. Məsələn:

برق (bərg)	– 1) elektrik, elektrik cərəyanı, 2) parıltı		
لایق (layeğ)	– layiq	قایق (ğayeğ)	– qayıq, lodka
قلم (ğələm)	– qələm	قالی (ğali)	– xalı
مقیاس (meğyas)	– ölçü	مقدار (meğdar)	– miqdar

Tapşırıqlar:

1. Transkripsiya ilə verilmiş sözləri fars hərfləri ilə yazın, oxuyun və mənalarını öyrənin.

Ğader (qadir, qüdrətli), ğədəm (addım, qədəm), ğəmər (ay) vəğt (vaxt), ğəsəm (and), ğərar (qərar), şərg (şərq), ğədim (qədim), ğaşoğ (qaşıq), məşrəğ (şərq), moğəddəs (müqəddəs), ğodrət (qüdrət).

2. Cümlələri oxuyun və tərcümə edin.

این مداد است. این مداد سبز است. آن قلم قرمز است. آن کتاب است. آن کتاب جالب است. آن کتاب باز است. این دفتر است. این دفتر سفید است. این کیف است. کیف زرد است. اینجا کلاس است. کلاس بزرگ و روشن است. قدرت شاگرد است. او در کلاس است. آن دفتر نازک است.

Lügət

قرمز (qermez) – qırmızı نازک (nazok) – nazik
باز (baz) – açıq اینجا (inca) – bura, buraya

3. Cümlələri tamamlayın.

من مداد من مداد و قلم و دفتر دفتر نازک
او کتاب او کتاب، قلم، مداد و دفتر کتاب باز
تو قلم؟ بلی، من قلم و دفتر و کیف ... کیف بزرگ
قدرت شاگرد او پدر و مادر و برادر

20. HA-ه -h, e

Bu hərfin yazı və çap şəkilləri bir-birindən fərqlidir. Hər iki tərəfdən bitişik yazılır, dörd yazı şəklinə malikdir:

Çap şəkli	yazı şəkli
1) Ayrılıqda ه	
2) Birləşmənin əvvəlində ه	ه
3) Birləşmənin ortasında ه	ه
4) Birləşmənin sonunda ه، ه	ه، ه

1) «h» səsini ifadə edir:

Misalları yazın, yazılışını və mənalarını öyrənin:

راه (rah) – yol ماه (mah) – ay

آهن (ahən) – dəmir همین (həmin) - həmin
 هست (həst) – var, vardır, mövcuddur
 بهار (bəhar) – bahar, yaz جهان (cəhan) – cahan
 به (beh) – heyva نه (noh) – doqquz
 ها (ha) – cəm şəkilçisi (-lar²)

Tapşırıqlar:

1. Sözləri oxuyun, yazın, mənalarını, yazılışlarını və oxunuşlarını öyrənin.

کاه kah (saman), نهار (nəhar), مهارت (məharət), هفت həft (yeddi), هشت (səkkiz), ماهر (maher) - (mahir, məharətli), هنر (honər) - (hünər, sənət), قهرمان (qəhrəman), هوا (həva), کوه (kuh) - (dağ), مفهوم (məfhum) - (anlayış).

2. Transkripsiya ilə verilmiş sözləri fars hərfləri ilə yazın və mənalarını öyrənin.

Penhan (gizli), səhm (pay), mehr (mehribanlıq), dəh (on), qah (hərdənbir), kolah (papaq), mahi (balıq), dəhan (ağız), şəhr (şəhər), bəhram (Bəhram – ad), şöhrət (şöhrət).

3. Cümlələri oxuyun, yazın və tərcümə edin.

آن پسر بهرام است. بهرام ده سال دارد. او دانش آموز است. او در دبیرستان است. آن زن آموزگار است. او سی سال دارد. هادی در منزل است. آن پسر هفت سال دارد. این پسر نه سال دارد. او کلاه دارد. کلاه سیاه است. از ایران مهمان آمد.

Lügət

ده (dəh) - on
 دانش آموز (daneşamuz) – şagird
 مهمان (mehman) – qonaq
 کلاه (kolah) - papaq
 سیاه (siyah) – qara

سى (si) – otuz

2) «e» səsini ifadə edir:

«ha» - o hərfi yalnız bir qrup sözlərin sonunda «e» səsini ifadə edir. Məsələn,

پرده (pərdə) – pərdə,

پنجره (pəncərə) – pəncərə,

لاله (lale) – lalə,

لانه (lane) – yuva,

دسته (dəstə) – dəstə,

همیشه (həmişə) – həmişə.

Qeyd. Fars dilində yalnız iki köməkçi sözün sonunda «ə» səsi işlənir: و (və) bağlayıcısı və نه (nə) inkar hissəciyi (yox, xeyr). Məsələn: پدر و مادر (nedər və madər) ata və ana

برادرت بزرگ است؟ (bəraderət bozorgəst)

بزرگ نیست، نه (nə, bozorg nist) – yox (xeyr), böyük deyil.

Tapşırıqlar:

1. Transkripsiya ilə verilmiş sözləri fars hərfləri ilə yazın. Düzgün tələffüz və mənalarını öyrənin.

Yazdəh (on bir), pərdə (pərdə), şane (daraq), came (paltar), se (üç), kase (kasa), pənc (beş), pənce (pəncə), həft (yeddi), həfte (həftə), həştad (səksən), dane (dəne), name (məktub), deh (kənd)

2. Cümlələri fars dilinə tərcümə edin.

Atam şəhərdədir. Pərdə ağdır. Lalə qırmızıdır. Məktub uzundur. Çanta qaradır. Ayaqqabı böyükdür. Bir həftə yeddi gündür. (روز است)

3. Cümlələri yazın və tərcümə edin.

من یک برادر دارم. تو دو برادر داری. او سه برادر دارد. ما پنج روز کار کردیم. شما شش روز کار کردید. یک هفته هفت روز است. الهام دانش آموز است. او هفت سال دارد. او در کلاس است. بهرام هم در کلاس است. الهام درسش را نقل کرد. بهرام هم درسش را نقل کرد. بهرام نه سال دارد؟ نه، او ده سال دارد.

Lügət

کار کردیم (kar kərdim) – işlədik

کار کردید (kar kərdid) – işlədiniz

درسش را (dərsəş ra) – dərşini

هم (həm) – da, də bağlayıcısı

نقل کرد (nəql kərd) – danışdı

4. üçüncü tapşırıqda işlənmiş miqdar saylarını seçib yazın.

21. XE-خ - X

«Xe» hərfinin də «cim» hərfi kimi yazı və çap şəkilləri fərqlənir. (əsasən birləşmənin ortasındakı və sonundakı şəkilləri fərqlənir). Bu hərf də hər iki tərəfdən bitişik yazılır.

Çap şəkli

yazı şəkli

1. Ayrılıqda – خ

2. Birləşmənin əvvəlində – خ

3. Birləşmənin ortasında – خ

4. Birləşmənin sonunda - خ

خ
خ

Qeyd etmək lazımdır ki, əlyazmalarında, bir qayda olaraq, «خ» hərfinin yazı şəkillərindən istifadə olunur.

«خ» (xe) hərfinin yazı şəklindən istifadə edərək misalların yazılışını və mənalarını öyrənin:

شاخ (şax) – buynuz

کاخ (kax) – saray

خانه (xane) – ev

دختر (doxtər) – qız

تخت (təxt) – taxt

سخت (səxt) – çətin, bərk

یخ (yəx) – buz

نخ (nəx) – sap

Tapşırıqlar:

1. Transkripsiya ilə verilmiş sözləri fars hərfləri ilə yazın və mənalarını öyrənin. «خ» hərfinin yazı şəkilindən istifadə edin.

Əxbar (xəbər), xərc (xərc), xale (xala), eftexar (iftixar), xəste (yorğun), xorma (xurma), xorak (xörək), moxber (müxbir), məxməl (məxmər), xənde (gülüş), ləbxənd (təbəssüm), xar (tikan).

2. Cümlələri oxuyun və tərcümə edin.

آن دختر لاله است. لاله ده سال دارد. او در خانه است. خانه دور نیست. این خاور است. خاور بسیار کار کرد. کار سخت است. خورشید در دبیرستان نیست. خورشید از دبیرستان آمد. خدیجه هم از دبیرستان آمد. دبیرستان از خانه دور نیست.

Qeyd. Fars dilində bir qrup sözlər vardır ki, onlarda «خ» hərfindən sonra «و» hərfi yazılır, lakin həmin «و» tələffüz olunmur. Bunlardan ən çox işlək sözlər aşağıdakılardır:

Bu sözlərin həm yazılışını, həm də mənalarını öyrənin:

خواهر (xahər) – bacı

خواهش (xaheş) – xahiş

خواندن (xandən) – oxumaq

خواب (xab) – yuxu

خوابیدن (xabidən) – yatmaq, yuxulamaq

خواجه (xace) – sahib, ağa

خواستن (xastən) – istəmək

خویش (xiş) – öz-(qayıdış əvəzliyi)

خواربار (xarbar) – ərzaq məhsulları

خوار (xar) – zəlil və s.

3. Transkripsiya ilə verilmiş sözləri fars hərfləri ilə yazın, oxunuşlarını və mənalarını öyrənin

Xahərəm (bacım), xaheş kərd (xahiş etdi), xabid (yatdı), dust darəd (sevir), dust darənd (sevirlər), xast (istədi), bist (iyirmi), şagerdan (şagirdlər), xand (oxudu), neveşt (yazdı).

4. Qarşı-qarşıya verilmiş sözlərin yazılışlarını, tələffüzlərini və mənalarını müqayisə edin və öyrənin.

خان (xan) – titul, ləqəb, xan

خار (xar) – tikan

خیش (xiş) – xış

برخاست (bər xast) – durdu, qalxdı

خواست (xast) – istədi, tələb etdi

خوان (xan) – süfrə

خوار (xar) – zəlil

خویش (xiş) – öz

5. Cümlələri yazın və tərcümə edin.

من خواهر دارم. او سی سال دارد. خواهرم آموزگار است.
شاگردان او را دوست دارند. من از دانشیار خواهش کردم. دانشیار
خواند و نوشت. من تشکر کردم. خاور خواهر دارد. نامش خالد
است. خالد بیست سال دارد.

lüğət

دانشیار (daneşyar) – müəllim (ali məktəbdə)

تشکر کردم (təşəkkor kərdəm) – təşəkkür etdim

6. Cümlələri fars dilinə tərcümə edin.

1. Qardaşım anamdan xahiş etdi. 2 Uşaq (کودک) yatdı. 3.
Xavər dərs oxudu. 4. Şagirdlər müəllimi sevirler. 5.
Qardaşımın iyirmi yaşı var. 6. O, müəllimdən xahiş etdi. 7. O,
bacımdan soruşdu (پرسید - porsid)

22. ZAL - ذ - z

«Zal» hərfi eynilə əvvəldə öyrəndiyiniz «ze» (ز) hərfi kimi
«z» səsini ifadə edir. Hansı sözlərin «zal» və hansı sözlərin
«ze» ilə yazılmasını yalnız həmin sözlərin yazılışlarını yadda
saxlamaqla öyrənmək olar.

Bu hərf də ز «ze» kimi özündən sonrakı hərfə bitişik
yazılmır və buna görə də yalnız bir qrafik şəkə malikdir.

Göründüyü kimi, «د» (dal) hərfindən fərqi yalnız üstündəki
nöqtəsindədir. Misallar:

آذر (azər) – 1) od, 2) xüs. isim

ذره (zərre) – zərrə
آذربایجان. (azərbaycan) – Azərbaycan
ذوق (zouğ) – zövq
لذت (lezzət) – ləzzət
لذیذ (ləziz) – ləzzətli, dadlı
ذرت (zorrət) – qarğıdalı
ذیل (zeyl) – aşağıda

Tapşırıqlar:

1. Transkripsiya ilə verilmiş sözləri fars hərfli ilə yazın, onların yazılışını, oxunuşunu və mənalarını öyrənin.

(Sözlərdəki «z» səsi «zal» hərfi ilə yazılır).

Zouğ (zövq), zəkr (zıkr etmə, demə, yadasalma), zəhn (zəhin), əzn (izin, icazə), azuğə (azuqə, ərzaq), zeyl (aşağı, aşağıda), zərre (zərrə), zərrebın (mikroskop), zəxire (zapas, ehtiyat), zorrət (qarğıdalı), bəzr (toxum).

2. Cümlələri yazın və tərcümə edin.

آن پسر آذر است. این پسر ذاکر است. این دختر آزاده است. ذاکر ذوق دارد. آذر ذره بین دارد. ذرت زیاد است. خوراک لذیذ است. ذکی دانش آموز است.

3. Cümlələri Azərbaycan dilinə tərcümə edin.

Bacımın mikroskopu var. Mikroskop evdədir. Azərbaycan böyükdür. Azərbaycanda neft var. Neft faydalıdır (مفید). Xörək ləzzətlidir. Qarğıdalı çoxdur. O oğlan Zakirdir. Zakirin bacısı var.

23. ÇE - چ - Ç

Bu hərf eynilə «cim» və «xe» hərfli kimi yazı və çap şəkillərinə malikdir. Hər iki tərəfdən bitişik yazılır. Aşağıdakı qrafik şəkilləri vardır. «ج» hərfindən yalnız nöqtələrinin sayı ilə fərqlənir.

Çap şəkli

yazı şəkli

1. Ayrılıqda – چ

2.. Birləşmənin əvvəlində- چ

3. Birləşmənin ortasında – چ

4. Birləşmənin sonunda – چ

قارچ (ğarç) – göbələk

چار (çəhar) – dörd

بچه (bəççe) – uşaq یخچال (yəxçal) – soyuducu

گچ (gəç) – təbaşir, gips مچ (moç) – bilək

پوچ

پوچ (puç) – boş

چتر (çətr) – çətir

Tapşırıqlar:

1. Transkripsiya ilə verilmiş sözləri fars hərfləri ilə yazın və mənalərini öyrənin.

Çist? (nədir?), çeşm (göz), çehel (qırx), kuçek (kiçik, balaca), yəxçal (soyuducu), çənd? (neçə?), keçəl (kəçəl), çərx (təkər, çərx), çəsb (yapışqan), puç (boş, puç), çelçele (qaranquş), ləçək, çador (çadır, çadra).

2. Cümlələri yazın və tərcümə edin. Altından xətt çəkilmiş sözlərə diqqət edin və yadınıza salın:

آزاد یک کیف دارد. آزاده دو سال دارد. آذر سه خواهر دارد.
خالده چهار برادر دارد. ذاکر پنج دفتر دارد. خاور شش کتاب دارد.
پروین هفت مداد دارد. شهلا هشت قلم دارد. گلارا نه سال دارد. جلال ده دفتر دارد.

3. Cədvəl əsasında cümlələr düzəldin.

این چیست؟ - این

کتاب
دفتر
قلم
مداد
کیف
میز

است

Nümunə: این چیست؟ این کتاب است

4. Verilmiş sözlərdən istifadə etməklə cümlələri tamamlayın.

Sözlər: آمد، جالب، کارخانه، سفید، خانه، دور، مداد. زرد، دفتر.... است. این کتاب است. آن قرمز است. این لیمو... است. مادرم از دبیرستان ... پدرم در ... است. خواهرم در است. منزل از دبیرستان ... نیست.

24. JE-ژ-J

«je» ژ hərfi özündən sonra gələn hərfə bitişik yazılır. Buna görə də bir qrafik şəkli vardır. «z» hərfindən yalnız nöqtələrin sayı ilə fərqlənir.

ژ - Ayrılda və birləşmənin sonunda

ژاله (jale) – xüs. isim ژانویه (janviye) – yanvar

مژده (mojde) – müjdə, xeyir xəbər مژه (moje) – kirpik

Tapşırıqlar:

1. Transkripsiya ilə verilmiş sözləri fars hərfələri ilə yazın, düzgün oxunuşunu və mənalarını öyrənin

reje (parad), jende (cındır), kəjdəm (əqrəb), jakət (jaket), (mojqan (kirpiklər), jurnal, jilet, jərf (dərin), juye (iyul), jimnastik (qimnastika, idman).

2. Cümlələri yazın və tərcümə edin.

آن دختر شاگرد است. او ژاله است. ژاله یک برادر و دو خواهر دارد. اژدر برادر دارد. اژدر کوچک است. او چهار سال دارد. در ژانویه هوا (hava) سرد است. در ژوئیه هوا گرم است.

3. Verilmiş cədvəl əsasında 6 cümlə yazın və tərcümə edin.

دارم	[کتاب دفتر قلم مداد کیف خواهر]	من
داری		تو
دارد		او
داریم		ما
داریم		شما
دارند		آنها

Nümunə: من کتاب دارم

4. Mətni oxuyun, yazın və tərcümə edin.

اینجا کلاس است. کلاس بزرگ و روشن است. دانشیار از دانشجو پرسید ازدر خوب جواب داد. دانشیار گفت: خیلی خوب. آفرین. پس از ازدر ژاله جواب داد. ژاله هم خوب جواب داد.

Lügət

پرسید (porsid) – soruşdu	گفت (qoft) – dedi
پس (pəs) – sonra	خوب (xub) – yaxşı
دانشجو (daneşcu) – tələbə	
روشن (rouşən) – işıq, işıqlı	

25. HE-ح-H

«he» hərfinin də əvvəlki dərslərdə öyrədilən «cim», «ce» «xe» hərfləri kimi, yazı və çap şəkilləri vardır.

Bu hərf «h» səsinə ifadə edən ikinci hərfdir. Bu hərf ərəb mənşəli sözlərdə işlənir.

Çap şəkli	yazı şəkli
1. Ayrılıqda – ح	
2. Birləşmənin əvvəlində – حـ	
3. Birləşmənin ortasında – حـ	
4. Birləşmənin sonunda – حـ	
فرح (fərəh) – sevinc, fərəh	قده (ğədəh) – qədəh

راحت (rahət) – rahat
محکم (mohkəm) – möhkəm
فتح (fəth) – fəth

حاکم (hakem) – hakim
تحقیق (təhqiğ) – tədqiqat
تفریح (təfrih) – əylən

Tapşırıqlar:

1. Transkripsiya ilə verilmiş sözləri fars hərfləri ilə yazın, oxuyun və mənalarını öyrənin. Sözlərdəki «h» səsi «ح» ilə yazılır.

Hərəkət, hərərət, hal, əhval, heyf, səhər, mədh (tərif), məhdud, hokm (hökm), həcm, hala (indi), hekmət (hikmət), həmmam (hamam), həlva (halva), həğğ (haqq), Həsən, Əhəd, Əhməd, Vahed.

2. Cümlələri tamamlayın.

دفتر سفید....	مادر یک پسر....
کتاب خیلی جالب....	کتاب در کیف.....
کلاس بزرگ و روشن ...	کلاس پنجره....
درس خیلی جالب....	او دفتر

3. Aşağıdakı xüsusi isimləri fars hərfləri ilə yazın və yazılışlarını yadda saxlayın. (Adların tərkibindəki «h» səsi «ح» ilə yazılır).

Həmid, Hamed, Əhməd, Əhəd, Həmidə, Rəhim, Rahem, Həsən, Rəhime, Heydər, Məhmud, Məhəmməd, Vahed, Vəhdət, Vahede, Həbib, Məhbube, Həbibe, Həvva, Həlime, Reyhan, Mohtərəm, Məlahət.

4. Cümlələri yazın, oxuyun və tərcümə edin.

حسن کارگر است. او حالا در کارخانه است. او خیلی زحمت کشید. احمد دانش آموز است. او هفت کتاب و پنج دفتر دارد. او حالا در کلاس است. آموزگار درس را از مهدی پرسید. مهدی خوب جواب داد. هادی مهندس است. رحیم هم مهندس است. او در کارخانه است.

Lügət

- كشيد (keşid) – çəkdi
پرسيد (porsid) – soruşdu
حالا (hala) – indii
كارخانه (karxane) – fabrik, zavod
درس را (dərs ra) - dərsi
مهندس (mohəndes) mühəndis

5. Cümlələri tərcümə edin.

Əhəd müəllimdir. İndi o, məktəbdədir. Məktəb yaxındır. Həmid mühəndisdir. O, fabrikdədir. Fabrik böyükdür. Rahim həkimdir. O, indi xəstəxanadadır. Xəstəxana böyük və işıqlıdır.

26. SAD - ص -s

«Sad» hərfinin ifadə etdiyi səs «s» səsidir. Bu hərflər hər iki tərəfdən bitişik yazılır. Bu hərflər də sırf ərəb mənşəli sözlərdə işlənir.

1. Ayrılıqda və birləşmənin sonunda - ص
 2. Birləşmənin əvvəlində və ortasında – ص
- خاص (xass) – xüsusi
اشخاص (əşxas) – adamlar, şəxslər
رقص (rəğs) – rəqs
شخص (şəxs) – şəxs, adam
قصر (ğəs) – saray
صد səd) – yüz
رقاص (rəğğas) – rəqqas
فصل (fəsl) – fəsil

Qeyd etməliyik ki, hansı sözün «س»-lə və hansı sözün «ص»-la yazılmasını bilmək üçün həmin sözlərin yazılışını yadda saxlamaq və öyrənmək lazımdır.

Tapşırıqlar:

1. Transkripsiya ilə verilmiş sözləri fars hərfləri ilə yazın və mənalarını öyrənin (sözlərin tərkibindəki «s» səsi ص – la yazılacaqdır).

Səbr (səbir), səndəli (stul), ğəsəd (məqsəd), (ğesse) – nağıl, ğəside (qəsidedə), esrar (ısrar, təkid), senf (sınıf), nesf (yarım, yar), noqsan (nöqsan), təsadof, təsvir (şəkil, tablo).

2. Verilmiş sözlərin yazılışını öyrənin və onları dəftərinizə yazın

صلح (solh) – sülh

صبح (sobh) – sübh, səhər

صبحانه (sobhane) – səhər yeməyi

نصیحت (nəsihət), öyüd, nəsihət,

صحيح (səhih) – düz, doğru, düzgün

صحبت (sohbət) – söhbət,

حاصل (hasel) – hasil,

صاحب (saheb) – sahib,

صاحبخانه (sahebxane) – ev sahibi

محصول (məhsul) – məhsul.

3. Cümlələri yazın, sözlərin yazılışını öyrənin və tərcümə edin.

صابر کارگر است. صابره پزشک است. احد مهندس است. صادق آموزگار است. آن دختر صالحه است. صالحه دانش آموز است. این دختر سیاره است. سیاره برادر دارد. آن پسر محمد است. آن دختر صنوبر است. صنوبر دانشجو است. او حالا در خانه است.

4. Verilmiş sözlərdən istifadə edərək cümlələri tamamlayın.

دبیرستان، درس را، داد، کلاس، دارد، کارخانه، دانشجو
آموزگار در ... است. آموزگار از صنوبر پرسید. صنوبر
خوب جواب شاگرد در است. صالح هشت کتاب صابر ...
است. پدرم در ... است.

5. Cümlələri tərcümə edin.

این شخص مهندس است. آن شخص کارگر است. مهدی دانشیار است. او حالا در دانشگاه است. محمود نیز در دانشگاه است. حسن آمد. حسن از تبریز آمد. حسن امروز از تبریز آمد.

Lügət

دانشایر (daneşyar) – ali məktəb müəllimi, dosent

دانشگاه (daneşqah) – universitet

امروز (emruz) – bu gün

نیز (niz) – da, də bağlayıcısı

27. TA - ط - t

Bu hərf eynilə «te» hərfi kimi, «t» səsinə ifadə edir. Tərkibində «t» səsi olan sözlərin «te» (ت) və ya «ta» (ط) ilə yazılmasını bildirən xüsusi bir qayda yoxdur. Bunların yazılışını yalnız yadda saxlamaqla öyrənəcəksiniz.

«Ta» hərfi hər iki tərəfdən birləşir, yazı və çap şəkilləri birbirindən fərqlənmir, işlənmə yerindən asılı olmayaraq yalnız bir qrafik şəkildə yazılır. Məsələn:

شرط (şərt) – şərt

مربوط (mərbut) – bağlı, əlaqəli, dəxli olma

ربط (rəbt) – əlaqə, bağlılıq

طول (tul) – uzunluq, uzun

طرف (tərəf) – tərəf

فقط (fəğət) – yalnız

نقطه (noğte) – nöqtə

رابطه (rabete) – rabitə, əlaqə

Tapşırıqlar:

1. Sözləri fars hərfləri ilə yazın və mənalarını öyrənin.

Sözlərdəki «t» səsi ط (ta) hərfi ilə yazılır

Vətən, gətar (qatar), təbib (həkim), tuti (tutuquşu), mətbəx, təbabət, ətraf, notğ (nitq), vəsət (orta), təbl (təbil), xəyyat (dərzi), təbəğə (mərtəbə, təbəqə), tələb, mətləb, şətrənc (şahmat), təla (qızıl).

2. Cümlələri yazın və tərcümə edin.

طاهر در دبیرستان است. طاهره هم در آنجا است. طاهر طبیل دارد. پدرم دانشیار است. مادرم خیاط است. مادرم حالا در مطبخ است. مطبخ بزرگ و روشن است. خواهرم پزشک است. او حالا در بیمارستان است. طوطی در قفس است. قفس بزرگ است.

3. Cümlələri tərcümə edin

Bacım mətbəxdədir. Mətbəx böyük və işıqlıdır. Qardaşım otaqdadır. Otağın (اتاق) iki pəncərəsi var. Atam qatarla (با قطار) gəldi. Anam dərzidir. O, indi evdə deyil. (نیست)

4. Cümlələri نیست است. است دارد, است نیست istifadə edərək tamamlayın.

طاهره در منزل ...	طاهر در کارخانه....
	او در دبستان ...
او نیز برادر....؟	خاطره برادر....
	طاهر خواهر....
	خلیل پنج دفتر و دو کتاب... احمد دو خواهر و یک برادر...

28. ĞEYN - غ - Ğ

«Ğeyn» hərfinin ifadə etdiyi səs eynilə «ğaf» - ق hərfinin ifadə etdiyi səsdır. «Ğeyn» hərfinin də transkripsiya işarəsi «ğ»-dır. Tərkibində «ğ» səsi olan sözlərin hansının «ğaf» ilə və hansının «ğeyn» ilə yazılmasını yalnız sözlərin yazılışını öyrənmək və yadda saxlamaq yolu ilə bilmək olar.

«Ğeyn» hərfi hər iki tərəfdən birləşir; bu hərf əvvəlki hərlərdən fərqli olaraq, birləşmədəki yerinə görə dörd müxtəlif şəkildə yazılır:

1. Ayrılıqda –

غ

2. Birləşmənin əvvəlində - غ
3. Birləşmənin ortasında - غ
4. Birləşmənin sonunda - غ

باغ (bağ) – bağ
 زاغ (zağ) – qara qarğa
 غرب (ğərb) – qərb
 غالب (ğaleb) – qalib
 شغال (şəğal) – çaqqal
 مغرور (məğrur) – məğrur
 جیغ (ciğ) – qışqırıq
 تیغ (tiğ) – ülgüc, tiyə

Tapşırıqlar:

1. Transkripsiya ilə verilmiş sözləri fars hərfləri ilə yazın, mənalərini tələffüzlərini öyrənin.

Sözlərdəki «ğ» səsi "غ" ilə yazılır.

Kəlağ (qarğa), çerağ (çıraq), gəzəl (qəzəl), məğreb (qərb), bağban, məğaze (mağaza), lağər (arıq), morğ (quş, toyuq), məğz (beyin, ləpə), ğorub (qürub), doruğ (yalan), ğonçe (qönçə), məğlub, qorbət (qürbət).

2. Cümlələri yazın və tərcümə edin. Sözlərin yazılışına və tələffüzünə diqqət yetirin.

قدیر باغبان است. او در باغ است. باغبان درخت کاشت. درخت بزرگ شد. قدرت فروشنده است. حالا او در مغازه است. مغازه بزرگ و روشن و تمیز است.

Lüğət

درخت (derəxt) – ağac
 کاشت (kaşt) – əkdi

بزرگ شد (bozorg şod) – böyüdü

فروشنده (foruşənde) – satıcı

3. Cümlələri fars hərfləri ilə yazın və tərcümə edin.

Əhməd bağbanəst. Həmid həm bağbanəst. Həmidə dər bağəst. Azər dər məğazeəst. Məğaze nəzdikəst. Zağ siyah əst.

29. ZAD - ض - Z

Zad «ض» hərfi eynilə «ze» - ز və «zal» - ذ hərflərinin ifadə etdiyi «z» səsini ifadə edir.

Tərkibində «z» səsi olan sözlərdən hansının «ze» - ز hansının «zal» - ذ və ya hansının «zad» - ض hərfi ilə yazılmasını sözlərin yazılışını yadda saxlamaq yolu ilə öyrənmək olar.

«Zad» hərfi hər iki tərəfdən bitişik yazılır. Bu hərfin eynilə «sad» ص hərfi kimi iki qrafik şəkli var:

1. Ayrılıqda və birləşmənin sonunda - ض

2. Birləşmənin əvəlinə və ortasında – ض

مرض (mərəz) – xəstəlik

قرض (ğərz) – borc

نهبض (nəbz) – nəbz

مريض (məriz) – xəstə

ضرر (zərər) – zərər, ziyan

ضامن (zamen) – zamin

فضا (fəza) – fəza

مضمون (məzmun) – məzmun

Tapşırıqlar:

1. Transkripsiya ilə verilmiş sözləri fars hərfləri ilə yazın, tələffüz və mənalarını öyrənin. (sözlərdəki «Z» səsi "ض" hərfi ilə yazılır).

Zərbə (zərbə), ərazi, zəxim (qalın), məriz (xəstə), razi, Fozuli (Füzuli), Fazel (Fazil), məzmun, ziyafət (qonaqlıq), zərurət (zəruri), Fazele (Fazilə), Mərziye (Mərziyə).

2. Aşağıdakı xüsusi isimlərin yazılışını və oxunuşunu öyrənin.

آذر، ذکی، فاضل، ضیا. ضیافت، مرضیه، زُهره، فاضله، بهروز.
فرزاد، فضّه. رضوان، روزبه، آزاد، ذاکر، ذکیه، میرزا، فضولی

3. Cümlələri oxuyun və tərcümə edin.

این میز است. میز سیاه است. میز بزرگ است. میز در کلاس است. آن صندلی است. صندلی هم سیاه است. صندلی کوچک است. فاضل مهندس است. مرضیه پزشک است. ضیا دانش آموز است. ذکیه هم دانش آموز است. او یازده سال دارد. رضوان هم یازده سال دارد. او مریض است.

Lügət

کوچک (kuçək) – kiçik, balaca
دانش آموز (daneşamuz) – şagird
یازده (yazdäh) – onbir
صندلی (səndəli) – stul
میز (miz) – masa

4. Cümlələri fars dilinə tərcümə edin.

Bu oğlan Rizvandır. Rizvan fəhlədir. O, indi fabrikdədir. O qız Fazilədir. Fazilə şagirdidir. O, həkimdir. O, indii məktəbdədir. Qardaşım bağbandır. Anam dərzidir. Bacım həkimdir. O, indi xəstəxanadadır.

5. Bir-birinin qarşısında verilmiş sözləri fars hərfləri ilə yazın və nöqtələrinə görə hərfləri müqayisə edin.

Dəst (əl) – dəşt (çöl, səhra)
Həst (var) – həşt (səkkiz)
Dərd (ağrı) – dozd (oğru)
Bar (yük, meyvə) – baz (açıq)
Bəhar (yaz, bahar) – nəhar (günorta yeməyi, nahar)

Cəvab (cavab) – xab (yuxu)

Xəbər – xəbər

30. SE - ث - S

«Se» hərfi də eynilə əvvəlki səhifələrdə öyrədilmiş «sin» - س və «sad» - ص hərflərinin səsini – «s» səsini ifadə edir. Bu hərf hər iki tərəfdən bitişik yazılır və iki qrafik şəkllə malikdir. Bu hərf də ərəb mənşəli sözlərdə yazılır.

1. Ayrılıqda və birləmənin sonunda - ث

2. Birləşmənin əvvəlində və ortasında – ث

ارث (ers) – irs

نثر (nəsr) – nəsr

بحث (bəhs) – mübahisə, bəhs etmə

وارث (vares) – varis

ثروت (servət) – sərvət, var-dövlət

مثال (mesal) – misal

ورثه (vərəse) – vərəsə

میراث (miras) – miras

Tapşırıqlar:

1. Transkripsiya ilə verilmiş sözləri fars hərfləri ilə yazın, mənalarına və yazılış qaydalarına diqqət yetirin. (sözlərdəki «s» səsi "ث" ilə yazılır)

Saniye (saniyə), sabet (sabit, sübut), səmər (meyvə), mosbət (müsbət), kəsif (çirkli), asar (əsərlər), vərəse (vərəsə), sobut (sübut), əsər, sərvət (sərvət).

2. Cümlələri yazın və tərcümə edin, tərkibində «s» səsi olan sözlərin yazılışına diqqət yetirin.

یک دقیقه شصت ثانیه است. آن پسر ثابت است. ثابت دانشجو است. صابر هم دانشجو است. آن خانم ثریا است. او حالا در دانشگاه است. دانشیار مثال آورد و درس را شرح داد. سلیمه با ثابت بحث کرد. صنوبر آنها را ساکت کرد.

Lügət

- شصت (şəst) – altmış
شرح داد (şərh dad) – şərh etdi, izah etdi
بحث کرد (bəhs kərd) – mübahisə etdi
آنها را (anhara) – onları
ساکت کرد (saket kərd) – sakitləşdirdi
آورد (avərd) – gətirdi
ثريا (sorəyya) – Sürəyya-ad

31. ZA - ظ - Z

«Za» hərfi «z» səsini ifadə edən dördüncü hərfdir. Bu hərf də yalnız ərəb mənşəli sözlərdə işlənir. Eynilə «ط» (ta) hərfi kimi yazılır. Fərqi yalnız nöqtəsindədir.

Hər iki tərəfdən birləşməsinə baxmayaraq, yalnız bir qrafik şəkildə yazılır. Müqayisə edək:

1. Ayrılıqda və birləşmənin əvvəlində – ظ
 2. Birləşmənin ortasında və sonunda – ظ
الفاظ (əlfaz) – sözlər	لحاظ (lehaz) – nöqtəyi-nəzər
ظهر (zohr) – günorta	ظلم (zolm) – zülm
نظام (nezam) – nizam	منظور (mənzur) – məqsəd
حفظ (hefz) – qoruma, saxlama	لفظ (ləfz) – söz

Tapşırıqlar:

1. Transkripsiya ilə verilmiş sözləri fars hərfləri ilə yazın, yazılışlarını və mənalarını öyrənin (sözlərdəki «z» səsi "ظ" ilə yazılır)

mənzərə (mənzərə), Nezami (Nizami), zəfər (qələbə), zalem (zalım), nəzər, zərif, xodahafız (xudahafız), zolmət (zülmət), nəzarət, nezafət (təmizlik), entezam (intizam), zərf (qab).

2. Aşağıdakı xüsusi isimlərin yazılışını öyrənin.

نظامی، ظریف، ظفر، ظریفه، آذر، آرزو، منظر، ذکی، رضوان،
فضولی، نظر، نظم، زهره، ضیا، ناظم، حافظ، فاضل، وظیفه

3. Cümlələri tərcümə edin.

آن مرد ناظم است. ناظم مهندس است. ناظم خواهر دارد.
خواهرش ظریفه است. ظریفه پزشک است. او در بیمارستان کار می
کند. بیمارستان نزدیک است. منظر آموزگار است. حالا او در مدرسه
است. مدرسه بزرگ است. منظر بیست شاگرد دارد. نظامی گنجوی
مشهور است. نظامی گنجوی در گنجه متولد شده است.

Lügət

خواهرش (xahərəs) – bacısı

بیمارستان (bimarestan) – xəstəxana بیست (bist) – iyirmi

کار می کند (kar mikonəd) – işləyir.

متولد شده است (motəvəlləd şodeəst) – doğulmuşdur

مدرسه (mədrəsə) – məktəb, mədrəsə

4. Verilmiş rəng adlarını öyrənin və hər birinə aid bir cümlə
qurun.

سفید (sefir) – ağ

سبز (səbz) – yaşıl

سیاه (siyah) – qara

کبود (kəbud) – göy

آبی (abi) – mavi

سرخ (sorx) – qırmızı

خاکستری (xakestəri) – boz, kül rəngi

زرد (zərd) – sarı

قهوه ای (ğəhvei) – qəhvəyi rəng

چهره ای (çəhrei) - çəhrayı

Nümunə: این لباس قهوه ای رنگ است

5. «Ze» ز, «zal» - ذ, «zad» - ض və «za» ظ hərflərinin hər birinə aid beş söz (bildiyiniz sözlərdən) yazın və mənalarını göstərin.

6. «Te» - ت və «ta» - ط hərflərinin hər birinə aid beş söz yazın.

7. «Sin» - س, «sad» - ص və «se» - ث hərflərinin hər birinə aid beş söz yazın.

8. «Ha» - ه və «he» - ح hərflərinin hər birinə aid beş söz yazın.

9. «Ğaf» - ق və «ğeyn» - غ hərflərinin hər birinə aid beş söz yazın.

10. Qarşı-qarşıya verilmiş sözlərin yazılışlarını, tələffüzlərini və mənalarını müqayisə edin.

حياط (həyat) – həyət - حیات (həyat) – həyat, yaşayış

قربت (ğorbət) – yaxınlıq - غربت (ğorbət) - qərıblıq

غالب (ğaleb) – qalib - قالب (ğaleb) – qəlib

غذا (ğəza) – yemək, xörək - قضا (ğəza) – hadisə

غريب (ğərib) – yad, özgə, qərıb - قریب (ğərib) – yaxın

32. EYN - ع

«Eyn» - ع hərfinin xüsusi bir səsi yoxdur. Bu hərf bütün sait səsləri ifadə edə bilər, həm də «apostrof» işarəsinin vəzifəsini daşıyır.

«ع» hərfi hər iki tərəfdən bitişik yazılır. Birləşmədəki məqamına görə eynilə «ğeyn» (غ) hərfi kimi aşağıdakı dörd qrafik şəkildə yazılır. Bu hərf də ərəb mənşəli sözlərdə işlənir.

1. Ayrılıqda - ع

2. Birləşmənin əvvəlində - عـ

3. Birləşmənin ortasında - عـ

4. Birləşmənin sonunda - ع

دفاع (defa) – müdafiə

اختراع (extera) – ixtira

عمو (əmu) – əmi

علم (elm) – elm

معدن (mədən) - mədən

معروف (məruf) – məşhur, tanınmış

وضع (vəz) – vəziyyət

منع (mən)-qadağa

«ع» hərfinin ifadə etdiyi səsler onun aşağıdakı xüsusiyyətləri ilə müəyyənləşdirilir:

A. «Eyn» - ع hərfi a, u, i uzun saitlərindən və bəzən də ou diftonqundan əvvəl gəldikdə həmin səslerin bir daha uzanmasına şərait yaradır. Məsələn:

عالم (alem) – alim

عالی (ali) – ali

عود (ud) – çalğı aləti

صعود (soud) – qalxma, ucalma

عيسى (isa) – Isa

سعيد (səid) – xoşbəxt

عودت (oudət) – qayıtma

Tapşırıq:

Transkripsiya ilə verilmiş sözləri fars hərfləri ilə yazın (sözlərdəki «a» saitindən, yəni «ələfdən əvvəl» «ع» yazın), həmin sözlərdəki «a» saitini daha da uzun tələffüz edin.

Aləm, adi, ace-z (aciz), aref (arif, bilən), ağıl (ağıllı), adət, səadət (xoşbəxtlik), aşəğ (aşiq), adel (ədələtli), ac (fil sümüyü), moaven (müavin), moadel (qarşılıq ekvivalent), məaş (maaş).

B. «ع» hərfi bir sıra ərəb mənşəli sözlərin əvvəlində yazılır və ə, e və o qısa saitləri kimi oxunur.

«ə» səsini ifadə edir:

عرب (ərəb) – ərəb عدد (ədəd) – say, ədəd

علم (ələm) – bayraq

عقل (əğl) – ağıl

عرق (ərəğ) – tər

عكس (əks) – şəkil

عمو (əmu) – əmi

عمه (əmmə) bibi

«e» səsini ifadə edir:

عبرت (ebrət) – ibrət

علم (elm) – elm

علت (ellət) – səbəb

عنان (enan) – cilov

عبارت (ebarət) – ibarət

عشق (eşq) - eşq

«o» səsini ifadə edir:

عضو (ozv) – üzv

عذر (ozr) – üzr

عقاب (oğab) – qartal

عهدہ (ohde) – öhdə

عمدہ (omde) – ümdə

عمق (omğ) – dərinlik

عمر (omr) – ömür, həyat

علوی (olvi) – ülvi, ən nəcib

C. «ع» hərfi bir sıra ərəb mənşəli sözlərin ortasında yazılır və «apostrof» işarəsinin vəzifəsini ifadə edir. Başqa sözlə, ifadə etdiyi saitin uzun tələffüz edilməsinə şərait yaradır. Məsələn:

تعريف (tərif) – tərif

بعد (bəd) – sonra

تعقيب (təqib) – təqib

نعمت (nemət) – nemət

اعلا (əla) – əla

اعتراف (eteraf) – etiraf

معتبر (motəbər) – mötəbər

لعل (ləl) – ləl, cəvahirat

Bu misalların hər birindəki «ع» -dən əvvəl gələn sait səslər uzun tələffüz olunur.

D. «ع» hərfi bir qrup sözlərin sonunda yazılır və həmin sözləri tələffüz edərkən sonuncu səs sanki kəsilir.

Məsələn:

دفاع (defa) – müdafiə

نفع (nəf) – xeyir, mənfəət

اختراع (extera) – ixtira

منع (mən) – qadağa

ارتجاع (erteca) – irtica

شمع (şəm') – şam

Tapşırıqlar:

Qarşı-qarşıya verilmiş sözlərin yazılışlarını, tələffüzlərini və mənalarını müqayisə edin və öyrənin.

من (mən) – mən	-	منع (mən) – qadağa
دف (dəf) – dəf (mus)	-	دفع (dəf) – dəf etmə
رف (rəf) – rəf	-	رفع (rəf) – aradan götürmə
نو (nou) – təzə	-	نوع (nou) – növ
زر (zər) – qızıl	-	زرع (zər) – əkin

E. «ع» hərfi bir qrup sözlərin ortasında yazılır və həmin sözlərin tələffüzündə sanki bir kəsiklik, qırıqlıq yaradır. Bu qırıqlıq isə ona görə nəzərə çarpır ki, iki müxtəlif tələffüz məxrəcli sait səslər yanaşı gəlir. Məsələn:

ساعي (sai) – çalışqan	شعار (şoar) – şüar
ساعت (saət) – saat	بعيد (bəid) – uzaq
سعادət (səadət) – xoşbəxtlik	معامله (moamele) – müamilə
سعيد (səid) – xoşbəxt	معلم (moəllem) – müəllim

Tapşırıqlar

1. Transkripsiya ilə verilmiş sözləri fars hərfləri ilə yazın.

Transkripsiyalardakı apostrof işarəsini «ع» hərfi ilə yazın:

Rə'na (gözəl), mə'na, yə'ni, mə'lum, me'mar, şe'r, fe'l, də'vət, mə'ruf (məşhur), cə'be (qutu yeşik), mə'refət (mərifət), şo'le (şölə), bə'd (sonra), şo'be (şöbə), me'yar (ölçü), ne'mət.

2. Transkripsiya ilə verilmiş sözləri fars hərfləri ilə yazın.

Transkripsiyalarda yanaşı işlənən saitlərdən qısalarını «ع» hərfi ilə yazın.

Moalece (müalicə), moayene (müayinə), məaref (maarif), səid (xoşbəxt), moşəere (şeyrləşmə), moaf (azad edilmə), məaden (mədənələr), saət (saat), məaş (maaş), moaven (müavin).

3. Transkripsiya ilə verilmiş sözləri fars hərfləri ilə yazın, mənalarını və yazılış qaydalarını öyrənin. (Sözlərin əvvəlindəki Ə, E və O qısa saitləri «ع» hərfi ilə yazılacaqdır).

Ədəd, ədəm (yoxluq), ərəğ (tər), əfv, əməl (iş), ələm (bayraq), əmu (əmi), əmme (bibi), eyb (eyib), ebarət (ibarət), elm, eyd (bayram), enad (inad), eşq (eşq), ebrət (ibrət), enan (cilov, yüyən), edde (qrup, hissə), onvan (adres), oləma (alimlər), obur (keçid, keçmə), omr (ömür), ohde (öhdə), olum (elmlər).

4. Transkripsiya ilə verilmiş sözləri fars hərfləri ilə yazın, mənalarını və yazılış qaydalarını öyrənin. (Sözlərin əvvəlindəki uzun saitlərdən – A, U saitlərindən əvvəl «ع» hərfi yazılacaq).

Alem (alim) aləm, adel (adil, ədalətli), adi, ali, aref (Arif, bilən), ac (fil dişi), acez (aciz), adət, ağel (ağıl, ağıllı), ud (çalğı aləti), ur (çılpaq, lüt)

5. Aşağıdakı xüsusi isimlərin yazılış və oxunuşlarını öyrənin.

عارف، عادل، عاقل، عاكف، عابد، عاطف، عارفة، عادله، عاقله، عاليه، عديله، عثمان، على، عصمت، رعنا، شعله، سعادت، عباس، عمران، عاصف.

6. Cümlələri oxuyun və tərcümə edin.

عادل مهندس است. عارف هم مهندس است. عارفة پزشک است. حالا او در بیمارستان است. علی دانشجو است. او در کلاس است. کلاس بزرگ است. عباس هم دانشجو است. او حالا در منزل است. سعادت دانش آموز است. او کوشا و ممتاز است. حالا او در دبیرستان است. رعنا دانشیار است. او در دانشکده است. عاکف کارگر است. او در کارخانه است. عادله فروشنده است. او در مغازه است. عصمت جراح است. او حالا در بیمارستان است.

Əlavə işarələr

1. «Tənvin» işarəsi - ٲ

Bu işarə fars dilində işlənən ərəb mənşəli sözlərin axırında («əlef»in üstündə) yazılır və bir qayda olaraq «əlef»lə birlikdə «ən» səs birləşməsi kimi oxunur. Məsələn:

عادتا (adətən) – adətən

اصولا (osulən) – bir qayda kimi, adətən

شخصاً (şəxsən) – şəxsən اصلاً (əslən) – əsla

اقلاً (əğəllən) – heç olmazsa, ən azı

رسماً (rəsmən) – rəsmi olaraq

مثلاً (məsələn) – məsələn حتماً (hətmən) – mütləq

معمولا (məmülən) – bir qayda olaraq, adətən

تقريباً (təğribən) – təqribən

2. «Həmze» işarəsi - ؤ

Bu işarə fars dilində, əsas etibarilə, üç məqamda işlənir: 1. «əlef»-in üstündə; 2. «vav»-ın üstündə və 3. Çıxıntı (diş) üstündə

«həmze» işarəsi söz tərkibində işlənən zaman ya apostrof vəzifəsini daşıyır, ya qoşa «ə» saiti kimi oxunur, ya da sözdə sadəcə olaraq, «ə» saiti kimi tələffüz olunaraq sözün deyilişində bir növ kəsiklik, qırıqlıq yaradır. Məsələn:

A) «əlef»-in üstündə yazılır və apostrof vəzifəsini daşıyır.

تأثير (təxir) – təxir

مأیوس (məyus) – kədərli

تأليف (təlif) – əsər

تأسيس (təsis) – təsis etmə

تأمين (təmin) – təmin

تأديه (tədiye) – ödəmə

رأى (rəy) – rəy

تاكيد (təkid) – təkid, israr

رأس (rəs) – baş (num eroitiv söz)

B) «Əlef»-in üstündə yazılır və qoşa «ə» saiti kimi tələffüz olunur. Məsələn:

تأسف (təəssof) – təəssüf

تأثر (təəssor) – təəssür

تأمل (təəmol) – düşünmə

تألم (təəllom) – kədərli olma

C) «ء» işarəsi «vav» - و hərfinin və çıxıntının üstündə yazılır və əsasən «ə» kimi oxunur.

قرانت (ğəraət) – qiraət مؤلف (moəllef) – müəllif

مؤدب (moəddəb) – ədəbli مؤثر (moəsser) – təsirli

رئيس (rəis) – rəis جرأت (corət) - cürət

Qeyd etmək lazımdır ki, bəzən kitablarda «tənvîn» və «həmze» işarələri yazılmır. Belə sözləri düzgün oxumaq üçün, əsasən, bilmək lazımdır ki, «tənvîn» işarəsi yalnız ərəb mənşəli sözlərin sonunda «ələfin» üstündə ola bilər. Deməli bu zaman sözlərin sonundakı «ələf» «ən» səs birləşməsini ifadə edir.

məsələn- مثلا, əslən – اصلا, şəxsən – شخصا, gəsdən – قصدا -
ğəsdən

3. «Təşdid» işarəsi –

Bu işarə haqqında əvvəlki səhifələrdə bəhs olunmuşdur.

درس اول 1-CI DƏRS

لوازم درس

این مداد است. این قلم است. این کتاب است. این دفتر است. آن کیف است. آن مداد پاک کن است. آن کاغذ است. آن خط کش است. آن پرگار است. این قلم خودنویس است.

آن چیست؟ آن خطکش است. آن مداد پاک کن است. آن پرگار است.

این چیست؟ آن میز است. آن صندلی است. آن نیمکت است.
این کیست؟ آن دانشیار است. آن پزشک است. این بنا است.

LÜĞƏT

لوازم (ləvazem) – ləvazimat

کاغذ (kağəz) – kağız

مداد پاک کن (medadpakkon) – pozan

کیف (kif) – çanta

قلم خود نویس (ğələm-e xodnevis) – avtomat ğələm

نیمکت (nimkət) – parta, skamya

چیست (çist) – nədir?

بنا (bənna) – bənna

کیست (kist) – kimdir?

پزشک (pezeşk) – həkim

* Xəbər şəkilçisi

است (əst) III şəxs təki bildirən xəbər şəkilçisidir. Azərbaycan dilindəki – dır⁴ şəkilçisinin qarşılığıdır. Azərbaycan dilindəki dır⁴ şəkilçisi bu dilin ahng qanununa görə dörd variantda formalaşmışdır. Fars dilində isə həmin dörd variantlı şəkilçinin qarşılığı yalnız bir variantda istifadə olunur. Məs:

کیف است (kifəst) – çantadır

آتش است (atəşəst) – oddur

دفتر است (dəftərəst) - dəftərdir

انگور است (ənqurəst) –üzümdür

Müasir fars dilində xəbər şəkilçisi bir qayda olaraq, ayrı yazılır:

کیف است، میز است، کتاب است، دفتر است. نیمکت است، قلم است، خط کش است.

Fars dilinin özünəməxsus ahəng qanununa görə xəbər şəkilçisi, qoşduğu sözün son səsinin sait və ya samit olmasından asılı olaraq, dörd variantda tələffüz olunur. Belə ki:

1. Əgər sözün son səsi samitdirsə است (əst) xəbər şəkilçisi olduğu kimi, yəni «əst» tələffüz olunur. Məsələn, kitabəst, kifəst, kifəst,

2. a saitilə qurtaran, sözlərdən sonra است (əst) xəbər şəkilçisinin birinci səsi «ə» tələffüz olunmaz və sözlə bir vurğu altında «ast» tələffüz olunur. Məsələn:

صدا است (sedast) – səsdır

بنا است (bənnast) – bənnadır

دریا است (dəryast) – dənizdir

دانا است (danast) – bilicidir, alimdir.

3. Sözün son səsi u olarsa, ona qoşulan است xəbər şəkilçisinin birinci səsi «ə» tələffüzdən düşər və sözlə birlikdə bir vurğu altında «ust» tələffüz olunur. Məsələn:

دانشجو است (daneşcust) – tələbədir

آبرو است (əbrust) – qaşdır

گردو است (gerdust) – qozdur

بانو است (banust) – xanımdır.

Qeyd etmək lazımdır ki, ou diftonqu ilə qurtaran sözlər də eynilə bu qaydaya tabe olaraq tələffüz olunur. Məsələn:

نو است (noust) – təzədir

جو است (coust) – arpadır.

4. Sözü'n son səsi i olarsa, ona qoşulan است xəbər şəkilçisinin birinci «ə» səsi düşür və sözlə bir vurğu altında «ist» tələffüz olunur. Məsələn:

است کشتی (kəştist) – gəmidir

است بخاری (boxarist) – sobadır

است صندلی (səndəlist) – stuldur

است ایرانی (iranist) – iranlıdır

* Sual əvəzlilikləri

Fars dilində insanlara aid işlədilən sual əvəzlilikləri bunlardır:

کیست (kist?) – kimdir? که (ke?) – kim? چه کسی (çe kəsi)

– kim və است کسی (çe kəsist?) – kimdir?

Qalan əşyalara, yəni insandan başqa bütün əşyalara aid sual əvəzlilikləri isə aşağıdakılardır:

چیست (çist?) nədir, چه (çe?) – nə, چه چیزی (çe çizi?) – nə?, nə olan şey چیست (çe çizist?) – nədir?, nə şeydir? Nə olan şeydir?

کیست (kist?) – kimdir? sual əvəzliyi əslində که (ke? – kim sual əvəzliyi ilə است (əst) xəbər şəkilçisinin birləşməsindən əmələ gəlmiş və کیست (kist) şəklində formalaşmışdır.

چیست (çist?) – nədir? sual əvəzliyi isə چه (çe?) – nə sual əvəzliyi ilə است (əst) xəbər şəkilçisinin birləşməsindən əmələ gəlmiş və چیست (çist?) şəklində formalaşmışdır. Deməli:

که + است = کیست (kist) – kimdir?

چه + است = چیست (çist) – nədir?

* İşarə əvəzlilikləri

Fars dilində yaxında olan əşyaları göstərmək üçün این (in) – bu, uzaqda olan əşyaları göstərmək üçün isə آن (an) – o işarə əvəzliyindən istifadə olunur. Məsələn:

؟ این کیست – kimdir?	این پزشک است - bu, həkimdir.
؟ او کیست – o kimdir?	او معلم است - o, müəllimdir.
؟ آن چیست – o nədir?	آن کتاب است - o, kitabdır
؟ این چیست – bu nədir?	آن دفتر است - o, dəftərdir

Tapşırıqlar:

1. Cümlələri fars dilinə tərcümə edin.

Bu nədir? Bu qələmdir. Bu karandaşdır. Bu kitabdır. O nədir? O, masadır. O, stuldur. O, partadır. Bu kimdir? Bu, tələbədir. Bu, şagirdidir. O, müəllimdir. O, həkimdir. O kimdir? O, qardaşımdır. O, mühəndisdir. O, fəhlədir.

2. Verilmiş sualların hər birinə üç cavab yazın.

این کیست؟ آن کیست؟ این چیست؟ آن چیست؟

3. Aşağıdakı cümlələrin transkripsiyasını yazın.

آن بخاری است. آن کشتی است. این شاگرد است. آن مهندس است.

آن بنا است. این دانشجو است. آن دریا است.

4. Transkripsiya ilə verilmiş sözləri fars hərfləri ilə yazın.

Bəna, səfid, kuçək, siyah, bəna, bozorg, derəxt, xahər, doxtər, bolənd, mohəndəs, moəllem, pezeşk, daneşcu, kutah.

درس دوم - 2-CI DƏRS

کلاس درس

اینجا کلاس است. این کلاس بزرگ و روشن است.
در این کلاس چه چیزها هست؟ در این کلاس میز، صندلی،
نیمکت، گج و تخته سیاه هست. میز بزرگ است؟ بلی، میز بزرگ
است. نیمکت هم بزرگ است؟ بلی. نیمکت هم بزرگ است. آن دفتر
سفید است؟ نخیر. این دفتر سفید نیست، آیا کیف زرد است؟ نخیر کیف
زرد نیست. قهوه ای رنگ است. آن مداد است؟ نخیر، آن مداد نیست
قلم است. قلم سیاه است؟ نخیر قلم سیاه نیست. سبز است. کتاب در کجا
است؟ کتاب روی میز است. میز چه رنگ است؟ میز قهوه ای رنگ
است. آیا دفتر هم روی میز است؟ بلی دفتر هم روی میز است.

Lügət

اینجا (inca) – bura, buraya ای قهوه ای (ğəhvei) – qəhvə rəngi

تخته سیاه (təxtesiyah) – yazı taxtası

در کجا (dər koca) – harada

هست (həst) – var, vardır

روی میز (ru-ye miz) – masanın üstündə

چه چیزها (çə çizha) – nələr

گج (gəc) – təbaşir

من دانشجو هستم. تو نیز دانشجو هستی؟ - بلی؟ من نیز دانشجو
هستم. ولی رفیقم دانشجو نیست. او مهندس است.
- تو کیستی؟ - من پزشک هستم. - شما هم پزشک هستید؟ -
نخیر، من پزشک نیستم من معلم هستم. - آنها کیستند؟ - آنها دانشجو
هستند. من هم دانشجو هستم، ولی این رفیق دانشیار است. پس او

کیست؟ - او برادرم است. آقا، شما دانشیار هستید؟ - خیر، من دانشیار نیستم. آموزگار هستم. من در دبیرستان کار می‌کنم.

Lügət

نیز (niz) – da, də bağlayıcısı

دانشیار (daneşyar) – ali məktəb müəllimi

ولی (vəli) – amma, lakin

آموزگار (amuzqar) – orta məktəb müəllimi

رفیق (rəfiğ) – yoldaş

کار می‌کنم (kar mikonəm) – işləyirəm

* Sual cümlələri

Sual cümlələri həm sual intonasiyası, həm də sual əvəzliləri vasitəsilə düzəlir.

1. Sual intonasiyası vasitəsilə qurulan sual cümlələrində sorğu məqsədilə işlədilən sözün son hecası şiddətli vurğu ilə, xəbər şəkilçisi isə sual intonasiyası ilə tələffüz olunur. Məs:

In dəftərəst? – این دفتر است؟

In dəftər sefidəst? – این دفتر سفید است؟

Bu üsulla düzələn sual cümlələrinin əvvəlində آیا (aya) sual ədatı da işlənə bilər. Həmin sual ədatı (آیا) Azərbaycan dilindəki –mı⁴ sual ədatına uyğun gəlir. Məsələn:

Bu dəftərdirmi? – آیا این دفتر است؟

Bu dəftər ağdırımı? – آیا این دفتر سفید است؟

Sual cümlələrinə verilən cavab iki mənə daşıya bilər:

1. Müsbət və ya təsdiq, 2. Mənfi və ya inkar.

Müsbət və ya təsdiq cavab cümlələrinin əvvəlində bəli (bəli) sözü işlənir. Məsələn:

Bəli, bu dəftərdir? – بلی این دفتر است

Bəli, bu dəftər ağdır. – بلی این دفتر سفید است

Mənfi və ya inkar cavab cümlələrinin əvvəlində inkar hissəciyi - نه (nə), خیر (xeyr), və ya نخیر (nəxeyr) sözü, axırında isə نیست (nist) – deyil sözü işlənər. Məsələn:

کیست این کتاب است؟ خیر این کتاب نیست – Xeyr, bu, kitab deyil –

این کتاب جالب است؟ نخیر، این کتاب جالب نیست . Xeyr, bu kitab maraqlı deyil- .

2. Sual əvəzlilikləri vasitəsilə düzələn sual cümlələri.

***Sual əvəzlilikləri:**

کجا (koca) – hara کدام (kodam) – hansı

چطور (çetour)

چه جور (çecur)

چگونه (ğequne) } necə, nə cür, nə təhər

چند (çənd) – neçə

چه (çe) – nə

که (ke) – kim

کیست (kist) – kimdir

چیست (çist) – nədir

این دفتر چطور (چگونه، چه جور) است؟ – Bu dəftər necədir? –

کدام کتاب جالب است؟ – Hansı kitab maraqlıdır? –

مؤەللیم نە دەدی؟ – Müəllim nə dedi? – (معلم) آموزگار چه گفت؟

قلم در کجا است؟ – Qələm haradadır? –

*** Şəxs əvəzlilikləri**

Şəxs əvəzlilikləri aşağıdakılardır:

جمع (cəm) - cəm

مفرد (mofrəd) – tək

ما (ma) biz –

من (mən) - mən

شما (şoma) siz –

تو (to) –sən

آنان (anan)

او (u)-

} ۰

آنها (anha) – Onlar وی (vey)

ایشان (işan)

*هست (həst) sözünün ifadə etdiyi mənalər

1. هست sözü ayrılıqda işlənən zaman «var», «vardır» mənasını ifadə edir. Məsələn:

هست در کلاس شاگرد هست

هست در خانه نان هست

2. هست şəxs sonluqları ilə birlikdə işlənən zaman xəbər şəkilçiləri vəzifəsini daşıyır. Qeyd etmək lazımdır ki, aşağıdakı şəxs sonluqları həm də qısaldılmış xəbər şəkilçiləri kimi işlənirlər.

Şəxs sonluqları və ya qısa xəbər şəkilçiləri:

-ik ⁴ – (im) - يم	-əm ² -(ə)m م	I
-sınız ⁴ -(id) - يد	-sən ² -(i) ی.	II
-dırlar ⁴ (-ənd) - ند	-dir ⁴ (əst) است.	III

Qeyd etmək lazımdır ki, III şəxs təkdə qeyd olunan است (əst) şəxs sonluğu vəzifəsi deyil, yalnız xəbər şəkilçisi vəzifəsini daşıyır.

Yuxarıda göstərdiyimiz şəxs sonluqları هست sözünün sonuna əlavə edilərək fars dilində xəbdər şəkilçilərinin tam formasını əmələ gətirirlər. Məsələn:

هستم من tələbəyəm –

هستی تو کارگر هستی –

است او پزشک است –

هستیم ما معلم هستیم –

هستید شما مهندس هستید –

هستند آنها شاگرد هستند –

* **نیست** (deyil) sözü də eyni qayda ilə, yəni həmin şəkilçilərlə işlənən zaman Azərbaycan dilindəki deyiləm, deyilsən, deyildir, deyilik və s. kimi inkar sözlərinin qarşılığı olurlar. Məsələn:

Mən tələbə deyiləm – من دانشجو نیستم

Sən fəhlə deyilsən – تو کارگر نیستی

O, həkim deyildir – او پزشک نیست

Biz müəllim deyilik – ما معلم نیستیم

Siz mühəndis deyilsiniz – شما مهندس نیستید

Onlar şagird deyillər – آنها شاگرد نیستند

III şəxsin təkini bildirən sual əvəzliyi - **کیست** (kist?) yuxarıda göstərdiyimiz şəxs sonluqları ilə birlikdə işlənərək digər şəxsləri ifadə edir. Məsələn:

I **من کیستم** – mən kiməm **ما کیستیم** – biz kimik

II **تو کیستی** – sən kimsən **شما کیستید** – siz kimsiniz

III **او کیست** – o kimdir **آنها کیستند** – onlar kimdirlər.

Tapşırıqlar:

Aşağıdakı sual cümlələrinin hər birinə həm müsbət, həm də mənfi cavab yazın.

این کیف است؟ این کیف سیاه است؟ آن کشتی است؟ آن کشتی بزرگ است؟ این کلاس روشن است؟ تو دانشجو هستی؟ شما پزشک هستید؟

2. Cümlələri fars dilinə tərcümə edin.

Bura sinifdir. Sinif böyük və işıqlıdır. Bu sinifdə tələbə və müəllim var. Müəllim sinifdədirmi? Xeyir, müəllim sinifdə deyil. Kitab haradadır? Kitab masanın üstündədir. Masa haradadır? Masa sinifdədir. Dəftər də masanın üstündədirmi? Xeyr, dəftər masanın üstündə deyil. Tələbə haradadır? Tələbə sinifdədir.

3. Nöqtələrin yerinə müvafiq xəbər şəkilçisi artırmaqla cümlələri tamamlayın.

برادرم پزشک ...	ما کارگر...	من معلم ...
مادرم آموزگار...	شما پزشک...	تو مهندس ...
پدرم راننده (sürücü)....	آنها دانشجو...	او دانشیار ...

Nümunə: من معلم هستم

4. Cual cümlələrinə cavab yazın.

شما کیستید؟ تو کیستی؟ آنها کیستند؟ او کیست؟ آن چیست؟ این چه چیز است؟ آیا تو کارگر هستی؟ آیا، شما دانشجو هستید؟

5. Nöqtələrin yerinə müvafiq şəxs əvəzliyi yazmaqla cümlələri tamamlayın və tərcümə edin.

... مهندس هستم... دانشیار است. ... دانش آموز هستند. در کلاس هستید؟ ... پزشک هستی؟ دانشجو هستیم. آیا، ... هم دانشجو هستید؟ . خیر. ... دانشجو نیستم. ... مهندس هستی؟ خیر. ... مهندس نیستم. کارگر هستم. کیستند؟ ... شاگرد هستند.

6. Cümlələri fars dilinə tərcümə edin.

Mən tələbəyəm, sən tələbə deyilsən. Sən mühəndissən, mən mühəndis deyiləm. O, müəllimdir, sən müəllim deyilsən. Biz fəhləyik, siz fəhlə deyilsiniz. Siz həkimsiniz? Onlar həkim deyillər. Onlar tələbədirlər, biz tələbə deyilik.

3-CÜ DƏRS - درس سوم

مکالمه

- اسم شما چیست؟ - اسم من طاهره است.
- آیا نام شما شهلا نیست؟ - بلی، نام من شهلا است
- پس شما کیستید؟ - من رفیق شهلا هستم. نام من رعنا است. ما همکلاس هستیم. شهلا دانشجوی ساعی است. من هم ساعی هستم.

- آن چیست؟ - آن روزنامه است. - پس آن چیست؟ آن کتاب است.

- آن چه کتابی است؟ - آن کتاب زبان فارسی است. کتاب زبان روسی کجا است؟ - کتاب زبان روسی روی میز است. - پس روزنامه "باکو" کجا است؟ - روزنامه "باکو" هم روی میز است. شهر باکو در کجا واقع است؟ - شهر باکو در ساحل دریای خزر واقع است. باکو پایتخت جمهوری آذربایجان است. شهر باکو بزرگ است. منزل ما در آن بنای بلند است. خانه ما به دانشگاه نزدیک است. من دانشجوی دانشگاه هستم. خواهر من نیز دانشجوی دانشگاه است. نام خواهر من عادلہ است. عادلہ دانشجوی دانشکده تاریخ است. او دانشجوی ساعی است.

Lügət

همکلاس (həmkelas) – sinif yoldaşı

بلند (bolənd) – hündür, uca, uzun

ساعی (sai) – çalışqan

به دانشگاه (be daneşqah) – universitetə

روزنامه (ruzname) – qəzet

دانشکده (daneşkəde) – fakültə

واقع است (vaqe əst) – yerləşir

هم (həm) – da² (bağlayıcı)

* İzafət birləşməsi

Təyini söz birləşmələri fars dilində həm izafət, həm də yanaşma yolu ilə ifadə edilir.

A) İzafət birləşməsi yolu ilə ifadə olunan təyini söz birləşmələri (izafət birləşmələri) təyinlə təyin olunanın işlənmə yerinə görə Azərbaycan dilindən tamamilə fərqlidir. Belə ki, fars dilində təyin, Azərbaycan dilindən fərqli olaraq, təyin

etdiyi sözdən sonra işlənir; təyin olunan sözdən sonra vurğu qəbul etməyən bir «e» səsi tələffüz olunur. Deməli, izafət birləşməsində birinci tərəfdən, yəni təyin olunan sözdən sonra «e» tələffüz olunur. Məsələn:

Azərbaycan dilində

qırmızı karandaş

məktəb müdiri

kitabın cildi

sizin adınız-

işıqlı sinif

sinfin qapısı

təyin olunan söz a, u saitləri ilə qurtararsa, izafət birləşməsində həmin təyin olunan sözdən sonra bitişdirici «y» (ی) samiti yazılır və «ye» tələffüz olunur. Vurğu isə həmin «ye» hecasından əvvəlki hecanın üzərinə düşür. Məsələn: otağın havası – هواى اطاق (həv'a-ye otağ) – çalışqan tələbə – دانشجوی ساعى (daneşçu-ye sai)

Təyin olunan söz e (o) ilə bitərsə, izafət birləşməsində onun üstündə «həmzə» işarəsi qoyulur və «ye» tələffüz olunur. Bəzən də ی yazılır.

«Bakı» qəzeti – (ruzaname – ye baku) – روزنامه باكو
روزنامه ی باكو

Mədəniyyət evi – (xane-ye fərhang) – خانه ی فرهنگ
فرهنگ

Təyin olunan söz «I» saiti ilə bitərsə, izafət birləşməsində təyinlə təyin olunan arasında heç nə yazılmaz, lakin «I» saiti ilə bitən sözdən sonra vurğu qəbul etməyən «ye» tələffüz olunur. Məsələn:

Kreslo – (səndəli-ye rahəti) – صندلی راحتى

Yük gəmisini – (kəşti – ye bari) – کشتى بارى

İzafət birləşməsi həm iki komponentdən, həm də ikidən çox, yəni üç, dörd, beş .. komponentdən ibarət ola bilər. İki komponentdən ibarət olan izafət birləşmələri izafət tərkibi – ترکیب اضافہ ای, üç və daha çox komponentdən ibarət olan birləşmələr isə izafət zənciri – زنجیر اضافہ ای adlandırılır.

Məsələn: کتاب زبان فارسی - üç komponentli

کتاب زبان فارسی دانشجوی دانشگاه - dörd komponentli

کتاب زبان فارسی دانشجوی دانشگاه - beş komponentli

کتاب زبان فارسی دانشجوی دانشگاه دولتی - altı komponentli

کتاب زبان فارسی دانشجوی دانشگاه دولتی باکو - yeddi komponentli və s.

B) Yanaşma yolu ilə düzələn təyini söz birləşmələrinin quruluş modeli eynilə Azərbaycan dilində olduğu kimidir, yəni əvvəl təyin, sonra isə təyin olunan söz işlənir. Miqdar sayları, işarə, qeyri-müəyyən və sual əvəzlilikləri yanaşma yolu ilə söz birləşməsi düzəldir. Məsələn:

این کتاب bu kitab آن دانشجو - o tələbə

کدام روزنامه hansı qəzet چند شاگرد - neçə (bir neçə) şagird

پنج دفتر - beş dəftər هر دانشجو - hər tələbə və s.

همین مهندس - həmin mühəndis

Tapşırıqlar:

1. Söz birləşmələrini fars dilinə tərcümə edib yazın

Böyük qardaş, kiçik qardaş, böyük bacı, mənim bacım, onun adı, sinfin havası, Xəzər dənizi, Baltik dənizi, Qara dəniz, universitet tələbəsi, «Bakı qəzeti», «Azadlıq» qəzeti, çalışqan tələbə, tələbənin kitabı, bu kitab, o dəftər, dörd karandaş, iki bacı.

2. Cümlələri Azərbaycan dilinə tərcümə edin.

این کتاب جالب است. کتاب جالب روی میز است. آن دفتر سفید

است. دفتر سفید روی میز است. آن کتاب درسی است. کتاب درسی

جالب است. نام آن دختر رعنا است. رعنا دانشجوی دانشگاه است. او دانشجوی ساعی است. اسم این پسر احمد است. احمد دانش آموز دبیرستان است. احمد دو خواهر دارد. آن روزنامه باکو است. روزنامه باکو در دست دانشیار است. دانشیار در دانشگاه است.

3. Nöqtələrin yerinə müvafiq şəxs və işarə əvəzliliklərini yazın cümlələri tamamlayın və tərcümə edin.

نام.... چیست؟ اسم... ترانه است.... کتاب زبان فارسی دارد؟ دانشجوی دانشگاه هستیم.... چند دفتر و کتاب دارید؟ دانشجو هستید؟ ... کتاب جالب است. کیف من است. ... کیف قهوه ای رنگ است.

4. Cümlələri fars dilinə tərcümə edin.

Mənim adım Azaddır. Onun adı Azərdir. Biz universitetin tələbəsiyik. Bizim sinifdə on tələbə var. Mənim kitabım masanın üstündədir. Sənin kitabın haradadır? Ağ dəftər masanın üstündədir. O parta böyükdür. Böyük parta qaradır. Mənim bacım şagirdidir. O, indi məktəbdədir. Bizim məktəb böyük və işıqlıdır.

5. Verilmiş sözlərdən istifadə edərək on izafət birləşməsi düzəldib yazın və tərcümə edin.

کاغذ، کتاب، جمهوری، زبان، کشتی، روزنامه، خانه، بنا، دانشجو، دانش آموز، قرانت، آذربایجان، روسی، سواد، استراحت، بزرگ، بلند، ساعی، کوشا (çalışqan)

Nümunə: جمهوری آذربایجان

درس چهارم - 4-CÜ DƏRS

اینجا کلاس درس است. کلاس درس بزرگ و روشن است. ما در کلاس هستیم. حالا درس زبان فارسی است. دانشیار درس را از ما پرسید. ما همه حکایت را نقل کردیم. در کلاس هشت میز و سیزده صندلی هست. میز چطور است؟ میز بزرگ است. میز بزرگ چه رنگ است؟ میز بزرگ قهوه ای رنگ است. میز بزرگ در کجا است؟ میز بزرگ در کلاس است. کتاب دانشجو در کجا است؟ کتاب دانشجو روی نیمکت است. قلم من پهلوی شما است؟ نخیر، قلم شما پهلوی من نیست. پیش شہلا است. شہلا کجا است؟ شہلا نزد معلم است. مداد من پهلوی کیست؟ مداد شما پهلوی توفیق است. توفیق کیست؟ توفیق دانشجوی دانشکده ادبیات است. او دانشجوی ساعی است. رفیقم به خانه ی ما آمد. اسم رفیق من آرزو است. آرزو مهندس است. حالا او در خانه ی ما است. خانه ی ما در مرکز شهر است.

Lügət

حکایت (hekeyət) – hekeyə

آمد (aməd) – gəldi

سیزده (sizdəh) – on üç

نزد (nəzd) – yanında, yanına

پرسید (porsid) - soruşdu

* Ön qoşmalar və son qoşma

1) **ön qoşması** isimlərin əvvəlində işlənir və Azərbaycan dilindəki ismin yerlik hal şəkilçisinə uyğun gəlir. Məsələn:

در کلاس – sinifdə

در دانشگاه - universitetdə

در باکو – Bakıda

در خانه - evdə

Qeyd etmək lazımdır ki, **در** həm də müstəqil mənalı isimdir, yəni qapı mənasında işlənir. Məsələn, **در کلاس** birləşməsinə həm «dər-e kelas) – sinfin qapısı, həm də «dər kelas» - sinifdə

kimi oxumaq olar. Belə birləşmələrin düzgün oxunuşu mətnin mənasına görə müəyyənləşdirilir.

Aşağıdakı cümələləri müqayisə edin:

Universitetin qapısı açıqdır – در دانشگاه باز است

Universitetdə iclas var – در دانشگاه جلسه هست

Aşağıdakı məqamlarda در işlənməz:

* A) Qeyd etmək lazımdır ki, Azərbaycan dilində ismin yerlik hal şəkilçisi istisnasız olaraq bütün isimlərə artırılır. Lakin fars dilində həmin şəkilçinin qarşılığı olan در ön qoşması bütün isimlərin əvvəlində işlənə bilmir. Belə ki, Azərbaycan dilindəki məndə, səndə, bizdə, sizdə, Əlidə, müəllimdə, qardaşımda və s. bu tipli insan adları və insan anlamlı sözlər fars dilində در ön qoşması ilə işlədilməz. Bunları ifadə etmək üçün نزد (nəzd), پهلوی (pəhlu) və پیش (piş) sözlərindən istifadə edilir. Həmin sözlərdən biri müvafiq ismin əvvəlində izafət birləşməsində işlənilir. Məsələn:

مداد نزد من است (medad nəzd – e mənəst) – karandaş məndədir.

دفتر پیش او است (dəftər piş-e ust) – dəftər ondadır.

کتاب پهلوی دانشیار است (ketab pəhlu-ye daneşyarəst) – kitab müəllimdədir.

قلم من پهلوی آرزو است (qələm-e mən pəhlu-ye arzust) – mənim qələmim Arzudadır

Qeyd. پهلوی، نزد، پیش sözlərinin lüğəvi mənası «yanına», «yanında» deməkdir.

Deməli, «məndə», «səndə» və s. kimi sözlər və mənim yanımda, onun yanında və s. kimi birləşmələr fars dilində aşağıdakı şəkildə ifadə olunur:

A) məndə – پیش (نزد، پهلوی) من

bizdə – نزد (پیش، پهلوی) ما

Səndə – پیش (پهلوی) تو

پیش (نزد، پهلوی) شما – sizdə

پهلوی (نزد، پیش) او – Onda

پهلوی (نزد، پیش) آنها – Onlarda

نزد (پیش، پهلوی) احمد – Əhməddə

نزد (پیش، پهلوی) پزشک – həkimdə

پهلوی (پیش) من (پهلوی، نزد) من – B) mənim yanımda

پیش (نزد، پهلوی) تو – Sənin yanında

- پهلوی (نزد، پیش) او – Onun yanında

نزد (پیش، پهلوی) ما – Bizim yanımızda

پیش (نزد، پهلوی) پدرم، پهلوی (پیش) پدرم – Atamın yanında

C) Azərbaycan dilindəki «eivimzədə», «mənzilimizdə», «evlərində», «evinizdə» və s. bu kimi anlayışları ifadə edən «bizdə», «sizdə», «onlarda», «qardaşımıldə», «həsəngildə» və s. kimi məfhumları fars dilində ifadə etmək üçün خانه və ya منزل sözlərindən istifadə edilir. Belə ki, «در» ön qoşması + خانه və ya منزل sözü+müvafiq şəxs əvəzliyi və ya müvafiq söz» modeli əsasında ifadə edilir. (منزل) خانه sözündən sonra izafət oxunur. Məsələn:

برادر تو در خانه ی (منزل) ما است – Sənin qardaşın bizdədir

پدر من در منزل (خانه) شما است – Mənim atam sizdədir

Pərvin və Nərmin onlardadırlar

پروین و نرمین در خانه ی (منزل) آنها هستند

برادر تو در منزل – Sənin qardaşın mənim əmimıldədir

(خانه) عمومی من است

مهمان در خانه ی (منزل) حمید است – Qonaq Həmid gildədir

*2) ön qoşması əsasən Azərbaycan dilindəki çıxışlıq hal şəkilçisi vəzifəsini ifadə edir. Məsələn:

از دانشگاه – universitetdən – از دبیرستان – məktəbdən

از کارخانه – zavoddan – از خانه – evdən

məndən – از من sizdən – از شما
Şagird məktəbdən gəldi – دانش آموز از دبیرستان آمد
Atam zavoddan (fabrikdən) gəldi – پدرم از کارخانه آمد
Sizdən bir xahişim var – از شما یک خواهش دارم
Bundan əlavə, از ön qoşması başqa vəzifələr də ifadə edir.
A) «haqqında», «barəsində» mənalarını ifadə edir.

Məsələn:

Söhbət onların barəsində (haqqında)dır – صحبت از آنها است
Danışıq sizin haqqınızdadır (barənizdədir) – صحبت از شما است
Söhbət nə barədədir? – صحبت از چیست?

B) Bəzən از ön qoşması mənsubiyyət mənasını ifadə edir.

Məs:

O şeir Mirzə Ələkbər Sabirindir

– آن شعر از میرزا علی اکبر صابر است

Bu şeir Səməd Vurğunundur

– این شعر از صمد ورغون است

Bu hekayə Abdulla Şaiqindir

– این حکایت از عبدالله شایق است

3) son qoşması

را son qoşması Azərbaycan dilindəki təsirlik hal şəkilçisinə uyğun gəlir. Məsələn:

(kitabı) – kitabı (کتابرا)

(dəftəri) – dəftəri (دفتر را)

(yolu) – yolu (راه را)

(gülü) – gülü (گل را)

– şagird kitabı oxudu – دانش آموز کتاب را (کتابرا) خواند

– qardaşım dəftərini gətirdi – برادرم دفترش را (دفترش را) آورد

– müəllim təzə dərsi şərh etdi. – معلم درس تازه را شرح داد

Misallardan göründüyü kimi, **را** son qoşması sözün son hərfinin bitişik yazılıb yazılmaması xüsusiyyətindən asılı olaraq həm sözə bitişik, həm də sözdən ayrı yazıla bilər.

Qeyd etmək lazımdır ki, **را** son qoşması qəbul edən söz izafət tərkibində işlənersə, **را** son qoşması izafət birləşməsinin sonunda yazılır. Məsələn:

را درس (dərsra) – dərsi

را درس تازه (dərs-e taze ra) – təzə dərsi

را درس تازه ی امروز (dərs-e taze-ye emruz ra) – bugünkü təzə dərsi

را درس تازه ی امروز ما (dərs-e taze-ye emruz-e ma ra) – bizim bugünkü təzə dərsimizi

Misallardan məlum olduğu kimi, Azərbaycan dilindəki təyin, təyin etdiyi sözdən əvvəl gəlidiyi üçün təsirlik hal şəkilçisi yerini dəyişmir. Fars dilində isə təyin, təyin etdiyi sözdən sonra gəlidiyi üçün təsirlik hal şəkilçisinin qarşılığı olan **را** son qoşması bilavasitə aid olduğu sözün axırında deyil, yerini dəyişərək izafət birləşməsinin sonunda işlənir.

Qeyd. **را** son qoşması I şəxs təki bildirən əvəzliyə - **من** qoşulan zaman belə yazılır və oxunur: **مرا** (məra) – məni

Tapşırıqlar:

1. Cümlələri fars dilinə tərcümə edin.

Onlar sinifdədirlər. Sinifdə on masa, on səkkiz (هجده) stul və bir yazı taxtası var. Bir masa böyükdür. Böyük masa qəhvəyi rəngdədir. Böyük masa sinfin ortasındadır (در وسط). Müəllim sinifdədirmi? Bəli, müəllim sinifdədir. Sizin sinif böyük və işıqlıdır. Müəllim sizdən sorusdu? (پرسید) Mən ondan xahiş etdim (کردم). «Azərbaycan» şeri Səməd Vurğunundur.

2. Cümlələrdə Azərbaycan dilində verilmiş söz və söz birləşmələrini farscaya tərcümə etməklə cümlələri tamalayın.

- ۱- sənin qardaşın dr kja ast ?
- ۲- dr klast şma neçə tələbə həst?
- ۳- dr klast ma on tələbə həst
- ۴- ktāb mn kimdədr ?
- ۵- ktāb şma Pərvindədr
- ۶- mdad srx mn kimdədr ?
- ۷- mdad srx şma müəllimdədr ?
- ۸- şhla hardadır ?
- ۹- şhla müəllimin yanındadır
- ۱۲- ps nrmn sızdədr ?
- ۱۳- bly, nrmn bizdədr
- ۱۵- lalə hə sızdədr ?
- ۱۶- nxir lalə bizdə deyil au qardaşım gildədr

3. Söz birləşmələrini tərcümə edin və yazın:

Uca bina, ağ divar, sinfin havası, evin pəncərəsi, mənzilin qapısı, Qara dəniz, Ağ dəniz, çalışqan tələbə, universitet tələbəsi, universitetin binası, «Azadlıq» qəzeti, «Bakı» qəzeti, stolun üstü, onların evi, sizin küçəniz (کوچه) beş tələbə, balaca stul

4. Üçüncü tapşırıqda tərcümə etdiyiniz söz birləşmələrindən beşini cümlə daxilində işlədin.

Nümunə: منزل ما در بنای بلند است

5. Cümlələri Azərbaycan dilinə tərcümə edin.

کتāب فارسی mn پهلوی şma ast? بلی، ktāb فارسی şma پیش mn ast. ktāb زبان روسی mn پهلوی کیست? ktāb روسی şma پهلوی فیروزه ast. صحبت از کیست? صحبت از (در باره) دانشجو صادقی ast. dr klast şma چند دانشجو həست? منزل şma az دانشگاه دور ast یا نزدیک? منزل ما az دانشگاه دور نیست. نزدیک ast. بنای دانشگاه بلند ast. klast های دانشگاه بزرگ و روشن ast.

6. Sualları köçürüb hər birinə cavab yazın və tərcümə edin:

- آن پسر دانشجو است یا دانش آموز است؟
- نام آن دختر چیست؟
- آن دختر چکاره است؟
- آیا مادر تو پزشک است؟
- کتاب و دفتر من پهلوی کیست؟
- خواهر من در منزل شماس است؟
- پدر و مادر تو چکاره هستند؟
- صابر نزد دانشیار است؟
- دفتر صابر نزد دانشیار است؟

درس پنجم - 5-CI DƏRS

صحبت دو رفیق

- سلام رفیق حسن.
- سلام، رفیق واحد.
- احوال شما چطور است؟
- متشکرم بد نیستم، شما چطور هستید؟
- من هم خوب هستم.
- شما کدام زبان خارجی را یاد می گیرید؟
- من زبان فارسی را یاد می گیرم. پس شما کدام زبان خارجی را یاد می گیرید؟
- من زبان انگلیسی را یاد می گیرم.
- معلم زبان انگلیسی شما آقای صمد زاده نیست؟
- بلی، معلم زبان انگلیسی ما آقای صمدزاده است.
- تو کتاب زبان فارسی داری؟
- بلی، دانشجویان گروه ما همه کتاب زبان فارسی دارند.
- پس، تو کتاب زبان انگلیسی داری؟
- بلی، من هم کتاب فارسی و هم کتاب انگلیسی دارم.
- دانشگاه ما در خیابان "بیست هشتم مه" واقع است

- تو کاغذ سفید و قلم خودنویس داری؟
 - بلی من هم کاغذ سفید و هم قلم خودنویس دارم.
 - بفرمایید بنویسید، این شماره تلفن من است. تلفون کنید و به منزل
 ما بیایید.
 - چشم، حتما تلفن می کنم و به منزل شما می آیم. خدا حافظ شما
 - مرحمت زیاد

Lügət

- متشکرم (motəşəkkerəm) – təşəkkür edirəm
 بیست و هشتم مه (bist – o həştom – e me) – 28 May
 بفرمایید (befərmayid) – buyurun
 یاد می گیرم (yad migirəm) – öyrənirəm
 تلفن کنید (telefon konid) – zəng edin
 ما همه (ma həme) – biz hamımız
 بیایید (biyayid) – gəlin
 احوال (əhval) – kef-əhval
 چشم (çəşm) – gözüm üstə
 واقع است (vağe əst) – yerləşir
 حتما (hətmən) – mütləq, hökmən
 می آیم (miyayəm) – gələrəm

* "به" ön qoşması

1. Fars dilindəki به (be) ön qoşması əsasən, Azərbaycan dilindəki yönlük hal şəkilçisinin qarşılığı kimi vəzifə daşıyır. Məsələn:

به دانشگاه – Universitetə
 به خانه – Evə
 به مسکو – Moskvaya
 به کلاس – Sinfə

Qeyd. Fars dilində «Sizə (ona, Əhmədə, şagirdə) dedim» cümləsindəki «sizə» (ona, Əhmədə, şagirdə...) adi qayda üzrə, yəni həmin sözlərin əvvəlinə به (be) artırmaqla

ifadə edilir. Məsələn: sizə – به شما, Əhmədə – به احمد, şagirdə – به شاگرد, ona – به او «Sizə (onlara, Əhmədgilə, şagirdgilə..) getdim» cümləsindəki «sizə» (Əhmədgilə, onlara...) sözləri isə yuxarıdakı qaydadan fərqli olaraq, aşağıdakı şəkildə işlənir:

Sizə gəldim – بخانه (منزل) شما آمدم

Əhmədgilə getdim – بمنزل (خانه) احمد رفتم

Onlara getdim – بمنزل (خانه) آنها رفتم

Bizə gəldi – بخانه ی (منزل) ما آمد

Bununla yanaşı, به (be) sözdüzəldici – leksik şəkilçi kimi də vəzifə daşıyır. Bu zaman sözlə əsasən bitişik yazılır. Məsələn:

بسرعت (besorət) – sürətlə

بخرد (bexerəd) – ağıllı

به آسانی (beasani) – asanlıqla, asancasına

قطار sürətlə getdi – قطار بسرعت حرکت کرد

Məsələnə asanlıqla həll etdik – مسئله را به آسانی حل کردیم

2. Azərbaycan dilindəki «varımdır, malikəm», «varındır, maliksən», «varıdır, malikdir», «varımızdır, malikik» və s. bu kimi malikiyyət məfhumu bildirən ifadələr fars dilində داشتن (malik olmaq) felinin kökü olan «دار» + şəxs sonluğu» modeli sözlər vasitəsilə verilir.

من دارم + م – من دارم – varımdır

تو دار + ی – تو داری – varındır

او دار + د – او دارد – varındır

ما دار + ایم – ما داریم – varımızdır

شما دار + ید – شما دارید – varımızdır

آنها دار + ند – آنها دارند – varlarıdır

من کتاب دارم – Mənim kitabım var

تو دفتر سفید داری – Sənin ağ dəftərin var

او کیف سیاه دارد – Onun qara çantası var

Bizim böyük sinfimiz var – ما کلاس بزرگ داریم –
Sizin yaxşı xəttiniz var – شما خط خوبی دارید –
Onların fars dili kitabları var – آنها کتاب زبان فارسی دارند –
Rənanın avtomat qələmi var – رعنا قلم خود نویس دارد –

Tapşırıqlar:

1. Cümlələri fars dilinə tərcümə edin.

- kefiniz necədir? – Təşəkkür edirəm, kefim yaxşıdır. Bəs siz necəsiniz? – Mən də yaxşıyam. Sizin fars dili kitabınız var?
– Bəli, mənim fars dili kitabım var. – Rus dili kitabınız da var?
- Bəli, rus dili kitabım da var. – Sizin tapşırıq (تمرین) dəftəriniz müəllimdədir. Mənim tapşırıq dəftərim müəllimdə deyil. Təranənin fars dili dəftəri məndədir. Mənim beş ağ dəftərim var. Sizin neçə ağ dəftəriniz var? – Mənim yeddi ağ dəftərim var.

2. Cümlələri darı, dاری، دارد، داریم، دارید، دارند, sözlərindən istifadə edərək tamamlayın.

ما کتاب زبان روسی...	من دفتر سفید...
تو مداد سرخ...	شما قلم خودنویس...
آنها منزل بزرگ...	آنها کتاب عربی...
	او کتاب انگلیسی...
	دانشیار کیف سیاه...
	کلاس ما سه پنجره...
برادرم چهار دفتر و دو کتاب...	ما کلاس روش...
	محمود کتاب فرهنگ...

3. Söz birləşmələrini Azərbaycan dilinə tərcümə edin.

جمهوری آذربایجان، دریای سیاه، رودخانه کر، پایتخت آذربایجان، مرکز شهر، دانشکده خاورشناسی، زبان روسی، زبان عربی، پایتخت جمهوری آذربایجان، دانشجوی دانشگاه، هوای دریا،

نیروی برق، مرکز شهر، بناهای بلند باکو. دانشجوی دانشگاه دولتی باکو.

Lügət

پایتخت (paytəxt) – paytaxt

خاورشناسی (xavərşenası) – şərqşünaslıq

رودخانه (rudxane) – çay

نیرو (niru) – enerji, güc

کر (kor) – Kür (çay adı)

برق (bərg) – elektrik

4. Cümlələri Azərbaycan dilinə tərcümə edin.

باکو پایتخت آذربایجان است. باکو شهر بزرگ و زیبا است. منزل ما در مرکز شهر است. خانه ی برادرم از مرکز شهر دور است. خواهر من دانشجوی دانشگاه است. او زبان عربی بلد است (bilir) من زبان فارسی بلدم. مادرم دانشیار دانشگاه دولتی باکو است. پدر من مهندس کارخانه نفت است. کتاب من نزد رفیقم است. نام رفیق من راسم است. برادر راسم پزشک است. او حالا در بیمارستان است.

5. Sözlərdən istifadə edərək 10 izafət birləşməsi düzəldib yazın və tərcümə edin.

خواهرم، کلاس، ساعتی، روشن، دانشجو، دانشگاه، دریا، دانشیار، نامه، خزر، رفیقم. خانه

Nümunə: bacımın evi – خانه ی خواهرم

درس ششم - 6-CI DƏRS

ما در کلاس هستیم. کلاس ما بزرگ، روشن و تمیز است. کلاس ما یک در و سه پنجره دارد. در کلاس ما یازده میز و چهارده صندلی هست. میزها و صندلی ها قهوه ای رنگ است. یک تخته سیاه بزرگ بدیوار آویزان است. کتابها، دفترها و قلم های دانشجویان روی میز است. حالا درس زبان فارسی است.

دانشیار از ما پرسید: - رفقا، درس امروز ما چیست؟

ما جواب دادیم: - درس امروز ما اعداد است.

- صابر، شما از یک تا ده بشمارید

- یک، دو، سه، چهار، پنج، شش، هفت، هشت، نه، ده.

- خیلی خوب، بفرمایید، بنشینید. توفیق شما از یازده تا بیست

بشمارید.

- یازده، دوازده، سیزده، چهارده، پانزده، شانزده، هفده، هیجده،

نوزده، بیست.

- بسیار خوب، بفرمایید بنشینید.

- آن کتاب ها مال کیست؟ - این کتابها مال دانشجویان است.

- پس آن دفترها مال کیست؟

- آن دفترها نیز مال دانشجویان است

- اسم آن دختر چیست؟ - اسم آن دختر پروین است

- پروین، تو خواهر داری؟ - بلی، من خواهر دارم. او دانشجوی

دانشگاه پزشکی است.

واژه ها

avizanəst) - آویزان است

cavab dadim) - جواب دادیم

saylar) - اعداد

yoldaşlar) - رفقا

بشمارید (beşomarid) – sayın
امروز (emruz) – bu günkü, bu gün
پزشکی (pezeşki) - tibb

* Miqdar sayları

Miqdar saylarının rəqəmlərlə yazılışı və oxunuşu:

1-یک (yek) - ۱	6- شش (şeş) - ۶
2-دو (do) - ۲	7- هفت (həft) - ۷
3-سه (se) - ۳	8- هشت (həşt) - ۸
4-چهار (cəhar) - ۴	9- نه (noh) - ۹
5-پنج (pənc) - ۵	10- ده (dəh) - ۱۰

11-dən 19-a qədər olan saylarda, rus dilində olduğu kimi, əvvəl təkliklər sonra isə onluqlar gəlir.

11- یازده (yazdəh) - ۱۱	16- شانزده (şanzdəh) - ۱۶
12- دوازده (dəvazdəh) - ۱۲	17- هفده (hefdəh) - ۱۷
13- سیزده (sizdəh) - ۱۳	18- هیجده (hicdəh) - ۱۸
14- چهارده (çəhardəh) - ۱۴	19- نوزده (nuzdəh) - ۱۹
15- پانزده (panzədəh) - ۱۵	20- بیست (bist) - ۲۰

Göründüyü kimi, 11-dən 19-a qədər bütün sayların ikinci komponenti ده (on) sözündən ibarətdir: چهارده (on dörd) sayında bu, yəni əvvəl təkliyi bildirən rəqəmin sonra isə onluğu bildirən rəqəmin gəlməsi öz əksini bariz şəkildə tapır.

چهارده-dən başqa qalan saylardakı təkliyi bildirən sözlər fonetik tərkiblərinə görə, müasir fars dilində işlənən təklikləri ifadə edən sözlərdən fərqlidirlər.

Qeyd etmək lazımdır ki, fars dilindəki sayların (on birdən yuxarı) rəqəmlərlə yazılış istiqaməti Azərbaycan və rus dillərində olduğu kimidir, yəni soldan sağa doğru. Məsələn: ۱۲-12, ۱۴-14, ۱۷-17, ۱۸-18, ۱۹-19 və s.

* Cəm isimlər

Fars dilində isimlərin cəm formasını əldə etmək üçün tək isimlərin sonuna آن (an) və ها (ha) cəm şəkilçilərindən birini artırmaq lazımdır. Bu şəkilçilər Azərbaycan dilindəki – lar² şəkilçisinin qarşılığıdır.

Göstərilən həmin şəkilçilərdən ها əsas etibarilə cansız isimlərə, آن isə əsasən canlı isimlərə artırılır. Məs:

کارگران - کارگر (fəhlələr)

پسران - پسر (oğlanlar)

برادران - برادر (qardaşlar)

دهقانان - دهقان (kəndlilər)

دختران - دختر (qızlar)

درختان - درخت (ağaclar)

شاگردان - شاگرد (şagirdlər)

معلمان - معلم (müəllimlər)

Qeyd etmək lazımdır ki, ها şəkilçisi əsasən cansızlara, bəzi hallarda isə canlı isimlərə də artırılır. Məsələn:

کاغذها - کاغذ (kağızlar)

دفترها - دفتر (dəftərlər)

کتابها - کتاب (kitablar)

صندلیها - صندلی (stullar)

کلاسها - کلاس (siniflər)

پسرها - پسر (oğlanlar)

دخترها - دختر (qızlar)

مادرها - مادر (analar)

آن (an) şəkilçisinin yazılış qaydaları

- Sonu a və u saitləri ilə qurtaran isimlər آن (an) şəkilçisi ilə cəmlənən zaman yanaşı gələn saitlərin (ismin son saiti və cəm şəkilçisinin ilk saiti) tələffüzünü asanlaşdırmaq məqsədi ilə onların arasına bitişdirici ی (y) samiti artırılır. Məs:

دانایان - دانا (danayan) – alimlər, bilicilər

دانشجویان - دانشجو (daneşcuyan) – tələbələr

Qeyd. Sonu u saiti ilə bitən aşağıdakı isimlər müstəsna olaraq təşkil edirlər. Belə ki, bunlar آن şəkilçisi ilə cəmlənən zaman yazıda heç bir dəyişiklik əmələ gəlmir, tələffüzdə isə ismin sonundakı u saiti «ov» səs tərkibinə çevrilir. Məsələn:

بانو (banu) - xanım بانوان (banovan) – xanımlar

بازو (bazu) – qol بازوان (bazovan) – qollar

زانو (zanu) – diz زانوان (zanovan) – dizlər

گیسو (gisu) – saç گیسوان (gisovan) – saçlar, hörüklər

أهو (ahu) – ceyran أهوان (ahuvan) – ceyranlar

جادو (cadu) – cadu جادوان (cadovan) – cadular, cadugərlər

أبرو (əbru) – qaş ابروان (əbrovan) – qaşlar

Sonu i saiti ilə qurtaran isimlər آن şəkilçisi ilə cəmlənən zaman isimlə cəm şəkilçisi arasında yazıda deyil, yalnız tələffüzdə bitişdirici ی (y) samiti artırılır. Məsələn:

دهاتی (dehati) - دهاتیان (dehatiyan) – kəndlilər

شهری (şəhri) - شهریان (şəhriyan) – şəhərlilər

ایرانی (iarni) - ایرانیان (iraniyan) – iranlılar

شیرازی (şirazi) - شیرازیان (şiraziyan) – şirazlılar

Sonu (e) saiti ilə bitən isimlər آن şəkilçisi ilə cəmlənən zaman isimlə cəm şəkilçisi arasında bitişdirici گ (q) samiti artırılır. Lakin burasını qeyd etmək lazımdır ki, ismin son səsi, yəni «e» hərfi düşür, yazılmır, tələffüzdə isə qalır. Məsələn:

خواننده (xaninde) - خوانندگان (xanəndeğan) – oxucular

راننده (ranende) - رانندگان (ranəndeğan) – sürücülər

گوینده (quyende) - گویندگان (quyəndeğan) – diktorlar, danışanlar

نماینده (nəmayende) - نمایندگان (nəmayəndeğan) – nümayəndələr

نویسنده (nevisende) - نویسندگان (nevisəndeğan) – yazıçılar

* Yiyəlik məfhumunun ifadə üsulları

1. Yiyəlik məfhumu mənsub əşyanı bildirən sözlə sahib şəxsi bildirən sözün izafət əlaqəsində işlənməsi yolu ilə ifadə edilir. Məsələn:

منزل ما (mənzel-e ma) – bizim evimiz

مداد شما (medad-e şoma) – sizin karandaşınız

قلم خودنویس من (ğələm-e xodnevis-e mən) – mənim avtomat qələmim

کتاب عارف (ketab-e Aref) – Arifin kitabı

دفترهای شاگردان (dəftərha-ye şagerdan) – şagirdlərin dəftərləri

این قلم خود نویس تو است Bu sənın avtomat qələmindir.

آن کتاب عارف است O, Arifin kitabıdır

اینها دفترهای شاگردان است.. bunlar şagirdlərin dəftərləridir.

2. Yiyəlik, sahiblik məfhumu مال (mal) sözünün müvafiq şəxs əvəzliyi və ya isimlə, izafət tərkibində işlənməsi yolu ilə ifadə edilir. Məsələn:

مال کیست (mal-e kist?) – kimindir, kiminkidir?

مال من (mal-e mən) – mənim, mənimki

مال تو (mal-e to) – sənın, səninki

مال آنها (mal-e anha) – onların, onlarınki

مال رعنا (mal-e Rəna) – Rənanın, Rənanınki

مال شاگرد (mal-e şagerd) – şagirdin, şagirdinki və s.

این کتاب مال من است (in ketab mal-e mənəst) – bu kitab mənimkidir.

آن قلم مال شما است (an ğələm mal-e şomast) – o qələm sizindir (və ya sizinkidir).

پس آن دفترها مال کیست؟ آن دفترها مال دانشجویان است.

3. Yiyəlik və ya sahiblik məfhumu həm də «از آن» birləşməsinin, müvafiq isim və ya şəxs əvəzliyi ilə izafət

tərkibində işlənməsi yolu ilə ifadə edilir. Qeyd etmək lazımdır ki, bu üsul əvvəlkilərə nisbətən az işlənir. Məsələn:

از آن کیست (əzan-e kist) – kimindir, kiminkidir.

از آن من است (əz an-e mənəst) – mənimdir, mənimkidir

از آن ایشان (آنها) است (əz an-e işanəst) – onlarındır, onlarınkıdır

از آن برادرم است (əz an-e barəderəməst) – qardaşımıdır, qardaşımındadır

از آن دانشجویان است (az ən-e daneşcuyanəst) – tələbələrindədir, tələbələrindədir

این قلم خود نویس از آن من است Bu avtomat qələm mənimkidir, mənimdir.

O kitablar tələbələrindədir, tələbələrindədir

این کیف از آن برادر من است Bu çanta mənim qardaşımındadır, qardaşımındadır

Tapşırıqlar

1. Birdən iyirmiye qədər sayları yazın və əzbər öyrənin

2. Tərkibində say işlənən beş cümlə yazın.

3. Verilmiş isimləri cəm formasında yazın

کارگر، پزشک، دانش آموز، آموزگار، خواننده، نویسنده، دفتر،

صندلی، شنونده، مادر، پسر، دانشجو، مادر بزرگ، پدر بزرگ،

Mənasını və oxunuşunu bilmədiyiniz sözləri kitabınızın axırındakı lüğətdən tapın.

4. Cümlələri از آن və از آن sözlərindən istifadə edərək fars dilinə tərcümə edin.

Bu dəftər mənimdir. O ağ kağız da mənimkidir. O kitab kimindir? O kitab mənim qardaşımıdır. Onun adı nədir? Onun adı Rəcəbdir. Bu avtomat qələm Rəcəbinkidir? Bəli, o avtomat qələm Rəcəbindir. Bu qırmızı karandaş sizindir? Xeyr, o qırmızı

karandaş mənim deyil, onunur. Bu kitablar tələbələrindir?
Bəli, bu kitablar tələbələrindir.

5. Söz birləşmələrini və cümlələri Azərbaycan dilinə tərcümə edin.

دو برادر، سه خواهر، چهار دفتر، هفت دانشجو، دوازده ماه، پانزده ساعت. یک هفته هفت روز است. هفت روز یک هفته است. یک سال دوازده ماه است. دوازده ماه یک سال است. یک سال چهار فصل است. چهار فصل یک سال است. در کلاس شانزده شاگرد هست. دانشجویان در کلاس هستند. این کتابها مال دانشیار است. آن دفترها نیز مال آنها است. کتابها و دفترها روی میز است.

6. Nöqtələrin yerində müvafiq ön qoşma yazmaqla cümlələri tamamlayın:

دانشجو ... معلم پرسید. معلم... شاگرد پرسید. دانشجویان کلاس هستند. دانشجویان ... دانشگاه رفتند (getdilər) دانش آموزان... کلاس داخل شدند. احمد دفترها را ... دانشیار داد. پسرها ... حیاط دانشگاه هستند.

7. Cümlələri ucadan oxuyun və Azərbaycan dilinə tərcümə edin.

خواهر من دوازده سال (yaş) دارد. او دانش آموز کلاس پنجم (beşinci) است. این کتاب و دفتر مال خواهر من است. پس آن کتاب مال کیست؟ - آن کتاب مال برادر من است. برادر من دانش آموز کلاس هفتم (7-ci) است. این دفترها مال کیست؟ این دفترها مال دانشجویان است.

- شما چند کتاب و دفتر دارید؟ من پنج کتاب و هشت

دفتر دارم.

این کتاب زبان فارسی مال کیست؟ - این کتاب زبان فارسی

مال برادر من است.

درس هفتم - 7-Ci DƏRS

اعضای خانواده

- اعضای خانواده شما چند نفر هستند؟ - اعضای خانواده ما هفت نفر هستند.

- پدر بزرگم، مادر بزرگم، پدرم، مادرم، دو خواهرم و من

- پدرتان به چه کاری مشغول است؟ - پدرم باغبان است

- پس مادرتان به چه کاری مشغول است. - مادرم آموزگار است.

- پس این پسر کیست؟ این پسر رفیقم است.

- شما دو خواهر دارید؟ - بلی من دو خواهر دارم.

- شما خواهر بزرگ دارید؟ - بلی، من هم خواهر بزرگ و هم

خواهر کوچک دارم.

- خواهرانتان چکاره هستند؟ - خواهر بزرگم مهندس است.

خواهر کوچکم دانش آموز است.

- پس شما به چه کاری مشغول هستید؟ من دانشجوی دانشگاه

هستم.

- دانشجویان شما کتاب زبان فارسی دارند؟ - بلی همه دانشجویان

کتاب زبان فارسی دارند.

- آن پسر کیست؟ آن پسر نیز رفیق من است. نامش احمد است.

- احمد، برادرانتان چکاره هستند؟ - برادر بزرگم راننده است.

برادر کوچکم پزشک است. نامشان چیست؟ - نام برادر بزرگم

عارف است. نام برادر کوچکم کریم است.

واژه ها

پدر بزرگ (nedərbozorg) – baba

مادر بزرگ (madərbozorg) – nənə

اعضا (əza) – üzvlər (tək: عضو – ozv)

خانواده (xanevade) – ailə

به چه کاری (be çe kari) – nə işlə

چکاره (çekare) – nəçi

راننده (ranənde) – sürücü

* Mənsubiyyət şəkilçiləri və onların yazılış qaydaları

Fars dilində mənsubiyyət kateqoriyası isimlərə mənsubiyyət şəkilçilərinin artırılması yolu ilə düzəlir. Mənsubiyyət şəkilçiləri aşağıdakılardır:

جمع	مفرد	
مان (eman)	م - (əm)	I
تان (etan)	ت - (ət)	II
شان (eşan)	ش - (əş)	III

Qeyd. Fars dilində mənsubiyyət şəkilçiləri vurğu qəbul etmir.

کتابم (ketabəm) – kitabım

کیفمان (kifeman) – çantamız

دفترت (dəftərət) – dəftərin

کلاستان (kelasetan) – sinfiniz

قلمش (ğələməş) – qələmi

اتاقشان (otağəşan) - otaqları

*Mənsubiyyət şəkilçisi qəbul edən söz izafət tərkibində işlənən zaman mənsubiyyət şəkilçisi II tərəfə, yəni təyinin sonuna artırılır. Məsələn:

برادرم (bəradərəm) – qardaşım

برادر بزرگم (bəradərə- bozorgəm) – böyük qardaşım

دفترت (dəftərət) – dəftərin

دفتر زبان فارسیست (dəftər-e zəban-e farsiyət) – fars dili dəftərin və s.

Verilmiş misalları və onların Azərbaycan dilindəki qarşılıqlarını müqayisə etdikdə açıq-aşkar görünür ki, Azərbaycan dilindəki mənsubiyyət şəkilçilərinin yeri sabitdir,

yəni onun qoşulduğu söz təyini söz birləşməsində işlənən zaman yenə də olduğu kimi qalır. (məs., böyük və işıqlı sinfiniz). Fars dilində isə, mənsubiyyət şəkilçisi qəbul etmiş söz təyini söz birləşməsi tərkibində işlənən zaman mənsubiyyət şəkilçisi yerini dəyişərək təyinin sonuna artırılır. (məs., kelas-e bozorg və rouşəman)

*- Mənsubiyyət şəkilçisi qəbul edən söz a və ya u saitilə qurtarasa mənsubiyyət şəkilçisi ilə söz arasına bitişdirici y (y) samiti artırılır. Məsələn:

I صدایم (sedayəm) – səsim

II صدایمان (sedayəman) – səsimiz

III صدایت (sedayət) – səsin

IV صدایتان (sedayətan) – səsiniz

V صدایش (sedayəş) – səsi

VI صدایشان (sedayəşan) – səsləri

I زانویم (zanuyəm) – dizim

II زانویمان (zanuyəman) – dizimiz

III زانویت (zanuyət) – dizin

IV زانویتان (zanuyətan) – diziniz

V زانویش (zanuyəş) – dizi

VI زانویشان (zanuyəşan) – dizləri

صدایت بلند است (sedayət boləndəst) səsin ucadır.

آرزویتان چیست؟ (arzuyətan çist?) arzunuz nədir?

زانویش درد می کند (zanuyəş dərd mikonəd) dizi ağrıyır

*- Mənsubiyyət şəkilçisi qəbul edən söz e (e) saitilə bitərsə:

a) təkdə mənsubiyyət şəkilçiləri ilə söz arasına (əlef) artırılır.

Məsələn:

I خانه ام (xanəəm) – evim

II خانه ات (xanəət) – evin

III خانه اش (xanəəş) – evi

b) Cəmdə isə heç nə artırılmır və mənsubiyyət şəkilçiləri ilə söz arasında izafət oxunur. Məsələn:

خانه مان (xaneyeman) – evimiz

خانه تان (xaneyetan) – eviniz

خانه شان (xaneyəşan) – evləri

خانه مان از دانشگاه دور نیست
evimiz universitetdən uzaq deyil

نامه تان رسید – məktubunuz çatdı.

پرندگان از لانه شان پریدند – quşlar yuvalarından uçdular.

Tapşırıqlar:

1. Cümlələri Azərbaycan dilinə tərcümə edin.

- شما کتاب زبان روسی دارید؟ - بلی من کتاب زبان روسی دارم.
- کتاب زبان روسیتان کجا است؟ - کتاب روسیم در منزل است. -
خانه تان از دانشگاه دور است؟ - خیر، خانه مان از دانشگاه دور
نیست. - برادر بزرگت چند سال دارد؟ - برادر بزرگم بیست سال
دارد. خواهرانتان بزرگ هستند؟ - یک خواهرم بزرگ است و
دیگری کوچک است. - نامشان چیست؟ نامشان نرگس و لاله است.

2. Söz birləşmələrini və cümlələri fars dilinə tərcümə edin.

Böyük bacım, kiçik qardaşım, işıqlı sinfimiz, fars dili dəftəriniz, Azərbaycan dili kitabın, (onun) bu günkü (امروزی) dərsləri.

Dərsimiz fars dilidir. Arzumuz bu dili öyrənməkdir. Böyük qardaşın nəçidir? Böyük qardaşım mühəndisdir. Ananız nə işlə məşğuldur? Anam həkimdir. Atanız da həkimdir? Xeyr, atam sürücüdür. Rus dili kitabınız haradadır? Rus dili kitabım masanın üstündədir.

3. Verilmiş sözlərə və söz birləşmələrinə bütün şəxslərdə mənsubiyyət şəkilçiləri artırın və yazın.

مداد، مداد سرخ، نامه، صندلی، عمو، خواهر بزرگ

4. Cümlələrdəki şəxs əvəzlilərini müvafiq mənsubiyyət şəkilçiləri ilə əvəz edərək yazın:

نام من فیروز است. نام تو چیست؟ نام من علی است. - خواهر کوچک تو کیف دارد؟ - بلی، خواهر کوچک من کیف دارد. - نام او چیست؟ نام او لیلا است - قلم خودنویس تو کجا است؟ - قلم خودنویس من روی میز است. - منزل شما از مرکز دور است؟ - نخیر، منزل ما از مرکز شهر دور نیست. - دفترهای آنها پهلوی دانشیار است؟ - نخیر، دفترهای آنها پهلوی خودشان است.

5. Nöqtələrin yerinə müvafiq mənsubiyyət şəkilçisi artırıb yazın və tərcümə edin.

- نام ... چیست؟ - نام ... رعنا است. - کتاب ... اینجا است؟ - نخیر، کتاب ... اینجا نیست. در منزل است. - منزل ... از اینجا دور است؟ - بلی خانه ... از اینجا دور است. - نام برادر ... چیست؟ نام برادر ... عارف است. - مادر ... پزشک است؟ - بلی مادر ... پزشک است.

8-ci DƏRS - درس هشتم

درس زبان فارسی

امروز ما درس زبان فارسی داشتیم. پس از زنگ معلم زبان فارسی به کلاس وارد شد. سلام کرد و به ما اجازه نشستن داد. ما نشستیم. معلم از ارشد کلاس پرسید:

- امروز چند نفر غائب است؟

- امروز دو نفر غائب است. عارف و نرמینه

- درس امروز ما از دستور زبان چیست؟

- درس امروز ما از دستور زبان زمان ماضی مطلق است.

ماضی مطلق از اساس فعل درست می شود. بطوریکه به آخر

اساس فعل پسوندهای شخصی را اضافه می کنند. مثلا از فعل "گفتن"

می شود: گفتم، گفتی، گفت. گفتیم، گفتید، گفتند. بعد معلم از دانشجویان

دیگر پرسید: پروین از فعل "خواندن" نرمین از فعل "نوشتن" و

نرگس از فعل "پرسیدن" ماضی مطلق را درست کردند و تصریف کردند.

معلم از ما پرسید: - رفقا، همه شما درس تازه را فهمیدید؟
ما جواب دادیم: - بلی، ما همه درس تازه را فهمیدیم.

واژه ها

- داشتیم (daštīm) – varımız idi
وارد شد (vared šod) – daxil oldu
سلام کرد (səlam kərd) – salamlaşdı
نشستن (neşəstən) – oturmaq, əyləşmək
ارشد کلاس (ərşəd-e kelas) – sınıf nümayəndəsi, sinifkom
غایب (ğayeb) – Burada: gəlməyən
سر درس (sər-e dərs) – dərsdə
بازگو کرد (bazqu kərd) – danışdı, nağıl etdi, söylədi
توضیح داد (touzih dad) – izah etdi.
دستور (dəstur) – qrammatika
بطوریکه (betouri ke) – belə ki
پسوندهای شخصی (pəsvəndha-ye şəxsi) – şəxs sonluqları
(şəkilçiləri)
گفتن (qoftən) – demək
خواندن (xandən) – oxumaq
نوشتن (neveştən) – yazmaq
رفقا (rofəğa) – yoldaşlar (təki) رفیق (rəfiq)
فهمیدید (fəhmidid) – başa düşdünüz

FEIL

1. felin məsdər forması

Fars dilində felin məsdər forması دن (dən), تن (tən) və یدن (idən) şəkilçiləri ilə bitən sözlərdir.

Feillər quruluşca üç qismə bölünür:

a) Sadə feillər: Yalnız bir kökdən ibarət olur. Məsələn: آمدن (amədən) – gəlmək

رفتن (rəftən)-getmək, خواندن (xandən) – oxumaq

رسیدن (residən) – çatmaq, yetişmək (meyvə)

b) Düzəltmə feillər: Bir ön şəkilçi və bir sadə feildən ibarət olur. Məsələn:

آمدن (amədən) – gəlmək درآمدن (dəramədən) – çıxmaq

آوردن (avərdən) – gətirmək - درآوردن (dəravərdən) – çıxartmaq

گذشتن (qozəştən) – keçmək - درگذشتن (dərqozəştən) – ölmək

داشتن (daştən) – malik olmaq - واداشتن (va daştən) məcbur etmək, vadar etmək

ماندن (mandən) – qalmaq - واماندن (vamandən) aciz olmaq, çox yorulmaq

Göründüyü kimi, düzəltmə feillərin mənası onların əmələ gəldiyi sadə feillərin mənasından tamamilə fərqlidir.

c) **Mürəkkəb feillər:** Müstəqil sözlərin köməkçi feillərlə birləşməsindən düzəlir. Məsələn:

دراز کشیدن (dəraz keşidən) – uzanmaq (yatmaq)

باز کردن (baz kərdən) – açmaq

گفتگو کردن (qoftqu kərdən) – söhbət etmək

وارد شدن (vared şodən) – daxil olmaq

تشکیل دادن (təşkil dadən) – təşkil etmək

2. Felin əsası

Fars dilində feillərin əsası məsdərlərin sonundakı «ن» hərfini atmaqla əldə edilir. Məsələn:

گفتن - گفت (qoft) – dedi رفتن - رفت (rəft) – getdi

رسیدن - رسید (rəsid) – çatdı, yetişdi

ریختن - ریخت (rixt) – tökdü, töküldü

دیدن - دید (did) – gördü

آمد - آمدن - (aməd) – gəldi

نشست - نشستن - (neşəst) – oturdu, əyləşdi

Qeyd. Misallardan görüldüyü kimi, feilin əsası eyni zamanda şühidi keçmiş zaman formasının III şəxs təkini ifadə edir.

3. Şəxs sonluqları

Fars dilində keçmiş zamanlarda işlənən şəxs sonluqları aşağıdakılardır:

I م (əm) – یم (im) –

II ی (i) – ید (id) –

III – (-) - ند (ənd) –

III şəxs təkdə şəxs sonluğu yoxdur. Azərbaycan dilində də belədir.

4. Şühidi keçmiş zaman forması (ماضی مطلق)

Keçmiş zamanın bu formasını əmələ gətirmək üçün feilin əsasının sonuna müvafiq şəxs sonluğu əlavə etmək lazımdır.

Məs.:

Məsdər	Feil əsası	Şühidi keçmiş zaman forması
گفتن	گفت	گفتم dedim
دیدن	دید	دیدم - gördüm
آوردن	آورد	آوردم - gətirdi
رفتن	رفت	رفتیم - getdik
حاضر کردن	حاضر کرد	حاضر کردیم - hazırladınız
جواب دادن	جواب داد	جواب دادند - cavab verdilər

Misallardan məlum olduğu kimi, III şəxsin təkisi – feil əsası heç bir şəxs sonluğu qəbul etmir.

من درسم را حاضر کردم – Mən dərsimi hazırladım.

تو حکایت را خواندی – Sən hekayəni oxudun.

او از معلم پرسید – O, müəllimdən soruşdu.

ما به سئوالها جواب دادیم – Biz suallara cavab verdik.

شما دفترها را به دانشیار دادید – Siz dəftərləri müəllimə verdiniz.

آنها پس از درس به سینما رفتند – Onlar dərstdən sonra kinoya getdilər.

***Şühudi keçmiş zamanın inkarı** feilin əvvəlinə **ن** (nə) inkar əlamətini artırmaqla düzəlir.

Inkar əlaməti feilə bitişik yazılır və vurğu qəbul edir.

Məsələn: جواب ندادیم (cəvab nədadım), نرفتم (nərefətəm) – نرفتم (nərefətəm) نرفتم (nərefətəm) نرفتم (nərefətəm).

من به سینما نرفتم – Mən kinoya getmədim.

تو به سوال درست جواب ندادی – Sən suala düzgün cavab vermədin.

او دفتر را به معلم نداد – O, dəftəri müəllimə vermədi.

ما به تئاتر نرفتیم – Biz teatra getmədik.

Qeyd etmək lazımdır ki, a səsi ilə («əlef» ilə) başlanan feillərdə inkar əlaməti ilə feil arasına bitişdirici «ی» (y) samiti artırılır. Məsələn:

نیامدم (nəyamədəm) – gəlmədim

نیاوردید (nəyavərdid) – gətirmədiniz.

نیاموختند (nəyamuxtənd) – öyrətmədilər, öyrənmədilər

نیاشفتیم (nəyaşoftim) – həyəcanlanmadıq

Qeyd. ə və o səsləri ilə («əlef» ilə) başlanan feillərin inkar formasında həmin ə və o səslərini ifadə edən «əlef» yazılmaz.

«ə» və «o» səsləri ilə inkar əlaməti arasına «ی» (y) samiti artırılır.

Məs: افکند (əfkənd) - نيفکند (nəyəfkənd) – atmadı
افتاد (oftad) – نيفتاد (nəyoftad) – düşmədi
انداخت (əndaxtı) - نينداخت (nəyəndax) – atmadı
انديشيدم (əndişidəm) - نينديشيدن (nəyəndişidəm) –
düşünmədim

Tapşırıqlar

1. Cümlələri Azərbaycan dilinə tərcümə edin.
دانشيار آمد. دانشجويان نيز آمدند. دانشجويان به کلاس وارد شدند.
دانشيار هم به کلاس وارد شد. معلم به دانشجويان گفت. معلم از
دانشجويان پرسيد. من درس را حاضر کردم. تو تمرينت را انجام
ندادی. آنها درسشان را خواندند. ما نيز درسمان را خوانديم. ما به
سنوهای معلم جواب داديم. ترانه پانزده سال دارد. او با پدرش به
گردش رفت. اما خواهرش با پدرش نرفت.

واژه ها

انجام دادن (əncam dadən) – yerinə yetirmək

گردش (kərdeş) – gəzinti, gəzmə

2. Cümlələri fars dilinə tərcümə edin.

Mən sənin bacını universitetdə gördüm. Sənin bacın məndən
təzə dərsin yerini soruşdu. Mən sənin bacına təzə dərsin yerini
dedim və kitabı ona verdim. Bu gün, o, universitetə gəlmədi və
mənim kitabımı gətirmədi. Biz ev tapşırığını yerinə yetirdik.
Müəllim dərsi əvvəl məndən soruşdu. Mən yaxşı cavab verdim.
Müəllim mənə afərin dedi. Biz yüzə qədər saydıq. Mən
qardaşıma farsca məktub yazdım. Qardaşım Moskva
Universitetinin şərqşünaslıq fakültəsinin tələbəsidir. O da mənə
farsca məktub yazdı.

lüğət

görmək - دیدن (didən)

yer - جا (ca)

vermək – دادن (dadən) qədər – تا (ta)
saymaq – شمردن (şemordən) farsca – بفارسی (befarsi)
yazmaq – نوشتن (neveştən)

3. Söz birləşmələrini tərcümə edin. Şəxs əvəzlilərini mənsubiyyət şəkilçiləri ilə əvəz edin.

Mənim dəftərim, sənin kağızın, onun fars dili dəftəri, bizim evimiz, bizim evimizin qapısı, hündür bina, universitetin çalışqan tələbələri, çalışqan tələbə, sinfimizin pəncərəsi, bacımın oğlu, oxucuların xahişi (خواهش)

4. Nöqtələrin yerinə müvafiq şəxs sonluğu artırıb cümlələri tamamlayın.

ما از مسکو دیروز آمد... تو درست را نوشت... من پس از درس به منزل نرفتم... آنها به سئوالهای معلم جواب داد... شما حکایت را نقل کرد... من مضمون حکایات را نوشت... شما کتاب زبان فارسی ندار...؟ شما تکلیف خانه را انجام داد...؟ نخیر، من تکلیف خانه را انجام نداد...

5. Azərbaycan dilinə tərcümə edin.

یک سال چهار فصل است؟ بهار، تابستان، پاییز، زمستان.
یک فصل سه ماه است. دو فصل شش ماه است. پس سه فصل چند ماه است؟ - سه فصل نه ماه است. چهار فصل دوازده ماه است. دوازده ماه یک سال است.
- شما در فصل تابستان به کجا رفتید؟ - من در تابستان به دهکده ی خودمان رفتم.
- شما در دهکده چه کسی دارید؟ - من در دهکده پدر بزرگ. مادر بزرگ، عمو، عمه پسر عمو و دختر عمه دارم.

lüğət

تابستان (tabestan) – yay
عمو (əmu) – əmi
زمستان (zamestan) – qış

عمه (əmmə) – bibi
دهکده (dahkəde) – kənd
پسر عمو (pesərəmu) - əmioğlu
چه کسی (çe kəsi) – kim
دختر عمو (doxtərəmu) - əmiqızı

درس نهم - 9-cu DƏRS

گفتگو

- شماه روزهای تعطیل تابستانی به چه کاری مشغول می شدید؟
- من روزهای تعطیل تابستانی به کارهای مختلف مشغول می شدم. مثلاً:

بعد از ۱۵ دقیقه ورزش و صرف صبحانه دو سه ساعت درحیاط خود کار می کردم. بعد از خواندن کتاب زبان فارسی قواعد دستوری این زبان را می آموختم و یاد می گرفتم. تکلیفها را انجام می دادم. متن ها را رو نویسی می کردم. کلمات تازه را یاد می گرفتم و بعد مضمون متنها را نقل می کردم. ساعت دو نهار می خوردم و بعد از نهار تقریباً دو ساعت استراحت می کردم. طرف عصر با رفقایم یا به سینما و یا به تئاتر می رفتم.

- شما روزی چند ساعت با زبان فارسی مشغول می شدید؟

- من روزی دو ساعت با زبان فارسی مشغول می شدم.

- شما هر روز به کتابخانه می رفتید؟

- نخیر، من هر روز به کتابخانه نمی رفتم. بعضی روزها می

رفتم و در آنجا مجله ها و روزنامه های تازه را می خواندم.

- شما با همکلاسان خود بفارسی صحبت می کردید؟

- بلی، من با همکلاسان خود گاهی به فارسی و گاهی هم به روسی

و به انگلیسی صحبت می کردم.

- شما هیچ ضرب المثلی فارسی می دانید؟

- بلی، من چند تا ضرب المثل فارسی می دانم. مثلا: اول اندیشه وانگهی گفتار. یک دست صدا ندارد. اندک اندک بهم شود بسیار. کار امروز را به فردا مفکن. نابرده رنج گنج میسر نمی شود.

واژه ها

مشغول شدن (məşğul şodən) – məşğul olmaq

صرف (sərf) – yemək, yemə

حیاط (həyat) – həyəət

کار کردن (kar kərdən) – işləmək

قواعد دستوری (ğəvaed-e dəstuzi) – qrammatik qaydalar

یاد گرفتن (yad gereftən) – öyrənmək

رونویسی کردن (runevisi kərdən) – üzünü köçürtmək

طرف عصر (tərəf-e əsr) – axşam tərəfi

ضرب المثل (zərb-ol məsəl) – zərbi-məsəl

می دانید (midanid) – bilirsiniz

سینما (sinema – kino) – همکلاس (həmkelas) – sınıf yoldaşı

چند تا (çənd ta) – bir neçə

گاهی (qahi) – bəzən

روزی (ruzi) – bir gün

اول اندیشه وانگهی گفتار (əvvəl əndişə vāngəhi qoftar) – əvvəl düşün, sonra danış

یک دست صدا ندارد (yek dəst seda nədarəd) – tək əldən səs çıxmaz

اندک اندک بهم شود بسیار (əndək-əndək behəm şəvəd besyar) – dama-dama göl olar

کار امروز به فردا مفکن (kar-e emruz be fərda məfekən) – bu günün işini sabaha qoyma

نابرده رنج گنج میسر نمی شود (naborde rənc gənc moyəssər nemişəvəd) – çəkməsən cəfa sürməzsən səfa

ماه و فصلها

- یک ماه چند روز است؟ - ماه، سی و یاسی و یک روز است
- روز، چند ساعت است؟ - یک روز بیست و چهار ساعت است.
- یک ساعت چند دقیقه است؟ - یک ساعت شصت دقیقه و یک دقیقه شصت ثانیه است
- سال، چند ماه است؟ - سال دوازده ماه است.
- یک سال چند فصل است؟ - یک سال چهار فصل است
- یک سال چند روز است؟ - یک سال سیصد و شصت و پنج روز است.
- یک هفته چند روز است؟ - هفته ای هفت روز است.
- دو هفته چند روز است؟ - دو هفته چهارده روز است.
- شما نامهای ماهها را می دانید؟ - بلی، نامهای ماهها از این قرار است. ژانویه، فوریه، مارس، آوریل، مه، ژوئن، ژویه، اوت، سپتامبر، اکتبر، نوامبر، دسامبر.
- شما می دانید ماه فوریه چند روز است؟
- بلی می دانیم. ماه فوریه بیست و هشت روز است ولی هر چهار سال یک بار بیست و نه (۲۹) روز می شود.
- سالی که فوریه بیست و نه (۲۹) روز می شود آن سال را سال کبیسه می گویند

واژه ها

belədir – (əz in ğərarəst) از این قرار است
deyirlər, deyərlər – (miquyənd) می گویند
olur, olar – (mişəvəd) می شود
yanvar – (janviye) ژانویه
fevral – (fevriye) فوریه
mart – (mars) مارس
aprel – (avril) آوریل

مه(me) – may
ژوئن(juən) – iyun
ژویه(juye) – iyul
اوت(ut) – avqust
سپتامبر(septambr) – sentyabr
اکتبر(oktoabr) – oktyabr
نوامبر(novambr) – noyabr
دسامبر(desambr) – dekabr
سال کبیسه(sal-e kəbise) – ən uzun il

* Bitməmiş keçmiş zaman forması

ماضی استمراری (mazi-ye estemrari)

Fars dilində bitməmiş keçmiş zaman formasını əmələ gətirmək üçün şühudi keçmiş zaman formasında işlənən feillərin əvvəlinə «می» (mi) hissəciyi artırılır və vurğu həmin hissəciyin üstünə düşür. Məsələn:

می رفتم (mirəftəm) – gedirdim, gedərdim

می خواندی (mixandi) – oxuyurdun, oxuyardın

می گفت (miqoft) – deyirdi, deyərdi

می نوشتیم (mineveştim) – yazırdıq, yazardıq

می آوردید (miavərdid) – gətirirdiniz, yazardınız

می پریدند (mipəridənd) – uçurdular, uçardılar

Qeyd etmək lazımdır ki, bitməmiş keçmiş zaman formasında işlənən feillər Azərbaycan dilinə, işlənmə yerindən asılı olaraq, həm də –ar, –ər şəkilçili qeyri-müəyyən gələcəkli keçmiş zaman feilləri kimi tərcümə olunurlar.

Qeyd. Bitməmiş keçmiş zamanın inkar formasında نه (nə) inkar hissəciyi «ne» kimi tələffüz olunur. Məsələn:

نمی رفتم (nemirəftəm), نمی خواندی (nemixandi),

نمی آمد (nemiaməd)

می رفتم (mirəftəm) – gedirdim, gedərdim

نمی رفتم (nemirəftəm) – getmirdim, getməzdim

نمی خواندیم (nemixandim) – oxumurduq, oxumazdıq

نمی نوشتند (ne mineveštənd) yazmırdılar, yazmadılar

من سال گذشته همیشه به او نامه می نوشتم. اما او به من جواب

نمی نوشت

(mən keçən il həmişə ona məktub yazırdım (yazardım), amma o, mənə cavab yazmırdı (yazmazdı).

معلم هر روز درس را از من می پرسید. گاهی نمی پرسید

(müəllim hər gün dərsi məndən soruşurdu (soruşardı), bəzən soruşmurdu (soruşmazdı)

آنها هر روز به کنار دریا می رفتند، اما آبتنی نمی کردند.

(Onlar hər gün dəniz kənarına gedirdilər (gedərdilər), amma çimmirdilər (çimməzdilər).

* Miqdar sayları (ardı)

Fars dilində 20-də yuxarı miqdar sayları müəyyən qayda ilə düzəlidir. Belə ki, azərbaycan dilində olduğu kimi, rəqəmlər çoxdan aza, soldan sağa doğru yazılır və deyilir. Rəqəmlər arasında «o» tələffüz olunur «و» (və) yazılır. Rəqəmlər arasında yazılan «و» həmişə ayrı yazılır. vurğu qəbul etmir, özündən əvvəlki rəqəmlə birlikdə tələffüz olunur. Məsələn: 24 rəqəmini farsca demək üçün əvvəl بیست (bist), sonra «o» və nəhayət چهار (çəhar) rəqəmini demək lazımdır, yəni بیست و چهار (bist-o çəhar) şəklində deyilir.

Say yüzlüklə başlanarsa əvvəl yüzlük, sonra onluq və nəhayət, təklik deyilir. Məsələn 365 belə deyilir سیصد و شصت

نهصد و هشتاد و سه 983 (sisəd-o şəst-o pənc), yaxud nohsəd-o həştad – o se), yaxud 1984-هشتاد و نهصد و هزار دو 2012 (hezar-o nohsəd-o həştad – o çəhar) və yaxud 1020-دو هزار و دوازده (do hezar-o dəvazdəh) deyilir.

Onluqlar

Yüzlüklər

10- ده (dəh)- ۱۰

100- صد (səd) - ۱۰۰

20- بیست (bist) - ۲۰

200- دویست (devist) - ۲۰۰

30- سی (si) - ۳۰

300- سیصد (sisəd) - ۳۰۰

40- چهل (çehel) - ۴۰

400- چهارصد (çəhar səd) - ۴۰۰

50- پنجاه (pəncəh) - ۵۰

500- پانصد (pansəd) - ۵۰۰

60- شصت (şəst) - ۶۰

600- ششصد (şəşsəd) - ۶۰۰

70- هفتاد (həftad) - ۷۰

700- هفتصد (həft səd) - ۷۰۰

80- هشتاد (həştad) - ۸۰

800- هشتصد (həşt səd) - ۸۰۰

90- نود (nəvəd) - ۹۰

900- نهصد (noh səd) - ۹۰۰

Minliklər

1000- هزار (hezar) - ۱۰۰۰

2000- دو هزار (do hezar) - ۲۰۰۰

3000- سه هزار (se hezar) - ۳۰۰۰

4000- چهار هزار (çəhar hezar) - ۴۰۰۰ və sair

Qeyd etmək lazımdır ki, mürəkkəb miqdar saylarının tərkibindəki rəqəmlərin hər biri öz vurğusunu saxlayır. Məsələn: 1984-cü il belə yazılır və tələffüz olunur:

سال هزار و نهصد و هشتاد و چهار . سال ۱۹۸۴

(sal-e hezar-o nohsəd-o həştad-o çəhar)

*** Vahidlik və qeyri-müəyyənlik bildirən ی (i) artikli**
(یای وحدت و یای نکره)

Fars dilində vahidliyi və qeyri-müəyyənliyi bildirmək üçün isimlərin axırına «ی» (i) artırılır. Həmin «ی» vurğu qəbul etmir, vurğu «ی»-dən əvvəlki hecanın üstünə düşür. Bu yolla düzələn isimlər Azərbaycan dilinə tərcümə olunan zaman «bir» sözündən istifadə edilir.

Məsələn:

کتابی (ketabi) – bir kitab

روزی (ruzi) – bir gün

سالی (sali) – bir il

ماهی (mahi) – bir ay

«ی» (i) artiklinin vahidlik, təklik və ya qeyri-müəyyənlik bildirməsini kontekstdən kənarında işlənən sözlərdə müəyyənləşdirmək qeyri-mümkündür. Bunu yalnız kontekst daxilində, cümlənin məzmunundan asılı olaraq müəyyənləşdirmək mümkündür.

Məsələn: (ruzi mən ba bəradərəm be şəkar rəftəm) – روزی
من با برادرم به شکار رفتم (Bir gün mən qardaşım ilə ova getdim)

روزی مانده است که – روزی مانده است که
سال تمام شود (İlin qurtarmasına bir gün qalmışdır)

Misallardan görüldüyü kimi, birinci cümlədəki روزی «bir gün» qeyri-müəyyəndir, yəni dəqiq məlum deyil ki, ilin 365 günündən hansı bir günündə «mən qardaşım ilə ova getmişəm». Lakin ikinci cümlədəki روزی «bir gün» cümlənin məzmunundan asılı olaraq, təkliyi, yəni ilin qurtarmasına təkəcə bir günün qalmasını bildirir.

- «ی» qəbul edən söz a və u saiti ilə bitərsə həmin sözlə «ی» arasında bitişdirici y «ی» samiti yazılır. Məsələn:

دانشجویی - دانشجو (daneşçuyi) – bir tələbə

بنا - بنای - (benayi) – bir bina
صدا - صدایی - (sedayi) – bir səs
دانشجویی چنین گفت (Bir tələbə belə dedi)
صدایی به گوشم رسید (Qulağıma bir səs gəldi).

«ی» qəbul edən söz e sautilə bitərsə sözlə «ی» arasında bir əlef (ل) yazılır. Məsələn:

خانه ای - (xanei) – bir ev
راننده ای - (ranəndei) – bir sürücü
خواننده ای - (xanəndei) – bir oxucu

Qeyd etmək lazımdır ki, «ی» qəbul edən söz izafət tərkibində işlənərsə «ی» təyin olunan sözün axırında da işlənə bilər, təyinin də axırında işlənə bilər. Məsələn:

بنای بلند - (bənayi bolənd) – uca bir bina
بنای بلندی - (bəna-ye boləndi) –
دانشجویی کوشا (daneşcuyi kuşa) – çalışqan bir tələbə
دانشجوی کوشایی (daneşcu-ye kuşayi)
نویسنده ی مشهوری - (nevisənde-ye məşhuri) – məşhur bir

yazıçı

نویسنده ای مشهور (nevisəndei-ye məşhur)
مرد عاقلی (mərd-e aqeli)
مردی عاقل (mərdi aqel) ağıllı bir adam (kişi)
درسهای ما در کلاسی روشن (در کلاس روشنی) ادامه دارد.
(bizim dərslərimiz işıqlı bir sinifdə davam edir).

Tapşırıqlar:

1. دیدن (görmək), شناختن (tanımaq), شنیدن (eşitmək), نوشتن (yazmaq), نشستن (əyləşmək) feillərini şühudi və bitməmiş keçmiş zaman formalarında şəxslərə görə dəyişdirin.

2. Mötərizə daxilində verilmiş feilləri bitməmiş keçmiş zaman formasında və müvafiq şəxsədə işlədin və cümlələri tərcümə edin.

مادر قرأتخانه (نشستن) و کتاب، روزنامه و مجله (خواندن). تو روزی چند دقیقه ورزش (کردن)؟ من روزی ده – پانزده دقیقه (ورزش کردن) شماه هفته ای چند روز (کار کردن)؟ آنها زبان عربی را نیز (یاد گرفتن)؟ من هفته ای یک بار (دەفە) به سینما (رفتن). او به پدرش بفارسی نامه (نوشتن).

3. Cümlələri fars dilinə tərcümə edin.

Siz yay tətili günlərində kitab oxuyurdunuz? Bəli, mən yay tətili günlərində hər gün kitab oxuyurdum. Gündə (bir gündə) neçə saat istirahət edirdiniz? Siz yoldaşlarınızla farsca danışdınız mı? Mən yayda mətnlərin üzünü köçürdüm, təzə sözlərin mənasını öyrəndim. Biz hər gün səhər 15 dəqiqə idman edirdik. Bir il dörd fəsildir. Bir fəsil üç ay və doxsan gündür. Bir il üç yüz altmış beş gündür. Bir həftə yeddi gündür.

4. Cümlələri Azərbaycan dilinə tərcümə edin.

هفته ی گذشته من هر روز به کتابخانه می رفتم. رفقای من هم می آمدند و ما با هم می خواندیم. می نوشتیم. رعنای حکایات را می خواند و ما گوش می دادیم. قواعد دستوری زبان فارسی را یاد می گرفتیم و تمرینهای خانه را انجام می دادیم. ما از زبان فارسی به زبان آذربایجانی و از آذربایجانی به زبان فارسی ترجمه می کردیم. کلمات تازه را از فرهنگ فارسی به آذربایجانی پیدا می کردیم. ما با یکدیگر بفارسی صحبت می کردیم.

واژه ها

گذشته (qozəşte) – keçmiş, keçən

با هم (ba həm) – birlikdə, bir yerdə

گوش دادن (quş dadən) – qulaq asmaq

فرهنگ (fərhəng) – 1) – lüğət; 2) mədəniyyət

پیدا کردن (peyda kərdən) – tapmaq

با یکدیگر (ba yekdigər) – bir-birimizlə

5. Feillərin transkripsiyasını və mənalarını yazın:

نمی خواندیم. نمی گفتی. نمی رفت. نمی آمدم. نمی نوشتم. نمی آوردند. یاد نمی گرفتند. کار می کردیم. نیامدند. نوشتم. گوش نمی داد. آبتنی نمی کردند.

6. Verilmiş sözlərə və birləşmələrə «ya-ye nəkərə» (qeyri-müəyyənlik bildiren «ی» artikli) artırın və onların transkripsiyalarını yazın, vurğularını qoyun.

بنای بلند، پزشک مشهور، دانشجو، مهندس، کارگر، مرد، کتاب
جالب، اتاق روشن، کوچه، نویسنده

7. Sayları həm rəqəmlərlə, həm də sözlərlə yazın.

23, 44, 55, 168, 279, 365, 471, 900, 984, 1984, 2012

Nümunə: 48 - ٤٨ (çehel-o haşt)

10-cu DƏRS - درس دهم

من دیروز چه کردم

من دیروز ساعت هفت و ربع از خواب بیدار شدم. رختخوابم را جمع کردم و پانزده دقیقه ورزش کردم و بعد دست و رویم را با صابون شستم. ساعت هفت و بیست دقیقه کم صبحانه خوردم. بعد با مادرم خداحافظی کردم و ساعت هشت و ده دقیقه از خانه بیرون رفتم. خانه ی ما به دانشگاه نزدیک است. درست ساعت هشت و بیست دقیقه به دانشگاه رسیدم. ساعت هشت و نیم زنگ زده شد و ما به کلاس داخل شدیم. ساعت اول ما درس زبان فارسی بود. معلم زبان فارسی به کلاس داخل شد. با ما سلام کرد و درس آغاز شد. ما روزی شش ساعت درس داریم. درسها تا ساعت دو و بیست و پنج دقیقه کم ادامه دارد.

دیروز من پس از پایان درس بمنزل آمدم. نهار خوردم و بعد از نهار یک ساعت استراحت کردم. پس از استراحت درسهایم را حاضر

- کردم و تکلیفهای خانه را انجام دادم. اول تمرین زبان فارسی را انجام دادم. یعنی روزهای عید را نوشتم و روزهای عید از این قرار است.
- اول ژانویه روز عید سال نو میلادی است
 - هشتم مارس روز عید زنان است
 - بیست و یکم مارس عید نوروز است
 - عید قربان و عید رمضان.
 - بعد از حاضر کردن درسها و انجام دادن تکلیفهای دیگر، ساعت یازده شب خوابیدم

Lügət

- بیدار شدن (bidar şodən) – oyanmaq
 رختخواب (rəxtxab) – yorğan-döşək, yatacaq yer
 جمع کردن (cəm kərdən) – yığmaq. Burada: düzəltmək
 شستن (şostən) – yumaq
 خداحافظی کردن (xodahafezi kərdən) – xudahafizləşmək
 زده شد (zəde şod) – çalındı, vuruldu
 بود (bud) – idi
 آغاز شدن (ağaz şodən) – başlanmaq
 ادامه دارد (edame darəd) – davam edir
 عید (id, eyd) – bayram
 از این قرار است (əz in ğərarəst) – belədir
 خوابیدن (xabidən) – yatmaq

*Vaxtın saat və dəqiqələrlə ifadə qaydaları

Fars dilində vaxtı saat və dəqiqələrlə ifadə etmək üçün əsas etibarilə aşağıdakı iki qaydanı öyrənmək lazımdır:

1. Müəyyən bir saatin (məsələn, 3-ün, 8-in) yarısına qədər olan vaxtın ifadə qaydası.

Azərbaycan dilində belə hallarda «işləyib» və «işləmiş» sözlərindən istifadə edilir. Məsələn, saat 10-a 20 dəqiqə işləyib,

saat 3-ə 25 dəqiqə işləmiş və s. Bu cümlələrdəki vaxtı göstərən birləşmələr fars dilində belə ifadə edilir: əvvəl tam saati göstərən rəqəm deyilir, sonra «o» və daha sonra yarıya qədər işləyən (keçən) dəqiqələrin miqdarı deyilir. Məsələn: saat 10-a 25 dəqiqə işləyib, yəni saat 9.25-dəqiqədir. Bu fars dilində belə ifadə edilir:

ساعت نه و بیست و پنج دقیقه است (saət noh-o bist-o pənc dəğiğə əst).

Yaxud, saat 6-ya 20 dəqiqə işləyib, yəni saat 5.20-dir.

ساعت پنج و بیست دقیقه است (saət pənc-o bist dəğiğə əst).

Dəqiqə göstərən əqrəb 15-in üstündə olarsa, həm پانزده دقیقه (panzdəh dəğiğə), həm də ربع (rob) – «dördüdə bir» sözündən istifadə edilir. Məsələn: saat 11-ə 15 dəqiqə işləyib, yəni saat 10.15-dir.

ساعت ده و ربع است (saət dəh-o rob əst)

ساعت ده و پانزده دقیقه است (saət dəh-o panzdəh dəğiğəəst)

Əgər dəqiqə göstərən əqrəb yarıda yəni 30-un üstündə olarsa əsasən نیم (nim) – «yarım» sözündən istifadə olunur. Məsələn: saat 12-nin yarısıdır, yəni saat 11.30-dur.

ساعت یازده و نیم است (saət yazdəh-o niməst)

ساعت یازده و سی دقیقه است (saət yazdəh-o si dəqiğəəst).

Qeyd. Fars dilində ربع (rob) və نیم (nim) sözlərindən sonra دقیقه (dəqiğə) sözü işlənməz və bu sözlər daha işləkdir.

2. Müəyyən bir saatin bitməsinə 30-dan az dəqiqələrin qaldığını bildirən vaxtın ifadə qaydası:

Saatin bitməsinə müəyyən miqdarda dəqiqə qalarsa, Azərbaycan dilində «qalıb» və «qalmış» sözlərindən istifadə edilir. Məsələn 8-ə 20 dəqiqə qalıb, 12-ə 5 dəqiqə qalmış və s. fars dilində «qalıb» və ya «qalmış» sözlərinin əvəzində کم (kəm) «az» sözü işlənir. Belə ki, əvəl bitəcək (tamam olacaq) saati göstərən rəqəm deyilir, sonra «o», sonra qalmış

dəqiqələrin miqdarı və daha sonra isə کم (kəm) sözü deyilir.
Məs: «Saat 8-ə 20 dəqiqə qalıb» ifadəsi farsca belə deyilir:

ساعت هشت و بیست دقیقه کم است (saət həşt-o bist dəqiqə kəməst)

Yaxud, saat 12-yə 5 dəqiqə qalıb:

ساعت دوازده و پنج دقیقه کم است (saət dəvazdäh-o pənc dəğiğə kəməst).

Əgər dəqiqə göstərən əqrəb 15 dəqiqə qalmışı göstərərsə, yenə də ربع (rob) sözündən istifadə edilir. Məsələn: Saat 12-yə 15 dəqiqə qalıb.

ساعت دوازده و ربع کم است (saət dəvazdäh-o rob kəməst).

Qeyd etmək lazımdır ki, (kəm) sözünün iştirakı ilə ifadə olunan vaxtı həm də birinci qayda ilə demək olur. Məsələn: Saat 9-a 12 dəqiqə qalıb, yəni saat 8.48-dir:

I. ساعت نه و دوازده دقیقه کم است (saət noh-o dəvazdäh dəğiğə kəməst)

II ساعت هشت و چهل و هشت دقیقه است (saət həşt-o çəhel-o həşt dəğiğə əst)

Yaxud, saat 3-ə 15 dəqiqə qalıb:

ساعت دو و چهل و پنج دقیقه است (saət do-vo çəhel-o pənc dəğiğəəst).

ساعت دو و سه ربع است (saət do-vo se rob əst)

ساعت سه و پانزده دقیقه کم است (saət se-vo panzdäh dəğiğə kəməst)

ساعت سه و ربع کم است (saət se-vo rob kəməst)

Misallardan məlum olur ki, vaxtın saat və dəqiqələrlə ifadəsi zamanı bir neçə variantdan istifadə edilir.

Vaxtı öyrənmək məqsədilə چند (çənd) – «neçə» sual əvəzliyindən istifadə edilir: məsələn, saat neçədir? Cümləsi fars dilində ساعت چند است (saət çəndəst?) şəklində deyilir. Cavab cümlələri müxtəlif cür ola bilər: Məsələn:

ساعت پنج است (saət pəncəst)

ساعت پنج و ربع است (saət pənc-o robəst)

ساعت پنج و نیم است (saət pənc-o niməst)

ساعت شش و ربع کم است (saət şeş-o rob kəməst) və s.

Əgər sual cümləsində işin, hərəkətin «saat neçədə» başlanması və ya qurtarmasını, yaxud, neçəyə qədər davam etməsini öyrənmək məqsədi qarşıya qoyularsa saat (saət) sözündən sonra izafət əlaməti işlənər. Məsələn: saat neçədə gəldi? saat (saət-e çənd aməd? Saat neçədə yuxudan durdu? Saat 7-yə 15 dəqiqə işləmiş yuxudan durdu.

ساعت چند از خواب بیدار شد (saət-e çənd əz xab bidar şod)

ساعت شش و ربع از خواب بیدار شد (saət-e şeş-o rob əz xab bidar şod)

Dərslər saat neçəyə qədər davam etdi?

درسها تا ساعت چند ادامه داشت (dərsəha ta saət-e çənd edame daşt?) dərslər saat 2-yə 20 dəqiqə qalmışa qədər davam etdi.

درسها تا ساعت دو و بیست دقیقه کم ادامه داشت (dərsəha ta saət-e do-vo bist dəğiğə kəm edame daşt).

*Sıra sayları

Fars dilində sıra saylarını əmələ gətirmək üçün miqdar saylarının sonuna م (om) şəkilçisini artırmaq lazımdır. م (om) şəkilçisi həmişə vurğulu tələffüz olunur. Məsələn: کلاس پنجم (kelas-e pəncəm) – beşinci sinif. م (om) şəkilçili sıra sayları təyin etdiyi sözdən sonra, izafət birləşməsində işlənir. Məsələn:

صفحه بیست و پنجم (səfəhe-ye bist-o pəncəm) – 25-ci səhifə

طبقه هفتم (təbəğə-ye həftəm) 7-ci mərtəbə

اتاق صد و سی و یکم (otağ-e səd-o si-yo yekom) – 131-ci otaq

Qeyd. 1. دو (do) və سه (se) sayları م (om) şəkilçisi qəbul edən zaman aşağıdakı kimi yazılır və tələffüz olunur:

دو (do-دوم (dovvom) – ikinci

سه (se) – سوم (sevvom) – üçüncü

Qeyd 2. یکم (yekom) əvəzinə اول (əvvəl) də işlənir.

Məsələn: درس اول (dərs-e yekom) درس یکم (dərs-e əvvəl)

*- Ayın tarixini göstərmək üçün əvvəl ayın tarixi sıra sayı şəklində, sonra isə ay (ماه) və ya ayın adı deyilir. Məsələn:

Yanvarın biri – ژانویه (یکم) اول (əvvəl-e) yekom-e janviye

Ayın iyirmi biri – بیست و یکم ماه (bist-o yekom-e mah_

- İli göstərmək üçün əvvəl سال (il) sözü, sonra isə ili göstərən tarix miqdar sayı şəklində izafət birləşməsində işlənir. Məsələn, 1918-ci il هیجده و نهصد و هزار و نهصد و هیجده (sal-e hezar-o nohsəd-o hicdəh)

1918-ci il mayın 28-i və ya 28 may 1918-ci il farsca belə deyilir.

بیست و هشتم مه سال هزار و نهصد و هیجده (bisto- həştom-e me sal-e hezar-o nohsəd-o hicdəh)

Tapşırıqlar:

1. Suallara cavab verin.

- ۱- شما دیروز ساعت چند از خواب بیدار شدید؟
- ۲- امروز چندم ماه است؟
- ۳- شما صبح ساعت چند صبحانه خوردید؟
- ۴- شما ساعت چند به کتابخانه می رفتید؟
- ۵- ساعت چند از کتابخانه می آمدید؟
- ۶- عید زنان چندم مارس است؟
- ۷- درسهای شما ساعت هشت آغاز می شد یا ساعت هشت و نیم؟
- ۸- شما امروز صبح چند دقیقه ورزش کردید؟
- ۹- شما با همکلاسان خود بفارسی صحبت می کردید؟

2. Fars dilinə tərcümə edin.

Atam saat 3-ə 12 dəqiqə qalmış evdən çıxdı və 3-də vağzala çatdı. Saat 4-ə 15 dəqiqə işləmiş qatar yola düşdü. Atam Gəncəyə getdi. Kiçik qardaşım da onunla getdi. Atam və qardaşım 10 gündən sonra Gəncədən qayıtdılar. Atam mənim üçün farsca-Azərbaycanca lüğət aldı. Mən təzə sözlərin mənasını həmin lüğətdən tapırdım və mətni Azərbaycan dilinə tərcümə edirdim. Mən və sinif yoldaşım Nəriman dərslərimizi bizdə hazırlayırdıq.

Lüğət

vağzal – ایستگاه (istqah)

dəmir yol vağzalı راه آهن ایستگاه (istqah-e rahahən)

qatar - قطار (ğətar)

yola düşmək – به راه افتادن (be rah oftadən)

qayıtmaq – برگشتن (bərgəştən)

gətirmək – آوردن (avərdən)

məna – معنا (məna)

üçün – برای (bəraye)

tapmaq – پیدا کردن (peyda kərdən)

tərcümə etmək – ترجمه کردن (tərcome kərdən)

3. Fars dilinə tərcümə edin.

Saat 8-ə 15 dəqiqə işləyib. Saat 9-a 25 dəqiqə işləyib. Saat 9-un yarısıdır. Saat 10-a 20 dəqiqə qalıb. Saat 12-yə 15 dəqiqə qalıb. Saat 1-ə 15 dəqiqə qalmış sinif yoldaşım bizə gəldi. Saat 6-nın yarısına qədər bizdə tapşırıqları yerinə yetirdik, dərslərimizi birlikdə hazırladıq.

4. Azərbaycan dilinə tərcümə edin.

- حالا ساعت چند است؟ - حالا ساعت هفت و نیم است

- شما روزی چند ساعت درس می خواندید؟ - ما روزی شش

ساعت درس می خواندیم

- درسهای شما ساعت چند به پایان می رسید؟ - درسهای ما در ساعت دو و ربع کم به پایان می رسید
- شما هر روز چند دقیقه ورزش می کردید؟ - من هر روز ده - پانزده دقیقه ورزش می کردم.
- روز های عید کدامند؟ (hansılardır?)
- روزهای عید اینها است: اول ژانویه، هشتم مارس، بیست و یکم مارس

5. Birləşmələri fars dilinə tərcümə edin.

1981-ci il oktbyarın 12-si

1918-ci il mayın 28-i

1924-cü il aprelin 5-i

1966-cı il iyulun 22-si.

1925-cü il yanvarın 13-ü

2013-cü il iyulun 28-i

6. Cümlələrin transkripsiyasını yazın və Azərbaycan dilinə tərcümə edin.

محمود روزی شش ساعت درس می خواند. احمداز آذر پرسید: ساعت چند است؟ آذر جواب داد: هشت و ربع کم است. برادرم ساعت هفت و نیم از خواب بیدار شد. مادرتان ساعت چند از مدرسه به خانه می آمد؟ بیست و یکم مارس عید نوروز است.

11-ci DƏRS - درس یازدهم

دزد شاعر

روزی شاعر انوری داشت از بازار شهر بلخ می گذشت، ناگهان دید که مردی در میان مردم در وسط ایستاده داشت شعر می خواند. انوری ایستاد و به اشعاری که آن مرد داشت به نام خودش می خواند گوش داد و فهمید که اشعار او را به نام خودش می خواند. انوری نزدیک شد و از آن مرد پرسید:

- اشعاری که تو داشتی می خواندی می دانی مال کدام شاعر است؟

آن مرد جواب داد: - بلی، می دانم، این اشعار مال انوری است.
شاعر پرسید: پس، بگو ببینم، تو انوری را دیده ای و می شناسی؟
آن مرد جواب داد: - شما چه می گوئید؟! من خودم انوری هستم.
انوری در مقابل جواب آن مرد خندید و بطور متعجبانه گفت:
اگر تو انوری هستی پس من کیستم؟!
شاعر رو به مردم کرده گفت: ای مردم، من تا به حال در باره دزد
شعر شنیده بودم، اما، در باره دزد شاعر نشنیده و ندیده بودم.

واژه ها

دزد (dozd) – oğru

وسط (vəsət) – orta

به نام خودش (be nam-e xodəş) – öz adına, öz adından

مال کدام شاعر (mal-e kodam şaer) – hansı şairinki

بگو ببینم (bequ bebinəm) – de görüm

می شناسی (mişenasi) – tanıyırsan

چه می گوئید (çe miquyid) – nə deyirsiniz

خندیدن (xəndidən) gülmək

به طور متعجبانه (be tour-e motəəcəbane) – təəcəblü halda

تا به حال (ta be hal) – indiyə qədər, indiyə kimi

شنیدن (şenidən) – eşitmək

*Keçmiş zamanın davam forması – ماضی ملموس

Fars dilində keçmiş zamanın davam forması ماضی ملموس (mazi-ye məlmus) adlanır. Bu formanın əmələ gəlməsində iki felin - داشتن köməkçi və fikri ifadə edən əsas felin iştirakı zəruridir. Belə ki, داشتن felinin şühudi keçmiş zaman forması müvafiq şəxs sonluğu ilə əsas feildən əvvəl işlənir. Əsas feil,

bir qayda olaraq, bitməmiş keçmiş zaman formasında, yəni *ماضی استمراری* formasında işlənir və şəxs sonluqları qəbul edir. Deməli, *ماضی مالموس*-da həm köməkçi feil, həm də əsas feil şəxs sonluqları qəbul edir. Bu zaman formasının quruluş modeli belədir:

Şəxs sonluğu + *ماضی استمراری* + əsas feilin + şəxs sonluğu
+ داشت

داشت+م+می رفت+م= داشتیم می رفتیم

داشتیم می رفتیم (daštəm mirəftəm) - getməkdəyəm

داشتی می رفتی (dašti mirəfti) - getməkdəydin

داشت می رفت (dašt mirəft) – getməkdə idi

داشتیم می رفتیم (daštīm mirəftīm) – getməkdəydik

داشتید می رفتید (daštīd mirəftīd) – getməkdəydiniz

داشتند می رفتند (daštənd mirəftənd) – getməkdəydilər

* *ماضی مالموس* inkarda işlənəməz

* Düzəltmə feillərdə:

داشتیم بَر می گشتیم (daštəm bər-miğəštəm) – qayıtmaqda idim

داشتیم بَر می گشتیم (daštīm bər miğəštīm) – qayıtmaqda idik və s.

* Mürəkkəb feillərdə:

داشتیم söhbət mikərdim (daštīm söhbət mikərdim) – söhbət etməkdə idik

داشتند söhbət mikərdənd (daštənd söhbət mikərdənd) – söhbət etməkdə idilər və s.

ماضی مالموس - da köməkçi feilin *داشتن* feili həm əsas feillə yanaşı, həm də aralı işləyə bilər.

Mətndəki *داشت* az bazarar şəhər blix mi gəzəst, *داشت* bə nam Mətnədəki *داشت* az bazarar şəhər blix mi gəzəst, *داشت* bə nam Mətnədəki *داشت* az bazarar şəhər blix mi gəzəst, *داشت* bə nam Mətnədəki *داشت* az bazarar şəhər blix mi gəzəst, *داشت* bə nam

arasında başqa sözlər işlənmişdir, yəni ماضى ملموس aralı vəziyyətdə işlənmişdir.

تو داشتى مى خواندى (to daşti mixandi) cümləsində isə yanaşı işlənmişdir. Hər iki variantda Azərbaycan ədəbi dilinə – maqda (idi) şəkilçili keçmiş zaman kimi tərcümə edilir.

*Kəsr sayları və faiz

Adı kəsr saylarının rəqəmlərlə yazılışı, eynilə Azərbaycan

dilində olduğu kimidir. Məsələn: ... $\frac{3}{5}$ = və s.

Oxunuşu: Əvvəl surətdəki rəqəm miqdar sayı kimi, sonra məxrəcdəki rəqəm «م» (om) şəkilçili sıra sayı kimi tələffüz olunur. Məsələn:

پنج دوازدهم = ، سه پنجم =

Əgər kəsr sayının əvvəlində tam ədəd gəlsə, əvvəl həmin tam ədəd, sonra عدد صحيح (ədədə səhih) daha sonra kəsr sayı deyilir. عدد صحيح ilə kəsr sayı arasında «و» (o) yazılır və oxunur.

Məsələn: پنج عدد صحيح و یک ششم (pənc ədəd-e səhih-o yek şeşşom) və ya دوازده عدد صحيح و شش پانزدهم (dəvazdəh ədədə səhih-o şeş panzdəhom)

Fars danışiq dilində عدد صحيح sözləri işlənmişdir, yəni (pənc o yek şeşşem)پانزدهم دوازده و شش (dəvazdəh-o şeş panzdəhom) şəklində deyilir.

*Onluq kəsr sayları aşağıdakı qayda üzrə ifadə olunur:

Əvvəl tam ədəd, sonra ممیز (moməyyez) və ya عدد صحيح (ədəd-e səhih) sözü, sonrakı ədəd adi kəsr sayı kimi deyilir.

Məsələn: 9/6 نه ممیز شش دهم (noh moməyyez şeş dəhom) və ya نه عدد صحیح و شش دهم (noh ədəd-e səhih o şeş dəhom)

21/07 – ۲۱/۷ (bist-o yek moməyyez həft sədom). 3/025-۳/۰۲۵ (se moməyyez- bist o pənc hezarom).

Qeyd. Tam ədəd yerində «sıfır» olarsa belə oxunur:

0/3 – ۰/۳ صفر و سه دهم və ya (0/07) = ۰/۰۷ sefr – o həft sədom.

Tapşırıqlar:

1. Suallara cavab verin:

- شاعر انوری که داشت از بازار شهر بلخ می گذشت چه دید؟
- مرد اشعار چه کسی را داشت می خواند؟
- وقتی انوری پرسید که اشعار از آن کیست؟
- آن مرد چه جوابی داد؟
- انوری چرا خندید و چه گفت؟

2. Cümlələrdə مال (mal) və ya آن (əz an) sözlərindən birini işlədin.

آن کتاب کیست؟

این قلم خواهر شما است؟

این ماشین رئیس دانشگاه است!

این دفترهای کنترل دانشجویان است.

مگر آن قلم سرخ دانشیار نیست؟

آیا، آن کتاب زبان فارسی برادر من است؟

Nümunə: این کتاب کیست = این کتاب مال کیست؟

3. Cümlələri tərcümə edin.

Bu qırmızı qələm kimindir?

Bu qırmızı qələm bizim müəllimimizinkidir.

Bəs (پس) bu dəftərlər kimindir? Bu dəftərlər mənim sinif yoldaşlarımındır. (همکلاسان)

Əkrəm cavab verməkdə idi ki, sinfin qapısı açıldı (باز شد).

Qardaşım hər həftə atama məktub yazardı.

Atam da ona cavab yazardı.

4. Cümlələrdə mötərizə daxilində verilmiş məsdərləri ماضی استمراری –də (bitməmiş keçmiş zamanda) və müvafiq şəxsdə işlədin.

سال گذشته دانشجویان گروه (qrup) ما به موزه ها (رفتن).
برادر بزرگ من همیشه در ساعت هفت از اداره (برگشتن)
مادرم آموزگار است. او هر روز در ساعت پنج به خانه (آمدن)
احمد، دانشیار هر روز از تو درس (پرسیدن)
پارسال (keçən il) او در کلاس در ردیف یکم (نشستن)

5. Feilləri şühudi (ماضی مطلق), bitməmiş keçmiş (ماضی استمراری) və bitməmiş keçmiş zamanın davam formalarında bütün şəxslərdə, təsdiqdə işlədin.

خواندن، برگشتن، صحبت کردن

6. Azərbaycan dilinə tərcümə edin.

صحبت دانشمند با قایقران

روزی دانشمندی قایقی کرایه کرده در دریا گردش می کرد. هنگام گردش از قایقران پرسید:
- رفیق، تو علم فیزیک را بلد هستی؟ قایقران گفت: - نه خیر، آقا، بلد نیستم.

دانشمند گفت: چه آدم بدبختی هستی، هر که فیزیک را بلد نیست یک سوم عمرش به باد رفته است.

پس از قدری گردش دانشمند دوباره از قایقران پرسید - رفیق، پس، از علم هینت چیزی بلدی؟

قایقران: نه خیر آقا، از آن هم چیزی بلد نیستم.

دانشمند: آه، برادر، راستی هم آدم بدبختی هستی، زیرا کسی که علم هینت را بلد نیست، دو سوم عمر خود را به باد داده است.

در این وقت باد شدیدی وزید و قایق آنها سرنگون شد. این بار قایقران از دانشمند پرسید: - آقا، شما شنا کردن را بلد هستید؟

دانشمند: نه، متأسفانه، بلد نیستم. قایقران گفت در این صورت لباس مرا محکم بگیرید و خودتان را محکم نگهدارید و الا سه سوم عمر شما به باد می رود.

واژه ها

قایقران (ğayeğran) – qayıq sürən
علم هیئت (elm-e heyət) – astronomiya
راستی (rasti) – doğrusu
شدید (şədid) – şiddətli
سرنگون شدن (sərnequn şodən) – başı aşağı çevrilmək
شنا کردن (şena kərdən) – üzmək
الا (və ella) – yoxsa

درس دوازدهم - 12-ci DƏRS

انار

لعل تراشید باز	طبیعت لعل ساز
پهلوی هم چید باز	لعل تراشیده را
بنقره پیچید باز	پهلوی هم چیده را
به حقه پوشید باز	به نقره پیچیده را
نام بنامید انار	حقه پوشیده را
(نعیم شیرازی)	

واژه ها

انار (ənar) – nar
نقره (noğre) – gümüş
لعل (ləl) – yaqut-qiyətli daş
پیچیدن (piçidən) – bükmək, sarımaq

لعل ساز (ləl saz) – ləl yaradan
 حقه (hoğge) – balaca, yumru qutu
 تراشیدن (təraşidən) – 1) yonmaq, 2) qırmaq
 پوشیدن (puşidən) – geyinmək
 پهلو ی هم (pəhlu-ye həm) – bir-birinin yanına
 نامیدن (namidən) – adlandırmaq
 چیدن (çidən) – düzmək
 باز (baz) – yenə, yenidən

شنیده ام کور شده ای

از دوستان قدیم یکی بمرتبه بزرگی رسیده صاحب منصب شد.
 یکی از همان دوستان قدیم، این را شنیده خیلی خوشحال شد و برای
 تبریک به نزد او رفت. صاحب منصب یعنی همان دوستش که
 صاحب منصب شده و قتیکه دوست قدیمی خود را دید، از شناختن او
 چشم پوشی کرده، پرسید:

- تو کیستی و برای چه آمده ای؟ دوستش شرمنده شده گفت:

- مگر مرا نشناختی؟!

صاحب منصب گفت: - نه خیر، نشناختم.

دوست او که برای تبریک آمده بود گفت:

- من دوست قدیمی تو هستم. شنیده ام کور شده ای و کسی را نمی
 بینی و نمی شناسی، برای تسلیت نزد تو آمده ام – این را گفت و از
 جای خود برخاست و رفت

واژه ها

صاحب منصب (saheb mənəb) – vəzifəli şəxs, vəzifə sahibi

شدن (şodən) – olmaq – köməkçi fel

شنیدن (şenidən) – eşitmək

خوشحال شدن (xoşhal şodən) – sevinmək

وقتی که (vəğti ke) – o vaxt ki..., o zaman ki,

شناختن (şenaxtən) – tanımaq
 چشمپوشی (çəşmpuşi kərdən) – göz yummaq, vaz keçmək, görməməzliyə vurmaq
 برای چه (bəra-ye çe) – nə üçün
 شرمنده شدن (şərmənde şodən) – utanmaq, xəcalət çəkmək
 کور شدن (kur şodən) – kor olmaq
 نمی بینی (nəmişini) - görmürsən
 نمی شناسی (nəmişənasi) – tanımırısan
 تسلیت (təsliyyət) – 1) təsəlli vermə, 2) baş sağlığı vermə
 برخاستن (bəraxastən) – qalxmaq, ayağa durmaq

*Keçmiş zaman feli sifəti

Fars dilində keçmiş zaman feli sifətini əmələ gətirmək üçün feil əsasının sonuna «e» şəkilçisi artırılır. Bu şəkilçi vurğu qəbul edir. Bu qayda ilə düzələn feli sifətlər Azərbaycan dilinə – mış⁴ şkilçili keçmiş zaman feli sifətləri kimi tərcümə olunurlar.

Məsdər	Əsas	Feli sifət
تراشیدن (yonmaq)	تراشید	تراشیده (təraşide) – yonulmuş
چیدن (düzmək)	چید	چیده (çide) – düzölmüş
پیچیدن (bükmək)	پیچید	پیچیده (piçide) – bükölmüş
شکستن (sındırmaq)	شکست	شکسته (şəkəste) – sınımış, sınıq
گذشتن (keçmək)	گذشت	گذشته (qozəşte) – keçmiş

yonulmuş yaqut – لعل تراشیده (lə'l-e tərəşide)
oxumuş adam – مرد تحصیل کرده (mərd-e təhsil kərde)
keçmiş zaman – زمان گذشته (zəman-e qozəşte)
dünya görmüş qoca – پیر جهان دیده (pir-e cəhan dide)
yonulmuş karandaş – مداد تراشیده (medad-e tərəşide)
Yonulmuş karandaş stolun (Yonulmuş karandaş stolun
üstündədir)

پیر جهان‌دیده به پسر خود چنین گفت
(Dünya görmüş qoca öz
oğluna belə dedi)

* Fars dilindəki keçmiş zaman feli sifətləri işlənmə yerindən
asılı olaraq, həm də feli bağlama mənasını daşıyır. Məsələn,
aşağıdakı cümlələri müqayisə etsək, görürük ki, تراشیده həm feli
sifət kimi, həm də feli bağlama kimi işlənmişdir.

من مداد تراشیده را به رفیقم دادم

(mən medad-te tərəşide ra be rəfiğəm dadəm) – Mən
yonulmuş karandaşı yoldaşıma verdim

من مداد را تراشیده به رفیقم دادم

(mən medad ra tərəşide be rəfiğəm dadəm) – Mən karandaşı
yonub (yonaraq) yoldaşıma verdim.

Qeyd etmək lazımdır ki, fars dilində yeganə feli bağlama
varsa, o da həmin keçmiş zaman feli sifəti ilə müştərəkdir.
Keçmiş zaman feli sifəti, feli bağlama kimi işlənən zaman
Azərbaycan dilinə –ib⁴ və ya –araq² şəkilçili feli bağlama
formasında tərcümə olunur.

Məsələn:

دانشیار به کلاس آمده با دانشجویان سلام کرد

(Daneşyar be kelas aməde ba daneşcuyan səlam kərd) –
müəllim sinfə gəlib (gələrek) tələbələrlə salamlaşdı.

بهروز جلوی تخته رفته شعر را از بر گفت

(Behruz celou-ye təxte rəfte şer ra əzbər qoft) – Behruz
taxtanın qarşısına gedib (gedərək) şeri əzbər dedi.

*Nəqli keçmiş zaman forması ماضی نقلی

Fars dilində nəqli keçmiş zaman formasını əmələ gətirmək üçün keçmiş zaman feli sifətinin sonuna müvafiq xəbər şəkilçisi artırılır. ◦ (e) saiti ilə bitən sözlərə qoşulan xəbər şəkilçilərinin imla qaydasına görə xəbər şəkilçisindən əvvəl, yəni ◦ (e) saiti ilə bitən sözlə xəbər şəkilçisi arasında bir «ا» (əlef) yazılır. Həmin imla qaydası nəqli keçmiş zaman formasında işlənən feillərə də tətbiq olunur. Məsələn:

gəlmişəm (amədeəm) ام - آمده ام

gəlmişsən (amədei) ای - آمده ای

gəlmişdir (gəlib) (amədeəst) آمده است + است - آمده است

gəlmişik (amədeim) ایم - آمده ایم

gəlmişsiniz (amədeid) اید - آمده اید

gəlmişlər (amədeənd) اند - آمده اند

Nəqli keçmiş zaman formasında işlənən feillər Azərbaycan dilinə «feil kökü+(miş⁴)+şəxs sonluğu» modeli zaman formasında tərcümə edilir. Azərbaycan dilində də bu zaman forması nəqli keçmiş adlandırılır. Məsələn:

eşitmişəm (şenideəm) شنیده ام

oxumuşsan (xandei) خوانده ای

yazmışdır (neveşteəst) نوشته است

demişik (qofteim) گفته ایم

getmişsiniz (rəfteid) رفته اید

görmüşlər (dideənd) دیده اند

ما این حکایت را باهم خوانده ایم و مضمونش را یاد گرفته ایم

(Ma in hekayət ra bahəm xandeim və məzmunəş ra yad gerefteim). Biz bu hekayəni birlikdə oxumuşuq və məzmununu öyrənmişik.

شما درسهای خودتان را خوب حاضر کرده اید

(Şoma dərşha-ye xodetan ra xub hazer kərdeid) – Siz öz dərslərinizi yaxşı hazırlamısınız.

***Nəqli keçmiş zaman formasının inkarı**

Nəqli keçmiş zaman formasının inkarı, əvvəlki səhifələrdən öyrəndiyiniz digər zaman formalarının inkarı kimi, felin əvvəlinə نه (nə) inkar hissəciyinin artırılması yolu ilə düzəlidir.

Inkar hissəciyi - نه (nə) həmişə feilə bitişik yazılır və vurğu qəbul edir. Məsələn:

ام نشنیده (nə'şenideəm) – eşitməmişəm

ای ندیده (nə'didei) – görməmişəm

انجام نداده ایم (əncam nə'dadeim) – yerinə yetirməmişik

کار نکرده اند (kar nə'kərdeənd) – işləməmişlər

دانش آموزان هنوز موزه نظامی را ندیده اند

(daneşamuzan hənuz muze Nezami ra nədideənd) – Şagirdlər hələ Nizami muzeyini görməmişlər.

کارگران امروز کار نکرده اند، زیرا امروز روز استراحت است

(kargəran emruz kar nəkərdeənd, zira emruz ruz-e estesahətəst)

Fəhlələr bu gün işləməmişlər, çünki bu gün istirahət günüdür.

سه نفر از دانشجویان تمرین را درست انجام نداده اند

(se nəfər əz daneşcuyan təmrinra dorost əncam nədadeənd)
Tələbələrdən üç nəfəri tapşırığı düzgün yerinə yetirməmişdir.

Tapşırıqlar:

1. Feillərdən keçmiş zaman feli sifəti düzəldin. (Mənasını bilmədiyiniz feilləri kitabın sonundakı lüğətdən tapın, tələffüz və mənalərini öyrənin).

شکستن، نوشتن، نشستن، رفتن، دیدن، گذشتن، رسیدن، چیدن،

پوشیدن

2. Birinci tapşırıqda verilmiş feillərin nəqli keçmiş zaman formasını düzəldin və onlardan üçünə həm təsdiqdə, həm də inkarda şəxslərə görə dəyişdirib yazın.

3. Mötərizə daxilində verilmiş feilləri nəqli keçmiş zaman formasında və müvafiq şəxsdə işlədin.

بهار (فرا رسیدن). پرندگان از کشورهای جنوبی (آمدن). برفها (آب شدن). طبیعت بسیار (زیبا شدن). مردم لباس زمستانی خود را در (آوردن). کارهای کشاورزی (آغاز شدن). دانشجویان دفتر و کتابهای خودشان را روی میز (گذاشتن) ساعت نه و نیم درس (آغاز شدن). ما همه درس تازه را (فهمیدن). آنها تمرینهای خانه را درست (انجام دادن). ما ساعت دو و نیم نهار (خوردن). احمد و حمید امروز (دیر کردن). ما همه کتاب (خریدن).

واژه ها

فرا رسید (fəraresidən) – çatmaq

مردم (mərdəm) – camaat, xalq

کشور (keşvər) – ölkə

در آوردن (dər avərdən) – çıxartmaq, soyunmaq

آب شدن (ab şodən) – ərimək

کشاورزی (keşavərzi) – kənd təsərrüfatı

دیر کردن (dir kərdən) – gecikmək

خریدن (xəridən) – almaq (pul ilə)

زیبا شدن (ziba şodən) – gözəlləşmək

4. Fars dilinə tərcümə edin.

Mən bu gün səhər saat 8:20-də onu görmüşəm. Sən «Ənar» şerini yaxşı əzbərləmişsən (azır کردن). Əkbər sənənin rus dili dəftərini gətirmişdir. Biz dəftər, kitab və qələmlərimizi stolun üstünə qoymuşuq (gذاشتن). Siz saat neçədə universitetə çatmışsınız? Şagirdlər dünən dərsdən sonra Nizami muzeyinə

getmişlər. Sən bu güncü qəzeti امروز روزنامه ی oxumuşsan?
Xeyr, mən hələ (هنوز) oxumamışam.

5. Atalar sözlərini və onların Azərbaycan dilindəki qarşılıqlarını əzbər öyrənin.

(gəz nəkərdə pare məkon) – گز نکرده پاره کن

Ölçməmiş biçmə. Yüz ölç bir biç.

آب رفته به جوی بر نمی گردد

(Ab-e rəfte be cuy bər nemigərdəd) –

Axan (axmış) su arxa qayıtmaz. Axan su geri qayıtmaz.

(Hər kəs kaşte-ye xod ra miderəvəd) – هر کس کاشته ی خود را میدرو

هər kəs öz əkdliyini biçər. Nə əkərsən onu biçərsən.

شیشه ی شکسته را پیوند کردن مشکل است

(Şişe-ye şəkəste ra peyvənd kərdən moşkeləst).

Sınıq (sınmış) şüşəni calamaq (yapışdırmaq) müşküldür.

آدم مار گزیده از ریسمان سیاه و سفید می ترسد

(Adəm-e mar gəzide əz risman-e siyah-o seifid mitərsəd).

Ilan çalan (çalmış, sancmış) adam ala çatıdan qorxar.

6. Feillərin hansı zamanda və hansı şəxsdə işləndiyini nümunədə göstərildiyi kimi ayrı-ayrı sütunlarda yazın.

خریدی، می خواندم، نوشته اند، رفتید، داده ایم، خواندند، انجام می دادی، گفت، کار می کردیم، حاضر کرده اید، یاد گرفتند، می فهمیدید، فهمیده اند، جواب دادند، پرسیده است. می نشستیم، خوابیده اند، گذشته اید، نوشتی، آمده است، گفته ام.

Nümunə:

ماضی مطلق

ماضی نقلی

ماضی استمراری

خریدی

نوشته اند

می خواندم

7. Kitabın sonundakı lüğətdən istifadə edərək, hekayəni Azərbaycan dilinə tərcümə edin.

می گویند روزی یکی از اشخاص از خود راضی به دیدن نویسنده معروف فرانسوی ولتر رفت. ولی ولتر در خانه نبود. آن شخص دید که وضع اتاق ولتر درهم و برهم است و روی میز تحریر او یک انگشت گرد نشسته است.

آن شخص از وضع اتاق نا راحت شد و با انگشتش روی میز تحریر نویسنده نوشت "خر" و رفت.

فردای آن روز تصادفاً آن شخص نویسنده را در خیابان دید و به او گفت: دیروز آمده بودم خدمتتان، تشریف نداشتید.

ولتر با نگاه فیلسوفانه گفت: بلی... کارت ویزیت جناب عالی را روی میز تحریرم دیدم!!!

درس سیزدهم - 13-cü DƏRS

مکالمه

- سال گذشته تابستان شما به کدام شهر رفته بودید؟
- سال گذشته من با برادر بزرگم به تبریز رفته بودم.
- شما تا پارسال تبریز را ندیده بودید؟
- من شهر های دیگر را مثلاً مسکو، کییف، تفلیس را دیده بودم ولی تبریز را ندیده بودم. پارسال که به تبریز رفتم روز اول که به آنجا رسیدم جاهای دیدنی شهر را تماشا کردم. امسال نیز به شهر مسکو رفتم و جاهای دیدنی آنجا را گشتم.
- پس باغ وحش مسکو را هم تماشا کردید؟
- بلی. ما دو روز به باغ وحش مسکو رفتیم. زیرا باغ وحش مسکو خیلی بزرگ است و ما در یک روز نتوانستیم تا آخر تماشا کنیم.

- از باغ وحش خوشتان آمد؟
- بلی، هم من و هم برادرم از باغ وحش خیلی خوشمان آمد. بطور کلی، من از حیوانات خوشم میاید. در باغ وحش خیلی حیوانات گوناگون هست مثلاً: گوزن، آهو، اسبهای گوناگون،

پرنندگان رنگارنگ مختلف، مارهای خیلی بزرگ و گوناگون و غیره. مارها را توی قفسها جا داده بودند.

- شما در باغ وحش طاوس هم دیده بودید؟

- بلی، من طاوس را اولین بار در باغ وحش مسکو دیدم. وقتیکه من رنگهای دم و بالهای طاوس را دیدم به چشمانم باور نکردم. خلاصه من خیلی خوشحال هستم که به باغ وحش رفتیم. من در باره باغ وحش انشا هم نوشته ام و آنرا به معلم داده ام. معلم خواند و به من "آفرین" گفته است.

واژه ها

کدام (kodam) – hansı

مار (mar) – ilan

پارسال (parsal) – keçən il

جا دادن (ca dadən) – yerləşdirmək

طاوس (tavus) – tovuz quşu

باغ وحش (bağ-e vəhş) – zoopark

اولین بار (əvvəlin bar) birinci dəfə

نتوانستیم تا آخر تماشا کنیم (nətvənestim ta axər təmaşa

konim) – axıra qədər baxa bilmədik.

دم (dom) – quyruq

بال (bal) – qanad

بطور کلی (betour-e kolli) – ümumiyyətlə

باور کردن (bavər kərdən) – inanmaq

گوناگون (qunaqun) – cürbəcür

گوزن (gəvəzn) – maral

پرنندگان (pərəndeğan) – quşlar

* Uzaq keçmiş zaman forması (ماضی بعید)

Fars dilində uzaq keçmiş zaman formasını əmələ gətirmək üçün felin keçmiş zaman feli sifəti, بودن (idi) köməkçi felinin əsası və şəxs sonluğu lazımdır. Başqa sözlə, uzaq keçmiş zaman forması aşağıdakı quruluş modeli əsasında düzəlir:

Şəxs sonluğu + بود + keçmiş zaman feli sifəti

getmişdim – م – رفته بودم	}	رفته + بود
getmişdin – ی – رفته بودی		
getmişdi – - رفته بود		
getmişdik – یم – رفته بودیم		
getmişdiniz – ید- رفته بودید		
getmişdilər – ند – رفته بودند		

Uzaq keçmiş zaman formasında vurğu feli sifətin son hecası üzərinə düşür. Məsələn: rəft'e budəm, qoft'e budi, neveşt'e bud, xand'e budim və s.

Mən dünən kinoya getmişdim – من دیروز به سینما رفته بودم

O, qatara gecikmişdi – او به قطار دیر کرده بود

ما تمرین را درست انجام داده بودیم

Biz tapşırığı düzgün yerinə yetirmişdik –

شما دیروز درسهایتان را باهم حاضر کرده بودید؟

Siz dünən dərslərinizi birlikdə hazırlamışdınız?

Onlar da bu məqaləni oxumuşdular – آنها هم این مقاله را

خوانده بودند

Uzaq keçmiş zamanın inkarını əmələ gətirmək üçün feli sifət hissəsinin əvvəlinə inkar əlamətini - نه (nə) əlavə etmək lazımdır.

Inkar hissəciyi - نه (nə) həmişə vurğu qəbul edir və bitişik yazılır. Məsələn: نرفته بودیم (nə'rəfte budəm), نخوانده بودی (nəxande budi), ننوشته بودند (nənevešte budənd) və s.

Siz bu hekayəni oxumamışdınız? –

شما این حکایت را نخوانده بودید؟

O, dünən öz yoldaşları ilə kinoya getməmişdi?

او دیروز با رفقای خود به سینما نرفته بود؟

Biz ev tapşırıqlarını düzgün yerinə yetirməmişdik.

ما تکلیفهای خانه را درست انجام نداده بودیم؟

Əgər feil a (ا) və ای (i) sailləri ilə başlanarsa, inkar hissəciyi ilə feil arasında bitişirici y (ی) samiti yazılır və felin əvvəlindəki əlef (ا) yazılır. Məsələn:

نیامده بودم، نیامده بودی، نیامده بود، نیامده بودیم... ----- آمدن

نیایستاده بودم. نیایستاده بودیم. نیایستاده بودند... ----- ایستادن

احمد دیروز بکتابخانه نیامده بود.

Əhməd dünən kitabxanaya gəlməmişdi –

هیچ کس سر یا (ayaq üstə) نیایستاده بود، همه نشسته بودند

Heç kim ayaq üstə dayanmamışdı, hamı əyləşmişdi.

Əgər feil «o» və «ə» (ا) ilə başlanarsa, (məsələn افتادن (oftadən), انداختن (əndaxtən) inkar hissəciyi ilə feil arasında bitişdirici y (ی) samiti yazılır və felin əvvəlindəki əlef (ا) düşür, yazılmır tələffüzdə isə qalır. Məsələn:

Qatar vaxtında yola düşməmişdi – قطار سر وقت به راه نیفتاده –

بود

O, oxu hədəfə atmamışdı – او تیر را به هدف نینداخته بود –

* Azərbaycan dilindəki «xoşum gəldi və xoşuma gəldi (gəlirdi, gəlir...)» ifadələri fars dilində yalnız bir variantda işlənir ki, o da Azərbaycan dilindəki «-dan² xoşum gəldi» modelinə uyğun gəlir. Deməli, bu ifadənin quruluş modeli belədir:

«Şəxs əvəzliyi + از + əşyanın adı + خوش + mənsubiyyət şəkilçisi + آمدن felinin müvafiq zamanı»

- من

- تو

او

{	- م -	}	آمد
	- ت -		میامد
	- ش -		آمده است

آمده بود	- مان - +	از خوش +	ما
نیامد	- تان -		شما
نیامده است	- شان -		آنها

Qeyd etmək lazımdır ki, fars dilində həmin ifadələrdə «از» ön qoşmasının işlənməsi zəruridir. Məsələn: o filmdən xoşum gəldi.

(Mənim) o filmdən xoşum gəldi və ya

من از آن فیلم خوشم آمد - O film xoşuma gəldi

Sənin o film xoşuna gəlməmişdi və ya

تو از آن فیلم خوشت نیامده بود - O filmdən xoşun gəlməmişdi

Onun gəzməkdən xoşu gəlirdi və ya

از گردش خوشش می آمد - Gəzmək onun xoşuna gəlirdi

Bizim o şeirdən oşumuz gəlib və ya

ما از آن شعر خوشمان آمده است - O şeir xoşumuza gəlib

Sizin bu işdən xoşunuz gəldi? və ya

شما از این کار خوشتان آمد؟ - Bu iş xoşunuza gəldi?

Onların səfərdən xoşları gəlirdi və ya

سəfər xoşlarına gəlirdi - Səfər xoşشان می آمد

Həmin birləşmələri inkarda işlətmək üçün آمدن felinin

əvvəlinə inkar hissəciyi - نه artırılır. Əvvəlki səhifələrdə qeyd

edildiyi kimi, inkar hissəciyi ilə آمدن feli arasında bitişdirici y

(ی) samiti yazılır. Məsələn:

Mənim dünənki gəzintidən xoşum gəlmədi və ya

دünənki gəzinti xoşuma gəlmədi -

من از گردش دیروزی خوشم نیامد

Sənin bu hekayədən xoşun gəlməmişdi? və ya

Bu hekayə xoşuna gəlməmişdi?

تو از این حکایت خوشت نیامده است؟

Bizim onun rəftarından xoşumuz gəlmirdi və ya
Onun rəftarı xoşumuza gəlmirdi –

ما از رفتار او خوشمان نمی آمد

Tapşırıqlar:

1. Mətndəki feilləri seçib onların məsdər formasını yazın.

Nümunə: رفته بودم – رفتن

2. Fars dilinə tərcümə edin.

Biz keçən il Tehrana getmişdik. Tehranı mən görməmişdim. Tehran çox gözəl şəhərdir. Mənim Tehrandan çox xoşum gəldi. Mən Tehrana sinif yoldaşlarımla getmişdim. Sinif yoldaşlarımdan iki nəfəri Tehranı görmüşdülər. Mən Tehrandan qardaşıma məktub yazmışdım. Biz oradan müxtəlif kitablar almışdıq. Mən qardaşım üçün farsca-rusca lüğət kitabı almışdım. Qardaşımın o kitabdan çox xoşu gəlmişdi.

3. Azərbaycan dilinə tərcümə edin.

من دیروز به کتابخانه ی مرکزی رفته بودم. در قرائتخانه نشستہ درسہایم را حاضر کرده بودم. همکلاسہ اکبر نیز بہ کتابخانہ آمدہ بود. ما باہم تکلیفہای خانہ را در قرائتخانہ انجام دادہ بودیم. من در سالہای گذشتہ ہم درسہایم را در قرائتخانہ حاضر می کردم. دیروز رفیقہ بہ خانہ ی ما آمدہ بود. من از او پرسیدم: - تو متن تازہ را رونویسی کردہ ای؟ او جواب داد:

- بلی من ہم متن تازہ را رونویسی کردہ ام. ہم کلمات تازہ را از کتاب فرہنگ پیدا کردہ ام و ہم متن را بزبان آذربایجانی ترجمہ کردہ ام.

من: - تو چرا دیروز نیامدہ بودی؟

او: - من دیروز مریض بودم.

4. Cümlələrin xəbərini inkarda yazın.

او دیروز با ما بہ سینما رفته بود. تو آن حکایت را نقل کردہ بودی. قطار تقلیس دیر کردہ بود. من روزنامہ ی دیروزى را خواندہ

بودم. ما دیشب مهمانی رفته بودیم. پریروز رفقایم به خانه ما آمده بودند. آنها تکلیف خانه را درست انجام داده بودند. رفیقم دفتر زبان فارسی مرا آورده بود. شما درسهای گذشته را خوب یاد گرفته بودید. ما از روزنامه "خلق" ترجمه کرده بودیم.

Nümunə: نرفته بود - رفته بود

5. Feillərin zamanlarını və mənalərini yazın.

گفتم، گفته ام. می گفتم، گفته بودم، خواندی، خوانده ای، می خواندی، خوانده بودی، ترجمه نکرده بودید. یاد نگرفته است. برگشته بودند. بر نگشته بودند. دیر نکرد، یاد گرفت. یاد گرفته است. یاد گرفته بود. یاد می گرفت. بیدار شدیم. ترجمه نکرده آید. آورده بود. نمی آورد. نیاورده است. می آمد. نیامده بود.

Nümunə: می گفتم - bitməmiş k. deyirdim, deyərdim.

6. Feillərin mənalərini farsca yazın.

Görmüşəm, eşitmişdim, oxuyardım, hazırlamışam, yerinə yetirmişdim, gəlmədi, öyrənmişəm, yazırdı, getmirdim, tərcümə etməmişdim, gətirməmişdilər, gecikmədi, əyləşdiniz, çatmamışdı.

14-cü DƏRS - درس چهاردهم

حکایت

دو نفر برای گرفتن اعانه به در خانه شخص متمولی می آیند. از پشت در صدای صاحبخانه را می شنوند که با صدای بلند به خدمتکارش می گوید:

- چوب کبریت را چرا دور انداختی؟ باید آن را نگه می داشتی، شاید روزی به کار می آید.

آن دو نفر به روی هم دیگر نگه می کنند و می گویند: - ما به خانه چه کسی برای اعانه آمده ایم؟ این مرد که برای یک چوب

کبریت اینطور سخت گیری می کند به ما هرگز اعانه نمی دهد. بیا برگردیم. در همین اثنا صاحبخانه در را باز می کند و از خانه بیرون می آید. همینکه آن دو نفر را پشت در خانه خود می بیند از آنها می پرسد: - شما که هستید و برای چه به اینجا آمده اید؟ آن دو نفر سبب آمدن به خانه آن شخص گفتند. صاحبخانه فوراً برمی گردد و هزار تومان پول آورده به آنها می دهد.

آن دو نفر خیلی تعجب کردند و از صاحبخانه پرسیدند: - شما که از یک دانه چوب کبریت نمی گذرید چطور می شود که از هزار تومانتان می گذرید؟

صاحبخانه در جواب گفت: - من اگر آن گونه صرفه جویی نمی کردم نمی توانستم این گونه بذل و بخشش بکنم.

واژه ها

اعانه (eane)- maddi yardım, maddi kömək

متمول (motəmövəl) - varlı, dövlətli

چوب کبریت (çub-e kebrit) - kibrit çöpü

دور انداختن (dur əndaxtən) - tullamaq, atmaq

باید ننگه می داشتی (bayəd negəh midaştı) - saxlamalı idin,

gərək saxlayaydın

اینطور (intour) - belə, bu cür

سخت گیری (səxtgiri) - sərtlik, ciddilik, tələbkərlıq

فوراً (fourən) - dərhal, cəld

برگشتن (bərgəştən) - qayıtmaq

آن گونه (an qune) o cür, elə

شاید (şayəd) - bəlkə, ola bilsin ki,

صرفه جویی (sərfe cuyi) - qənaət

بذل (bəzl) - əliaçıqlıq

*İndiki zaman

Fars dilində indiki zamanı düzəltmək üçün feil kökünün əvvəlinə (mi) می hissəciyi artırılır və sonuna isə müvafiq şəxs sonluğu əlavə edilir. Deməli indiki zamanın quruluş modeli belədir: «şəxs sonluğu + feil kökü + می»

Oxuduğunuz mətindəki می آید (miayənd - gəlirlər) , می شنوند (mişənəvənd - eşidirlər), می گوید (miquyəd - deyir), می آید (birun miayəd) - çölə çıxır) , برمی گردد (bərmi-gərdəd – qayıdır), və s. feillər indiki zamanda işlənmişdir.

*Feil kökü

Fars dilində feil kökünün alınması, feil əsasının alınması kimi asan deyil. Bu dildə feillərin az bir qrupunun kökü məsdər şəkilçilərinin (تن، دن، یدن) atılması yolu ilə alınır ki, belə feillərə *“tam” və ya «qaydalı»* feillər deyilir. Məsələn;

خوردَن yemək — kökü خور (xor)
خواندن oxumaq — — خوان (xan)
آوردَن gətirmək — — آور (avər)
کشتَن kəsmək, (heyvan) öldürmək — — کَش (koş)
کنَدَن qopartmaq, qırmaq — — کَن (kən)
کشیدن çəkmək, dartmaq — — کَش (keş)
ترسیدن qorxmaq — — ترس (tərs) və s.

Feillərin digər bir qrupunun kökü isə bu dilin müəyyən qayda və qanununa əsasən alınır. Belə ki, məsdər şəkilçiləri atıldıqdan sonra qalan hissənin sonuncu hərfi ya başqa bir hərf ilə əvəz olunur, ya da təməmilə atılır. Belə feillər də *“qiyasi”* və ya «qaydalı» feillərdir. Məsələn:

1) ختن (xtən) ilə bitən fellərdə تن (tən) atılır, خ (xe) hərfi ز (ze) hərfi ilə əvəz olunur:

آموزدن öyrətmək, öyrənmək — — آموز (amuz)
سوختَن yanmaq, yandırmaq — — سوز (suz)

ساختن tikmək (ev), düzəltmək – – ساز (saz)

دوختن tikmək (paltar) – – دوز (duz)

2) شتن (ştən) ilə bitən feillərdə تن (tən) atılır, ش (şin) hərfi ر (re) hərfi ilə əvəzlənir. Məsələn;

داشتن malik olmaq – – دار (dar)

گذاشتن qoymaq – – گذار (qozar)

گذشتن keçmək – – گذر (qozər)

پنداشتن təsəvvür etmək – – پندار (pendar)

3) فتن (ftən) ilə qurtaran feillərdə تن (tən) atılır, ف (fe) hərfi ب (be) hərfi ilə əvəz olunur:

یافتن tapmaq – – یاب (yab)

شتافتن tələsmək – – شتاب (şetab)

فریفتن aldatmaq – – فریب (fərib)

کوفتن döymək, əzmək – – کوب (kub)

4) Sonu ودن (udən) ilə bitən feillərdə دن (dən) atılır, و (u) isə ا (a) hərfi ilə əvəzlənir.

نمودن göstərmək, etmək – – نما (nəma, noma)

فرمودن buyurmaq – – فرما (fərma)

پیمودن yol getmək, qət etmək – – پیما (peyma)

آزمودن sınamaq – – آزما (azma)

Bəzən məsdər şəkilçisindən əvvəlki hərf də atılır. Belə feillər ستن (stən) ilə bitən feillərdir ki, ستن (stən) bütövlükdə atılır. Məsələn;

دانستن bilmək – – دان (dan)

توانستن bacarmaq – – توان (təvan)

آراستن bəzəmək – – آرا (ara)

زیستن yaşamaq – – زی (zi)

Bunlarla yanaşı bir qrup feillər var ki, onların kökünü almaq üçün heç bir ölçü və qanun-qayda yoxdur. Belə feillərə

“*səmai*” və ya «qaydasız» feillər deyilir. Bunların kökünü əzbərləmək yolu ilə öyrənmək mümkündür. Məsələn;

آمدن gəlmək — آی(ay)- آ (a)
دیدن görmək — بین(bin)
نوشتن yazmaq — نویس (nevis)
نشستن oturmaq — نشین(neşin)
کردن etmək — کن(kon)
خواستن istəmək — خواه(xah)
خاستن qalxmaq — خیز(xiz)

Qeyd 1. Bəzi feillərin kökü iki fonetik tərkibə malikdir. Məsələn;

	I	II
رفتن (rəftən) getmək	رو (rou), (rəv)	—
دادن (dadən) vermək	ده (deh), (dəh)	—
دویدن (dəvidən) qaçmaq, yüyürmək	دو (dou), dəv	—
شنیدن — (şenidən) eşitmək	شنو (şenou), (şenəv)	—
شدن (şodən) olmaq	شو (şou), (şəv)	—
نهادن (nəhadən) qoymaq	نه (neh), (nəh)	—
جستن (cestən) tullanmaq	جه (ceh), (cəh)	—

Qeyd 2. İki köklü feillərin birinci sıradakı köklərindən yalnız II səxş təkdə işlənən əmr şəkillərində istifadə edilir. Qalan bütün hallarda ikinci (II) sıradakı köklərdən istifadə edilir. Məsələn;

eşit — (beşnou) — بشنو
ver — (bedeh) — بده
eşidin — (beşənəvid) — بشنوید
gedin — (berəvid) — بروید
eşidirəm — (mişənəvəm) — می شنویم

Qeyd 3. Fars dilində felin əmr şəkli, indiki zamanı, مضارع (mozare-ye eltezami) və s. formalar feil kökündən düzəldiklərini, həmçinin feil kökünün alınmasının çox da asan olmadığını nəzərə alaraq, kitabdan istifadə edənlərə kömək məqsədilə ən işlək sadə və düzəltmə feillərin kökünü göstərməyi məqsədyönlü hesab etdik. (Bax: s 143-150)

Tapşırıqlar:

1. Mətdəki indiki və keçmiş zamanlarda işlənmiş feilləri seçib yazın və məsdər formasını göstərin.

2. Verilmiş feillərin köklərini, tələffüzünü və mənalarını 143-148-ci səhifələrdəki cədvəldən tapın və indiki zamanda andaxtn, برگشتن، پوشیدن، پرسیدن، خدا حافظی کردن işlədin:

3. Verilmiş suallara mətn əsasında cavab verin:

۱. دو نفر برای چه به خانه چه کسی رفته بودند؟
۲. در پشت درخانه آنها چه حرفهایی (hansı sözləri) شنیدند؟
۳. آنها به همدیگر چه گفتند؟
۴. صاحبخانه آن دو نفر را دیده چه پرسید؟
۵. صاحبخانه چه کرد که آنها تعجب کردند؟
۶. آنها از صاحبخانه چه پرسیدند؟
۷. صاحبخانه چه جوابی داد؟

4. Mətnin məzmununu danışın

5. Kitabın axırındakı lüğətdən istifadə edərək Azərbaycan dilinə tərcümə edin:

روزی ملانصرالدین به یک مرد بخیل گفت: - چرا تو من را هیچ وقت مهمان نمی کنی؟ آن شخص جواب داد: - برای اینکه تو پرخور هستی، هنوز یک لقمه را به دهان نگذاشته، لقمه دیگری را بر می داری. ملا در جواب گفت: - تو مرا مهمان کن. قول می دهم که در بین دو لقمه دو رکعت نماز می خوانم.

6. Fars dilinə tərcümə edin:

Bir gün ata öz oğluna dedi: Oğlum, müəllimlər səndən şikayət (شکایت) edirlər ki, dərslərini yaxşı hazırlamırsan (خاطر نمی کنی). Anan da şikayət edir ki, ona kömək (کمک) etmirsən. Oğlan atasının sözlərindən (سرخ شد) çəkdi (کشید), rəngi qızardı (خجالت) xəcalət (حس کرد), daha (دیگر) heç nə demədi. Atası bunu hiss etdi (حس کرد).

*** Ən işlək sadə və düzəltmə feillər və kökləri**

ا (əlef)

Məsdər	mənası	Kökü
آراستن (arəstən) -	bəzəmək	آرا (ara)
آزمودن (azmudən) -	sınamaq, yoxlamaq	آزما (azma)
آمدن (amədən)	gəlmək	آ (a)
آموختن (amuxtən)	-öyrətmək, öyrənmək	آموز (amuz)
آمیختن (amixtən)	-qarışmaq, qarışdırmaq	آمیز (amiz)
آوردن (avərdən)	-gətirmək	آور (avər)
آویختن (avixtən)	-asmaq	آویز (aviz)
آفروختن (əfruxtən)	-yandırmaq	آفروز (əfruz)
آفزودن (əfzudən)	-artırmaq, çoxaltmaq	آفزا (əfza)
آفکندن (əfkəndən)	-salmaq, atmaq	آفکن (əfkən)
آنداختن (əntaxtən)	-atmaq, tullamaq	آنداز (əndaz)
آندیşیدن (əndişidən)	-düşünmək	آندیş (əndiş)
آفتادن (oftadən)	-düşmək	آفت (oft)
آیستادن (istadən)	-dayanmaq, durmaq	آیست (ist)

ب

باختن (baxtən)
 باریدن (baridən)
 بافتن (baftən)
 برخاستن (bərxaštən)
 برداشتن (bərdaštən)
 بردن (bordən)
 بریدن (boridən)
 برگشتن (bərgəštən)
 بر خوردن (bərxordən)

بستن (bəstən)
 بوسیدن (busidən)
 بودن (budən)
 بیختن (bixtən)

پ

پاشیدن (paşidən)
 پختن (poxtən)
 پذیرفتن (pəzuroftən)
 پرستیدن (pərəstidən)
 پروردن (pərvərdən)
 پرسیدن (porsidən)
 پریدن (pəridən)
 پسندیدن (pəsəndidən)
 پوشیدن (puşidən)

پیچیدن (piçidən)

uduzmaq
 yağmaq
 toxumaq
 qalxmaq, durmaq
 götürmək,
 qaldırmaq
 aparmaq
 kəsmək
 qayıtmaq
 rast gəlmək, toq-
 quşmaq

bağlamaq,
 örtmək
 öpmək
 olmaq, (idi)
 ələmək

səpmək
 bişirmək
 qəbul etmək
 pərəstiş etmək
 bəsləmək
 soruşmaq
 uçmaq
 bəyənmək
 geyinmək,
 örtmək
 1) bükmək,
 sarımaq

باز (baz)
 بار (bar)
 باف (baf)
 برخیز (bər-xiz)
 بردار (bərdar)

بر (bər)
 بر (bor)
 برگرد (bərgərd)
 برخور (bərxor)

بند (bənd)
 بوس (bus)
 بو (bov).. (baş)
 بیز (biz)

پاش (paş)
 پز (pəz)
 پزیر (pəzir)
 پرست (pərəst)
 پرور
 پرس (pors)
 پر (pər)
 پسند (pəsənd)
 پوش (puş)

پیچ (piç)

2) dönmək,
burulmaq

ت

تاختن (taxtən)	çapmaq (at)	تاز (taz)
تپیدن (təpidən)	döyünmək (ürək)	تپ (təp)
تراشیدن (təraşidən)	yonmaq, qırmaq	تراش (təraş)
ترسیدن (tərsidən)	qorxmaq	ترس (tərs)
ترکیدن (tərekidən)	çatlamaq	ترک (tərek)
توانستن (təvanestən)	bacarmaq	توان (təvan)

ج

جستن (cestən)	tullanmaq, hoppanmaq	جه (ceh, cəh)
جستن (costən)	axtarmaq	جو (cu)
جوشیدن (cuşidən)	qaynamaq	جوش (cuş)
جویدن (cəvidən)	çeynəmək	جو (cəv)

چ

چرخیدن (çərxidən)	fırlanmaq, dolanmaq	چرخ (çərx)
چریدن (çəridən)	otlamaq	چر (çər)
چسبیدن (çəsbidən)	yapışmaq	چسب (çəsb)
چشیدن (çəşidən)	dadmaq, dadına baxmaq	چش (çəş)
چیدن (çidən)	yığmaq, dərmək, düzmək	چین (çin)

خ

خاستن (xastən)	qalxmaq, ayağa durmaq	خیز (xiz)
خریدن (xəridən)	almaq (pul ilə)	خر (xər)
خزیدن (xəzidən)	sürünmək	خز (xəz)
خندیدن (xənidən)	gülmək	خند (xənd)
خوابیدن (xabidən)	yuxulamaq,	خواب (xab)

خواستن (xastən)	yatmaq	خواه (xah)
خواندن (xandən)	istəmək	خوان (xan)
خوردن (xordən)	oxumaq	خور (xor)
د	yemək	
دادن (dadən)	vermək	ده (deh, dəh)
داشتن (daštən)	malik olmaq	دار (dar)
دانستن (danəstan)	bilmək	دان (dan)
در آمدن (dər-amədən)	çıxmaq	درای (dəray)
در آوردن (dər-avərdən)	çıxartmaq,	در آور (dər avər)
	soyunmaq	
در آویختن (dər-avixtən)	əlbəyaxa olmaq	در آویز (dər-aviz)
درویدن (derəvidən)	biçmək (ot)	درو (derəv)
دریدن (dəridən)	parçalamaq,	در (dər)
	yırmaq	
دوختن (duxtən)	tikmək (paltar)	دوز (duz)
دویدن (dəvidən)	qaçmaq,	دو (dou), (dəv)
	yüyürmək	
دیدن (didən)	görmək	بین(bin)
ر		
راندن (randən)	sürmək, qovmaq	ران (ran)
ربودن (robudən)	qapmaq, çəkmək,	ربا (roba)
	cəzb etmək	
رسیدن (rəsidən)	çatmaq, yetişmək	رس (rəs)
رفتن (rəftən)	getmək	رو (rou, rəv)
روفتن (roftən)	süpürmək,	روب (rub)
	təmizləmək	
ریختن (rixtən)	tökmək,	ریز (riz)
	tökülmək	
رمیدن (rəmidən)	hürkmək	رم (rəm)
ز		

زدن (zədən)	vurmaq, çalmaq, زن (zən) döymək	
زدودن (zodudən)	silmək, yox زدا (zoda) etmək	
س		
ساییدن (sayidən)	1) sürtülmək, 2) سای (say) ovulmaq	
ساختن (saxtən)	tikmək (ev, bina) ساز (saz) qurmaq	
سپردن (sepordən)	tapşırmaq سپار (separ)	
ستودن (sotudən)	tərifləmək ستا (seta)	
سروندن (sorudən)	qoşmaq (şeir) سرا (səra)	
سوختن (suxtən)	yanmaq, سوز (suz) yandırmaq	
ش		
شتافتن (şetaftən)	tələsmək شتاب (şetab)	
شدن (şodən)	olmaq شو (şou, şəv)	
شستن (şostən)	yumaq شوی (şuy)	
شکستن (şekəstən)	sınmaq, شکن (şekən) sındırmaq	
شمردن (şemordən)	saymaq شمار (şomar)	
شناختن (şenaxtən)	tanımaq شناس (şenas)	
شنیدن (şenidən)	eşitmək شنو (şenou, şenəv)	
شکفتن (şekoftən)	açılmaq (gül), شکف (şekof) çiçəkləmək	
شکافتن (şekaftən)	1) sökmək, 2) شکاف (şekaf) yarmaq	
ف		
فرستادن (ferestadən)	göndərmək فرست (ferest)	

فرسودن (fərsudən)	köhnəlmək	فرسا (fərsa)
فرمودن (fərmudən)	buyurmaq	فرما (fərma)
فراگرفتن (fəzagerəftən)	1)bürümək, 2) mənimsəmək	فراگیر (fəragir)
فروختن (foruxtən)	satmaq	فروش (foruş)
فشردن (feşordən)	sıxmaq, təzyiq etmək	فشار (feşar)
فهمیدن (fəhmیدن)	başə düşmək, anlamaq	فهم (fəhm)

ک

کاشتن (kaştən)	əkmək	کار (kar)
کردن (kərdən)	etmək	کن (kon)
کشتن (koştən)	1)öldürmək, 2) kəsmək (heyvan)	کش (koş)
کشیدن (keşیدن)	çəkmək	کش (keş)
کندن (kəndən)	qazımaq, çıxartmaq	کن (kən)
کوفتن (kuftən)	döymək, əzmək	کوب (kub)
کوبیدن (kubیدن)	döymək, əzmək	کوب (kub)

گ

گذاشتن (qozaştən)	qoymaq	گذار (qozar)
گذشتن (qozəştən)	keçmək	گذر (qozər)
گردیدن (gərdیدن)	gəzmək, dolanmaq	گرد (gərd)
گرفتن (gərəftən)	tutmaq, götürmək	گیر (gir)
گریختن (qorixtən)	qaçmaq	گریز (qoriz)
گزیدن (gəzیدن)	sancmaq, çalmaq, dişləmək	گز (gəz)
گشتن (gəştən)	gəzmək, dolanmaq	گرد (gərd)
گفتن (qoftən)	demək, söyləmək	گو (qu)

گندیدن (gəndidən)	iylənmək	گند (gənd)
م		
ماندن (mandən)	qalmaq	مان (man)
مردن (mordən)	ölmək	میر (mir)
ن		
نشستن (neşəstən)	əyləşmək, oturmaq	نشین (neşin)
نمودن (nə mudən)	etmək	نما (nəma)
نواختن (nəvaxtən)	çalmaq	نواز (nəvaz)
نوشتن (neveştən)	yazmaq	نویس (nevis)
نوشتیدن (nuşidən)	içmək	نوش (nuş)
و		
ورزیدن (vərzidən)	1) məşğul olmaq 2) etmək	ورز (vərz)
وزیدن (vəzidən)	əsmək	وز (vəz)
هراسیدن (hərasidən)	Qorxmaq	هراس (həras)
ی		
یافتن (yaftən)	tapmaq	یاب (yab)

درس پانزدهم - 15-ci DƏRS

حکایت

شخصی داشت برای دوست نزدیک خود نامه می نوشت. یک نفر از آشنایان قدیمی او در پهلوی او نشست و داشت به نوشته های او نگاه می کرد. شخص نویسنده آن را حس کرد و از گفتن چیزی به او خودداری کرد یعنی به آن شخص نمی گفت که چرا به دست من داری نگاه می کنی و هر چه می نویسم داری می خوانی. شخص نویسنده با خود فکر کرد که چطور به آن شخص بفهماند که نوشته او را نخواند. او در آخر نامه اش این جمله را نوشت: "دوست عزیزم یک رازی را می خواستم به تو آشکار بکنم ولی ممکن نیست زیرا یک نادان و احمق پهلوی من نشسته هر چه می نویسم دارد می خواند از این سبب رازی را که می خواستم به تو بنویسم نمی توانم بنویسم. مرا ببخش" نامه که به اینجا رسید آن شخص از خود در آمده در حال عصبانی گفت: چرا تو در نامه خود به من احمق و نادان گفتی؟ آخر من که نامه ترا نخوانده ام.

شخص نویسنده لبخند زد و گفت: اگر تو نامه مرا نخوانده ای از کجا به تو معلوم شد که من در نامه خود واژه های احمق و نادان را در باره تو نوشته ام!

Lügət

آشنا (aşena) – tanış

پهلوی او (pəhlu-ye u) – onun yanında

خودداری کردن (xoddarı kərdən) – çəkinmək, özünü saxlamaq

می نویسم (minevisəm) – yazıram

می خوانی (mixani) – oxuyursan

با خود فکر کردن (ba xod fekr kərdən) – öz-özünə fikirləşmək

بفهماند (befəhmanəd) – başa salsın, anlatsın

راز (raz) – sirr –

از خود درآمد (əz xod dəraməd) – özündən çıxdı

لیخند زدن (ləbxənd zədən) – gülümsəmək, təbəssüm etmək

نادان (nadan) – qanmaz, nadan

* مضارع التزامی -nin işlənmə məqamları.

Azərbaycan dilində oxumaq istəyirəm və ya istəyirəm oxuyam, yazmaq istədim və ya istədim yazam, getmək istəmişdim və ya istəyirdim gedəm və s. kimi istək, arzu bildirən birləşmələrin fars dilindəki qarşılığı bu dildəki “istəmək” mənasını ifadə edən "خواستن" köməkçi felinin iştirakı ilə düzəlir. Belə ki, həmin köməkçi felin münasib zaman formalarının birindən sonra əsas felin مضارع التزامی formasında işlənməsi yolu ilə ifadə olunur ki, bu da مضارع التزامی -nin işlənmə məqamlarından biridir. Köməkçi feil "خواستن" həm zamana, həm də şəxsə görə dəyişir. Əsas feil isə مضارع التزامی -də işlənərək yalnız şəxsə görə köməkçi feil ilə uzlaşır.

مضارع التزامی feil kökünün əvvəlinə به (be), axırına isə müvafiq şəxs sonluğu artırmaqla düzəlir. Məsələn: خواندن felindən: بخوانند، بخوانید، بخوانیم، بخواند، بخوانی، بخوانم، və s. kimi.

oxumaq istədim (xastəm benevisəm) – خواستم بنویسم

getmək istəyirdim (istəyərdim) (mixastəm berəvəm) – می خواستم بروم

oxumaq istəmişdi – خواسته بود بخواند (xaste bud bexanəd)

gətirmək istəmişik – خواسته ایم بیاوریم (xasteim beyavərim)

demək istəyirsiniz (istəyersiniz) – می خواهید بگویید (mixahid bequyid)

qayıtmaq istədilər – خواستند برگردند (xastənd bərgərdənd)
دوست عزیزم، رازی را می خواستم به تو بنویسم ولی ممکن نبود.
Əziz dostum, sənə bir sırr yazmaq istəyirdim, lakin
mümükün olmadı.

Qeyd etmək lazımdır ki, مضارع التزامی həm yanaşı həm də
aralı işlənə bilir. Məsələn;

دوست عزیزم، می خواستم یک رازی را به تو بنویسم (aralı)

دوست عزیزم، به تو رازی را می خواستم بنویسم (yanaşı)

* **Qeyd:** Düzəltmə feillərin التزامی formasında (be) hissəciyi işlənməz. Məsələn; برداشتن felindən:

– می خواهم بردارم (qaldırmaq) istəyirəm (mixahəm bərdarəm)

Qayıtmaq istəyirdin – می خواستی برگردی (mixastı bərgərdi)

Həvalə etmək istədi – خواست واگزارد (xast vaqozarəd)

***Mürəkkəb feillərdə** isə (be) hissəciyinin işlənməsi
zəruri deyil, bir növ üslubi xarakter daşıyır. Məsələn;

می خواهیم کمک کنیم – – (mixahim komək-konim və ya komək
bekonim.)
خواستید صحبت کنید – خواستید (xastid sohbət konid və ya xastid sohbət bekonid)

Söhbət etmək istədiniz – خواستید (xastid sohbət konid və ya xastid sohbət bekonid)

می خواستند فکر کنند – – (mixastənd fekr konənd və ya mixastənd
fəkr bekonənd)

* **nə (nə)** نه (nə) inkar formasında inkar əlaməti nin inkar formasında
köməkçi felin əvvəlinə artırılır. Məsələn;

Yazmaq istəmədim – نخواستم بنویسم (nəxastəm benevisəm)
Qayıtmaq istəmirdin – نمی خواستی برگردی (nemixasti bərgərdi)
Söhbət etmək istəmir – (بکند) نمی خواهد صحبت کند (nemixahəd sohbət konəd və ya bekonəd)

Tapşırıqlar:

1. Suallara cavab verin.

- شخصی برای چه کسی داشت نامه می نوشت؟
- وقتی شخص نویسنده حس کرد که یکی نامه او را داشت می خواند چه تدبیری اندیشید؟
- شخص نویسنده در نامه خود چه نوشت که آن شخص عصبانی شد؟
- آن شخص در حالت عصبانی به شخص نویسنده چه گفت؟
- شخص نویسنده به او چه جوابی داد؟
- آیا، آن مرد از کرده خود خجالت کشید یا نه؟

2. Cümlələri fars dilinə tərcümə edin (ماضی استمراری) - ماضی ملاموس feillərini da tərcümə edin).

Qardaşım dostuna məktub yazırdı. Kiçik bacım da onun yanında oturmuşdu və qardaşımın əlinə baxırdı. Kiçik bacımın beş yaşı var. Qardaşım ona heç nə demədi çünki o hələ balaca idi, oxumağa və yazmağa bələd deyildi. Qardaşım məktubu qurtarırdı ki, atam gəlirdi

(تمام کردن – qurtarmaq).

3. Cümlələrdə mötərizədəki feilləri ملاموس da işlədin:
من برای گردش به کنار دریا (رفتن). تو به پرسش های معلم درست (جواب دادن). او به دبیرستان هر روز با اتوبوس (آمدن). ما همیشه در جای معین با هم (دیدار کردن). شما هفته گذشته کدام رومان را (خواندن). آنها همیشه مهمانان خود را با خوش رویی (ملاقات کردن).

4.3-cü tapşırıqda yazdığınız ماضی ملاموس -dakı feilləri aralı vəziyyətdə işlədin:

Nümunə:

من داشتم برای گردش به کنار دریا می رفتم - من برای گردش به کنار دریا داشتم می رفتم

5. Atalar sözlərini əzbər öyrənin:

بازبان خوش مار از سوراخ در می آید

(ba zəban-e xoş mar əz surax dər miayəd)

✓ آب یک جا ماند می گنجد (گندیدن - iylənmək)

(ab yekca mənəd migəndəd)

درس شانزدهم - 16-cı DƏRS

در مغازه کفش فروشی

-مشرتی: آقای فروشنده، خواهش می کنم یک جفت کفش قهوا ای رنگ به من بدهید.

-فروشنده: خانم، بفرمایید بگویند شماره پای شما چنداست؟

-آقا، شماره پایم سی و شش و نیم است.

-بفرمایید خانم، این هم کفش قهوه ای رنگ شماره سی و شش و نیم.

-خیلی ممنون. آقا، این کفش اندازه پای من است ولی پاشنه اش کمی بلند است. اگر ممکن است به همین اندازه کفش بدهید که پاشنه اش کمی کوتاه باشد.

-چشم خانم، بفرمایید این هم کفش پاشنه کوتاه. به نظرم از این کفش خوشتان می آید.

-خیلی، خیلی ممنون. آقا تشکر می کنم، این کفش به دلخواه من است. بفرمایید، بگویند قیمتش چنداست.

-قیمتش ... است.

-آقا، بی زحمت، یک جفت هم به همین اندازه کفش سفید بدهید.

-بفرمایید خانم.
-پولش حساب کنید و هر دو جفت را بپیچید.
-بفرمایید خانم مبارکتان باشد به سلامتی بپوشید.
-خیلی متشکرم.

واژه ها

kəfş(کفش) ayaqqabı
kəfş foruşi(کفش فروشی) ayaqqabı mağazini
foruşənde(فروشنده) satıcı
paşne(پاشنه) daban
coft(جفت) cüt
şomare(شماره) nömrə, say
əndaze(اندازه) ölçü
bolənd(بلند) hündür
kutah(کوتاه) qısa, alçaq
çəşm(چشم) göz(üm) üstə
benəzərəm(به نظرم) fikrimcə
delxah(دلخواه) ürəyəyatan
bizəhmət(بی زحمت) zəhmət olmazsa
piçidən(پیچیدن) bükmək, sarımaq
puşidən(پوشیدن) geyinmək

وجه امری – Felin əmr şəkli

Fars dilində felin əmr şəkli feil kökündən düzəlidir.

Əmr şəkli təkcə II şəxsə təhriklə olunan əmr deyil, həm də bir sıra digər, o cümlədən xahiş, məsləhət, çağırış, arzu, istək, nifrət, qəzəb və s. kimi mənə çalarlarını ifadə edir. Felin əmr şəkli həqiqi, təhrik mənası bildirən zaman yalnız II şəxsə aid olur. Bu zaman II şəxs təkdə şəxs sonluğu işlənməz, cəmdə isə işlənər. Deməli, II şəxsədə həqiqi əmrin quruluş modeli təkdə “+feil kökü”, cəmdə isə “+feil kökü+ şəxs sonluğu”

kimidir. Bu zaman به hissəciyi felə bitişik yazılır və vurğu qəbul edir. Məsələn;

de (bequ) – گو – بگو

deyin (bequyid) – بگویید

bax, gör (bebin) – بین – ببین

baxın, görün (bebinid) – ببینید

ver (bedeh) – ده – بده

verin (bedəhid) – بدهید

bük, sarı (bepiç) – پیچ – بپیچ

bükün, sarıyın (bepiçid) – بپیچید

* Düzəltmə feillərin kökü feil düzəldən şəkilçi ilə birlikdə götürülür. Düzəltmə feillərin əmr şəklində به (be) hissəciyi işlənməz. Məsələn;

qayıt (bərgərd) – برگرد

götür (bərdar) – بردار

soyun – çıxart, dəravərid- çıxardın – در – درآور – درآوردن
آورید

***Mürəkkəb feillərdə** isə yalnız köməkçi feil hissəsinin kökü götürülür. Mürəkkəb feillərin əmr şəklində به (be) hissəciyi işlənə də bilər, işlənməyə də bilər. Məsələn;

cavab ver – جواب ده – جواب بده

cavab verin – جواب بدهید

söylə, nağıl et – بازگو کن – بازگو بکن

söyləyin, nağıl edin – بازگو کنید – بازگو بکنید

*Qeyd edək ki, əmr şəkli yuxarıda göstərilən digər mənə çalarlarını ifadə edərkən bütün şəxslərdə şəxş sonluğu işlənər ki, buna fars dilində مضارع التزامی (mozare-ye eltezami) də deyilir.

برگردم (bərgərdəm) – qayıdım, qayıdam

در آوری (dəravəri) – çıxardasan

بردارد – (bərđar) – götürsün, götürər

برويم – (berəvim) – gedək

Əmr şəklinin inkarında به (be) hissəciyi işlənəməz, inkar hissəciyi نه(nə) işlənər və vurğu qəbul edər. Məsələn;

نگو (nəqu) demə - نگوييد - (nəquyid) – deməyin

برنگرد (bərnəgərd) qayıtma - برنگريديد - (bərnəgərdid) – qayıtmayın

حرف نزن (hərf nəzən) danışma – حرف نزيديد (hərf nəzənid) – danışmayın

Əmr şəklinin inkarında نه(nə) əvəzində (mə) hissəciyi də işlənə bilər. Məsələn;

مگوييد - مگو

حرف مزنيديد - حرف مزن

***Bəzi feillərdə əmr şəklinin yazılış qaydaları:**

1) آ (a) saiti ilə başlanan feillərin əmr şəklinin təsdiqində be) –dən, inkarında isə نه(nə) –dən sonra bitişdirici ی (y) samiti yazılır və oxunur. Məsələn;

Təsdiqdə:

آمدن gəlmək - بيا - (biya) gəl - بياييد - (biyayid) - gəlin

آوردن gətirmək - بياور - (beyavər) - گتيريديد - (beyavərid) - gətirin

İnkarda:

نيا (nəya) gəlmə - نياييد - (nəyayid) - gəlməyin

نياور (nəyavər) gətirmə - نياوريديد - (nəyavərid) gətirməyin

2. ا (ə) və او (o) saitləri ilə başlanan feillərin əmr şəklində feil köklərinin əvvəlindəki ا (əlif) yazıda düşür, tələffüzdə isə qalır.

Məsələn; انداختن (əndaxtən) və افتادن (oftadən) feilləri:

Təsdiqdə:

بينداز (beyəndaz) at – بيندازيديد (beyəndazid) atın -

بيفت (beyoft) düş – بيفتيديد - (beyoftid) düşsün

inkarda:

atma – نینداز (nəyəndaz) - نیندازید (nəyəndazid)

düşmə – نیفت (nəyofit) - نیفتید (nəyofitid)

Qeyd: Əmr şəklinin inkarında نه (nə) əvəzinə مه (mə)-də işlənər. Məsələn;

میا (məya) – میایید (məyayid)

مینداز (məyəndaz) - میندازید (məyəndazid)

Tapşırıqlar:

1.Mətdə əmr şəklində işlənmiş feilləri seçib yazın və məsdər formasını göstərin.

2.Feillərin köklərini kitabın 143-148 səhifələrində verilmiş “ən işlək feillər və onların kökü” cədvəlindən tapın və onları əmr şəklində, təsdiqdə və inkarda işlədin.

دیدن، نوشتن، خوردن، برگشتن، برداشتن، صحبت کردن

3.Cümlələri fars dilinə tərcümə edin:

Əkbər mənə bir vərəq (ورق) ağ kağız (کاغذ) və qələm ver. Əli götür bu ağ kağız, bu da qələm. Əkbər sabah (فردا) saat doqquzda mənə zəng et (تلفن کن) birlikdə kitabxanaya gedək və dərslərimizi orada hazırlayaq, tapşırıqları yerinə yetirək. Mənim böyük qardaşım əsgərdir (سرباز). O, Gəncədədir. O, mənə tez-tez (زود زود) məktub yazır. Mən də ona cavab yazıram.

4.Mötərizədə verilmiş feilləri indiki zamanda və müvafiq şəxsdə işlədin.

تو هر روز به کتابخانه دانشگاه (رفتن)؟ من هم تا پارسال (keçən il) هر سال می رفتم. ولی (lakin) امسال (رفتن). دانشجویان گروه (qrup) ما امروز به موزه نظامی (رفتن). پنج نفر دانشجوی دانشگاه تهران به دانشگاه ما (آمدن). دانشجویان ما با آنها به زبان فارسی

(صحبت کردن). آنها بعد از دو هفته به ایران (برگشتن). آن دو نفر تکلیفهای خانه را همیشه با هم (انجام دادن).

5. Fars dilinə tərcümə edin.

Mən bu gün tarix muzeyinə getmək istəyirəm. Deyirlər orada çoxlu görməli eksponatlar (دیدنی) var. Mən onların hər birini görmək istəyirəm. Mən tarix muzeyi barədə farsca inşa (انشاء) yazmaq istəyirəm. Mən bu fikrimi (فکر) sinif yoldaşıma (همکلاسم) dedim. Onun mənim bu fikrimdən xoşu gəldi və dedi: Mən də səninlə tarix muzeyinə getmək istəyirəm.

6. Şeir parçasını oxuyun, tərcümə edin və əmr şəklində işlənmiş feilləri göstərin.

نصیحت به فرزند خود

هان ای پسر عزیز و دلبند	بشنو ز پدر نصیحت چند
زین گفته سعادت تو جویم	پس یاد بگیر هر چه گویم
می باش به عمر خود سحرخیز	و ز خواب سحرگهان بپرهیز

واژه ها

هان - (han) hə! (nida)

از (ze) = ز

چند (çənd) bir neçə

از این = (zin)

سöz (qofte) گفته

axtarıram (= micuyəm) - می جویم = جویم

yadda saxlamaq, öyrənmək (yad gereftən) یاد گرفتن

ol (mibaş) می باش

səhər tezdən duran (səhərxiz) سحرخیز

və əz) و از = (vəz) وز

səhər çağı (səhərgəhan) سحرگهان

درس هفدهم - 17-ci DƏRS پزشک و بیمار

سلام، آقای دکتر.
سلام، بفرمایید ببینم. برای چه آمده اید. کجایتان دارد درد می کند؟

- آقای دکتر، خواهش می کنم مرا معاینه کامل کنید. نمی دانم چه شده است که خودم را چندان خوب حس نمی کنم. مدتی است از این کسالت دارم رنج می برم.

- چند مدت است که دارید از این کسالت رنج می برید؟
- تقریباً دو - سه هفته پیش حس کرده ام و حالا هم دارم خودم را همان طور حس می کنم.
- من شما را معاینه می کنم ولی باید خونت را هم آزمایش کنند. شما فشار خون دارید؟

- نمیدانم، آقای دکتر، فقط این را می دانم که سرم زود زود درد می کند، رنگم هم دارد سرخ می شود، خیلی بی حال و بی طاقت می شوم.

- می دانید، شما کمی فشار خون دارید. من برای شما یک نسخه می نویسم. این را می برید به داروخانه دارو می گیرید و روزی سه بار آنرا می خورید. انشا الله حالتان خوب می شود و سالم می شوید.
- خیلی تشکر می کنم آقای دکتر. ببخشید، اگر اجازه بدهید یک چیزی از شما بپرسم؟

- بفرمایید! آقا، بپرسید.
- دو سه سال است که دارم چاق می شوم، آقای دکتر این علاج دارد؟ اگر علاج دارد چیست؟

- البته، هر بیماری معالجه هم دارد. علاج چاقی شما در دست خود شما است. یعنی اگر غذایتان را کمتر کنید و از خوراکیهای چربی پرهیز کنید و ورزش کنید انشاء الله یواش یواش لاغر می شوید.
- خیلی متشکرم، آقای دکتر. خدا نگهدار شما.
- خدا حافظ، به سلامت.

واژه ها

چندان – (çəndan) bir o qədər
کسالت (kəsəlat) əzginlik, xəstəlik
رنج بردن (rənc bordən) əziyyət çəkmək
همان طور (həman tour) elə o cür
درد کردن (dərd kərdən) ağrımaq
فشار خون (feşar-e xun) qan təzyiqi
نسخه (nosxe) resept
دارو (daru) dərman
داروخانه (daruxane) aptek
سالم شدن (sale m şodən) sağalmaq, sağlam olmaq
چاق شدن (çağ şodən) kökəlmək
غذا (ğəza) qida
چربی (çərbi) yağlı
لاغر شدن (lağər şodən) arıqlamaq

* **مضارع ملموس** forması **İndiki zamanın davam forması** (mozare-ye məlmus)

Bu dildə مضارع ملموس (mozare-ye məlmus) adlanan indiki zamanın davam forması da həm ədəbi dildə, həm də danışiq dilində kifayət qədər işlənmişdir.

ماضی ملموس (mazi-ye məlmus) kimi ماضی ملموس eynilə مضارع ملموس felinin iştirakı ilə düzəlir. Belə ki, əgər ماضی ملموس (mazi-ye məlmus)-da داشتن felinin əsasında istifadə edilirsə, مضارع ملموس (mozare-ye məlmus)-da həmin köməkçi felin kökündən istifadə edilir. Yəni داشتن felinin kökü دار müvafiq şəxs sonluğu qəbul edərək əsas felin indiki zaman

formasının əvvəlində işlənir. Məsələn; مضارع felinin forması: ملموس

دارم می روم – (darəm mirəvəm) getməkdəyəm

داری می روی – (dari mirəvi) getməkdəsən

دارد می رود – (darəd mirəvəd) getməkdədir

داریم می رویم – (darim mirəvim) getməkdəyik

دارید می روید – (darid mirəvid) getməkdəsiniz

دارند می روند – (darənd mirəvənd) getməkdədirlər

Düzəltmə və mürəkkəb feillərdə də köməkçi feil əvvəldə işlənər. Məsələn;

دارم چاق می شوم – (darəm çağ mişəvəm) kökəlməkdəyəm

دارم بر می گردم – (darəm bər migərdəm) qayıtmaqdayam

داریم بر می گردیم – (darim bər migərdim) qayıtmaqdayıq

داری گردش می کنی – (dari gərdeş mikonı) gəzməkdəsən

دارند صحبت می کنند – (darənd sohbət mikonənd) söhbət

etməkdədirlər

Qeyd: مضارع ملموس (mozare-ye məlmus) inkarda işlənməz.

Tapşırıqlar:

1. Suallara farsca cavab verin:

به پرسشها بفارسی جواب بدهید:

۱. بیمار برای چه به پزشک مراجعه کرده بود؟

۲. پزشک از بیمار چه پرسید؟

۳. بیمار به پرسش دکتر چه جوابی داد؟

۴. دکتر در باره فشار خون به بیمار چه گفت؟

۵. آیا، پزشک برای بیمار نسخه نوشت و چه دستوری داد؟

۶. بیمار از پزشک چه پرسید؟

۷. پزشک در جواب سؤال بیمار چه گفت و چه مصلحتی داد؟

2. Cümlələri oxuyun və tərcümə edin:

صحبت به وسیله تلفن

- الو، سلام، شهلا تو هستی؟
- بلی، من هستم، سلام پروین احوال تو چطور است؟ حالا داری چه می کنی؟
شهلا: من حالا دارم تکلیفهای زبان فارسی را انجام می دهم.
پروین: شهلا، من می خواستم از تو بپرسم که دانشیار کدام تمرین ها را برای خانه داده است؟
شهلا: صفحه دویست و بیست را باز کن. تمرین های شماره سوم و چهارم را داده است.
پروین: خیلی متشکرم، خدا نگهدار.

واژه ها

kefin-əhvalın (əhval-e to çetourəst)- احوال تو چطور است؟
necədir?

mixastəm beporşəm) soruşmaq istəyirdim) می خواستم بپرسم

motəşəkkerəm) təşəkkür edirəm) متشکرم

xoda negəhdar) Allah saxlasın (qorusun) خدا نگهدار

şomare) nömrə) شماره

3. شست و شو کردن، نوشتن، خوردن (şostoşu kərdən-yuyunmaq), feillərini cümlədə indiki zamanın davam formasında (مضارع ملاموس) işlədin.

4. Cümlələri fars dilinə tərcümə edin:

Mən o romanı (رمان) oxuyuram (oxumaqdayam).

Siz harada gəzməkdəsiniz (گردش کردن)?

Biz indi dəniz sahilində (کنار دریا) gəzməkdəyik.

Onlar da sizinlə birlikdə gəzməkdədirlər?

Bəli, istəyirsən sən də gəl (biya- بیا) birlikdə gəzək.

Təşəkkür edirəm, mənim işim var.

O, günbəgün kökəlidir (kökəlməkdədir).

5.Mötərizədə verilmiş məsdərləri indiki zamanın davam formasında (مضارع ملموس) işlədin:

دانشجویان در میدان فوتبال دانشگاه (فوتبال بازی کردن).
در انجام تمرین های خانه برادر بزرگم به من (کمک کردن).
من زبان عربی را (یاد گرفتن).
ساعت ده و ربع است اما ژاله هنوز هم (خوابیدن).
حالا دانشجویان گروه ما از ادبیات فارسی امتحان (دادن).

6.Tərcümə edin:

یکی از اصحاب پیامبر می گوید: "روزی نماز را با حضرت محمد (ص) خواندم و بعد داشتم با او به طرف خانه می رفتم. در راه دیدم که عده ای از کودکان با شادی دارند به استقبال آن حضرت می آیند. پیامبر آنها را یکی یکی نوازش کرد، با مهربانی دست بر سرشان کشید و با خنده و خوشرویی با آنها گفتگو کرد."

اصحاب (əshab) ən yaxın adamlar

نماز خواندن (nəməz xandən) namaz qılmaq

با خنده و خوشرویی (ba xənde və xoşruyi) gülər və xoş üzlə

استقبال (esteğbal) qarşılama

*Qeyd: Məhəmməd (s) peyğəmbərin adının qarşısında yazılan (ص) hərfi aşağıdakı kimi tələffüz olunur:

1) صلوات الله علیه – sələvatullah əleyh

2) صلی الله علیه – səlləllahu əleyh

Bu ifadələrin farsca qarşılığı:

1) درود خدا بر او باد – (dorud-e xoda bər u bad)

2) درود خدا بر او و خاندانش باد – (dorud-e xoda bər u və

xanedanəş bad)

درود (dorud) salam

درود بر او باد (dorud bər u bad) ona salam olsun

- خاندان (xanedan) ailə, sülalə -

درس هیجدهم - 18-ci DƏRS

لقمان و مرد پیاده

لقمان در صحرا راه می رفت. شخصی هم از دور او را دید به طرف او می آمد. همینکه به لقمان نزدیک شد سلام کرد و از او پرسید: بفرمایید، بگویید، من بعد از چند ساعت به شهر خواهم رسید؟ لقمان گفت: - راه برو.

آن شخص گفت: مگر نشنیدید که من چه پرسیدم؟ من پرسیدم که به نظر شما پس از چند ساعت به شهر خواهم رسید؟ شما می توانید به این سوال من جواب بدهید؟

لقمان باز هم جواب داد: - راه برو.

آن شخص با خود اندیشید که این مرد یا دیوانه است یا کراست. دیگر چیزی نگفت و به راه افتاد و رفت. چند قدم که دور شده بود لقمان آن شخص را صدا کرده به او گفت: شما بعد از دو ساعت به شهر خواهید رسید.

آن شخص برگشت و از لقمان پرسید: - پس چرا وقتیکه پرسیدم جواب ندادید؟

لقمان پاسخ داد: - زیرا طرز راه رفتن تو را ندیده بودم و نمی دانستم که آهسته راه می روی یا تند؟ حالا که راه رفتن تو را دیدم، حساب کردم و دانستم که بعد از دو ساعت به شهری که می روی خواهی رسید.

واژه ها

راه رفتن (rah rəftən) yerimək, getmək

کر (kər) kar

دیگر (digər) bir daha

تند (tond) yeyin, tez-tez, iti

حالا (hala) indi

زمان آئنده، مستقبل – Qəti gələcək zaman

Fars dilində də Azərbaycan dilində olduğu kimi, gələcək zamanın iki forması vardır: 1) qəti gələcək zaman, 2) qeyri-qəti gələcək zaman.

*1).Qəti gələcək zamanın əmələ gəlməsində həm müstəqil, həm də köməkçi feil iştirak edir. Belə ki, خواستن (xastən) köməkçi felinin kökü خواه (xah) müvafiq şəxs sonluğu ilə əsas felin qısa məsdər formasının əvvəlində işlənər.

Qeyd.Felin qısa məsdər forması, onun əsası ilə üst-üstə düşür. Başqa sözlə, felin əsası eyni zamanda həmin felin qısa məsdər formasıdır.

Qəti gələcək zamanın quruluş modeli belədir:

qısa məsdər + şəxs sonluğu + خواه

خواه + م + رفت

خواهم رفت (xahəm rəft) gedəcəyəm

خواهی رفت (xahi rəft) gedəcəksən

خواهد رفت (xahəd rəft) gedəcəkdir

خواهیم آمد (xahim aməd) gələcəyik

خواهید آمد (xahid aməd) gələcəksiniz

خواهند آمد (xahənd aməd) gələcəklər

Göründüyü kimi, şəxsə görə dəyişən yalnız köməkçi feildir. Əsas felin qısa məsdəri dəyişməz qalır.

Düzəltmə feillərdə köməkçi feil (خواه) leksik şəkilçi ilə qısa məsdər arasında işlənir. Məsələn;

بر خواهم گشت (bər xahəm gəşt) qayıdacağam

بر خواهند گشت (bər xahənd gəşt) qayıdacaqlar

در خواهید آورد (dər xahid avərd) çıxardacaqsınız, soyunacaqsınız (palto)

Mürəkkəb feillərin qəti gələcək zamanı köməkçi felin mürəkkəb felin ad hissəsi ilə qısa məsdər arasında işlənməsi ilə düzəlir. Məsələn:

داخل شدن، حرف زدن، تشکیل دادن، صحبت کردن، بیرون رفتن
feillərindən:

حرف خواهم زد (hərf xahəm zəd) danışacaqam

حرف خواهد زد (hərf xahəd zəd) danışacaq(dır)

داخل خواهم شد (daxəl xahəm şod) daxil olacağam

بیرون خواهی رفت (birun xahi rəft) çıxacaqsan, xaric olacaqsan

صحبت خواهد کرد (sohbət xahəd kərd) söhbət edəcək(dir)

تشکیل خواهیم داد (təşkil xahim dad) təşkil edəcəyik

*Qəti gələcək zamanın inkar forması نه (nə) inkar hissəciyini köməkçi felin əvvəlinə artırmaqla düzəlir.

İnkar hissəciyi bitişik yazılır və vurğu qəbul edir. Məsələn:

نخواهم آمد (nəxahəm aməd) gəlməyəcəyəm

بر نخواهی گشت (bər naxahi gəşt) qayıtmayacaqsan

حرف نخواهی زد (hərf nəxahi zəd) danışmayacaq(dır)

II

چراغ دلش را نباشد فروغ	کسی را که باشد زبان دروغ
دروغ آدمی را کند شرمسار	دروغ آدمی را کند بی وقار
که کاذب بود خوار و بی اعتبار	دروغ ای برادر، مگو زینهار
که او را نیارد کسی در شمار	ز کاذب نماید خردمند عار

(سعدی)

واژه ها

باشد (başəd) - olarsa

فروغ (föruğ) - işıq, parıltı

آدمی (adəmi) - insanlıq, adamlıq

بی وقار (bi vəqar) - vüqarsız, mətanətsiz, qürursuz

شرمسار (şərmsar) - xəcalətli

زینهار (zinhar) - saqın, məbada

کاذب (kazeb) - yalançı
 خوار (xar) - zəlil
 عار (ar) - ar
 شمار (şomar) – say (saymaq)
 کند (konəd) –(mikonəd) – edər mənasında
 بود (bovəd) - olar
 نماید (nəmayəd) – می نماید (minəmayəd) mənasında - edər
 نیارد (nəyarəd) – نمی آورد (nəmiavərəd) – mənasında
 نیارد در شمار (nəyarəd dər şomar) – saya salmaz

* 2). Qeyri-qəti gələcək zaman

Fars dilində qeyri-qəti gələcək zamanın xüsusi, yəni özünəməxsus forması yoxdur. Bu dildə qeyri-qəti gələcək zaman yalnız mənacə mövcuddur. Bu məna isə felin indiki zaman formasında əksini tapır. (Əvvəlki səhifələrdə indiki zaman haqqında danışılarkən bu barədə məlumat verilmişdir). Başqa sözlə, fars dilindəki indiki zaman forması kontekstdən (mətnin mənasından) asılı olaraq, həm də qeyri-qəti gələcək zaman mənasında işləyə bilər. Məsələn;

من با او صحبت می کنم (və ya danışaram)

من فردا با او صحبت می کنم

Göründüyü kimi, birinci cümlədə həm indiki, həm də qeyri-qəti gələcək zaman mənasını dərk etmək mümkün olduğu halda, ikinci cümlədə bu yalnız qeyri-qəti gələcək zaman mənasını bildirir. Çünki ikinci cümlədə gələcək zamanı ifadə edən فردا (sabah) sözü işlənmişdir.

* Şeirdəki دروغ می باشد ... دروغ باشد (yalan olar), (doruğ mıbaşəd) کند بی وقار (konəd bivəğar)-vüqarsız edər; کند شرمسار (konəd şərmsar) – utandırar, utancaqlı edər; نماید عار (nəmayəd ar)-yəni ar edər; نیارد در شمار (nəyarəd dər şomar),

yəni **در شمار نمی آورد** (dər şomar nemiavərəd) saymaz, saya salmaz feilləri qeyri-qəti gələcək zamanı bildirirlər.

Qeyri-qəti gələcək zamanın Azərbaycan dilinə tərcüməsi – ar² şəkilçili feillərlə ifadə edilir.

Tapşırıqlar:

1. Feilləri həm qəti, həm də qeyri-qəti gələcək zaman formasında işlədin:

نشستن (neşəstən) oturmaq, əyləşmək

فرو بردن (foru bordən) batırmaq

جستجو کردن -- (costocu kərdən) axtarmaq

2. Birinci tapşırıqda verilmiş feilləri həm qəti, həm də qeyri-qəti gələcək zamanda cümlə daxilində işlədin.

3. Mötərizə daxilindəki feilləri uyğun gələn gələcək zamanda yazın:

- شما امروز ساعت چند به موزه نظامی (رفتن)؟

- من با برادرم بعد از ظهر (günortadan sonra) به موزه (رفتن).

- تو فردا به کتابخانه مرکزی چه وقت (آمدن)؟

- مادر جان تو با معلم من چه وقت صحبت (کردن)؟

- پسر جان من همین حالا (elə indi) صحبت (کردم).

- بچه ها، که از شما شعر "آذربایجان" صمد ورغون را

(خواندن)؟

آذر بلند شد و گفت:

- من (خواندن).

4. Azərbaycan dilinə tərcümə edin (bilmədiyiniz sözləri kitabın axırındakı lüğətdən tapın).

روزی پسر ملانصرالدین سر چاه آب آمده به درون آن نگاه کرد. وقتی که عکس خود را در ته چاه دید گمان کرد که آدم بیگانه ای در آنجاست. فوراً پیش مادرش برگشت و گفت: مادر جان، دزدی در ته چاه دیدم. مادر با پسرش سر چاه آمد و هر دو به درون چاه نگاه کردند. مادر گفت: پسر جان راست گفته ای. نزد او زنی هم هست.

5. Suallara farsca cavab verin:

-روزی پسر ملا به کجا رفته بود؟
-پسر درون چاه چه دید؟
-پسر نزد مادرش آمده به او چه گفت؟
مادر هم به سر چاه آمد یا نه؟
-وقتی مادر و پسر به توی چاه نگاه کردند مادر چه گفت؟
-چرا مادر گفت که پسر جان پهلوی آن زنی هم هست؟
-آن زن که در ته چاه پهلوی پسرش دید چه کسی بود؟

6. Atalar sözlərini və Azərbaycan dilindəki qarşılıqlarını öyrənin.

به اندازه گلیمت بکن پا دراز
(be əndaze-ye gelimət bekon pa deraz)
Ayağını yorğanıma görə uzat.
اول اندیشه وانگهی گفتار – (əvvəl əndişə vangəhi qoftar) –
Əvvəl düşün sonra danış.

واژه ها

گلیم (gelim) – kilim
وانگهی (vangəhi) – sonra (ondan sonra)

راز همبستگی

پدری ده فرزند داشت و مرد جهان‌دیده و دانشمند بود. هنگام پیری فرزندان خود را جمع کرده خواست به آنها پندی بدهد. بدین منظور ترکه چوبی به دست پسر بزرگش داد و گفت که آنرا بشکند. پسر که جوان ورزیده و نیرومند بود فوراً چوب را شکسته دور انداخت. بعد پدر دو تا چوب را به او داد که بشکند. جوان هر دو چوب را روی هم گذاشته با فشار کمی آنها را شکست و با شادی به روی پدرش نگاه کرد. مرد جهان‌دیده این بار سه تا چوب به پسرش داد و گفت: بیا، بگیر و بشکن. پسر چوب‌ها را گرفت و روی هم نهاد و خواست بشکند ولی در شکستن سه چوب کمی رنج برد و به کمک نیروی جوانی به شکستن آنها موفق شد. بعد پدر چهار- پنج تا چوب را به پسرش داد و به شکستن آنها امر کرد. جوان هر چه کوشید که آنها را بشکند، موفق نشد و ناتوانی خود را اظهار کرد. در این موقع پدر جهان‌دیده روی به فرزندانش کرده گفت:

فرزندان من، اگر شما از یکدیگر جدا باشید مانند این چوب‌ها پیروزی دیگران بر شما خیلی آسان شود و شما به آسانی مغلوب می‌شوید ولی اگر همیشه با هم باشید و پشتیبان یکدیگر شوید کسی نمی‌تواند شما را بشکند و مغلوب کند. زیرا اتحاد و همبستگی شکست‌ناپذیر است.

فرزندان پند و وصیت پدرشان را فهمیدند و درک کردند. پس از مرگ پدرشان در یگانگی و همبستگی کوشیدند.

واژه‌ها

راز (raz) sir

همبستگی (həmbəstəgi) – birlik, bağlılıq
 منظور (mənzur) məqsəd
 ترکە (tərke) çubuq
 روی هم (ruy-e həm) üst-üstə
 فشار (feşar) təzyiq, güc
 رنج بردن (rənc bordən) əziyyət çəkmək, zəhmət çəkmək
 هر چه کوشید (hər çe kuşid) nə qədər çalışdısa
 پیروزی (piruzi)- qələbə
 پشتیان (poştiban) arxa, dayaq, himayəçi
 شکستن (şəkəstən) sınmaq, sındırmaq, məğlub etmək
 مرگ (mərg) ölüm
 یگانگی (yeqanəgi) birlik

* مضارع التزامی nin işlənmə məqamları (ardı)

Əvvəlki səhifələrdə مضارع التزامی (iltizam şəkli) haqqında məlumat verilmiş və onun خواستن (xastən) felindən sonra bütün zamanlarda işlənməsi göstərilmişdir. Belə ki, خواستن felinin keçmiş və indiki zamanları fikrin ifadəçisi olan əsas felin مضارع التزامی formasından əvvəl gəlməsi onun əsas işlənmə məqamlarından biridir. Məsələn;

خواستم بگویم (xastəm bequyəm) demək istədim və ya istədim deyəm –

می خواستم بروم (mixastəm berəvəm) istəyirdim gedəm və ya getmək istəyirdim-həmçinin, istəyərdim gedəm və ya getmək istəyərdim

خواسته بودی جواب بدهی (xaste budi cəvab bedəhi)

cavab vermək istəmişdin və ya istəmişdin cavab verəsən

می خواهی بخوانی (mixahəd bexanəd) oxumaq istəyir və ya istəyir oxusun

* مضارع التزامی -nin işlənmə məqamalarından biri də توانستن (təvanestən) - bacarmaq felindən sonra əsas felin işlənməsidir. Belə ki, eynilə خواستن köməkçi feli kimi, توانستن felinin müxtəlif zaman formalarında əsas felin iltizam formasının (مضارع التزامی) əvvəlində gəlməsi yolu ilə ifadə edilir. Fars dilində bu formaya افعال اقتداری (əfal-e eǧtedari), yəni bacarıq şəkli deyilir.

Felin bu şəkli də, yəni bacarıq şəkli də həm yanaşı, həm də aralı vəziyyətdə işlənə bilər. Məsələn:

توانست بشکند چوب ها را به آسانی
asanlıqla sındıra bildi

توانست دو تا چوب را به آسانی بشکند
asanlıqla sındıra bildi

بما biz bu gün tarix موزه تاریخ نمی توانیم برویم
muzeyinə gedə bilmərik.

بما biz bu gün tarix موزه تاریخ برویم
muzeyinə gedə bilmirik.

Bacarıq şəklinin də inkar forması, eynilə خواستن köməkçi feli ilə düzələn arzu, istək formasında olduğu kimi, inkar hissəciyinin köməkçi توانستن felinin əvvəlinə artırılması yolu ilə düzəlir. Məsələn:

نتوانسته بودم، (نمی توانم، نتوانستم) بگویم.
(Deyə bilməmişdim (bilməzdim, bilmədim).

*Tabeli mürəkkəb cümlədə که və ya تا bağlayıcısından sonra gələn məqsəd budaq cümləsinin xəbəri مضارع التزامی şəklində işlənər. Məsələn;

جمع شدیم تا (و یا که) وضع را شرح و حل کنیم.

Yığışdıq ki, vəziyyəti aydınlaşdıraq və həll edək
آمد که (و یا تا) ما را خبردار کند-
gəldi ki, bizi xəbərdar etsin

* Həmçinin gələcək zamanla əlaqədar olan, yəni real şərt budaq cümləsinin xəbəri də, bir qayda kimi, مضارع التزامی şəklində işlənər. Məsələn:

اگر از تو بپرسند حتماً حرف می زنی
əgər səndən soruşsalar, mütləq danışırsan
اگر دانشیار اجازه بدهد من هم می آیم
əgər müəllim icazə versə, mən də gələrəm

*Düzəltmə isimlər (اسامی مشتق)

Fars dilində isim düzəldən şəkilçilər çoxdur. Məs: ی (i), ش (eş), استان (estan), بان (ban), دان (dan), گر (gər), زار (zar), ه (e), گاه (qah), کده (kəde) və s.

1. ی (i) şəkilçisi isimlərin, sifət və zərflərin sonuna artırılaraq mücərrəd isimlər düzəldir. ی (i) şəkilçisi ilə düzələn isimlərdə vurğu son hecaya, yəni : ی -nin üzərinə düşür. Məsələn;

a)İsim + ی : مردی (mərđi)- mərđlik

سربازی – (sərbazi) əsgərlik

دانشجویی – (daneşcuyi) tələbəlik

مهندسی – (muhəndesi) mühəndislik

b)Sifət + ی : خوبی = خوب + ی (xubi) yaxşılıq

بزرگی – (bozorgi) böyüklük

سختی – (səxti) çətinlik

بدی – (bədi) pislik

c)Zərf + ی : نزدیکی = نزدیک + ی (nəzdiki) yaxınlıq

دوری – (duri) uzaqlıq

تندی (tondi) cəldlik, yeyinlik

* ا (a) və و (u) saitləri ilə qurtaran isimlərdə həmin şəkilçidən əvvəl bitişdirici “y” (ی) samiti artırılır. Məsələn;

بنایی (bənnayi) bənnalıq

بینایی (binayi)görmə, görməklik –

دارویی (daruyi) dərmanlıq – گیاه دارویی- (dərmanlıq bitgi

خوشرویی (xoşruyi) gülərzüzlülük

* sonu • (e) ilə bitən sözlərdə ی(i) ilə söz arasına bitişdirici گ (g) samiti artırılır. Bu zaman, sözün sonundakı • (e) yazılmaz lakin tələffüzdə qalar. Məsələn;

خانه (ev heyvanları) حیوانات خانگی – (xanegi) ev– خانگی – خانه

خستگی خسته – (xəstegi) yorğunluq

بندگی - بنده (bəndegi) qulluq (qul olma)-

رانندگی - راننده (ranəndegi) sürücülük

شرمندگی - شرمنده (şərməndegi) utancaqlıq

ی(i) şəkilçisi ilə düzələn isimlər misallardan göründüyü kimi, Azərbaycan dilinə əsasən, -lıq⁴ şəkilçili mücərrəd isimlər kimi tərcümə olunur.

2. بان (ban).

پشتیبان (poştiban) arxa, himayəçi

مرزبان (mərzban) sərhədçi

باغبان (bağban) bağban

نگهبان (negəhban) gözətçi

3. ش (eş) əsasən feil köklərinə artırılaraq isim düzəldilir.

Məsələn;

گردش (gərdeş) gəzmə, gəzinti

لرزش (lərzeş) titrəmə

دانش (daneş) bilik

وزش (vəzeş) əsmə

ورزش (vərzeş) idman

4. ستان (estan).

گلستان (qolestan) güllük

بیمارستان (bimarestan) xəstəxana

کودکستان (kudəkestan) uşaq bağçası

دبیرستان (dəbirestan) orta məktəb

5. زار (zar).

لاله زار (lalezar) lələlik

گلزار (qolzar) güllük

جنگلزار (cəngəlzar) meşəlik

شنزار (şenzar) qumluq

6. دان (dan).

گلدان (qoldan) gül qabı, güldan

نمکدان (nəməkdan) duzqabı, nəməkdan

شکردان (şəkərdan) qəndqabı, qənddan

Tapşırıqlar:

1. Mətdə işlənmiş التزام مضارع iltizam şəklində olan feilləri seçib yazın.

2. Cümlələri fars dilinə tərcümə edin:

Mən və bacım istəyirdik ki, dəniz kənarına gedək.

Siz də bizimlə parka getmək istəyirsiniz?

Əgər hava yaxşı olsa mən də sizinlə gedərəm.

Siz bu cümləni tərcümə edə bilərsiniz?

Biz onun bütün suallarına cavab verə bildik.

Bunu yazmaqda məqsədim budur ki, siz öyrənəsiniz.

3. Azərbaycan dilinə tərcümə edin:

منظور پدر این بود که فرزندان او همیشه با هم باشند.

آیا پسر بزرگش توانست یک چوب را به آسانی بشکند؟

وقتی پدر سه تا چوب را به او داد پسر توانست آنها را به آسانی

بشکند یا نه؟

پس وقتی که پسر پنج-شش تا چوب را نتوانست بشکند پدرش چه

گفت؟

منظور پدر از این آزمایش (sınaq) چه بود؟

شما از مضمون این متن چه نتیجه ای گرفتید؟

4. Üçüncü tapşırıqda verilmiş suallara farsca cavab verin.

5. "Mən fars dilini öyrənmək istəyirəm" və «Mən qardaşım ilə gedə bilərəm» cümlələrini bütün şəxslərdə (təkdə və cəmdə) fars dilində yazın.

6. Mötərizədə verilmiş feilləri التزامی مضارع də yazın və deyin

هیچ کس نمی تواند ما را (مغلوب کردن).

ما همه با هم می توانیم با آنها (مبارزه کردن).

اگر شما زبان فارسی را خوب (یادگرفتن) آثار نظامی را بفارسی می توانید (خواندن).

اگر بطوریکه لازم است (کوشش کردن). هم می توانید خوب (خواندن) و هم می توانید خوب (نوشتن).

کتاب خواهش می کند. ۱- سرمیز غذا خوری از مطالعه من (خودداری کردن)

۲- طوری از من استفاده کنید که همیشه تمیز و مرتب (ماندن).

lazımı şəkildə, (betourike lazeməst) بطوریکه لازم است-

lazımınca –

درس بیستم - 20-ci DƏRS

خوانندگان گرامی، خواهشهای کتاب را عمل کنید

۱- لطفاً اگر دستتان تمیز نیست مرا بر ندارید و ورق نزنید. زیرا وقتی خوانندگان دیگر مرا بر می دارند. از ناتمیزی خود بسیار شرمنده می شوم.

۲- با قلم یا مداد روی ورقهای من خط نکشید و نقاشی نکنید!

۳- در هنگام قرانت آرنج خود را روی من نگذارید! وقتیکه از خواندن من دست بر می دارید، مرا بشکل باز یا دمر روی میز

نگذارید. تصور کنید اگر با شما این طور بی اعتنا رفتار کنند چه قدر ناراحت می شوید!؟

۴- لطفاً وقتی مرا ورق می زنید انگشتتان را با آب دهان تر نکنید! زیرا در نتیجه این عمل گوشه های اوراق من زودتر پاره می شوند.
۵- وقتی خواندن را به پایان می رسانید و می خواهید که جایش را نشان کنید قلم یا مداد را لای ورقهای من نگذارید و هرگز ورق مرا تا نکنید، آخر در نتیجه این کار شیرازه من پاره می شود. برای این کار از چوب الفهای مخصوص استفاده کنید و یا یک صفحه کاغذ کوچک لای اوراق من بگذارید تا من هم بتوانم در همان مدت استراحت کنم.
۶- با گوشه ناخن و یا اشیای سخت دیگر روی کلمات من خط نیندازید.

۷- هنگام خوردن غذا مرا باز نکنید. بطور کلی، در این موارد از مطالعه من خودداری کنید! زیرا این عمل هم برای سلامتی شما مضر است و هم ممکن است خورده های غذا و یا لکه های چربی روی ورقهای من بیفتد.

۸- هرگز فراموش نکنید که پس از شما از من خوانندگان دیگر نیز استفاده می کنند! طوری از من استفاده کنید که همیشه تمیز و مرتب بمانم. من هم به شما کمک خواهم کرد که همیشه سعادتمند باشید. آخر، من منبع دانش و همه چیز هستم.

واژه ها

ورق زدن (vərəğ zədən) vərəqləmək

شیر منده شدن (şərmənde şodən) utanmaq, xəcalət çəkmək

آرنج (arenc) dirsək

دمر (dəmər) üzüşağı

انگشت (ənqoşt) barmaq

آب دهان (ab-e dəhan) tupurcək

تر کردن (tər kərdən) islatmaq
 گوشه (quşe) – kənar, künc
 لای (lay) ara
 هرگز (hərgez) heç vaxt
 تا کردن (ta kərdən) qatlamaq
 شیرازه (şiraze) kitabın səhifələrinin tikiş yeri
 چوب الف (çubələf) əlfəcim
 ناخن (naxon) dirnaq
 سخت (səxt) bərk –
 میز غذاخوری (miz-e ğəzaxori) yemək masası
 بطور کلی (betour-e kolli) ümumiyyətlə
 موارد = (məvared) – vaxtlar مورد (mored) sözünün cəmi
 خودداری کردن (xoddari kərdən) çəkinmək, özünü saxlamaq
 مضر (mozerr) zərərli, ziyanlı
 خورده (xorde) qırıntı
 چربی (çərbi) yağlı

*Felin şərt şəkli

Şərt şəkli bir işin icrasının digər bir işin icrası ilə şərtləndirildiyini bildirir. Məhz buna görə də adətən tabeli mürəkkəb cümlədə işlənir. Fars dilində şərt şəkli şərt bağlayıcılarının iştiraki ilə formalaşır. Şərt bağlayıcıları bunlardır: (ار، گر، اگر، هرگاه، در صورتیکه)

Felin şərt şəkli tabeli mürəkkəb cümlədə formalaşır. Çünki bu şəkil iki işin icrasının birinin digərindən asılılığını ifadə edir. Məsələn;

اگر دستتان تمیز نیست، مرا بر ندارید.

(Əgər əlləriniz təmiz deyilsə, məni götürməyin)

اگر با شما این طور رفتار کنند، چه قدر ناراحت می شوید.

(Əgər sizinlə belə davransalar, nə qədər narahat olarsınız!)

Şərt şəkli hər üç zaman – indiki, keçmiş və gələcək zaman formalarında işlənə bilər.

Felin bu şəkli keçmiş zaman formalarında işlənərkən, baş cümlədə icrası nəzərdə tutulan iş, hal və hərəkətin reallaşması qeyri-mümkündür, qeyri-realdır. Əgər indiki və gələcək zamanlarda işlənərsə, baş cümlədə nəzərdə tutulan iş, hal və hərəkətin reallaşması mümkündür.

Şərt şəkli keçmiş zamanlardan birində işlənərsə, şərt budaq cümləsinin xəbəri də keçmiş zamanda işlənər. Məsələn;

اگر می دانستم حتماً خبر میدادم

(Əgər bilsəydim, mütləq xəbər verərdim)

اگر هم دانسته بودی نمی گفتمی.

(Əgər bilmiş olsaydın belə, deməzdin)

در صورتیکه شنیده اند، نشنیده بگیرید.

(Eşitmişdilərse də, eşitməmiş hesab edin)

Şərt şəkli indiki zamanla əlaqədar olarsa, şərt budaq cümləsinin xəbəri indiki zamanda, baş cümlənin xəbəri isə مضارع التزامی (iltizam şəklində) olar.

اگر این رمان را می خوانی حتماً باید تا آخر بخوانی

(Əgər bu romanı oxuyursansa, mütləq gərək axıra qədər oxuyasan)

Şərt şəkli gələcək zamanla əlaqədar olarsa, şərt budaq cümləsinin xəbəri qeyri-qəti gələcək zamanda işlənər. Məsələn;

هرگاه او را سر وقت ببینم این خبر را به او می رسانم

(hərgah onu vaxtında görsəm, bu xəbəri ona çatdıraram)

***Zaman budaq cümləli tabeli mürəkkəb cümlə**

İstər fars ədəbi dilində, istərsə də adi danışiq dilində ən işləklik tezliyinə malik olan məhz zaman budaq cümləli mürəkkəb cümlə növüdür. Belə mürəkkəb cümlələr zaman anlamlı bağlayıcılarla formalaşır və baş cümlədə icra olunan işin, hal və hərəkətin zamanını bildirirlər. Zaman anlamlı bağlayıcılar bunlardır:

که، تا، وقتی، هنگامی، وقتی که، هنگامی که، موقعی که، به محض اینکه، قبل از اینکه، به مجرد اینکه، پس از اینکه و غیره.

Zaman budaq cümləsi əsasən baş cümlədən əvvəl, işlənər. Məsələn:

ما به ایستگاه راه آهن رسیدیم که قطار حرکت کرد.

(Biz dəmiryol vağzalına çatan kimi (və ya çatanda) qatar hərəkət etdi)

تا این کتاب را به پایان نرسانم نمی توانم راحت باشم.

(bu kitabı sona çatdırmayana qədər (və ya çatdırmayınca) rahat ola bilmərəm)

وقتی که کتاب را ورق می زنید لطفاً انگشتانتان را تر نکنید.

(kitabı vərəqləyən zaman, lütfən, barmaqlarınızı islatmayın)

هنگام خوردن غذا کتاب را باز نکنید و به خواندن مشغول نشوید.

(yemək yeyəndə (və ya yemək yeyən zaman) kitabı açmayın və oxumayın)

هنگامیکه قرائت می کنید آرنج خود را روی ورقهای کتاب نگذارید.

(oxu zamanı (və ya oxuyarkən) dirsəyinizi kitabın vərəqləri üzərinə qoymayın)

همینکه (به محض اینکه، به مجرد اینکه) به دانشگاه رسیدیم صدای زنگ شنیده شد.

(universitetə çatan kimi (çatınca) zəngin səsi eşidildi)

*Söz – qoşmalardan نزد پهلوی، پیش، haqqında əvvəlki dərslərdə məlumat verilmişdir. Bunlarla yanaşı fars dilində digər söz-qoşmalar da işlənir. Bunlar əsasən aşağıdakılardır:

سەر (sər), روی (ruy), تو (tu), پای (pay), کنار (kənar) və s. söz-
qoşmalar həmişə izafət tərkiibində işlənər. Məsələn;

سەر درس (sər-e dərs) – dərstdə

سەر کار (sər-e kar) – İşdə

سەر میز غذاخوری (sər-e miz- e ğəzaxori) –

yemək masasının arxasında

روی میز (ruy-e miz) – masanın üstünə(üstündə)-

روی اوراق (ruy-e ourağ) –vərəqlərin üstünə(üstündə) –

توی کلاس (tuy-e kelas) –sinifdə(sinifə)

پای درخت (pay-e derəxt) –ağacın altı(dibi)

Tapşırıqlar:

1.Mətnə işlənmiş şərt şəklində aid cümlələri seçib yazın və tərcümə edin.

2.Mətnəki zaman budaq cümləli mürəkkəb cümlələri seçib yazın və tərcümə edin.

3.Mətnə aid aşağıdakı suallara cavab verin:

۱-وقت قرائت آرنج و یا دستتان را روی کتاب می گذارید؟

۲-اگر دستتان کثیف (çirkli) باشد کتاب را بر می دارید و باز می

کنید؟

۳-هنگام خواندن زیر کلمات خط می کشید؟

۴-وقتی که خواندن را به پایان می رسانید و می خواهید که جایش

را نشان کنید چه می کنید؟

۵-هنگام خوردن غذا کتاب را باز کرده مطالعه می کنید؟

۶-آیا، لای ورقهای کتاب قلم یا مداد می گذارید؟

4.Fars dilinə tərcümə edin:

Əziz oxucularım! Əgər mənim xahişlərimə əməl etsəniz, həmişə sizin xidmətinizdə olaram. Axı, siz hər cür bilik və məlumatı mənim vasitəmlə (به وسیله من) öyrənirsiniz. Siz bilirsiniz ki, kitab elə bir (چنان) vasitədir ki, heç minnət (منت) qoymur, nə istəsəniz, o cümlədən (از آن جمله) bilik,

mədəniyyət(فرهنگ), rəftar, böyüyə-küçüyə ehtiram və s. demək olar ki, (می توان گفت) hər şeyi sizə öyrədir.

5.Mətndəki mürəkkəb feilləri seçib yazın, zamanını və məsdər formasını qarşısında göstərin.

Nümunə: ورق نزنید -əmr, ورق زدن (vərəqləmək)

6.Atalar sözlərini öyrənin. Mənasını bilmədiyiniz sözləri kitabın lüğət hissəsindən tapın.

آبادی نتیجه آزادی است.
سخن را زیوری جز راستی نیست.
کوزه گر از کوزه شکسته آب می خورد.

درس بیست و یکم - 21-ci DƏRS

دندان پزشکی و بیمار

- آقای دکتر، اجازه هست؟

-بفرمایید اینجا بنشینید و نشان بدهید ببینم کدام دندانتان است که به شما اذیت می دهد؟

-آقای دکتر دندان بالایی نگاه کنید خودتان خواهید دید.

-آها دیدم دندانتان را کرم خورده است باید معالجه کنیم.

-آقای دکتر خواهش می کنم بکشید که جانم خلاص شود. زیرا خیلی سخت درد می کند طوری درد می کند که نمی توانم تحمل کنم.

-نه آقا دندانتان حیف است صبر کنید حالا کمی تمیز می کنم دارو می گذارم انشا الله بزودی دردش کمتر می شود شاید هم هیچ درد نکند

-بفرمایید آقای دکتر مصلحت با شماست هر چه لازم است بکنید

-بفرمایید آقا فردا همین وقت تشریف بیاورید

-خیلی تشکر می کنم دستتان درد نکند آقای دکتر مثل اینکه دردش کمتر شده است آقای دکتر اجازه می فرمایید که از شما چند سنوالی بکنم

-بفرمایید هر چه دلتان می خواهد بپرسید

-روزی چند بار باید دندانمان را بشوییم و کدام ویتامین ها برای دندانها مفید است؟

-هر دفعه پس از صرف غذا باید دندانتان را بشویید. ویتامینهای آ، د، س برای تقویت مینای دندان مفیداست. بطور کلی اگر می خواهید دندانهایتان سالم بماند:

۱- هر روز باید شیر بخورید

۲- نباید شیرینی زیاد بخورید

۳-روزی سه بار یعنی هر دفعه پس از خوردن غذا باید دندانهایتان را با مسواک بشویید

-خیلی متشکرم آقای دکتر خدا حافظ شما.

-بفرمایید خدا نگهدار.

واژه ها

دندانپزشک (dəndanpezeşk) diş həkimi -

کرم (kerm) qurd

سخت (səxt) bərk

درد کردن (dərd kərdən) ağrımaq

تحمل کردن (təhəmmol kərdən) dözmək

دارو (daru) dərman

بزودی (bezudi) tezliklə

(شوی) (şuy) - (شستن) (şostən) yumaq (kökü)

مفید (mofid) faydalı

صرف (sərf) burada: yemə

تقویت (təqviyət) möhkəmləndirmə

بطور کلی (betour-e kolli) ümumiyyətlə

شیر (şir) süd

مسواک (mesvak) diş fırçası

خدانگهدار (xodanegəhdar) Allah saxlasın

*مضارع التزامی nin işlənmə məqamları (ardı)

مضارع التزامی - nin (iltizam forması)nın işlənmə məqamlarından biri də باید (می بایست، بایستی، بایستی) kimi gərəklik bildirən, vaciblik anlayışı ifadə edən modal felin, fikri ifadə edən əsas felin مضارع التزامی formasının əvvəlində işlənməsidir. Məsələn;

باید بخوانم (bayəd bexanəm)- oxumalıyam

باید بنویسی (bayəd benevisi) – yazmalısən

باید برود (bayəd berəvəd)- getməlidir

باید معالجه کنیم (bayəd moalece konim)- müalicə etməliyik

باید معاینه کنید (bayəd moayene konid)- müayinə etməlisiniz

باید عمل کنند (bayəd əməl konənd)- əməl etməlidirlər

باید عمل کنید (بایستی، می بایستی) (bayesti, mibayest) əməl konənd)- əməl etməlidirlər

Bu tipli, yəni "باید" ilə formalaşan birləşmələr, Azərbaycan dilində felin vacib şəklinə uyğun gəlir, yəni –malı² şəkilçili sözlər kimi mənə bildirirlər. Başqa sözlə bunlar felin vacib şəklinin qarşılıqlarıdır.

مضارع التزامی də لازم است، ممکن است، شاید tələb edir. Məsələn;

لازم است بروم (lazeməst berəvəm) Lazımdır gedim

ممکن است بگویی (momkenəst bequyi) Mümkündür deyəsən

شاید بیاید (şayəd biyayəd)- Bəlkə gələ (gəlsin)

*Sifətin qurluşca növləri

Sifətlər qurluşuna görə üç növə bölünür: 1) sadə sifətlər, 2)düzəltmə sifətlər, 3)mürəkkəb sifətlər.

***Sadə sifətlər** yalnız bir kökdən ibarət olanlardır. Məsələn; بزرگ (böyük), کوچک (kiçik), سرد (soyuq), گرم (isti), زرد (sarı), سرخ (qırmızı), سخت (bərk, möhkəm), نرم (yumşaq), دراز (uzun), شیرین (şirin, تلخ (acı) və s.

***Düzəltmə sifətlər.**

Düzəltmə sifətlər həm ön şəkilçilərlə, həm də son şəkilçilərlə əmələ gəlir.

a) Ön şəkilçilər: با، بی، غیر، نا، پر، (ğeyr-e ...) (por) və s.

با ادب (ba ədəb)- ədəbli

با سواد (ba səvad)- savadlı

با خرد (ba xerəd)- ağıllı

با هوش (ba huş)- zirək, huşlu

بی ادب (bi ədəb)- ədəbsiz

بی سواد (bisəvad)- savadsız

بی خرد (bi xerəd)- ağılsız

بی هوش (bi huş)- hissiz

ناپسند (napəsənd)- xoşagəlməyən, bəyənilməyən

نا مناسب (namonaseb)- namünasib, münasib olmayan

نا توان (natəvan)- gücsüz, zəif

نا پاک (napak)- natəmiz, çirkli

غیر عادی (ğeyr-e adi)- qeyri-adi

پر حرف (por hərf)- çoxdanışan

پر خور (porxor)- çoxyeyən, qarınqulu

b) Son şəkilçilər: ناک (nak), مند (mənd), و (u), ی (i), ین (in), ینه (ine), آسا (asa), فام (fam), گون (qun), وار (var), سار (sar), və s.

خطرناک (xətərnak) qorxulu

بیمناک (bimnak) qorxulu

نیرومند (nirumənd) güclü-

خردمند (xerədmənd) ağıllı

- ترسو (tərsu) qorxaq
- ریشو (rişu) saqqallı-
- سنگین (səngin) ağır-
- بلورین (bolurin) büllur(dan)
- پشمینه (pəşmine) yun(dan)-
- بىرق آسا (bərgəsa) ildırım kimi, cəld
- گندمگون (gəndomqun) buğdayı-
- دیوانه وار (divanevər) dəli kimi-

c) ی (i) şəkilçisi ilə düzələn sifətlər mənsubluq bildirən nisbi sifətlərdir. Nisbi sifətlərdə vurğu son heca üzərinə düşür. Məsələn:

- آذربایجانی (Azərbaycani)- Azərbaycanlı-
- ایرانی (irani)-İrənli-
- شیرازی (şirazi)-Şirəzli
- فلسفی (fəlsəfi)- Fəlsəfi –
- علمی (elmi) Elmi
- اقتصادی (eğtesadi) İqtisadi-

Nisbi sifətləri əmələ gətirən ی (i) şəkilçisinə نِسْبَت (yay-e nesbət) deyilir. Bu şəkilçinin yazılış qaydaları aşağıdakılardır:

a) Sonu ا (a) ilə bitən sözlər نِسْبَت (yay-e nesbət) şəkilçisi qəbul edərkən söz ilə şəkilçi arasına bitişdirici ی (y) samiti əlavə edilir. Məsələn;

- روستایی (rustayi)- kəndli –
- دریایی (dəryayi)- dənizə mənsub –
- هوایی (həvayi)- havaya mənsub-

b) Sonu ا (a) ilə qurtaran ərəb mənşəli, həmçinin ە (e) saiti ilə qurtaran digər sözlərə ی (i) şəkilçisi artırılarkən sözlərin sonundakı ا (a) və ە (e) yazıda düşür və nisbət şəkilçisindən əvvəl و (v) samiti yazılır. Məsələn;

معنا (məna) معنوی (mənəvi) mənəvi
دنیا (donya)- دنیوی (donyəvi)- dünyəvi
گنج (gənce) گنجوی (gəncəvi)- gəncəli
فرانس (fransa) فرانسوی (fəransəvi)- fransalı

Mürəkkəb sifətlər

İki və daha artıq müstəqil köklərdən ibarət olan və bir vurğu altında deyilən sifətlər mürəkkəb hesab olunur. Məsələn:

شیرین زبان (şirin zəban)- şirin dilli
جوانمرد (cəvanmərd)- comərd
خوشحال (xoşhal)- şad, şən
خوشمزە (xoşməze)- məzəli, dadlı –

Tapşırıqlar:

1. Sinonim sözlərdən istifadə edərək mətn əsasında suallara cavab verin.

- ۱-بیمار برای چه به پزشک مراجعه کرده بود؟
- ۲-چه شده بود که دندان بیمار درد می کرد؟
- ۳-چرا مریض می خواست که پزشک دندان او را بکشد؟
- ۴-آیا، دندان پزشک دندان مریض را کشید؟
- ۵-آیا، بعد از دارو گذاشتن درد دندان بیمار کمتر شد یا بیشتر؟
- ۶-مریض از دکتر چه پرسش کرد؟
- ۷-دکتر به پرسش بیمار چه پاسخی داد؟
- ۸-بطور کلی، برای سالم ماندن دندانها چه باید کرد؟

2. Sinonim sözləri öyrənin.

پزشک = (doktor)
سؤال = (porşeş) پرسش
بیمار = (məriz) مریض
جواب = (pasox) پاسخ
جواب دادن = پاسخ دادن

سؤال کردن = پرسش کردن
پس از صرف غذا = پس از خوردن غذا
آمدن = تشریف آوردن

3. Mətnədəki التزامی مضارع və əmr şəkillərində işlənmiş feilləri seçib yazın və məsdər formalarını göstərin.

Nümunə:

نشان بدهید (امر) - نشان دادن - (göstərmək)

ببینم (مضارع التزامی) - دیدن - (görmək)

4. Verilmiş sözlərdə və söz birləşmələrində (i)-nin vəzifələrini göstərin.

کتابی، دفترچه ای، دانشگاهی، شیرازی، تبریزی، شیروانی،
خاقانی، هفته ای، دریای خزر، ابروی سیاه، دانشجوی کوشا.

5. Azərbaycan dilinə tərcümə edin.

شخصی نزد رئیس کلانتری رفته از همسایه خود شکایت کرد و گفت:

- او به من احمق و بی شعور و نادان گفته است.
رئیس کلانتری همسایه او را یعنی شکایت کننده را پیش خود
صدا کرد و از او پرسید:
شکایت شما از این همسایه است که او به شما احمق و بی شعور
و نادان گفته است؟

شکایت کننده جواب داد: جلی، آقای رئیس این عین حقیقت است.
رئیس کلانتری با خونسردی گفت: اگر این حقیقت است پس چرا
از او شکایت کرده اید؟

واژه ها

کلانتری (kəlantəri) - polis-

صدا کرد (seda kərd) - çağırdı-

با خونسردی (ba xunsərđi) - soyuqqanlılıqla -

6. Atalar sözlərini və Azərbaycan dilindəki qarşılıqlarını öyrənin

کار امروز (را) به فردا میفکن.

(kar-e emruz(ra) be fərda məyəfkən)

Bu günün işini sabaha salma (qoyma).

نان را بده به نانوا یک نان هم بالاش

(nan ra bedeh be nanva yek nan həm balaş)

نانوا - (nanva) - çörəkçi

درس بیست و دوم - 22-ci DƏRS

چهارشنبه سوری

باید گفت که یکی از زیباترین مراسمی که نزدیک شدن عید نوروز را نوید دهد مراسم شب چهارشنبه آخر سال می باشد. این جشن یعنی جشن شب چهارشنبه آخر سال امروز جزو مراسم نوروزی در آمده است.

این جشن را نیز مردم آذربایجان، ایران و دیگر کشورها با علاقه خاصی انجام می دهند. یکی از عملهای مهمتر و جالبتر که در این شب یعنی در شب چهارشنبه سوری اجرا می شود آتش افروزی است. آتش افروزی می توان گفت که جالبترین مراسم شب چهارشنبه آخر سال است.

در این روز دختران و پسران، زنان و مردان، پیران و جوانان به اطراف خرمناهای آتش جمع می شوند و با شادی و خنده رویی از بالای شعله های قرمز رنگ آتش جست و خیز می کنند و در هنگام هر پرش از روی خرمن آتش می گویند: زردی من از تو، سرخی تو از من. این کار تا آخرین شعله های آتش که زبانه می کشد ادامه دارد.

واژه ها

novid dadən)- müjdə xəbər vermək-نوید دادن

bayram, şənlik)- cəşn-جشن

ilaxır çərşənbəsi, ilin axır çərşənbəsi)- çəharşənbə suri-چهارشنبه سوری

جزو (cozv)- hissə-
 با علاقه خاصی (ba əlaqə-ye xassi)- xüsusi bir maraqla
 آتش افروزی (atəşəfruzi)- tonqal qalama
 خرمن آتش (xermən-e atəş)- tonqal
 جست و خیز کردن (cesto xiz kərdən)- atilib-düşmək,
 hoppanmaq
 پش (pəreş)- atılma, hoppanma
 زردی من از تو (-) (zərdi-ye mən əz to)- mənim sarılığım
 sənin(olsun)
 سرخی تو از من (sorxi-ye to əz mən)- sənin qırmızılığın
 mənim(olsun)-
 زبانه کشیدن (zəbane keşidən)- şölələnmək

*Sifətlərin dərəcələri

Fars dilində sifətin 3 dərəcəsi vardır:

- 1) Adi dərəcə مطلق صفت (sefət-e motləğ).
- 2) Müqayisə dərəcəsi تفضیلی صفت (sefət-e təfzili).
- 3) Üstünlük dərəcəsi عالی صفت (sefət-e ali).

1) Adi dərəcə sanki, digər dərəcələr üçün “başlanğıc” vəsifəsini daşıyır. Bütün sadə, düzəltmə və mürəkkəb sifətlər adi dərəcə hesab olunur. Məsələn;

بزرگ، کوچک، بلند، کوتاه، سرخ، زرد، قهوه ای، با خرد، بی سواد، ترسو، خوبرو، خوشبخت و ...

* 2) Müqayisə dərəcəsi-تفضیلی صفت. Sifətin bu dərəcəsi adi sifətlərin sonuna تر (tər) şəkilçisini artırmaqla düzəlir. Məsələn;

بزرگتر daha böyük
 خردتر daha ağıllı
 خوشبختتر daha xoşbəxt
 بدبختتر daha bədbəxt

تر (tər) şəkilçisi qrammatik şəkilçidir, həmişə vurğunu öz üzərinə götürür. Sifətin bu dərəcəsi Azərbaycan dilinə, bir qayda olaraq “daha” ədatı ilə tərcümə edilir. Müqayisə dərəcəsinə işlənən sifətin cümlə daxilində işlənmə məqamları aşağıdakı nümunələrdə göstərildiyi kimidir:

این حکایت جالبتر از آن حکایت است

این حکایت از آن جالبتر است

(Bu hekayə o hekayədən daha maraqlıdır)

Hər iki variantda dərəcələnen sifət cümlənin ismi xəbəri vəzifəsini daşıyır.

یکی از عملهای مهمتر و جالبتر در چهارشنبه سوری اجرای آتش افروزی است.

(İlaxır çərşənbəsində daha mühüm və daha maraqlı görülən işlərdən biri də tonqal qalamaqdır).

* 3) Üstünlük dərəcəsi صفت عالی. Üstünlük dərəcəsi ترین (tərin) şəkilçisinin adi dərəcədə olan sifətlərin sonuna artırılması yolu ilə düzəlir. Vurğu həmin şəkilçinin son hecası üzərinə düşür. Üstünlük dərəcəsinə işlənən sifətlərin Azərbaycan dilinə tərcüməsi “ən”, “lap” ədatlarının iştirakı ilə verilir. ترین şəkilçili sifətlər yanaşma əlaqəsində, yəni aid olduğu əşyanın adından əvvəl gəlir. Məsələn;

- بلندترین بنا - (boləndtərin bəna) ən uca bina, lap hündür bina

- خیرخواهترین مرد - (xeyrxəhtərin mərd) ən (lap) xeyrixah adam (kişi)

Əgər ترین şəkilçili sifətin aid olduğu isim cəmdə olarsa həmin sifətdən sonra izafət əlaməti işlənər. Məsələn;

- بلندترین بناها - (boləndtərin-e bəna) binaların ən ucası-

- خیرخواهترین مردان - (xeyrixəhtərin-e mərdan) mərđan-

- کوشاترین دانشجویان - (kuşatərin-e danəşcuyan) -tələbələrin ən çalışqanı-

می توان گفت که آتش افروزی جالبترین و خوشایندترین مراسم شب چهارشنبه آخر سال است.

(Demək olar ki, tonqal qalamaq ilaxır çərşənbəsinin ən maraqlı, ən xoşagələn mərasimidir)

Əgər bu cümlədəki مراسم sözü cəmdə mərasimə şəklində olsaydı özündən əvvəlki sifət ilə izafət əlaqəsində işlənərdi.

*Şəxssiz cümlələr

Mətnə işlənmiş **باید** (demək lazımdır), həmçinin **می توان گفت** (demək olar) ifadələri şəxssiz cümlələrdir. Bu tipli cümlələrin əmələ gəlməsi **باید** və onun variantları olan **بایست** (bayest), **بایستی** (bayesti), **می بایست** (mi bayest) kimi feillərin və **می توان** felinin əsas fikri ifadə edən felin qısa məsdərinin əvvəlində işlənməsi ilə düzəlir.

*Fars dilində felin iki məsdər forması vardır.

a) Tam məsdər **تن**(tən), **دن**(dən), **یدن**(idən) şəkilçili məsdərlər.

Məsələn- **رفتن، آمدن، رسیدن**

b) Qısa məsdər **رفت** **رسید**، **آمد**، **گفت** və s. Göründüyü kimi qısa məsdər felin əsası ilə formaca eynidir. Klassik fars dilində tam məsdərlərlə yanaşı, qısa məsdərlər də şəxssiz cümlələrin, qəti-gələcək zaman formasının əmələ gəlməsində iştirak etmişdir. Müasir dildə yalnız qısa məsdər formaları öz işləkliyini saxlamışdır. Məsələn: Klassik dildə **باید گفتن** həm də **خواهی رفتن** şəklində, həmçinin **خواهی رفت** (gedəcəksən), həm də **خواهی رفت** işlənmişdir. Müasir fars dili üçün tam məsdərlə işlənən forma arxaikləşmişdir.

Tapşırıqlar:

1. Suallara mətn əsasında cavab verin.

۱- کدام روز است که نزدیک شدن عید نوروز را نوید می دهد؟

۲- چهارشنبه سوری را دیگر (daha) چطور می گویند؟

۳- مهمترین مراسم چهارشنبه آخر سال چیست؟

- ۴- چه کسانی از روی خرمن آتش جست و خیز می کنند؟
۵- هنگام پرش از روی خرمن آتش هر کس چه می گوید؟

2. Verilmiş sifətləri quruluşca qruplaşdırın:

قهوه ای، گندمی، سرخ، نازک، نیکبخت، بدخواه، قهرمانانه،
خردمند، با سواد، ناراحت، خوشایند.

3. Azərbaycan dilinə tərcümə edin.

اسب دوانی

در یک اسب دوانی یکی از اسبها جلوتر از همه اسبها افتاد و
جایزه را گرفت. ملا نصرالدین هم که در آنجا بود از این پیش آمد
خیلی خوشحال شده کف می زد.
از او پرسیدند: - مگر آن اسب مال شماست؟
گفت: خیر اسب مال من نیست اما دهنه اش مال من است که از من
گرفته به سر آن اسب زده اند.

- اسب دوانی - (əsbdəvani) cıdır
- جایزه (cayezə) - mükafat-
- پیش آمد (pişaməd) - hadisə
- دهنه (dəhəne) - yüyən

4. Fars dilinə tərcümə edin:

Ən yaxşı xətt, ən yaxşı xətlərdən biri, daha işıqlı sinif, daha
ışıqlı və daha böyük otaq, otaqların ən böyüyü. Mənim xəttim
sənin xəttindən daha oxunaqlı (خوانا)dır.

Onun xətti, demək olarki, ən gözəl xətlərdən biridir. Bu qız
o qızlardan daha çalışqan (کوشا)dır. Demək lazımdırki, bu
oğlan ən çalışqan tələbələrdən biridir. Demək olarki, Nizami
metrosu bizim evimizə ən yaxın dayanacaqdır (ایستگاه).

5. Mötərizə daxilində verilmiş məsələləri cümlələrin
məzmununa uyğun zamanda və şəxsdə işlədin.

۱- من هر روز با پدر بزرگم به کنار دریا (رفتن) و ما دو ساعت گردش (کردن).

۲- پدر بزرگم بستنی (dondurma) (خریدن) و ما روی نیمکت نشسته (خوردن).

۳- ما فردا به باغ وحش (heyvanlar parkı) (رفتن).

۴- من فیل و شتر (dəvə) می خواهم (دیدن).

۵- من در باره باغ وحش و حیوانات می خواهم انشا (نوشتن).

۶- معلم از انشای اولی من خوشش (آمدن).

۷- سال گذشته من با همکلاسان خود به ایران (رفتن).

6. Atalar sözlərini öyrənin və azərbaycanca qarşılıqlarını yazın.

درخت هر چه بارش بیشتر است سرش پایینتر است.

(derəxt hər ce barəş biştərəst sərəş payintərəst)

نمی توان به او گفت بالای چشمت ابروست.

(nemitəvan be u qoft bala-ye çeşmət əbrust)

درس بیست و سوم - 23-cü DƏRS

عید نوروز

یکی از مهمترین جشنهای مردم آذربایجان و ایران و دیگر کشورهای مسلمان عید نوروز است. یکم ماه فروردین که آغاز سال هجری شمسی است (برابر با بیست و یکم ماه مارس سال میلادی است) عید نوروز نامیده می شود. عید نوروز را عید آشتی هم می گویند. این عید در ایران سیزده روز ادامه دارد. هم در ایران هم در جمهوری آذربایجان در روزهای عید نوروز مردم از یکدیگر دید و بازدید می کنند، به یکدیگر تبریک می گویند آرزوهای خوش و صمیمی و سلامتی اظهار می کنند.

در روزهای این عید شیرینی های گوناگون می پزند آجیل میوه های جوربه جور می خورند. آجیل عبارت است از پسته و بادام و مغز گردو و مغز فندق، تخمه کدو و نخودچی و کشمش و غیره. دو سه روز مانده به عید نوروز خانه تکانی می کنند یعنی تمام فرشها و قالی ها را می تکانند. همه چیز و همه جا را تمیز می کنند. گندم سبز می کنند. هفت سین نیز یکی از مراسمهای عمومی مردم است که باید به هنگام تحویل سال در سفره ها باشد. هفت سین عبارت از چیزهایی است که اولین حرف آنها با حرف "س" (سین) شروع شود. هفت سین عبارت از سمنو، سبزی، سماق، سیب، سیر، سرکه و سنجد می باشد. بعد از تحویل سال جوانان برای اظهار تبریک و آرزوهای خوش به بزرگان، نزد آنها می روند. در مقابل تبریک و آرزوهای خوش جوانان، بزرگان به آنها نوروزی، یعنی عیدی می بخشند و می گویند "چندین سال به این سالها".

واژه ها

عید(eyd, id)- bayram –

آشتی-(aşti)- barışiq, barışma

تبریک گفتن(təbrik qof tən)- təbrik etmək-

گوناگون، جور به جور (qunaqun) cürbəcür, müxtəlif,
növbənöv-

أجیل (acil)- çərək-

مغز گردو (məğz-e gerdu) qoz ləpəsi-

مغز فندق (məğz-e fəndoğ)- findiq ləpəsi-

تخمه کدو (toxme-ye kədu)-balqabaq tumu-

نخودچی (- noxodci)- ləbləbi

خانه تکانی (xane təkani)-ev tökmə təmizlik etmə-

تکاندن (təkandən)-silkələmək, çirpmaq-

گندم (gəndom)- buğda-

سبزی کردن (səbz kərdən)-göyertmək- cücərtmək-

سیر (sir)sarımsaq, tox-

سنجد (senced) iydə-

نوروزی (nouruzi)- novruz bayramında verilən hədiyyə-

عیدی (eydi)- bayramlıq (hədiyyə)-

چندین سال به این سالها (-cəndin sal be in salha)- Necə-necə
belə illərə-(cixasan)

hicri-şəmsi ili Məhəmməd(s) peyğəmbərin Məkkədən
Mədinəyə köcdüyü (hicrət etdiyi) miladi ilinin 16 iyul 622-ci
ilindən hesablanır. Hicri şəmsi ili də miladi ili kimi 365
gündür.

«Şəms» sözünün mənası günəşdir. Hicri şəmsi ili günəşin
yer ətrafında bir dəfə dövr etməsi ilə hesablanır. Günəş yerin
ətrafında 365 gün, 5 saat, 48 dəqiqə, 46 saniyə müddətində 1
dəfə dövr edir.

İranda tarix hicri şəmsi ili əsasında hesablanır. Hicri şəmsi
ilinin ayları aşağıdakılardan ibarətdir:

(bu ilin aylarının miladi ili ayları ilə uyğunluğu hər bir ayın
qarşısında verilmişdir).

فروردین (fərvərdin) = 21.03-20.04

اردیبهشت (ordibeşst) = 21.04-20.05

خرداد (xordad) =22.05-21.06
 تیر (tir) =22.06-22.07
 مرداد (mordad) = 23.07-22.08
 شهریور (şəhrivər) =23.08-22.09
 مهر (mehr) = 23.09-22.10
 آبان (aban) = 23.10-22.11
 آذر (azər) = 22.11-21.12
 دی (dey) = 22.12-20.01
 بهمن (bəhmən) = 22.01-19.02
 اسفند (esfənd) = 20.02-20.03

Hicri şəmsi təqvimindən görüldüyü kimi, bu ilin başlanğıcı olan, yəni birinci ayı olan fərvərdin ayının birinci günü bizim istifadə etdiyimiz miladi ilinin mart ayının 21-nə uyğun gəlir. Martın 21-i isə Novruz bayramıdır.

Hicri qəməri ili ayın yerin ətrafında bir dəfə dövr etməsi ilə hesablanır. Ay yerin ətrafına 354 gün ərzində fırlanır.

Ərəb ölkələrində hicri qəməri ili tarixindən istifadə edilir. Hicri qəməri ili "Məhhərrəm" ayı ilə başlanır.

*Felin təsir kateqoriyası

Fars dilindəki feillər təsir kateqoriyasına görə üç növə ayrılır:1)Təsirli feillər, 2)Təsirsiz feillər və 3)iki xarakterli, yəni, həm təsirli, həm də təsirsiz feillər.

1.Təsirli feillər (افعال متعدی -əfal-e motəəddi) cümlədə vasitəsiz tamamlıq tələb edir. Vasitəsiz tamamlıq cümlədə که (kera)-kimi, چه (çera)- nəyi. کسی را (çe kəsi ra)-kimi, چیزی را (çe çizi ra)-nəyi suallarına cavab olur. Məsələn: خواندن، نوشتن، دیدن، برداشتن، صدا زدن və s. kimi feillər təsirli xarakter daşıyır,

خواندن(oxumaq)- چە نە və یا را چه نەyi suallarından birinə cavab verən obyekt tələb edir.

کتاب را خواندند və کتاب خواند

مقاله را خواندم və مقاله خواندم

حکایت را نوشتن Həmçinin feli نوشتن است - نوشتن است

Misallardan göründüyü kimi vasitəsiz tamamlıq həm müəyyən obyekt (حکایت را، مقاله را، کتاب را)، həm də qeyri-müəyyən obyekt (حکایت، مقاله، کتاب) ola bilər.

Deməli, təsirli feillərin işi, hərəkəti həm müəyyən, həm də qeyri-müəyyən obyekt üzərində icra olunur.

در این عید شیرینی های گوناگون می پزند، آجیل و میوه های مختلف می خورند.

(bu bayramda cürbəcür şirniyyat bişirirlər, çərəz və müxtəlif meyvələr yeyirlər)

Bu cümlədəki bişirirlər- می پزند və yeyirlər- می feilləri təsirli xarakterli feillərdir. Bunların tələb etdiyi vasitəsiz tamamlıqlar dəqiq və müəyyən olmadığı üçün ra son qoşması işlədilməmişdir.

***2. Təsirsiz feillər (افعال لازم – əfal-e lazem)** cümlədə vasitəli tamamlıqlar tələb edir. Məsələn,

آمدن، رفتن، نشستن، خوابیدن،

Bu tipli feillər cümlədə، به چه کسی، چه، به چه، از چه، به کجا və s. kimi suallara cavab olur. Məsələn:

پدرم آمد-به کجا آمد؟= به خانه آمد yaxud از کجا آمد= از سر کار آمد

ما ملاقات کردیم-با چه کسی؟ = با همکلاسان قدیم ملاقات کردیم جوانان برای اظهار تبریک و آرزوهای خوش نزد بزرگان می روند.

(cavanlar təbrik və xoş arzularını bildirmək üçün böyüklərin yanına gedirlər)

3. İkixarakterli feillər. Bu dildə bir qrup feillər vardır ki, onlar həm təsirli feillər kimi vasitəsiz tamamlıq, həm də təsirli feillər kimi vasitəli tamamlıq tələb edir. Məsələn:

سوختن yandırmaq-nəyi?-ocağı, təndiri(təsirli)

yanmaq-nə?-tonqal, odun(təsirsiz)

شکستن sındırmaq-nəyi?-budağı, şüşəni

sınmaq-nə? budaq, şüşə

ریختن(tökmək, tökülmək), گشتن(axtarmaq,gəzmək) və s.

Tapşırıqlar:

1.Suallara cavab verin.

۱-عید نوروز به کدام تاریخ سال میلادی تصادف می کند؟

۲-معنای واژه نوروز چیست؟ و چرا این عید نوروز نامیده می

شود؟

۳-نوروز آغاز کدام فصل سال است؟

۴-مهمترین مراسم این عید چیست؟

۵-بعد از تحویل سال جوانان چه می کنند؟

۶-چرا بزرگان به جوانان عیدی می بخشند؟

۷-آجیل عبارات از چه چیزها است؟

2.Mətindəki təsirli və təsirsiz feilləri secib ayrı-ayrı sütünlarda yazın məsdər formalarını və mənalarını göstərin.

3.fars dilinə tərcümə edin

Novruz bayramı həm hicri-şəmsi ilinin, həm də bahar fəsilinin başlanğıc günüdür. Novruz bayramında hamı bir-birini (یکدیگر را) təbrik edir və bir-birinə “neçə-neçə belə illərə çixasan” deyir.

Azərbaycan respublikasında novruz bayramı beş gün davam edir və bu günlər iş günü deyil, istirahət günləridir.

4. feillərini نوشتن، نویسی کردن، برداشتن، نشستن، برگشتن. xəbər vəzifəsində işlədin və hər birinə aid bir cümlə qurun.

5.Azərbaycan dilinə tərcümə edin

روزی پادشاهی با پسرش به شکار رفته بود. چون هوا گرم شد پادشاه و پسرش لباده های خودشان را در آوردند و بر دوش مسخره نهادند. پادشاه تبسم کرده گفت: ای مسخره روی تو انگار بار یک خراست.
مسخره فوراً جواب داد: ای خداوند روی من بار دو خراست.

واژه ها

دوش-(duş)-çiyin

مسخره -(məsxərə)-təlxək

انگار -(enqar)-sanki, elə bil

6. Atalar sözlərini öyrənin. (bilmədiyiniz sözləri kitabın lüğət hissəsindən tapın)

سخن گفته و تیر انداخته باز نگردد.

(Soxən-e qofte və tir-e əndaxte baz nəgərdəd)

زخم زبان از زخم شمشیر بدتر است.

(zəxm-e zəban əz zəxm-e şəmşir bədtər əst)

درس بیست و چهارم-24-cü DƏRS

بندگی در کار نیست

زندگی آخر سر آید بندگی در کار نیست

بندگی گر شرط باشد زندگی در کار نیست

گر فشار دشمنان آیت کند مسکین مشو

مرد باش ای خسته دل شرمندگی در کار نیست

با حقارت گر بیارد بر سرت باران درّ

آسمان را گو: برو بارندگی در کار نیست

گر که با وابستگی دارای این دنیا شوی

دورش افکن این چنین دارندگی در کار نیست

گر به شرط پای بوسی سر بماند در تنت

جان ده ورد کن که سر افکنندگی در کار نیست

زندگی آزادی انسان و استقلال اوست
بهر آزادی جدل کن بندگی در کار نیست

(لاهوری)

واژه ها

زندگی-(zendegi)-həyat, yaşayış

آید-سر (sər ayəd)-baş a catar, bitər

بندگی-(bəndegi)-nökərcilik, qul olma

در کار نیست-(dər kar nist)-lazım deyil, bir şey deyil, vecə
gəlməz

فشار-(feşar)-təzyiq, basqı, sıxma

آبت کند-(abət konəd)-səni əridər

مسکین شدن-(meskin şodən)-açız olmaq, yazıq olmaq,
miskin olmaq

دل خسته-(xəstedel)-incik, pərişan, qəmgin, kədərli

شرمندگی-(şərməndegi)-utancaqlıq, karıxmaq, xəcalət

حقارت-(həğarət)-həqarət, təhqir

باریدن-(baridən)-yağmaq

بارندگی-(barəndegi)-yağıntı

جدل کردن-(cədəl kərdən)-mübarizə etmək, vuruşmaq

وابستگی-(vabəstegi)-asılılıq, tabelilik

دارای دنیا شدن-(dara-ye donya şodən)-dünyaya sahib olmaq

دارندگی-(darəndegi)-varlılıq, var-dövlətlilik

سر افکنندگی-(sərfəkəndegi)-başışağılıq, alçalma

پایبوسی-(paybusi)-ayağa yixilma, yaltaqlıq

بهر-(bəhr)-ücün, ötrü

***Şeir haqqında bəzi qeydlər**

دارا شدن-(dara şodən)-sahib olmaq felinin tərkib hissələri
cümlədə cox vaxt bir-birindən aralı vəziyyətdə işlənir və

onların arasına başqa sözlər daxil olur. Belə halda دارا (dara) sözü özündən sonra gələn sözlə izafət şəklində birləşir. Məsələn: دارای دنیا شدن (dara-ye donya şodən)-dunyaya sahib olmaq.

Siz را (ra) son qoşmasının Azərbaycan dilində ismin təsirlik halı şəkilcisinə uyğun gəldiyini bilirsiniz. Bu son qoşma şeirdə bəzən yönlük hal şəkilcisi mənasında işlənə bilər. آسمان را گو (aseman-ra qu)-asimana de به آسمان بگو mənasındadır.

Qeyd: yuxarıdakı şeirdə vəznin xatirinə رد کن (rədd kon) sözü “rəd kon” şəklində oxunmalıdır.

Siz ziyəlik mənası daşıyan mənsubiyyət şəkilcilərini keçmişiniz. Həmin şəkilçilər bəzən, xüsusilə şeirdə, tamamlıq vəzifəsində işlədilir. Şeirdəki آبت کند (abət konəd)-yəni əridər ifadəsindəki ت (ət) şəkilcisi “səni” mənasındadır” habelə, دورش افکن (durəş əfkən)-tulla ifadəsindəki ش (əş) şəkilcisi “onu” deməkdir.

***İndiki zaman feli sifəti:**

Şeirdəki مصدری یای qəbul etmiş، شرمندگی، دارندگی، بارندگی، سر افکندگی sözləri (ənde) نده şəkilçili indiki zaman feli sifətləridir.

Bu dildə ən işlək indiki zaman feli sifəti, məhz نده (ənde) şəkilcisinin feil kökünə artırılması ilə əmələ gəlir. Məsələn:

بارنده-بارنده-باریدن (barənde)-yağan, yağıntı

راننده-راننده-راندن (ranənde)-sürən, sürücü

گوینده-گوینده-گفتن (quyənde)-deyən, danışan, diktör

نویسنده-نویسنده-نوشتن (nevisənde)-yazan, yazıçı.

دارنده-دارنده-داشتن (darənde)-vari olan, var-dövlət sahibi.

نده şəkilçili feli sifətlər həm də isim kimi məna daşıyırlar. Nümunə üçün aşağıdakı cümlələri müqayisə etmək kifayətdir:

میرزا ابراهیم اف نویسنده مشهور آذربایجان است.

Mirzə İbrahimov məşhur Azərbaycan yazıçısıdır.

نویسنده آن مقاله را من می شناسم.

O məqaləni yazanı mən tanıyıram.

-bu dildə danışan
گوینده به این زبان
(ویا رادیو) -televizor (və ya radio) diktoru və
s.

*Bundan əlavə, fars dilində feil kökünə ان (an) və ا (a) şəkilçilərinin artırılması yolu ilə də indiki zaman feli sifətləri düzəlir. Məsələn:

لرزیدن-(lərzən)-titrəyən

دوان-دویدن-(dəvan)-qacan

خندان-خندیدن-(xəndan)-gülən, gülər

بینا-دیدن-(bina)-görən

دانا-دانستن-(dana)-bilən, bilici və s.

Ümumiyyətlə, qeyd etmək lazımdır ki, bu dildəki نده (ənde) şəkilçili feli sifətlər ismə, isimləşməyə meyillidir, ان (an) şəkilçili feli sifətlər zərfə meyillidir. Məsələn:

دختر خندان (ویا گریان) به روی مادرش نگاه کرد

(Qız gülərək (və ya ağlayaraq) anasının üzünə baxdı)

ا (a) şəkilçili feli sifətlər isə, çox hallarda sifətə meyilli olurlar. Məsələn:

پیری دانا -bilici bir qoca

چشمان بینا -görən gözlər

خط خوانا - oxunaqlı xətt və.s

ان (an) və ا (a) şəkilçili feli sifətlər, nisbətən az işlənir.

Tapşırıqlar:

- 1.Şerin düzgün oxunuşunu və tərcüməsini öyrənin.
- 2.Şeirdəki یای مصدری (ya-ye məsdəri) qəbul etmiş sözləri seçib yazın və imla qaydalarını göstərin.

3.Şeirdəki şərt budaq cümlələri kimi işlənən misraları seçin və tərcümə edin.

4.Azərbaycan dilinə tərcümə edin.

پادشاهی با وزیر خود خرما می خورد. او هسته های خرما را جلوی وزیر می گذاشت. پادشاه بعد از آنکه تمام خرماها را خورد به وزیر گفت: - تو خیلی شکمو هستی زیرا که ببین جلوی تو چه قدر هسته جمع شده؟ وزیر گفت:- نخیر جنابعالی شکمو و پرخور شما هستید که خرماها را با هسته خورده اید.

واژه ها

هسته (həste) çəyirdək, tum

شکمو (şəkəmu) qarınqulu

پرخور (porxor) çoxyeyən -

5.Fars dilinə tərcümə edin.

Uzun küçə, daha uzun küçə, ən uzun küçə. Ən uzun küçələrdən biri Nizami küçəsidir. Bizim evimiz Nizami küçəsinin başlanğıcında yerləşir (واقع است). Nizami küçəsi ən gözəl küçələrdən biridir. Bakıda gözəl küçələr, hündür binalar, səfali (با صفا) parklar çoxdur. Ən gözəl parklardan biri dəniz kənarında yerləşir. Mən sinif yoldaşlarımla hər gün bu parka gedirəm. Burada görməli (دیدنی) yerlər olduqca (خیلی خیلی) çoxdur.

6.Feilləri təsirli və təsirsiz növlərinə görə ayrı-ayrı sütunlarda yazın.

ترسیدن، لرزیدن، آمدن، بر گرداندن، ترساندن، آب شدن، لرزاندن، آب کردن، برگشتن، خوابیدن، دویدن، خوابانیدن، دور شدن، دور کردن، دوایندن، باز شدن، باز کردن.

* Feil kökünə an (an) və ya ani (ani) artırmaqla təsirli feil düzəlir. Məsələn;

خوابانیدن - خواباندن - yatdırmaq - خوابیدن - yatmaq

لرزاندن - titrətmək - لرزیدن - əsmək

دواندن - qaçirtmaq, yüyürtmək - دویدن - qaçmaq, yüyürmək
شدن köməkçi feli ilə düzələn bəzi mürəkkəb feillərdə
köməkçi felini کردن feli ilə əvəz etməklə təsirli feil alınır.
Məsələn;

– oyanmaq – بیدار کردن - بیدار شدن
– yormağ – خسته کردن - خسته شدن
– açmaq – باز کردن - باز شدن

درس بیست و پنجم - 25-ci DƏRS

جمهوری مستقل آذربایجان

کشور آذربایجان در قرن بیستم دو بار استقلال خود را به دست آورده است. اولین بار در مشرق زمین مسلمان در اوایل قرن مزبور یعنی ۲۸ مه سال ۱۹۱۸ بیانیه استقلال خود را پذیرفت و مؤسسات خاص را در جمهوری مستقل آذربایجان از آن جمله پارلمان (مجلس قانون گذاری)، حکومت، ارتش، سیستم مالیاتی و غیره تاسیس کرده بود. ولی ۲۸ آوریل سال ۱۹۲۰ جمهوری فدراتیو شوروی سوسیالیستی روسیه قواعد حقوق بین المللی را با خشونت نقض کرد و بدون اعلام جنگ نیروهای مسلح خود را به آذربایجان سوق داد و اراضی جمهوری مستقل آذربایجان را اشغال کرد.

مردم کشور آذربایجان در اواخر قرن بیستم یعنی ۱۸ اکتبر سال ۱۹۹۱ برای دومین بار استقلال خود را به دست آورد. استقلال دولت آذربایجان ثروت ملی تمامی اهالی آن می باشد و خلق آذربایجان مدیون است این ثروت ملی خود را مانند مردمک چشم خود حفظ کنند. هر یکی از شهروندان که در سرزمین آذربایجان زندگی می کند صرف نظر از ملیت و زبان و دین و مذهب و عقیده سیاسی به طور متساوی دارای آزادی و حقوق دیگر بشری می باشد. جمهوری مستقل آذربایجان متعلق به همه مردم این کشور است و ما همگی باید در راه

ترقی و پیشرفت و شکوفایی آن از سعی و کوشش خود فروگذاری
نکنیم.

واژه ها

اوایل (əvayel) əvvəllər (əvvəl sözünün cəmi)-
مزبور (məzbur) həmin, yuxarıda adı çəkilən
سیستم مالیاتی (sistem-e maliyati) – vergi sistemi
(جمع کلمه قاعده) (ğəvaed) qaydalar (qayda sözünün
cəmi)-
با خشونت (ba xoşunət) kobudcasına
نقض کردن (nəğz kərdən) pozmaq (müqavilə)
مسلح (mosəlləh) silahlı
سوق دادن (souğ dadən) yeritmək
اواخر (əvaxer) axırlar
مدیون (mədyun) borclu
مردمک (mərdomək) bəbək
شهروند (şəhrvənd) vətəndaş
صرف نظر (sərf-e nəzər) asılı olmayaraq, baxmayaraq
متعلق (motəəlləğ) aid
شکوفایی (şokufayi) çiçəklənmə
فروگذاری کردن (foruqozari kərdən) əsirgəmək, müzayiqə
etmək

*Təyin budaq cümləsi

Fars dilində təyin budaq cümləsi əsasən baş cümlənin
üzvləri arasında işlənir və onun üzvlərindən birini təyin edir.
Təyin budaq cümləsi baş cümlədəki təyin etdiyi üzv ilə **که**
bağlayıcısı və **ی** (i) ilə bağlanır. Məsələn;

کتابی که تو می خوانی جالب است.

O kitab ki sən oxuyursan maraqlıdır-yəni sən oxuduğun kitab maraqlıdır.

مقاله ای را که او نوشته است خوانده ام.

O məqaləni ki, o yazıb oxumuşam-yəni onun yazdığı məqaləni oxumuşam.

Birinci cümlədə **است** کتاب جالب است baş cümlədir. sözüni (mübtədanı) təyin edən cümlə **که تو می خوانی** (dir).

İkinci cümlədə **isə** مقاله که او نوشته است baş cümlə, **که او نوشته است** (vasitəsiz tamamlığı) təyin edən cümlədir.

هر یکی از شهروندانی که در آذربایجان زندگی می کند به طور متساوی دارای آزادی و حقوق دیگر بشری می باشد.

Baş cümlə:

هر یکی از شهروندان به طور متساوی دارای آزادی و حقوق دیگر بشری می باشد

Budaq cümlə: **که در آذربایجان زندگی می کند**

Tərcüməsi: Azərbaycanda yaşayan vətəndaşların hər biri bərabər şəkildə azadlıq və digər bəşəri hüquqlara malikdir.

Təyin budaq cümlələrin Azərbaycan dilinə tərceməsi əsas etibarını ilə, feli sifət və ya feli sifət tərkiibi ilə verilir. Məsələn; məhəmətəni **که از تبریز آمده اند پنج نفر هستند.**

Təbrizdən gəlmiş qonaqlar beş nəfərdir

کتابی **که داری می خوانی خیلی جالب است.**

Oxuduğun o kitab çox maraqlıdır

کودکی **را که مار گزیده بود فوراً پیش پزشک بردند.**

İlan sancmış o uşağı dərhal həkimə apardılar

Altından bir xətt çəkilənlər baş cümlələr, xətt çəkilməyənlər isə budaq cümlələr və onların Azərbaycan dilindəki tərcümələridir.

* Ərəb dilinə məxsus cəm formaları

Ərəb dilindən fars dilinə külli miqdarda söz, o cümlədən cəm formaları keçmişdir. Ərəb cəm formaları iki qrupa bölünür: 1) düzgün cəm, 2) sınıq cəm formaları.

1) Düzgün cəm şəkilçiləri ات (at), ين (in), və ون (un) tək isimlərin sonuna artırılır. Məsələn: ات (at) şəkilçisi: اطلاع - (ettela) - اطلاعات (ettelaat) - xəbərlər, məlumatlar
حيوان - (heyvan) - حيوانات - (heyvanat) - heyvanlar
انتخاب - (entexab) - انتخابات - (entexabat) - seçgilər

Yazılış qaydaları: a) Əgər söz e (ه) saiti və әt (ت) ilə bitərsə həmin sözlər ات (at) şəkilçisi qəbul edərkən onların sonundakı həmin hərflər düşür. Məsələn

موسسه - (moəssese) - مؤسسات (moəssesat) - müəssisələr -
مقاله - (məğale) - مقالات (məğalat) - məqalələr -
كلمه - (kəleme) - كلمات (kəlemat) - kəlmələr, sözlər -
ساعت - (saət) - ساعات (saat) - saatlar -

عمارت - (emarət) - عمارات (emarat) - binalar, imarətlər -
مناسبت (monasebət) - مناسبات (monasebat) - münasibətlər

ات (at) cəm şəkilçisinin bəzi fars sözlərinə artırılması hallarına da rast gəlinir. Məsələn:

ده - (deh) - دهات - (dehat) — kəndlər
باغ - (bağ) - باغات (bağat) bağlar -

ه (e) saiti ilə bitən bəzi fars sözləri ات (at) ilə cəmlənərkən, sözün sonundakı həmin sait yazılmır, amma tələffüz olunur və bitişdirici ج (c) samiti artırılır

نوشته (neveşte) - yazı - نوشتجات (neveştecat) - yazılar
روزنامه - (ruzname) - روزنامهجات (ruznamecat) - qəzetlər
ساعت - (saət) - ساعات - (saat) - saatlar

b) әt (әt) və ه (e) ilə bitən bəzi sözlərə ات (at) cəm şəkilçisi artırılarkən sözün sonundakı ت və ه (e) atılır, sözün birinci hecasının sonuna tələffüzdə “ә” saiti əlavə edilir. Məsələn:

جمله - (comle) – جملات - (coməlat) – cümlələr
خدمت - (xedmət) – خدمات - (xedəmat) - xidmətlər
زحمت - (zəhmət) – زحمات - (zəhəmat) - zəhmətlər

2) ين (in) şəkilçisi. Məsələn:

معلم - (moəllem) – معلمين - (moəllemin) - Müəllimlər
مهندس (mohəndes) – مهندسين (mohəndesin) - Mühəndislər
محصل (mohəssel) محصلين (mohəsselin) - Tələbələr, təhsil alanlar

3) ون (un) şəkilçisi. Bu şəkilçi bir qayda olaraq nisbət şəkilçisi ی (i) qəbul edən isimlərə artırılır. Bu zaman şəkilçi ilə söz arasına bitişdirici “y” samiti artırılır. Məsələn;

- انقلابی (enğelabi) انقلابيون (enğelabiyyun) – inqilabçılar
ارتجاعي (ertecai) - ارتجاعيون (ertecaiyyun) – irticaçılar
اجتماعی (ectemai) - اجتماعيون (ectemaiyyun) - cəmiyyətlər
Qeyd etmək lazımdır ki bu şəkilçi az işlənir.

Tapşırıqlar:

1. Suallara cavab verin.

۱-مردم آذربایجان اولین بار استقلال خود را در چه تاریخی به دست آورده بود؟

۲-کدام موسسات در جمهوری مستقل آذربایجان تاسیس شده بود؟

۳-در چه تاریخی و از طرف چه کسانی اراضی جمهوری آذربایجان اشغال شد؟

۴-مردم کشور آذربایجان در چه تاریخی دومین بار استقلال خود را به دست آورد؟

۵-خلق آذربایجان به چه چیز مدیون هستند؟

۶-شهروندان آذربایجان مستقل صرف نظر از چه چیزها متساوی الحقوق هستند؟

۷-ما همگی باید در راه چه چیزها سعی و کوشش کنیم؟

متساوی الحقوق (motəsavi-olhoquq) – bərabər hüquqlu

2. Azərbaycan dilinə tərcümə edin.

ضرر ادب

یکی پسر کوچک خودش را نصیحت می کرد و می گفت:
پسر جان انسان بخصوص پسران از مراعات ادب هرگز ضرر
نمی کنند و چیزی از دست نمی دهند. پسر فوراً گفت: چرا پدرجان،
آدم جای خودش را در اتوبوس از دست می دهد.

بخصوص (bexosus) – xüsusilə, xüsusən –

مراعات (moraat) – riayət etmə -

3. Mötərizə daxilindəki məsələləri müvafiq zaman formasında işlədin.

-روزی پدری به پسرش نصیحت (کردن) و (گفتن).
-ارمنی ها ۲۰% (بیست در صد) اراضی جمهوری آذربایجان را
اشغال (کردن) و بیشتر از بیست سال است که زیر اشغال نگه
(داشتن).

-در دوران قدیم یک نفر (خواستن) که آدم ثروتمند (شدن).
-از اختراعات مهندسين نفت آذربایجان خیلی استفاده (شدن).
-ما (خواستن) از این طرف کوچه به آن طرف (گذاشتن).
-در کوچه و یا در اتوبوس هرگز با صدای بلند صحبت (کردن).

4. Cümlələri fars dilinə tərcümə edin.

Mən Nizami Gəncəvinin əsərlərini farsca oxuya bilirəm.
Nizami Gəncəvi təkcə Azərbaycanda deyil, bütün dünyada məşhurdur. Onun əsərləri bir çox dillərə tərcümə olunmuşdur. Nizamının “Xəmsə”si beş əsərdən ibarətdir: Sirlər Xəzinəsi (məxzənul əsrar – مخزن الاسرار), Leyli və Məcnun, Xosrov və Şirin, Yeddi Gözəl (هفت پیکر) və İskəndərnamə. İskəndərnamə iki əsərdən ibarətdir: Şərəfnamə və İqbalnamə.

5. Azərbaycan dilinə tərcümə edin və təyin budaq cümlələrini göstərin. (bilmədiyiniz sözlərin mənasını kitabınızın “lüğət” hissəsindən tapın).

سگ نمی دانست

روزی نیمه شب مردی که سگ پای او را گاز گرفته بود، به خانه پزشکی رفت. پزشک از خواب شیرین بیدار شده بود به او گفت: - این چه وقت مراجعه به طبیب است؟ مگر نمی دانید که من مطب خودم را ساعت هفت بعد از ظهر می بندم؟! مریض گفت: - چرا، آقای پزشک بنده می دانستم اما سگی که پای مرا گاز گرفت خبر نداشت.

6. Atalar sözlərini və Azərbaycan dilindəki qarşılıqlarını öyrənin.

مار گزیده از ریسمان سیاه و سفید می ترسد.
یار نیک را در روز بد باید شناخت.

درس بیست و ششم - 26-cı DƏRS

ابو القاسم حالت

مادر

ای مادر عزیز که جانم فدای تو
قربان مهربانی و لطف و صفای تو
هرگز نشد محبت یاران و دوستان
همپایه محبت و مهر و وفای تو
مهرت برون نمی رود از سینه ام که هست
این سینه خانه تو و این دل سرای تو
ای مادر عزیز که جان داده ای مرا
سهل است اگر که جان دهم اکنون برای تو
خشنودی تو مایه خشنودی من است
زیرا بود رضای خدا در رضای تو
گر بود اختیار جهانی به دست من
می ریختم تمام جهان را به پای تو

واژه ها

همپایه (həmpaye)-bərabər, tay-bərabər –

هرگز (hər gez) –heç vaxt –

مهر (mehr) –mehribanliq, məhəbbət-

سهل (səhl) –asan –

خشنودی (xoşnudi) –sevinc, xoşbəxtlik-

برون (borun)بیرون (birun)xaric -

در دست (dər dəst) – به دست (be dəst) –

اگر- (əgər)-اگر (gər)-

آدمیت شدی از چشم نمان

اگر نبودى دل مادر به جهان

دان که راضی نبود از تو خدا

از تو گر مادر تو نیست رضا

(ملک الشعرا بهار)

olmasaydı (nemibud) - نمی بودی – نبودى

(dər cahan)- cahanda, dünyada - در جهان به جهان

olardı (mişod) – می شد (şodi) - شدى

raziliq (reza) – رضا

bil (bedan) – بدان -دان

olmaz (nəbovəd) - نبود

را (ra) son qoşması təkcə Azərbaycan dilindəki təsirlik hal şəkilçisinin qarşılığı mənasını bildirmir, həm də (be) ön qoşması, yəni yönlük hal şəkilçisinin qarşılığı mənasında işlənir.

مرا misrasındakı ای مادر عزیز که جان داده ای مرا (şeyrdəki) جوان را پیر (məra), yəni مەن (məna) mənasında işlənmişdir. جوان را پیر (جوان را) qoşması buradakı پیر به جوان گفت yəni گفت qoşması mənasında işlənmişdir.

را son qoşması yiyəlik halın da qarşılığı ola bilər. Məsələn; پدری را هفت پسر بود (pedəri ra həft pesər bud) cümləsindəki پدری را yəni, “bir atanın” deməkdir. Deməli, “bir atanın yeddi oğlu var idi”.

Qeyd: Bu cür hallara əsasən şeirdə rast gəlinir.

* به (be) ön qoşması həm də yerlik hal şəkilçisinin qarşılığı mənasını, yəni (dər) mənasını bildirir. Şeirdəki گر بود اختیار (gər bud exteyar-e cəhani be dəst-e mən) misrasının sonunda gələn در دست من əslində به دست من mənasını ifadə edir.

به (be) həm də leksik şəkilçi vəzifəində işləyə bilər. Məsələn;
بسرعت (besorət)-sürətli, sürətlə -
بدقت (bedeğğət)-diqqətli, diqqətlə-
بخرد (bexerəd) –ağılla, ağıllı –

به (be) şəkilçi mənasında با (ba) ilə müştərək xarakter daşıya bilər. Belə ki, yuxarıdakı sözləri با (ba) ilə də işlətməmiş olsaq eyni mənaları bildirərlər. Müqayisə edək:

قطار بسرعة حرکت کرد - (ğətar besorət hərəkət kərd)-

Qatar sürətlə (və ya sürətli) hərəkət etdi

با سرعت قطار با سرعت حرکت کرد eyni mənanı, yəni “sürətlə” və ya “sürətli” mənasını ifadə edir.

Həmçinin با بهوش və با دقت، با خرد və بخرد، با s. kimi sözləri misal göstərmək olar. با həm də “ilə” qoşması mənasını bildirir. Məsələn;

با برادرم -

با قلم -

* Ümumiyyətlə, bu dildə formaca ön qoşma olan به (be), با (ba), بر (bər), در (dər) həm də leksik şəkilçi vəzifəsini ifadə edirlər. Yuxarıda به və با hər iki mənada işlənməsinə aid nümunələr verilmişdir.

* بر (bər) və در (dər) həm Azərbaycan dilindəki yerlik halın qarşılığı kimi ön qoşma mənasında işlənir. Məsələn;

در خانه -

در مدرسه -

budaqda- بر شاخ

damda- بام

Həm də leksik şəkilçi vəzifəsini ifadə edirlər. Məsələn:

در آوردن çıxartmaq –

در آمدن çıxmaq-

درگذشتن keçinmək, ölmək-

qayıtmaq-

بر خوردن rastlaşmaq-

برداشتن götürmək, qaldırmaq-

Tapşırıqlar:

1. مادر şerini əzbər öyrənin.
2. مادر şerinin məzmununu farsca danışın.
3. Şerin sonuncu beytindəki ریختم felinin zamanını göstərin və izah edin.
4. Azərbaycan dilinə tərcümə edin.

بهتر از موسیقی ...

روزی یکی از نویسندگان مشهور که از علاقمندان موسیقی بود در کنسرت پهلوی خانمی پرچانه ای نشسته بود. همین خانم پرگو در وسط سمفونی بتهوون از آن نویسنده پرسید: استاد در دنیا چیزی بهتر از موسیقی می توان یافت؟! نویسنده فوراً در جواب گفت: بله خانم، آن سکوت و خاموشی است.

واژه ها

علاقمند (əlağemənd) marağı olan, maraqlanan

پرچانه (porçane) çoxdanışan

پرگو (porqu) çoxdanışan

خاموشی (xamuşi) sakitlik

5.Fars dilinə tərcümə edin.

Siz yazdığınız hekayələri mən oxumuşam. Bu hekayəni tərcümə etsəniz onu jurnalda çap edərik. Hekayənin məzmununu danışa bilərsiniz? Biz mindiyimiz avtobusun nömrəsi 96-dır. Bu avtobus birbaşa Universitetin qabağına gedir. Mən metro ilə universitetə gedirəm.

واژه ها

مجله – (məcəlle) – jurnal

چاپ کردن – (çap kərdən) çap etmək

مضمون – (məzmun) – məzmun

بازگو کردن – (bazqu kərdən) – danışmaq

سوار شدن – (səvar şodən) – minmək

شماره – (şomare) – nömrə

یکسره – (yeksəre) – birbaşa

جلو – (celou) – qabaq

6. Atalar sözlərini və onların Azərbaycan dilindəki qarşılıqlarını öyrənin.

یار نیک را در روز بد می شناسند.
جوینده یابنده است.

درس بیست و هفتم - 27-ci DƏRS

عبدالمطلب - پدر بزرگ محمد (ص) همه کس محمد بود.
سرپرست او بود، مادرش بود، پدرش بود، دوستش بود، همبازی اش بود.

محمد چهار- پنج ساله هم پدر بزرگش را بسیار دوست داشت. در این دنیا جز او کسی را نداشت. اما افسوس که او هم یک روز باید تنهایش می گذاشت.

روزها و هفته ها و ماهها می گذشت. محمد بزرگتر می شد. عبدالمطلب نگاهش می کرد و می گفت: محمد برای خودت مردی شده ای!

محمد از شادی لبخند می زد. لبخندش که به شیرینی عسل بود، قلب عبدالمطلب را شاد می کرد.

رفتار و کردار محمد از همان کودکی نمونه بود. او هیچ وقت دروغ نمی گفت. اذیت و آزار نمی رساند. خوش قول بود. امانتدار بود. قلب کوچکش از شادی دیگران می تپید. غم دیگران اشک به چشمهای زیبایش می آورد. خوب بود. مهربان بود. خوش زبان بود. هر کس که او را می شناخت دوستش داشت.

عبدالمطلب از داشتن نوه ای مثل او شاد بود و همیشه می گفت: محمد آینده بزرگی خواهد داشت.

از او می پرسیدند: این را از کجا می دانی عبدالمطلب؟

می دانم. برق چشمهایش این را به من می گوید. رفتارش این را می گوید. صدای قلب من این را می گوید. محمد من یک روز محمد همه خواهد شد. او امید من است. امید من یک روز امید همه خواهد شد.

(شکوه قاسم نیا- از قصه به شیرینی عسل)

واژه ها

(həmə kəs-e Məhəmməd)- Məhəmmədīn
bütün adamları

سرپرست – (sərpərest) – hamī, himayəçi

لبخند زدن (ləbxənd zədən)- gülümsəmək, təbəssüm etmək

عسل – (əsəl) – bal

کودکی (kudəki) – uşaqlıq

خوش قول – (xoşgoul) xoşsöz, sözüne əməl edən

تپیدن – (təpidən) döyünmək(ürək)–

دوست داشتن – (dust daştən) – sevmək

آینده – (ayənde) – gələcək

*** Bitişən əvəzlilər – ضمائر متصل (zəmayər-e mottəsel)-**

Ümumiyyətlə, fars dilindəki şəxs əvəzlilərinin iki növünü göstərir:

1) ضمائر منفصل (zəmayər-e monfəsel) adı altında müstəqil şəxs əvəzliləri (من، تو، او، ما، شما، آنها...).

2) ضمائر متصل (zəmayər-e mottəsel) adı altında bitişən şəxs əvəzliləri (م، ت، ش، مان، تان، شان).

Göründüyü kimi, bitişən şəxs əvəzliləri formaca mənsubiyyət şəkildədir, məzmunca isə şəkilci deyil, müstəqil şəxs əvəzlilərini ifadə edir.

Mənsubiyyət şəkildələrindən əsas fərqi bundadır ki, istisnasız olaraq bütün nitq hissələrinə bitişə bilir, məzmunca isə müstəqil şəxs əvəzliləri ilə ifadə oluna bilir, həm vasitəsiz, həm də vasitəli tamamlıqlar, bəzən də mübtədə vəzifələrini ifadə edir. Mənsubiyyət şəkildələri isə yalnız ismə və ya isimləşmiş (substativləşmiş) sözə birləşərək mənsub əşya ilə sahib şəxs arasındakı mənsubluq əlaqəsini bildirir.

Mənsubiyyət şəkildələri haqqında əvvəlki səifələrdə danışıldığı üçün burada yalnız bitişən əvəzlilərə aid bir neçə misal göstərməklə kifayətlənirik:

İsmə bitişir:

استاده ام چو شمع مترسان از آتشم (حافظ)

(estadeəm ço şəm: mətərsən əz atəşəm)

Şam kimi dayanmışam, məni odla qorxutma.

Bu misrada آتشم isminin sonunda gələn م (əm) مرا (məra) məni mənasını və vasitəsiz tamamlıq vəzifəsini daşıyır.

Sifətə bitişir:

قضا نقل کرد از عراقم به شام
خوش آمد در آن خاک پاکم مقام (سعدی)

(ğəza nəğl kərd əz erağəm be şam,
xoş aməd dər an xak-e pakəm məğam)

İkinci misradaki پاک sifətinin sonundaki م (əm) به من (mənə) mənəsini bildirir ki, bu da vasitəli tamamlıq vəzifəsini daşıyır.

Tərcüməsi: Tale mənə İraqdan “Şama”apardı. O təmiz torpaqdakı yer mənə (mənim üçün) xoş gəldi.

Saya bitişir:

روی تو کس ندیده هزارت رقیب هست (حافظ)

(ru-ye to kəs nədide hezarət rəğib həst)

Sənin üzünü hec kəs görməyib. Sənin minlərlə rəqibin var.

Buradakı هزار (min) sayına bitişən ت(ət) sənin mənəsini bildirir.

Əvəzliyə bitişir:

یارب آن گل خندان که سپردی به منش

Yarəbb, an qol-e xəndan ke sepordi be mənəş...

(Yarəbbi o gülər gülü ki, onu mənə tapşırıdın...)

Burada isə من əvəzliyinə bitişən ش(əş) onu mənəsini bildirir.

Fələ bitişir: felin bütün zaman formalarına, şəkillərinə, həmçinin sadə, düzəltmə və mürəkkəb formalarına bitişə bilir. Bir neçə misalla kifayətlənirik:

Mətindəki bu cümlənin tərcüməsinə diqqət yetirin:

عبدالمطلب نگاهش می کرد و می گفت

(Əbdulmotəlləb ona baxırdı və deyirdi)

Bu cümlədəki می کرد mürəkkəb felinin ad hissəsinə bitişən ش (əş) əslində به او (ona) deməkdir ki, bu da həmin cümlənin vasitəli tamamlıq vəzifəsini yerinə yetirir.

Yaxud:

من، دل، صنما نه با زبان می دهمت

در آتش و خون امتحان می دهمت (لاموتی)

(mən, del, sənəma nə ba zəban midəhəmət)

(dər atəş o xun emtəhan midəhəmət)

Ey gözəl, mən ürəyimi dilim ilə sənə vermirəm.

Alov və qanla sənə imtahan verirəm.

ت هر iki misradakı می دهـم indiki zaman formasına bitişən (ət) (ət) sənə mənasını bildirir.

Eləcə də zərfə, bağlayıcılara, qoşmalara bitişməsi hallarına kifayət qədər rast gəlinir.

Tapşırıqlar:

1. Suallara mətn əsasında cavab verin:

۱- در متن صحبت به کدام دوران محمد مربوط است؟

۲- عبدالمطلب که بود؟

۳- رفتار و کردار محمد چگونه بود؟

۴- عبدالمطلب همیشه در باره محمد چه می گفت؟

۵- وقتی از او می پرسیدند از کجا می دانی که محمد آینده بزرگی

دارد عبدالمطلب چه جوابی می داد؟

2. Mətndəki mənsubiyyət şəkilcisi qəbul etmiş və bitişən əvəzlik qəbul etmiş sözləri seçib mənalarını yazın.

3. Mətndəki sadə və mürəkkəb feilləri seçib zamanlarını göstərin.

4. Azərbaycan dilinə tərcümə edin.

محمد عمویش را بسیار دوست داشت. نمی توانست غم و رنج او را تحمل کند. او می دید که عمویش قادر نیست خرج فرزندانش را بدهد. او می خواست از راهی به عمویش کمک کند. او تصمیم گرفت یکی از فرزندانش را به خانه خود بیاورد و از او نگهداری کند.

واژه

(təhəmmöl kərdən)- تحمل کردن

(təsmim gereftən)- تصمیم گرفتن

(negəhdari kərdən)- نگهداری کردن

5. Azərbaycan dilinə tərcümə edin.

محمد به "مدینه" می رفت پیامبر خدا به "مدینه" می رفت. مگر ممکن بود که راه سخت باشد. مگر می شد که مشکلی پیش بیاید؟ انگار زیر پای شترها فرش انداخته بودند بنرم و آرام می رفتند. انگار در هوا گلاب پاشیده بودند! انگار زمین و آسمان آماده شده بودند تا مهمان عزیز "مدینه" را به "مدینه" برسانند.
بالاخره، سفر به پایان رسید. شترها در خانه ای آشنا ایستادند. اینجا خانه داییهای عبدالمطلب بود.

انگار (enqar)- sanki, elə bil ki,

پاشیدن (paşidən)- səpmək

بالاخره (beləxərə)- nəhayət, xulasə

6. Atalar sözlərini və onların Azərbaycan dilindəki qarşılıqlarını öyrənin.

نابرده رنج، گنج میسر نمی شود

(naborde rənc gənc moyəssər nemişəvəd)

çəkməsən cəfa, sürməzsən səfa

جوجه را در پاییز می شمارند

(cuce ra dər payız mişomərənd)

cücəni payızda sayarlar

درس بیست و هشتم - 28-ci DƏRS

"قصه پدر" از پدر بزرگ

پدر بزرگ قصه های قشنگ زیادی بلد بود. آنها را برای محمد تعریف می کرد. اما در میان آنها یک قصه بود که محمد از بقیه قصه ها بیشتر دوست می داشت. آن "قصه پدر" بود. محمد روی زانوی پدر بزرگش عبدالمطلب می نشست و می گفت: پدر بزرگ "قصه پدر" را بگو! پدر بزرگ هم با مهربانی قصه را تعریف می کرد...

"قصه پدر" همیشه با این جمله تمام می شد "یک روز عبدالله (اسم پدر محمد عبدالله بود) به یک سفر رفت، به یک سفر طولانی، آن وقت پسرش به دنیا آمد.

محمد با خوشحالی می گفت: پسرش من بودم مگر اینطور نیست پدر بزرگ!؟

-بله عزیزم، تو بودی تو که همه امید و آرزوی منی و بعد او را غرق بوسه می کرد.

محمد می پرسید: پدر بزرگ پدرم چه شکلی بود؟

-وقتی که کوچک بود درست به شکل تو بود. و وقتی که بزرگتر شد از تو زیباتر شد.

محمد می گفت: پس من هم که بزرگتر شوم به همان زیبایی خواهم شد؟

پدر بزرگ با مهربانی و خندان می گفت: چه بچه با هوش هستی محمد!

پدر بزرگ، چرا پدرم هیچ وقت از سفر برنگشت؟

چشمهای عبدالمطلب پر از اشک می شد. او نمی خواست که محمد چشمهایش را در حال اشک الود ببیند سرش را بلند می کرد و به آسمان چشم می دوخت. این وقت پرنده ها را می دید و آنها را به محمد نشان می داد و می گفت: - نگاه کن محمد! ببین پرنده ها چه قدر بالا می روند! آنها در جست و جوی نور هستند. به خورشید سفر

می کنند. پرنده هایی که به خورشید می رسند دیگر هیچ وقت بر نمی گردند.

محمد می گفت: فهمیدم پدر بزرگ، پدر من هم چون به خورشید سفر کرده است هیچ وقت بر نخواهد گشت.
(شکوه قاسم نیا - از قصه ای به شیرینی عسل)

واژه ها

قصه (ğesse)- nağıl

بقیه (bəğiyye)- qalan

تعریف کردن (tərif kərdən)-burada: danışmaq, söyləmək

با خوشحالی (baxoşhali)- sevinclə

خندان (xəndan)- gülərək, gülə-gülə

اشک (əşk)- göz yaşı

اشک الود (əşkalud)-(gözü) yaşlı

پرنده (pərənde)- quş

جستجو (costocu)- axtarış

خورشید (xorşid)- günəş

Zərf- (ظرف، قید)

Fars dilində zərflərin xüsusi, özünəməxsus morfoloji göstəricisi yoxdur. Zərf iş, hal və hərəkətin necəliyini, zamanını, məkanını, məqsədini və s. bildirir.

Bir qrup sözlər var ki, onlar leksik mənalarına görə zərfdir. Məsələn:

همیشه، هیچ وقت، هرگز، رسماً، به طور دقیق، دور، اکنون، زود
و غیره

Zərflər quruluşca üç qrupa ayrılır.

Sadə zərflər (قیود ساده) , düzəltmə zərflər (قیود مشتق) , mürəkkəb zərflər(قیود مرکب) .

1. Sadə zərflər yalnız bir kökdən ibarət olurlar. Məsələn:

دیر، زود، دور، نزدیک، حالا، اکنون ...

2. Düzəltmə zərflər həm ön şəkilçi ilə, həm də son şəkilçi vasitəsilə düzəlirlər.

a) Ön şəkilçilər vasitəsilə düzələnələr:

به (be) ön şəkilçisinin isimlərə artırılması ilə:

بسرعت (besorət)- sürətlə

بشدت (beşeddət)- şiddətlə

بزودی (bezudi)- tezliklə

به آسانی (beasani)- asanlıqla

به مهربانی (bemehr)- mehribanlıqla

Qeyd. Bəzən به əvəzinə با da işlənə bilər. Məsələn:

با آسانی, با سرعت, با شدت, با آسانی və s.

Mətndəki مهربانی با mehribancasına خوشحالی sevinclə, sevinərək, خندان – gülə-gülə və s. sözlər düzəltmə zərfləridir.

2) ön şəkilçisi ilə ناچار, ناگاه, ناگهان və s.

3) بی ön şəkilçiləri ilə :

بی شک, بی تردید, بدون شک, بدون تردید, بلا اختیار, بدون اختیار və s.

* Düzəltmə zərflər həm də son şəkilçilərin artırılması ilə əmələ gəlir. Bu şəkilçilər əsasən ان, انه, اکی(əki), ها(cəm şəkilçisi) və s.

گریان (geryan)- ağlayaraq, ağlaya-ağlaya

نالان (nalan)- nalə edərək, nalə edə-edə

قهرمانانه (ğəhrəmanane)- qəhrəmancasına

بارها (barha)- dəfələrlə

دزدکی (dozdəki)- oğruncasına, oğrun-oğrun

صدها (sədha)- yüzlərlə, yüzlərcə

Ərəb dilindən fars dilinə keçmiş “tənvini” zərflər də düzəltmə hesab edilir. Məsələn:

رسمًا (rəsmən)- rəsmi olaraq, rəsmi şəkildə

بعدا (bæədən)- sonralar, sonradan

جسماً (cesmən)- cismən və s.

* 3. Mürəkkəb zərflər iki və daha artıq kökdən ibarət olanlardır.

Mürəkkəb zərflərin yaranmasında müxtəlif nitq hissələri iştirak edir. a) Mürəkkəb zərflər əsasən keçmiş və ان (an) şəkilcili indiki zaman feli sifətlərinin, miqdar və qeyri-müəyyən sayların və digər sözlərin təkrarı vasitəsilə düzəlir

Məsələn:

رفته-رفته (rəfte-rəfte)- get-gedə, getdikcə

خندان خندان (xəndan-xəndan)- gülə-gülə

گاه گاه (gəh-gəh)- bəzən, hərdənbir

پرساں پرساں (porsan-porsan)- soruşa-soruşa

کم کم (kəm-kəm)- az-az

گروه گروه (qoruh-qoruh)- dəstə-dəstə, qrup-qrup,

پنج پنج (pənc-pənc)- beş-beş

b)Eyni sözün təkrarının ortasında ا به، در (a) və həmcinin نه inkar hissəciklərinin işlənməsi ilə düzələn mürəkkəb zərflər. Məsələn:

رو به رو (ruberu)- üzbəüz, üz-üzə

سال به سال (salbesal)- ilbəil, ildən-ilə

پی در پی (peydərpey)- ardıcıl olaraq

سرا سر (sərasər)- başdan-başa

خواه ناخواه (xahnaxah)- istər-istəməz

خواهی نخواهی (xahinəxahi)- istər-istəməz və s.

Bir qrup mürəkkəb feillərin ان (an) şəkilcisi qəbul etməsi yolu ilə də mürəkkəb zərflər alınır. Məsələn:

صحبت کنان (sohbət konan)- söhbət edə-edə, söhbət edərək

گردش کنان (gardeş konan)- gəzə-gəzə, gəzərək

فرياد زنان (fəryad zənan)- fəryad edə-edə, qışqıra-qışqıra

c) Antonim sözlərin arasında و (o) işlənməsi yolu ilə mürəkkəb zərflər düzəlir. Məsələn:

بیش کم (kəm-o biş)- az-cox

گاه و بیگاه (qah-o biqah)- vaxtli-vaxtsiz

روز و شب (şəb-o ruz)- gecə-gündüz

Tapşırıqlar:

1.Mətn əsasında suallara cavab verin.

۱-محمد کدام قصه را بیشتر دوست داشت؟

۲-"قصه پدر" در باره چه کسی بود؟

۳-چرا چشمهای پدر بزرگ اشک آلود می شد؟

۴-برای چه پدر بزرگ به آسمان چشم می دوخت؟

۵-پدر بزرگ وقتی که به آسمان نگاه می کرد چه چیزها دید و به

نوه اش چه گفت؟

۶-نوه اش محمد در جواب چه گفت؟

2.Mətndəki zərfləri seçib yazın və qurluşca növlərini göstərin.

3.Fars dilinə tərcümə edin.

Bir dəfə hökmdar ağıllı və dünyagörmüş bir qocadan soruşdu: -Döyüşdə qalib gəlmək üçün hər şeydən çox nə lazımdır? Qoca dedi: -Hər şeydən çox cəsərət lazımdır. Hökmdar təəccüblə dedi: -Bəs silah, bəs qüvvə əsas deyilmi? Ağıllı qoca gülümsəyərək cavab verdi: -Ey hökmdar, əgər döyüşçüdə cəsərət olmazsa, ona nə silahı, nə də qüvvəsi kömək edə bilməz.

واژه ها

جهانديده (cəhandide)- dünyagörmüş

بیشتر از همه چیز (biştar əz həme çiz)- hər şeydən çox

تعجب کنان (təəccobkonan) - با تعجب (ba təccob) -

təəccüblə

- niru) qüvvə - نیرو

- təbəssomkonan) gülümsəyərek - تبسم کنان

4. Azərbaycan dilinə tərcümə edin.

بگو امشب برایم این وطن چیست؟
که اندر خانه غیر از این سخن نیست؟
بمانند گل از شادی شکفتم
لبش بوسیدم و با مهر گفتم
وطن این شهر و این باغ است و خانه
که گه گه گیری اندر آن بهانه
وطن حق دویدن هست و جستن
به شاخ بید بند تاب بستن
نشستن، خستن، افسانه شنیدن
مه و مهر جهان افروز دیدن
به دامان پدر اینسان غنودن
ز معنای وطن پرسش نمودن ...

(دکتر شایگان)

واژه ها

در: (əndər) yəni - اندر

- bundan başqa - (ğeyr əz in) غیر از این

- kimi - مانند (bəmanənd-e) yəni - بمانند

- açılmaq - (şekoftən) - شکفتن

- bəzən, hərdənbir - (gəh gəh) - گه گه

- budaq - (şax) - شاخ

- söyüd ağacı - (bid) - بید

- yelləncək - (bənd-e tab) - بند تاب

- durmaq - (xestən) - خستن

- ay - (məh) - مه

dünyani - mehr-e cəhan əfruz) مهر جهان افروز
işıqlandırırım günəş -

daman) - Burada: qucaq -

ğonudən) - yatmaq

in san) - bu cür

5.Hikmətli sözü öyrənin.

خدمت به وطن نیمی از وظیفه است و خدمت به انسانیت نیم دیگر
آن است. (ویکتور هوگو)

درس بیست نهم - 29-cu DƏRS

نظامی گنجوی

حکیم جمال الدین ابو محمد الیاس بن یوسف از شاعران بزرگ و معروف جهان است. او در حدود سال ۵۳۵ هجری قمری - در سال ۱۱۴۱ میلادی در شهر گنجه قدیمی آذربایجان متولد شده است و به همین سبب او را نظامی گنجوی نامیده اند. نظامی بیشتر عمر خود را در زادگاه خود به سر برده است.

نظامی از آغاز جوانی به تحصیل رشته های علوم مختلف مانند علوم طب و نجوم و طبیعی پرداخته است. همچنین در ادب و شعر به مقام اوج رسیده است. معروفترین آثار نظامی به نام "خمسه" مشهور در جهان است. خمسه واژه عربی است و معنای آن پنج می باشد. خمسه نظامی دارای بیست و هشت هزار (۲۸۰۰۰) بیت و شامل پنج کتاب زیر است.

۱. محزن الاسرار ۲. لیلی و مجنون ۳. خسرو و شیرین ۴. هفت پیکر و یا بهرامنامه ۵. اسکندرنامه

اسکندرنامه از دو قسمت عبارت است: شرفنامه و اقبالنامه. نظامی گنجوی از علوم مختلف اطلاع کافی داشت. آثار نظامی پر از پند و اندرز و نصیحت است.

نظامی گنجوی آثار خود را به زبان فارسی آفریده است. تمام آثار نظامی به زبانهای بیشتر دنیا از آن جمله به زبان آذربایجانی ترجمه شده است.

واژه ها

در حدود (dər hodud-e) – təqribən-
متولد شدن – (motəvəlled şodən) – anadan olmaq
زادگاه – (zadqah) – doğulduğu yer
تحصیل (təhsil) – əldə etmə, burada-yiyələnmə;
رشته (reşte) – sahə
... (olum) – elmlər (təki-.... – elm)
نجوم (nocum) – astranomiya
پرداختن (pərdaxtən) – ödəmək, məşğul olmaq
ادب (ədəb) – ədəbiyyat
اوج (ouc) – zirvə
مخزن الاسرار (məxzənol əsrar) – Sirlər Xəzinəsi
اسکندرنامه (eskəndərname) – İskəndərname
اطلاع (ettela) – xəbər, məlumat
پند (pənd) – öyüd, nəsihət
اندرز (əndərz) – nəsihət, öyüd
آفریدن (afəridən) – yaratmaq

* Düzəltmə isimlər (ardı)

7. (gər) - گر peşə, sənət bildirən isimlər düzəldilir:

زرگر (zərgər) zərgər-
مسگر (mes(s)gər) misgər-
آهنگر (ahəngər) – dəmirçi -
ستمگر (setəmgər) - zalim -
کارگر (kargər) – işçi, fəhlə -
پالانگر (paləngər) - palançı-

8. گاه (qah) –bu şəkilçi məkan mənalı isimlər düzəldir.

ایستگاه – (istqah) – dayanacaq

فروشگاه – (foruşqah) – mağaza

زادگاه (zadqah) – doğulan yer-

استراحتگاه(esterahətqah)- istirahət evi –

رزمگاه(rəzmqah) – döyüş yeri –

فرودگاه(forudqah) – enən yer, aeroport-

Bu şəkilçi həm də ش (eş) şəkilçili düzəltmə isimlərə artırılır.

Məsələn;

پرستشگاه(pərəsteşqah) –pərəstiş edən yer –

ورزشگاه(vərzeşqah) –idman meydanı –

دانشگاه(daneşqah) –universitet-

9. (e) • bu şəkilçi fel köklərinə və bəzi bədən üzvlərinin adlarına və bəzi miqdar saylarına artırılır. Məsələn;

خنده(xənde)- gülüş-

لرزه(lərze) – titrəyiş –

بندە -(bənde) – qul, bəndə

پنجه(pənce)- pəncə-

دەھە(dəhe)- ongünlük –

لېبە -(ləbe)- tiyə

دماغە(demağe)- burun (coğr.)-

چشمە(çəşmə)- çəşmə, bulaq-

هفتە(həfte) – həftə-

سده (səde)- yüzillik-

Ümumiyyətlə son şəkilçilərin sayı çoxdur. Bunları nümunə üçün göstəririk. Bu dildə هم (həm) ön şəkilçisi ilə düzələn isimlər də az deyil. Məsələn;

همکار(həmkar)- həmkar-

همکلاس(həmkelas)- sinif yoldaşı-

همنشین – (həmneşin)- məsləkdaş, yoldaş

همراه - (həmrah)- yol yoldaşı

هم میهن (həmmihən)- həmvətən-

Tapşırıqlar:

1.Nizaminin aşağıdakı nəsihətamiz beytlərinin oxunuşunu və mənalarını öyrənin.

پالانگری به غایت خود بهتر ز کلاهدوزی بد
(palangəri be ğayət-e xəđ behtər ze kolahduzi-ye bəd)
Kamil bir palañçı olsa da insan,
Yaxşıdır yarımçıq papaqçılıqdan

Qeyd: birinci misranın sonundakı خود (xod) öz, ikinci misranın sonundakı (bəd) بد pis ilə qafiyə xatirinə “xəd” oxunur.

خود به غایت خود - (be ğayət-e xəđ)- öz kamilliyi ilə

کلاهدوزی – (kolahduzi)- papaqçı,papaqtikən

در نومیدی بسی امید است پایان شب سیه سپید است
(dər noumidi bəsi omidəst, payan-e şəb-e siyəh sepidəst)

Ümidsizlikdə də çox ümid yeri var

Qaranlıq gecənin axırı ağıdır (ışıqdır)

نا امیدى – (naomidi)- نومیدی :

بسی - (bəsi)- bir çox

سیاه (siyah)-- سیاہ -- qara, qaranlıq yəni -- (siyəh)-سیه

سفید – (sefid)-سپید- ağ burada; işıq, işıqlı –

2. Fars dilindəki mətnindəki feilləri seçib yazın və qurluşca növlərini göstərin.

3.Fars dilinə tərcümə edin.

Miladi ili 365 gündür. Hicri-şəmsi ili də 365 gündür. Hicri-qəməri ili isə 354 gün və bir neçə saatdan ibarətdir. Deməli, (پس) hicri-qəməri ili miladi və hicri-şəmsi illərindən təqribən (در حدود) 10 gün azdır.

Bahar fəslinin başlanğıcı (آغاز و شروع) mart (مارس) ayının iyirmi biridir.

İran təqvimi ilə isə bahar fəslinin başlanğıcı, həm də hicri-şəmsi ilinin birinci günü fərvərdin ayının biridir. Deməli, mart ayının 21-i fərvərdin ayının birinə bərabərdir.

4. Azərbaycan dilinə tərcümə edin.

روز بیست و یکم مارس هم آغاز فصل بهار است، هم اولین روز ماه فروردین است و هم روز عید نوروز است. پس سال هجری شمسی با روز عید نوروز آغاز می شود. در عید نوروز مردم آذربایجان پنج روز استراحت می کنند. در روزهای عید نوروز وقتی که مردم یکدیگر را می بینند می گویند: "چندین سال به این سالها"، انشاء الله در این سال به آرزوهای خود می رسید.

5 Azərbaycan dilinə tərcümə edin

تخم مرغ دزد شتر دزد می شود.
طفلی تخم مرغی دزدیده پیش مادرش برد. مادرش او را تحسین کرد. پسر چون بزرگ شد شتری دزدید. حاکم امر به کشتن پسر کرد. در لحظه آخر پسر تقاضای دیدار مادر کرد. مادر را نزد او آوردند. او به مادرش گفت: آرزوی من اینست که در دم زبانت ببوسم. مادر زبانش را بیرون آورد و پسر با دندان زبان او را کند و گفت: تخم مرغ دزد عاقبتش شتر دزد می شود.

تحسین کرد (təhsin kərdən) - tərifləmək

دزد (dozd) - oğru

کشتن (koştən) - öldürmək

لحظه (ləhze) - an

دم (dəm) - an

بیرون آوردن (birun avərdən) - çıxartmaq

6. Atalar sözlərini öyrənin.

ز گهواره تا گور دانش بجوی

(ze gəhvare ta qur daneş becuy)

Beşikdən gora qədər elm-bilik axtar (öyrən).

گهواره (gəhvare)- beşik -
گور (gur)- gor, qəbir

جور استاد به از مهر پدر

(cour-e ostad beh əz mēhr-e pedər)

Ustadın zülmü atanın məhəbətindən daha yaxşıdır
(faydalıdır).

درس سی ام - 30-cu DƏRS

ابو علی ابن سینا

بیشتر از هزار سال قبل از این در خانواده ای پسری به دنیا آمد.
نام آن را حسین گذاشتند. حسین از پنج سالگی شروع به درس خواندن
کرد. او در جوانی علوم مختلف را از آن جمله علوم منطق، هندسه،
نجوم، طبیعی و طب را می آموخت.

ابن سینا در رشته های مختلف علوم از قبیل طب و فلسفه کتابهای
مهمی نوشته است.

آثار وی به زبانهای مختلف ترجمه شده است و از آثار این دانشمند
برجسته تا امروز استفاده می شود. طبیب و دانشمند معروف خاور
زمین در پنجاه و هشت (۵۸) سالگی در سال چهارصد و بیست و
هشت (۴۲۸) هجری قمری) هنگام سفر به همدان در راه بیمار شد و
در همدان درگذشت. آرامگاه او در همدان است.

ابو علی در رشته موسیقی هم استاد بود و در این باره داستانها از
او گفته اند که یکی از آنها را در زیر بخوانید:

استادی ابو علی در موسیقی

می گویند ابو علی با کاروانی به راه افتاد تا به شهر دیگر برود.
چون فهمید که کاروانیان او را نشناخته اند شب وقتی که کاروانیان
همه در خواب شیرین بودند برخاست و زنگوله های شتران را باز
کرد و از نو چنان بست که فردای آن روز کاروانیان که به راه افتادند
از آوای خواب آور زنگوله ها همه آنها بر روی شتران به خواب
رفتند.

شب دوم باز هم همین کار را تکرار کرد یعنی زنگوله های شتران را باز کرد از نو طوری بست که این دفعه کاروانیان از صدای زنگوله ها بر روی شتران به شور و شادی افتادند کف زنان می خندیدند.

شب سوم نیز ابو علی همین کار را تکرار کرد ولی این بار زنگوله های شتران را باز کرده از نو طوری بست که موقع رفتن همه کاروانیان روی شتران اندوهگین شدند حتا کسانی که دل نازک داشتند گریه می کردند.

از این عمل همه کاروانیان در شگفت مانده بودند و می پنداشتند که این کار عمل دیوها و شیاطین است. ولی وقتی که به طور دقیق بررسی کردند در یافتند که این عمل مردی است که همراه آنهاست و آن مرد ابو علی ابن سینا است. چون او را شناختند نسبت به او مهربانی ها کردند.

واژه ها

رشته (rešte)- sahə -

برجسته (bərceste)- gōrkəmli, məşhur

خاورزمین (xavərzəmin)- şərq ölkələri-

درگذشتن (dərqozəştən)- ölmək, keçinmək -

آرامگاه (aramqah)- məqbərə -

کاروان (karvan)- karvan -

فهمیدن (fəhmīdən)- anlamaq, başa düşmək

زنگوله (zənqule)- zınqrov

آوا (ava)- səs

خواب آور (xababər)- həzin, yuxugətirən

شور و شادی (şur o şadi) sevinc, həyəcan-

کف زدن (kəf zədən)- əl çalmaq

اندوهگینشدن (ənduhgin şodən)- kədərlənmək, qəmlənmək

در شگفت ماندن (dər şegeft mandən)- təcəüblənmək-

ديو (div)- şeytan-
دریافتن (dər yaftən) başa düşmək
او (nesbət be u) ona qarşı

*** Sinonim (مترادف motəradef) və antonim (متضاد)
motəzadd) sözlər**

Sinonim sözlər mənaca yaxın (bəzən eyni) olan sözlərə deyilir. Sinonim sözlərin çoxluğu dilin zənginliyinə dəlalət edir. Fars dili də belə dillərdəndir. Nitq hissələrinin əksəriyyətində sinonimlik özünü göstərir. Məsələn;

İsimlərdə sinonimlik:

شروع (şoru) - آغاز - (ağaz) - başlanğıc
عصر (əsr) - قرن - (ğərn) - əsr, yüzillik

Sifətlərdə:

قرمز (ğermez) - سرخ (sorx) - qırmızı
ستورگ (sotorg) - بزرگ (bozorg) - böyük
مشهور (məşhur) - معروف (məruf) - məşhur
گشنگ (ğəşəng) - زیبا (ziba) - gözəl

Saylarda:

اولین (əvvəlin) - یکمین - (yekomin) - birinci
یکم - (yekom) - نخست - (nəxost) birinci
زیاد (ziyad) - بسیار - (besyar) - çox

Əvəzlilərdə:

بنده (bənde) - من - (mən) - mən
خود (xod) - خود - (xod) - öz
بعضی (bəzi) - برخی - (bərxi) - bəzi
وی (vey) - او (u) - o
کسی (ke) - که - (ke) - kim

کسی (kəsi)- یکی- (yeki)- birisi, biri

Feillərdə:

آوردن (amədən)- təşrif avərdən (təşrif avərdən)- تشريف آوردن
در آمدن (dər amədən)- çıxmaq- بیرون رفتن (birun rəftən)
هجوم کردن (həmle kərdən)- hücum etmək- حمله کردن (hocum kərdən)

برتری دادن (bərtəri dadən)- ترجیح دادن (tərcih dadən)-
üstünlük vermək

Zərflərdə:

زیر (zir)- aşağı- پایین (payin)-
با مهربانی (ba mehrebani)- (mehrebanane)- مهربانانه mehribancasına-
mehrebani)-

* Antonimlər (متضاد- motəzadd)

Antonim sözlər həm mənaca, həm də formaca (qrafik forma nəzərdə tutulur) müxtəlif, başqa sözlə bir –birinə mənaca zidd olan sözlərdir. Məsələn:

شب - (şəb)- gecə	روز - (ruz)-gündüz
دوست - (dust)- dost	دشمن - (doşmən)-düşmən
جنگ - (cəng)- müharibə-	صلح - (solh)- sülh
بزرگ - (bozorg)- böyük-	کوچک - (kuçek)- kiçik
ترسو - (tərsu)- qorxaq-	نترس - (nətərs)-qorxmaz-
سیاه - (siyah)- qara	سفید - (sefid)-ağ-
اولین - (əvvəlin)- birinci	آخرین - (axırını)- (axərin)-
باز کردن - (baz kərdən)- açmaq-	بستن - (bəstən)- bağlamaq
رفتن - (rəftən)-getmək	برگشتن - (bərgəştən)- qayıtmaq
بالا - (bala)- yuxarı-	پایین - (payin)- aşağı
زود - (zud)- tez-	دیر - (dir)- gec

* Məlum və məchul feillər

Məlum növ feillərdə iş görən (subyekt) məlumdur. Məsələn;

دانشجویان دیروز از ایران برگشته اند

Bu cümlədə **اند برگشته** feli məlum növdədir, çünki **دانشجویان** sözü ilə ifadə olunan subyektin icra etdiyi işi, hərəkəti bildirir, yəni iş görən **اند برگشته** felinin işinin kim tərəfindən yerinə yetirilməsi oxucuya və ya dinləyiciyə məlumdur.

Məchul növ feillərdə isə belə deyil, işin, hərəkətin icraçısı məlum deyil.

Fars dilində məchul feillər, əsasən **شدن** köməkçi feli vasitəsilə düzəlir. Keçmiş zaman feli sifət formasına həmin köməkçi feil əlavə edilir. Məsələn;

نوشتن yazmaq

نوشته شدن (neveşte şodən)- yazılmaq-

خواندن oxumaq

خوانده شدن (xande şodən)- oxunmaq-

گفتن demək

گفته شدن (qofte şodən)- deyilmək-

شعر "آذربایجان" در کلاس خوانده شده است.

Bu cümlədə **şerin kim tərəfindən oxunması** məlum deyil.

Bəzi mürəkkəb feillərdə **کردن** felinin **شدن** ilə əvəzlənməsi ilə də felin məchul növü alınır. Məsələn;

ترجمه کردن

ترجمه شدن

امضا کردن imzalamaq-

امضا شدن imzalanmaq-

انتخاب کردن seçmək-

انتخاب شدن seçilmək-

آثار ابن سینا به زبانهای مختلف ترجمه شده است.

Bu cümlədə bizə məlum deyil ki, kimlər tərcümə etmişlər.
از آثار این دانشمند برجسته تا امروز استفاده می شود.
Məchul feillər şəxsə görə deyil, yalnız zamana görə dəyişir.
Məchul fellər bir qayda kimi III şəxsdə işlənər.

Tapşırıqlar:

- 1.Mətndəki sinonim və antonim sözləri seçib qarşı-qarşıya yazın.
- 2.Mətndəki mürəkkəb feilləri seçib yazın.
- 3.Mətndəki məlum və məchul növdə olan feilləri seçin.
- 4.Azərbaycan dilinə tərcümə edin.

به جای من بنشین

روزی شاعری تقصیری کرد. پادشاه جلاد را خواست و فرمود که
در روبه روی من او را بکش. لرزه بر اندام شاعر افتاد. ندیمی گفت:
این چه نامردی و بی جگری است؟ مردها اینچنین نمی ترسند؟
شاعر گفت: ای ندیم! اگر تو مردی بیا به جای من بنشین تا من
برخیزم و بروم.

پادشاه این لطیفه را پسندید و خندید و از تقصیر شاعر گذشت.

5.Fars dilinə tərcümə edin.

Molla Nəsrəddindən soruşdular: Sən hesab elmini bilirsən?

Molla cavab verdi:Mən bu elmi bilirəm və onun
qaydalarından heç biri mənim üçün gizli deyil.

Soruşdular:Dörd dirhəmi üç nəfər arasında necə bölərsən?

Dedi:İki nəfərin hər birinə iki dirhəm verərəm, üçüncü
nəfərə deyərəm səbr etsin, hər vaxt iki dirhəm də tapılar ona
verərəm.

Lügət

قواعد (ğəvaed)-qaydalar –

مخفی (məxfi)-gizli-

درهم (derhəm)-dirhəm (pul vahidi)-

تقسیم کردن (təğsim kərdən)-bölmək-

6. Atalar sözlərini öyrənin və Azərbaycan dilindəki qarşılıqları ilə müqayisə edin.

از حلوا گفتن دهن شیرین نمی شود.
کسی نگوید که دوغ من ترش است.

واژه ها

دوغ –(duğ)- ayran

(دهان) دهن (dəhən)- ağız-

ترش -(torş)- turş

پیشکش -(pişkeş)- peşkəş

درس سی و یکم - 31-ci DƏRS

وطن چیست

شبی ایرج به دامانم نشسته
دو چشم از ضعف خوابش نیم بسته
مرا گفت آن نکو گفتار فرزند
پدرجان از تو دارم پرسشی چند
بگو امشب برایم این وطن چیست
که اندرخانه غیر از این سخن نیست؟
بمانند گل از شادی شکفتم
لبش بوسیدم و با مهر گفتم
وطن این شهر و این باغ است و خانه
که گه گه گیری اندر آن بهانه
وطن حق دویدن هست و جستن
به شاخ بید بند تاب بستن
نشستن، خاستن، افسانه شنیدن
مه و مهر جهان افروز دیدن
به دامان پدر اینسان غنودن
ز معنای وطن پرسش نمودن
ولی فردا که چشمت بازتر شد
ز اوضاع زمانه با خیر شد
به مکتب رفتی و استاد دیدی
بیانات معلم را شنیدی
تو را آموزگاران خردمند
بیاموزند صدها حکمت و پند
بگویندت مرادت های اجداد
چگونه کردند این کاشانه آباد...
سخنها چون به اینجا گشت منجر

تو گویی روح ایرج شد مسخر
 سر از بازوی من یکباره برداشت
 ز آب دیدگان رخساره تر داشت
 رخس چون غنچه نورسته بشکفت
 به آهنگی پر از شوق و شعف گفت
 مرا هیچ از وطن محبوبتر نیست
 به عالم چیزی از آن خوبتر نیست

(دکتر شایگان)

واژه ها

شکفتن (şekoftən) – açılmaq (gül, çiçək)
 مهر (mehr) – günəş
 با مهر (bamehr) – mehrbanlıqla, mehrbancasına
 جهان افروز (cəhanəfruz) – dünyanı işıqlandıran
 غنودن (ğonudən) – qısılib yatmaq
 جستن (cestən) – atılıb-düşmək
 اوضاع (ouza) – təki, وضع – vəziyyət
 منجر گشتن (moncərr ğəştən) sona çatmaq
 شاخ (şax) – budaq
 توگویی (toquyi) – elə bil ki, sanki
 بید (bid) – söyüd ağacı
 مسخر شدن (mosəxxər şodən) – məftun olmaq
 کاشانه (kaşane) – burada, vətən
 بند تاب (bənd-e tab) – yelləncək
 مرادت (məradət) – 1) çətinlik, 2) kədər, qəm-qüssə
 رخساره (roxsare) – üz
 یکباره (yekbare) – birdən

خستن (xestən) – durmaq =(qalxmaq)
نورسته (nourəste) – yeni cücərmiş
مه (məh) – ay
شعف (şəəf) – sevinc, şadlıq
عشق به وطن، با شیر مادر در نهاد ما به وجود می آید
(محمد حجازی)

واژه ها

شیر (şir) – süd
نهاد (nəhad) – xarakter; burada: varlıq
به وجود آمدن (be vücud amədən) – yaranmaq, əmələ
gəlmək

* Şeir barədə bəzi qeydlər:

Şeirdəki نکو (neku) نیکو (niku) – yaxşı sözünün qısa formasıdır. Şerin vəzninin tələbinə görə qısa şəkildə işlənmişdir.

نکو گفتار (neku qoftar) – yaxşı (şirin) danışmaq mənasını bildirir.

مرا گفتم yəni من گفتم mənasında işlənmişdir.

را burada به mənasını daşıyır.

گاه گاه (gəh-gəh), yəni گاه گاه (qah-qah) – bəzən, hərdənbir.

Şerin vəzni xatirinə qısa şəkildə (گاه گاه) işlənmişdir.

Axırıncı beytdəki مرا (məra), yəni من را sözündəki را isə «üçün» qoşması mənasını bildirir. مرا-nın bu beytdəki mənası «mənim üçün» deməkdir.

بگویند (bequyəndət) – sözünün sonundakı ت (ət) formaca II şəxs təki bildirən mənsubiyyət şəkilçisi olsa da, əslində bu bitişən əvəzlilikdir ki, به تو (be to) – sənə mənasını verir. Belə ki, بگویند مرادت های اجداد

mərədətha-ye əcdad) – sənə əcdadlarının çətinliklərini deyirlər...

دَامَان بَهِ (be daman) – sözündəki بَهِ (be) burada دَر مَenasında işlənmişdir, yəni دَامَان دَر (dər daman) – qucağında mənasını bildirir. Həmçinin بَهِ عَالَم (be aləm) – əslində دَر عَالَم (dər aləm) dünyada mənasında anlaşılır.

بَهِ (be) həm də şühudi keçmiş (ماضی مطلق) zamanda işlənən feillərin əvvəlində işlənir və heç bir mənə kəsb etmir. Şeirdəki بَشْكَفْت (beşköft), شَكْفْت (gül kimi) açıldı deməkdir.

* **Bəzi qoşmalar**, o cümlədən بَهِ (be) həm də leksik şəkilçi vəzifəsini ifadə edir. Bu zaman onlar artıq qoşma deyil, sözdüzəldici şəkilçi adlandırılmalıdır. Deməli, belə şəkilçilər «qoşma-şəkilçi adlandırıla bilər. Bunlar, yəni qoşma-şəkilçilər, əsasən aşağıdakılardır: بَهِ (be), دَر (dər), بَر (bər), بَا (ba).
Məsələn:

بَشَدَت (beşeddət) – şiddətli, şiddətlə

بَسْرَ عَت (besorət) – sürətli, sürətlə

بَخْرَد (bexerəd) – ağıllı

دَر اَوْرَدَن (dər avərdən) – çıxartmaq

دَر گَزَشْتَن (dər qozəştən) – ölmək, vəfat etmək

دَر رَافْتَن (dər rəftən) – çıxmaq

بَر گَشْتَن (bərgəştən) – qayıtmaq

بَر خورَدَن (bərxordən) – toqqaşmaq, rastlaşmaq

بَا خَرَد (baxerəd) – ağıllı

بَا هوش (ba huş) – huşlu, zirək

بَا تَدْبِير (ba tədbir) – tədbirlə, tədbirli

Qeyd. بَهِ (be) və بَا (ba) bəzi məqamlarda sinomorfem (sinonim şəkilçi) xarakteri daşıyır. Məsələn:

بَسْرَ عَت (besorət) = بَا سَر عَت (basorət) – sürətli, sürətlə

بَخْرَد (bexerəd) = بَا خَرَد (baxerəd) – ağıllı və s.

* Şühudi keçmiş zaman (ماضی مطلق) haqqında əvvəlki dərslərdə məlumat verilmişdir.

Bu şeirdəki iki beytdə işlənmiş بازتر شد (baxtər şod) – daha da açıldı. با خبر شد (baxəbər şod) – xəbərdar oldu, رفتی (rəfti) – getdin, دیدی (didi) və شنیدی (şenidi) feilləri zahirən ماضی مطلق zamanda işlənmişdir. Əslində isə əvvəlinci beytdə işlənmiş فردا (fərda) – sabah sözündən asılı olaraq, yuxarıda göstərilən feillərin heç birini keçmiş zamanda təsəvvür etmək mümkün deyil. Belə xüsusiyyət şühudi keçmiş zamanda özünü göstərir. Göstərilən feillərin hamısı qeyri-qəti gələcək zamanda anlaşılır. Belə ki, (gözlərin) بازتر شد daha da açılar, خبردار شد xəbərdar olar, رفتی gedərsən, دیدی görərsən və شنیدی eşidərsən kimi mənalarda anlaşılır.

* Bəzən də ماضی مطلق kontekstdən asılı olaraq, indiki zamanı da bildirir. Məsələn: ماہی را هر وقت گرفتی تازه است atalar sözündəki گرفتی əslində «tutdun» deməkdir. Azərbaycan dilində də «Balığı nə vaxt tutdun təzədir».

Əslində isə, «tutursan», tutsan və ya «tutarsan» mənasında anlaşılır.

Tapşırıqlar:

1. Şeirdəki feillərin məsdər və zaman formalarını seçib yazın. Feillərin hər birinin qarşısında zamanlarını və şəxslərini göstərin.

2. Şəri nəsrə çevirin.

3. Şeirdəki izafət birləşmələrini seçib yazın və tərcümə edin.

4. Azərbaycan dilinə tərcümə edin.

یک روز بازی به خروسی گفت: تو بسیار بی وفا هستی زیرا مردم تو را می پروراندند، برای تو خانه می سازند ولی هر وقت که

می خواهند تورا بگیرند، تو می گریزی. من اگر چه مرغ جنگلی هستم وفادار تر از تو هستم.
 خروس بعد از شنیدن حرفهای باز از او پرسید: - تو هیچ بازی را بر سیخ کباب دیده ای؟ باز گفت: نه، ندیده ام.
 خروس گفت: اما من بارها دیده ام که خروسها را به سیخ می کشند و روی آتش بریان می کنند و بعد می خورند. اگر تو هم یک بار بازی را به سیخ کشیده می دیدی، خیلی دورترها می گریختی.

واژه ها

باز (baz) – şahin

بارها (barha) – dəfələrlə

خروس (xoruş) – xoruz

بریان کردن (beryan kərdən) – qızartmaq

گریختن (qorixtən) – qaçmaq

اگرچه (əgərçə) – baxmayaraq

جنگل (cəngəl) – meşə

سیخ (six) – şiş (kabab şişi)

5. Fars dilinə tərcümə edin.

Əgər yağış yağsa, hava sərinləşər (خنک شدن)

Universitetə getsən, xahiş edirəm bu kitabı Əkbərə verəsən. Əgər fars dilini öyrənmək (یاد گرفتن) istəyirsənsə, heç olmasa (حداقل) gündə bir saat oxu.

Əgər taksi (تاکسی) ilə gediriksə, indii sifariş verməliyik. (سفارش دادن)

6. Mötərizə daxilində verilmiş məsələləri cümlələrin məzmununa münasib zamanda və şəxsdə yazın.

۱- ابو علی سینا خیلی (کوشش کردن) که برای خودش

کتابخانه ای (درست کردن)

۲- مگر آنها (توانستن) مضمون آن شعر را (بازگو کردن)؟

۳- من هم خیلی (خواستن) که برای خودم کتابخانه ای (درست کردن)

۴- من فردا بیکار هستم. اگر (خواستن) باهم به سینما (رفتن)

۵- شما (توانستن) شعر "مقام معلم" شهریار را (خواندن و ترجمه کردن)؟

7. Atalar sözlərini öyrənin:

بداندیش را بد بود روزگار

(bədəndiş ra bəd bovəd rüzeqar)

Pis fikirli (pis düşüncəli) adamın günü qara olar.

نامبرده رنج، گنج میسر نمی شود

(naborde zənc, gənc möyəssər nemişəvəd)

Tərcüməsi: Zəhmət (əziyyət) çəkməyə nə xəzinə müyəssər olmaz.

Qarşılığı: Çəkməsən cəfa, sürməzsən səfa.

درس سی و دوم – 32-cü DƏRS

بیمار و پزشک

روزی مردی شکمش چنان به شدت درد گرفت که تحمل نکرده نزد طبیب رفت و از دل درد شدید شکایت کرد و گفت: دیشب از شدت درد شکم تا صبح نخوابیده ام.

طبیب ها معمولاً زبان بیمار را معاینه می کنند، نبضشان را می گیرند از خوراک مریض و از سابقه مرض می پرسند که علت بیماری آنها را معین کنند و با داروی مناسب معالجه کنند. به این مقصود طبیب از بیماری که از درد شکمش ناراحت بود نبضش را گرفت و پرسید:

- این دل دردی سابقاً هم بود؟

بیمار در حالیکه از درد ناله می کرد گفت: نه، آقای پزشک تابه حال هیچ وقت شکم به این سختی درد نکرده است.

طبیب پرسید: پیش از اینکه شکمت درد بگیرد چه خورده بودی؟

مریض: - مقداری نان سوخته شده خورده ام، دیگر هیچ چیز.
 طبیب_ یقین داری که نان سوخته بود؟
 مریض: - بلی یقین دارم اگر چه رنگ آنرا بطور دقیق ندیدم، اما
 مزه زغال می داد. انگار، زغال خالص بود.
 طبیب گفت: بسیار خوب. فهمیدم، حالا من باید اول علت درد را
 و بعداً خود درد را علاج بکنم.
 طبیب به معاون خود دستور داد که آن شیشه محلول را که
 روشنی دیده را می افزاید، بیاورد. به مریض هم گفت: سرت را به
 پشتی صندلی تکیه بده که چند قطره از این دارو به چشمت بچکانم.
 داروی بسیار موثری است. روشنایی چشم را می افزاید.
 مریض فریاد کشید و گفت: آقای دکتر مسخره بازی را کنار
 بگذارید. من که از درد شکم می نالم نه از درد چشم، تو می خواهی
 به چشم من دارو بریزی، درد شکم با چشم چه علاقه ای دارد؟ طبیب
 گفت: - ای مرد، تو خودت گفتی که نان سوخته زغال شده خورده ای.
 من هم می خواهم که اول چشم تو را علاج کنم که بعد از این نان
 سوخته را نخوری و دل درد نگیری. زیرا برای کسی که مزه زغال
 را می فهمد ولی رنگ نان پخته و نان سوخته را از هم تمیز نمی
 دهد، علاج بیماری چشمش از بیماری شکمش واجبتر است.

واژه ها

درد (dərd) – ağrı

تحمل کردن (təhəmmöl kərdən) – dözmək

دلدرد (deldərd) – qarın ağrısı

مرض (məraz) – xəstəlik

معمولا (məmulən) – bir qayda olaraq, adətən

سابقاً (sabəğən) – keçmişdə, əvvəllər

بطور دقیق (betour – e dəğiğ) – dəqiq şəkildə

مزه (məze) – dad

انگار (enqar) – sanki, elə bilki

زغال (zoğal) – kömür

علت (ellət) – səbəb

افزودن (əfzudən) – artırmaq

چکاندن (çekandən) – damdırmaq

موثر (moəsser) – təsirli

داده تکیه (təkye dadən) – söykənmək

قطره (ğətre) – damcı

روشن (rouşən) – işıqlıq, aydınlıq

داده تمیز ازهم (əzhəm təmiz dadən) – bir-birindən ayırmaq, seçmək

* سوختن feli ikixorakterli feil olduğu üçün həm təsirli (yandırmaq), həm də təsirsiz (yanmaq) mənalarında işlənə bilər. Məsələn:

نان سوخته – yanmış çörək və ya yandırılmış çörək

کاغذ های سوخته – yanmış kağızlar və ya yandırılmış kağızlar.

Mətn daxilində eyni cür yazılan bu tipli feillərin nə vaxt təsirli və nə vaxt təsirsiz xarakter daşmasını yalnız mətndaxili mənasına görə müəyyən etmək mümkündür.

Qeyd edilməlidir ki, bəzən belə feillər شدن köməkçi felinin iştirakı ilə dəqiqləşdirilir. Məsələn:

نان سوخته شده - yanmış çörək və ya yanıq çörək mənasını bildirir.

Mətdə سوختن feli hər iki variantda, yəni həm (نان) سوخته və həm شده (نان) şəklində işlənmişdir.

* Sinonimlər

Sinonimlər, əvvəlki dərslər də öyrəndiyiniz kimi yaxın mənalı sözlərdir. Əksər hallarda bunlar bir-birini tam şəkildə əvəz edə bilmir.

Lakin fars dilində ərəb mənşəli sözlərin bu dilin lüğət tərkibində möhkəm yer tutması və işləkliyinin kifayət dərəcədə olması bir sıra xalis fars sözləri ilə tam sinonimlik təşkil edə bilməsinə şərait yaradır və birinin əvəzində digərinin heç bir maneəsiz işlənməsi halları müşahidə edilir. Deməli, bir tərəfi alınma sözdən, digər tərəfi fars sözündən ibarət olan sinonimlər tam sinonim hesab edilir desək, yanılmırıq. Məsələn:

بیمار - مریض (xəstə)
بیماری - مرض (xəstəlik)

Tapşırıqlar:

1) Suallara cavab yazın:

- ۱- مردی چرا به پزشک مراجعه کرد؟
- ۲) پزشکان قبل از اینکه داروی مناسب معین کنند بیمار را چطور معاینه می کنند؟
- ۳) چرا آن مرد شکمش درد گرفته بود؟
- ۴) طبیب بعد از دانستن سبب درد شکم بیمار چه گفت؟
- ۵) طبیب به معاونش چه دستوری داد؟
- ۶) چرا طبیب می خواست به چشمان مریض دارو بچکاند؟

2) Mətndəki sinonim sözləri seçib yazın.

3) Mətndəki əmr şəklində və iltizam formasında işlənən feilləri seçib yazın.

4) Azərbaycan dilinə tərcümə edin:

سعید نفیسی می گوید: سخن سعدی را مانند شعر گوته و شیلر و دانته و بایرون به هر زبانی که ترجمه کنید همان اشک حسرت و همان پرتو شادی را فراهم می سازد. به همین جهت است که شعر سعدی هرگز کهنه نمی شود و کهنه نخواهد شد.

زخاک سعدی بیچاره بوی عشق آید
هزار سال پس از مرگ او اگر بویی

واژه ها

اشک (əşk) – göz yaşı

پرتو (pərtou) – parıltı, şüa, işıq

فراهم ساختن (fərahəm saxtən) – burada: yaratmaq

خاک (xak) – torpaq

5) Fars dilinə tərcümə edin:

Əbu Əli Sina on səkkiz yaşında məşhur həkim idi. O, xəstələri əvvəl müayinə, sonra isə müalicə edirdi. Get-gedə o daha da məşhur həkim kimi tanınırdı. Onun təbabət və fəlsəfə sahəsində (رشته) çoxlu əsərləri vardır. Həkimlər həmişə onun əsərlərindən istifadə etmişlər.

6) Mötərizədə verilmiş məsdərləri felin münasib (uyğun gələn) şəklində və zamanında işlədin.

۱) همیشه وقتی که ما با اتوبوس (رفتن) درست هفت ساعت طول

(کشیدن)

۲) اگر در حکایت واژه ای باشد که شما معنای آنرا (ندانستن)،

می توانید از فرهنگ فارسی به آذربایجانی (پیدا کردن)

۳) اگر مطالعه را تمام کرده اید و نمی خواهید که صفحه را (گم

کردن) هرگز لای اوراق من قلم و یا مداد (نگذاشتن).

۴) دیشب باد شدیدی (وزیدن) و شاخه های درخت سیب را

(شکستن).

۵) درختهای جوان و شاخه های آنها از تأثیر باد شدید (شکستن)

7) Sədinin aşağıdakı şeir parçasını oxuyun və tərcümə edin:

زبان در دهان، ای خردمند چیست؟

کلید در گنج صاحب هنر

چو در بسته باشد چه داند کسی؟

که جوهر فروش است یا پيله ور

(xəzədmənd) – ağıllı

دەر گنج صاحب هنر (dər-e gənc-e sahebbonər) – hünər
sahibinin xəzinəsinin qapısı

جوهر فروش (couhər foruş) – cəvahirsatən

پيله ور (pilevər) – xırdavatsatən

8) Atalar sözünü öyrənin:

زبان در دهان پاسبان سر است

پاسبان (pas(e)ban) – keşikçi, gözəltçi

درس سی و سوم – 33-cü dərs

رنج و گنج

برو، کار می کن، مگو چیست کار

که سرمایه جاودانی است کار

نگر، تا که دهقان دانا چه گفت

به فرزندگان چو همی خواست خفت

که میراث خود را بدارید دوست

که گنجی ز پیشینیان اندر اوست

من آن را ندانستم اندر کجاست

پژوهیدن و یافتن با شماست

چو شد مهر مه کشتگه بر کنید

همه جای آن، زیر و بالا کنید

نمانید ناکنده جایی زیباغ

بگیرید از آن گنج هر جا سراغ

پدر مرد و پوران به امید گنج

به کاویدن دشت بردند رنج

به گاو آهن و بیل کردند زود

هم اینجا، هم آنجا و هر جا که بود

قضا را در آن سال از آن خوب شخم

ز هر تخم برخاست هفتاد تخم

واژه ها

- گنج (gənc) – xəzinə
رنج (zənc) – zəhmət
رنج بردن (rənc bordən) – zəhmət çəkmək
کار می کن (kar mikon) – yəni کار بکن (işlə)
سرمایه (sərmaye) – kapital, var-dövlət
نگر (negər) – bax! gör!
خفتن (xoftən) – yatmaq, burada: ölmək
پیشینیان (pişiniyan) – əcdadlar, ata-babalar
پژوهیدن (pəjuhiden) – axtarmaq, araşdırmaq
کشتگاه (keştgəh) – əkin yeri
برکندن (bərəkəndən) – qazımaq, çevirmək
نمانید (nəmanid) – qoymayın
ناکنده (nakənde) – qazılmamış
پور (pur) – oğul, oğlan
کاویدن (kavidən) – qazımaq
گاواهن (qavahən) – xış, kotan
بیل (bil) – bel, kürək
قضارا (ğəzara) – təsadüfən
شخم (şoxm) – şum, şumlama
تخم (toxm) – toxum

* Şeirdəki مهر مه (mehr məh) – İran təqvimini ilə payız fəslinin birinci ayının adı «mehr»dir.

زیر و بالا کردن (zir-o bala kərdən) – alt-üst etmək, çevirmək.

* Şeirdəki کار می کن (kar mikon) əslində کار کردن (işləmək) felinin əmr forması, yəni کار بکن (kar bokon)

mənasını bildirir. Şərin vəzninə görə کن می کار şəklində işlənmişdir.

مگو (məqu) sözünün əvvəlinci hecası - نه (nə) مه (mə) inkar şəkilçisinin sinonimidir. Bu inkar şəkilçisi (مه - mə) yalnız felin əmr şəklində işlənər.

(s. və مروید - مرو، مگوئید - مگو)

Şeirdəki اندر (əndər) ön qoşması در (dər) önqoşmasının klassik fars dilində işlənən variantıdır.

Ümumiyyətlə, şairlər şeirdəki vəzn və şərin meyarı xatirinə اندر (əndər) formasından da istifadə edirlər.

Şeirdəki همی خواست خفت (həmixast xoft) - ölüm ərəfəsində mənasında anlaşılır.

* əvvəlki dərslərdə bəzi mürəkkəb feillərin cümlədə həm yanaşı, həm də aralı işlənməsinə rast gəlinir. Məsələn: داخل مشغول شدن، سوار شدن، و s. kimi feillər həm olduqları kimi işlənirlər. Məsələn: او هر روز به اتوبوس سوار می شود - o hər gün avtobusa minir

رئیس اداره ما معمولاً ساعت هشت و نیم به اتاق داخل می شود

Bizim idarənin rəisi, bir qayda olaraq saat -un yarısında otağa daxil olur.

دانشجو باید روزی اقل دو- سه ساعت برای حاضر کردن

درسهایش مشغول شود

Göründüyü kimi, yuxarıdakı cümlələrin xəbərləri yanaşı şəkildə işlənmişdir. Bu zaman müəyyən ön qoşmalardan - və به - برای qoşmalarından istifadə edilmişdir.

Həmin feilləri aralı vəziyyətdə işlədərkən həmin ön qoşmaların əvəzində mürəkkəb felin ad hissəsi izafət birləşməsində işlənər. Belə ki, سوار اتوبوس می شود (səvar-e otobus mişəvəd)

داخل اتاق می شود (daxil-e otağ mişəvəd)

boyəd .. məşğul-
e hazer kərdən-e dərshayəş şəvəd)

Misallardan görüldüyü kimi, yanaşı işlənən zaman ön qoşmalardan, aralı işlənən zaman isə əsasən izafətdən istifadə edilir.

Şeirdə isə, şerin meyarının tələbinə görə mürəkkəb felin tərkib hissələri aralı işlənməsi ilə yanaşı həm də ad hissəsi feil hissəsindən sonra gələ bilər. Məsələn: گنج و رنج şerindəki که بدارید دوست بردند رنج بدارید دوست بردند رنج kimi mürəkkəb feilləri misal göstərmək olar. Yaxud, پیغام دادن misrasındakı داد معشوقه به عاشق پیغام mürəkkəb felinin feil hissəsi (داد) misranın əvvəlində ad hissəsi isə (پیغام) misranın sonunda işlənmişdir. Bu tipli misallar şeirlərdə çox işlənir.

Tapşırıqlar:

1. Şerin tərcüməsini yazın.
2. Şerin məzmununu farsca danışın.
3. Şeirdəki feilləri seçib yazın və hər birinin qarşısında zaman formasını, şəkillərini və şəxslərini göstərin:

Nümunə: امر - برو, II ş.t.

III ماضی مطلق - برخاست

4. Fars dilinə tərcümə edin:

Təfəkkür öz sahibini həm cənnətə apara bilər, həm də cəhənnəmə. Təfəkkür öz sahibinə sevinc də (شادی) bəxş edə bilər, kədər də. Buna görə də (به این سبب), adam hər bir işi, hərəkəti etməzdən əvvəl, onun nəticəsi barədə düşünməli və fikirləşməlidir.

təfəkkür - تفکر (təfəkkor)

cənnət - بهشت (beheşt)

cəhənnəm-جهنم (cəhənnəm)

buna görə səbəb (be in səbəb)

düşünmək - اندیشیدن (əndişidən)

5. Azərbaycan dilinə tərcümə edin:

یکی از مهمترین عیدها عید نوروز است. روز اول فصل بهار، یعنی یکم ماه فروردین که اول سال هجری شمسی است و برابر با بیست و یکم ماه مارس سال میلادی می باشد عید نوروز نامیده می شود.

عید نوروز را عید آشتی هم می گویند. در روزهای این عید شیرینی های گوناگون می پزند، میوه و آجیل می خورند. آجیل عبارت از پسته، بادام، مغز گردو، مغز فندق، نخودچی، کشمش و غیره.

فروردین (fərvərdin) – hicri şəmsi ilinin, İran təqviminin birinci ayının adı

آشتی (aşti) - barışıq

آجیل (acil) – çərəz

پسته (peste) – püstə

مغز گردو (məğz-e gerdu) – qoz ləpəsi

نخودچی (noxodçi) - ləbləbi

6. Hər sətirdə verilmiş sözləri elə sıralandırın ki, cümlə alınsın.

- ۱) دوست داریم، نوروز، عید خیلی، ما، را
- ۲) به، گروه، نفر، پنج، از، ما، تابستان، خواهند رفت. ایران
- ۳) پسران، گنج، امید، به، پیدا کردن، جا، زیر، و رو کردند، همه، را
- ۴) هنگام، ما، روزهای، کار نمی کنیم، نوروز،
- ۵) باید، فارسی، خوب، زبان، را، ما، یاد بگیریم
- ۶) ابوعلی، دانشمند، از، پرسید، مرد، کجا، که، می رود؟

7. Mötərizədə verilmiş feilləri farscaya tərcümə etməklə cümlələri tamamlayın.

مضمون آن حکایت (başə düşmüşəm) و آنرا به فارسی (danışa bilərəm)

را

سه نفر از همکلاسان مرا به دانشگاه (göndərmək istəyirlər)

تبریز

ما زبان فارسی را باید خوب (öyrənməliyik)

پروین دانشجوی خیلی کوشاست، به تمام پرسش ها (verə bildi)

درست جواب

روزهای تعطیل تابستانی تو کجا (getmək istəyirsən)?

من روزهای تعطیل تابستانی به شهر گنجه (getmək istəyirəm).

8. Atalar sözlərini öyrənin:

سرکهٔ نقد به از حلوی نسیه

(serke-ye nəğd beh əz həlva-ye nesye)

Nağd sirkə nisyə halvadan yaxşıdır.

آب یک جا ماند می گندد

(ab yek ca manəd miğəndəd)

Su bir yerdə qalanda iylənər.

OXU MATERIALI

حدیثهایی چند از امام علی علیه السلام

- عالم حقیقی باید بداند که چیزهایی که نمی داند بیشتر از چیزهایی است که می داند
- علم و دانش جلو راه بهانه جویان را می بندد
- طمعکار بنده ابدی طمع خودش است.
- خود پسندی به کمی عقل دلالت می کند.
- زبان ابله در دهانش است ولی زبان عاقل در قلب او است.
- فقیر مهربان بهتر از ثروتمند بیگانه است.
- امانت را به صاحبش پس بدهید اگر چه نخ و سوزن باشد.
- نسبت به فرزندان دیگران خوبی و مهربانی بکن که آینده فرزندان تو حفظ شود.
- عاجز کسی است که نمی تواند دوست به دست آورد، ولی بزرگترین عجز آن است که دوستش را از دست می دهد.
- شخص عاقل آن است که در باره عاقبت کارش از اول فکر می کند
- صرفه جویی چنان ثروتی است که هرگز تمام نمی شود.
- خود پسندی جلو شرف و فضیلت را می گیرد
- به یک پرسش، چند گونه پاسخ دادن حقیقت را گم می کند.
- دیدن تنها به وسیله چشمان نیست، بعضا چشمان صاحب خود را گول می زند.

واژه ها

- کمی (kəmi) - azlıq
- ابله (əbləh) - axmaq
- بیگانه (bigane) - laqeyd
- عجز (ecz) - acizlik

صرفه جویی (sərfecuyi) – qənaət, qənaətçilik

چندگونه (çəndqune) – bir neçə cür

درد (dərd) - ağrı

جو بهانه (bəhanecu) – bəhanə axtaran

نخ (nəx) - sap

سوزن (suzən) - iynə

نسبت به (nesbət be) - ... qarşı

آینده (ayənde) - gələcək

حفظ شدن (hefz şodən) - qorunmaq

هرگز (hərgez) – heç vaxt

گم کردن (qom kərdən) - itirmək

گول زدن (qul zədən) - aldatmaq

انوشیروان و معلمش

انوشیروان را معلمی بود. روزی معلم او را بدون تقصیری آزار داد. انوشیروان کینه او را تا به مقام پادشاهی در دل گرفت روزی در وقت مناسبی از معلمش پرسید که:

- چرا فلان وقت بی سبب و بدون تقصیر بر من ظلم کردی؟

معلم جواب داد: - زیرا امید آن داشتم که بعد از پدر به پادشاهی می رسی. می خواستم که به تو طعم ظلم را بچشانم که در ایام سلطنت به ظلم اقدام ننمایی.

واژه ها

آزار دادن (azar dadən) – incitmək

کینه (kine) - kin

طعم (təəm) - dad

چشاندن (çeşandən) - daddırmaq

ایام (əyyam) - günlər

سلطنت (səntənət) – soltanlıq, padşahlıq

اقدام نمودن (eğdam nomudən) - başlamaq

نکته

- مردی ضمن تعریف از آثار خودش به دوستش گفت:
- دوست عزیزم. وقتیکه بچه من سه ساله بود خسارت بزرگی به من رسانده است.
 - خیلی عجیب است. چه خسارتی رسانده است؟
 - داستانی را که من با زحمت زیاد نوشته بودم، گرفت و پاره کرد.
 - واقعا تعجب آور است! – چرا؟
 - مگر بچه شما در سه سالگی خواندن هم می دانست؟

واژه ها

نکته (nokte) 1) incə fikir 2) hikmətli söz

ضمن تعریف (zəmn-e-tərif) – danışan zaman, danışan əsnada

ضمن (zəmn) əsna

خسارت (xəsarət) ziyan, zərər

عجیب (əcib) – təəccüblü, qəribə

جواب به جا

روزی "فرانس (فرانتز) لیست" آهنگساز معروف مجارستان در حضور امپراتور روسیه نیکالای اول کنسرت می داد. امپراتور که چندان علاقه ای به موسیقی نداشت پس از لحظه ای با صدای بلند با اطرافیان خود شروع به صحبت کرد.

لیست ناگهان قطعه ای را که می نواخت ناتمام گذاشت و خاموش ماند.

امپراتور علتش را پرسید. موسیقیدان معروف جواب داد:
- چونکه وقتی امپراتور مشغول صحبت هستند وظیفه دیگران اینست
که خاموش باشند.

واژه ها

چندان (cəndan) – bir o qədər, bir elə
علاقه داشتن (əlaqə daştən) - maraqlanmaq
خاموش (xamuş) - sakit
لحظه (ləhze) – an (ən kiçik vaxt ölçüsü)
اطرافیان (ətrafıyan) – ətrafdakılar, ətrafındakılar
قطعه (qəte) – burada: musiqi parçası
نواختن (nəvaxtən) – çalmaq

حکایت

از یک سردار پرسیدند: - چطور شد که تو به رتبه سرداری رسیدی؟
جواب داد: - روزی از دشمنان فرار کرده به خرابه ای پناه بردم و در
باره عاقبت کارهای خود اندیشه می کردم. ناگاه چشم به موری افتاد
که دانه گندم بزرگتر از خودش را به دهان گرفته بود و از دیوار بالا
می رفت و چون به نیمه راه می رسید دانه به زمین می افتاد. مور بار
دیگر دنبال دانه می رفت و آن را از همان راه به بالای دیوار می
کشید.

من مشاهده کردم و شمردم و دیدم که درست شصت و هفت بار دانه
از دهان مور به زیر افتاد و مور از کوشش و سعی دست نکشید تا به
مقصد خود برسد و دانه را به بالای دیوار رسانید. با خود گفتم: مگر
من از مور هم کمتر هستم؟ من از سعی و کوشش مور درس عبرت
گرفتم و از کوشش و سعی و مبارزه دست برداشتم. و طوری که می
بینید به مقصود خود رسیده ام
بزرگان بیخود نگفته اند که هر که کوشش کند به مقصودش می رسد.

واژه ها

سرداری (sərdari) – sərkərdəlik, başçılıq
رتبه (rotbe) – rütbə, dərəcə
فرار کرده (fərar kərde) – qaçıb, qaçaraq
اندیشه کردن (əndişe kərdən) – düşünmək, fikirləşmək
گندم (gəndom) - buğda
از دیوار بالا می رفت (əz divar bala mirəft) – divara çıxırdı,
divara dırmaşırdı
بار دیگر (bar digər) – dübarə, bir də
دنبال دانه (donbal dane) – dənin ardınca
شمردن (şemordən) - saymaq
رسانید (rəsanid) – çatdırdı
با خود (ba xod) – özü ilə
دست بر نداشتم (dəst bər nədaştəm) – əl çəkmədim
بزرگان (bozorqan) – böyüklər, atalar
بی خود (bi xod) – əbəs yerə

حکایت

فیل و شیرینی فروش

در هندوستان فیلبانی بود. او هر روز فیل خود را برای آب دادن به کنار رودخانه می برد. در سر راه یک دکان شیرینی فروش بود. یک روز وقتی که فیل از جلوی دکان می گذشت فروشنده از زمین چوبی برداشت و بر خرطوم فیل زد. فیل به فروشنده اهمیتی نداد ولی وقتی که به رودخانه رسید و از آب خوردن سیر شد خرطوم خود را نیز پر از آب کرد. موقع برگشتن همینکه به دکان شیرینی فروش

رسید تمام آب را که در خرطوم داشت روی شیرینی ها ریخت و آنها را خراب کرد و به فروشنده ضرر بزرگی زد.

هر که کردار بد روا بیند
خود ز کردار بد جفا بیند

واژه ها

شیرینی فروش (şirini foruş) - qənnad
فیلبان (filban) – filə baxan, fil sahibi
سر راه (sər-e rah) – yol üstü
دکان (dokkan) – dükən, mağaza
فروشنده (foruşənde) - satıcı
چوب (çub) – 1) çubuq, 2) çöp
رودخانه (rudxane) - çay
سیرشدن (sirşodən) - doymaq
پر از آب کرد (pər əz ab kərd) – su ilə doldurdu
کردار (kərdar) – hərəkət, rəftar

حافظ شیرازی و خشتمال

حافظ شیرازی – شاعر معروف قرن چهاردهم ایران، روزی از راهی می گذشت. صدایی شنید و ایستاد و به اطراف خود نظر انداخت، دید که یک خشتمال شعر او را پر از اشتباه می خواند. شاعر طاقت نیاورده با عصبانیت از روی خشتهایی که او مالیده بود به طرف خشتمال رفت.

خشتمال او را دیده خیلی عصبانی شد و گریبانش را گرفته گفت: -
 مگر چشمت کور است؟ راه را در آن طرف گذاشته از روی خشتها
 می روی و زحمت مرا پامال می کنی؟
 حافظ نیز با عصبانیت گریبان او را گرفته تکان داد و گفت: - پس
 مگر تو دیوانه هستی شعری که خون دل من است غلط و پر از اشتباه
 می خوانی و مرا رسوا می کنی؟

واژه ها

خشت (xešt) – kərpic (çiy kərpic)
 خشتمال (xeštmal) - kərpickəsən
 غلط (por əz ehtebah o ğələt) – səhvlə dolu
 با عصبانیت (ba əsəbaniyyət) - əsəbiliklə
 مالیدن (malidən) – burada: kəsmək (kərpic)
 گریبان (gəriban) - yaxa
 تکان دادن (təkan dadən) - silkələmək
 خون (xun) - qan
 رسوا کردن (rosva kərdən) – rüsvay etmək, biabır etmək

جواب به جا

امیر تیمور لنگ به هندوستان رسید و مطربان طلبید و گفت: از
 بزرگان شنیده ام که در این شهر مطربان کامل موجود است. مطربی
 نا بینا جلو پادشاه حاضر شد و به سرودن آغاز کرد. پادشاه از سرود
 او بسیار خوشش آمد و نام مطرب را پرسید. گفت: - نام من دولت
 است.

پادشاه گفت: - دولت هم کور می شود؟!
 او جواب داد: - اگر دولت کور نبود به خانه لنگ نمی آمد.
 پادشاه این جواب را پسندید و انعام بسیار به او داد.

واژه ها

مطرب (motreb) – xanəndə, musiqici
بزرگان (bozorqan) – böyüklər, ulular
نا بینا (na bina) – kor, görməyən
سرودن (sorudən) – 1) oxumaq 2) şeir qoşmaq
سرود (sorud) – mahnı, nəğmə
پسندیدن (pəsəndidən) - bəyənmək
انعام (ənam) - bəxşiş, hədiyyə

در انتظار آدم

به یک نقاش معروف تابلویی سفارش داده بودند. نقاش طبق روش رومانتیک خود منظره ی شهری را کشید که آدمی در آن نقاشی نکرده بود.

مشتری که برای بردن تابلوی سفارشی آمده بود از این تابلو تعجب کرد و گفت:

- استاد، مثل اینکه یادتان رفته است آدمهایی هم در کوچه ها نقاشی کنید. نقاش با قیافه جدی جواب داد: - نه، فراموش نکرده ام. چون روز یک شنبه است، همه مردم شهر در کلیسا ها هستند.

مشتری برای اینکه جواب مناسبی به این گفته نقاش بدهد، گفت:

- پس اینطور!؟ در این صورت صبر می کنم که مردم از کلیساها بیرون بیایند آن وقت می آیم و تابلو را می برم.

واژه ها

روش (rəveş) - üsul
نقاشی کردن (nəğğəşi kərdən) – çəkmək (rəsm)
مثل اینکه (mesl-e inke) – sanki
قیافه (ğiyafe) – görkəm
فراموش کردن (fəramuş kəndən) - unutmaq

کلیسا (kelisa) - kilsə

گفته (qofte) - söz

صبر می کنم (səbr mikonəm) - gözləyirəm

حکایت

یک نفر روستایی وقتی که در بازار شهری می گشت به یک دکان شیرینی فروشی رسید و دید که جلو دکان شیرینی های رنگارنگ چیده شده و شیرینی فروش هم نشسته نگاه می کند. روستایی تصور کرد که قناد کور است و اینهه شیرینی های گوناگون را نمی بیند. جلو تر رفته دو انگشت خود را در برابر چشم شیرین فروش تکان داد. قناد تعجب کرده پرسید: - چرا این طور می کنی؟ روستایی در پاسخ گفت: - من گمان کردم که تو نابینا هستی و اینهمه شیرینی های گوناگون را نمی بینی! شیرینی فروش تبسم کنان گفت: - آقا، من کور نیستم و تمام این شیرینی هایی که در دکانم هست خیلی خوب می بینم. روستایی با تعجب پرسید: - پس، اگر تو این شیرینی ها را می بینی، چرا هیچ نمی خوری؟!

واژه ها

روستایی (rustayi) - kəndli

چیده شدن (çide şodən) – düzülmək

شیرینی فروش (şirini foruş) qənnad

اینهمه (inhəme) – bütün bu...

گوناگون (qunaqun) - cürbəcür

برابر (bərabər) 1) bərabər 2) qarşı

تکان دادن (təkan dadən) – 1) tərpətmək 2) söykənmək

دزدی آشکار

دزدی می خواست اسبی بدزدد. او به این مقصود به حیاطی وارد شد. صاحب اسب او را دید و او گرفتار شد. صاحب اسب به دزد گفت: - اگر می خواهی تو را آزاد کنم، رمز دزدی را به من نشان بده و برو. دزد شرط صاحب اسب را قبول کرد و گفت: - شما می خواهید که من به شما نشان بدهم که چطور دزدی می کنند؟ همین الان می بینید! دزد نزد اسب رفت، رسن از پای اسب باز کرد، بعد بر سر اسب لگام زد و سوار شد. تیز رانده گفت: - آقا، ببینید، این طور دزدی می کنند. مردم هر چه تعقیبش کردند و خواستند او را بگیرند نتوانستند به او برسند و او از چشم گم شد.

واژه ها

دزدیدن (dozdidən) - oğurlamaq
دزد (dozd) - oğru
رمز (rəmz) - sirr
نشان دادن (neşan dadən) - göstərmək
دزدی کردن (dozdi kəndən) - oğurluq etmək
رسن (rəsən) - kəndir
لگام (leqam) - cilov, yüyən
تیز (tiz) - tez, cəld, iti
راندن (randən) - sürmək

نکته

می گویند روزی نویسنده معروف فرانسه ولتر در مجلسی گردمیز غذا خوری رو به روی جوان پرگویی نشسته بود. جوان از آغاز مجلس همه را از پرگویی و گفته های بی معنا و بیهوده خود خسته کرده بود. ولتر از پرگویی آن جوان به تنگ آمده بود ولی نمی دانست

چه کند که دهان آن را ببندد. ناگهان جوان از او پرسید: - راستی،
 بفرمایید بگوئید فاصله بین عقل شخصی خردمند و عقل آدم ابله چه
 اندازه است؟
 ولتر که انگار منتظر همچو سنوالی بود بی درنگ گفت: - کاملاً به
 اندازه این میز که میان من و شما است!
 جوان از شنیدن این پاسخ حکیمانه چنان شرمنده شد که تا آخر مجلس
 صدایش را در نیاورد.

واژه ها

گرد (gerd) – 1) dövrə, 2) dəyirmi, yumru
 پرگو (porqu) – çoxdanışan, boşboğaz
 پرگویی (porquyi) – boşboğazlıq, çox danışma
 گفته (qofte) – söz
 بیهوده (bihude) – mənasız havayı
 خسته کردن (xəste kərdən) - yormağ
 بین (beyn) – ara
 ابله (əbləh) - axmaq
 بی درنگ (bi derəng) – tez, cəld, dərhal
 انگار (enqar) – sanki, elə bil ki,
 صدایش را در نیاورد (sədayəş ra dər nəyavord) səsinə çıxartmadı

مسابقه دو نقاش

دو نقاش با هم شرط گذاشتند که هر دو تصویری بکشند تا معلوم شود
 که کدام یکی از آنها بهتر نقاشی می کند. یکی تصویری انگور کشیده
 بالای در آویخت. مرغان آمدند منقار زدند. اشخاصی که آن را دیدند
 از مهارت نقاش تعجب کردند و به خانه نقاش دوم رفتند که ببینند او
 چه جور نقاشی کرده است. وقتی از او پرسیدند که تصویر تو کجا
 است؟ جواب داد: تصویر من در پشت این پرده است.

نقاش اول خواست که پرده را بکشد و همینکه دست به پرده زد ملتفت شد که پرده نیست، دیوار است که نقاش دوم روی دیوار تصویر پرده کشیده است. روی به نقاش دوم و اشخاص کرده گفت: من طوری تصویر کشیدم که مرغان فریب خوردند ولی تو طوری استادی کردی که نقاش فریب خورد. اشخاص به او آفرین گفتند.

واژه ها

نقاش (nəqqaş) - rəssam

انگور (ənqur) - üzüm

منقار زدن (menqar zədən) dimdikləmək

پشت (poşt) – arxa

ملتفت شدن (moltəfet şodən) başa düşmək, anlamaq

فریب خوردن (fərib xordən) aldanmaq

جوان و پیر

بدید از دور پیری را جوانی
خمیده پشت او همچون کمانی
ز سودای جوانی گفت: ای پیر
به چند است این کمان؟ پیش آی، زرگیر
جوان را پیر گفت: از زندگانی
مرا بخشیده اند این رایگانی
نگه می دار زر، ای تازه برنا
تورا هم رایگان بخشند فردا

واژه ها

خمیده پشت (xəmidə poşt) – əyilmiş arxa, bükülmüş bel

همچون (həmçon) - kimi

پیش آی (piş ay) – irəli gəl, qabağa gəl

را جوان (cəvan ra) – yəni, به جوان (cavana)

زندگانی (zendeqani) – həyat, yaşayış

مرا (məra) – məni

رایگانی (rayqani) – müftə, havayı

برنا (borna) – yeniyetmə

* şəirdə aşağıdakı sözlərdəki, را (ra) son qoşması به (be) mənasında işlənmişdir.

به جوان (cavan ra) – cavana, yəni جوان را

به من (məna) – məna, yəni مرا

به تو (to ra) - sənə, yəni, تو را

دو رباعی از عمر خیام

پیش از من و تو لیل و نهارى بوده است

گر دنده فلک بر سر کارى بوده است

زینهار قدم به خاک آهسته نهی

کان مردمک چشم نگارى بوده است

واژه ها

لیل (leyl) - gecə

نهار (nəhar) - gündüz

گردنده (gərdənde) - fırlanan

زینهار (zinhar) – ay aman!, ehtiyatlı ol! amandı!

کان (kan) – که آن - ki, o

نگار (neqar) - gözəl

Oxunuşu:

Piş əz mən o to leylo nəhari budeəst

Gərdənde fələk bər sər-e kari budeəst

Zinhar ġədəm be xak ahəste nəhi
Kan mərdəmək-e çeşm-neqari budəəst

خاکی که به زیر پای هر نادانی است
کف صنمی و چهره جانانی است
هر خشت که برکنگره ایوانی است
انگشت وزیر یا سر سلطانی است

واژه ها

خاک (xak) torpaq
کف (kəf) - ovuc
صنم (sənəm) - gözəl
خشت (xešt) - (çiy) kərpic
کنگره (kongərə) - dişcik (divarda)
انگشت (ənqošt) - barmaq

Oxunuşu:
Xaki ke be zir-e pay-e hər nadanist
Kəf-e sənəmi-yo çehre-ye cananist
Hər xešt ke be kongər-ye eyvanist
Ənqošt-e vəzir ya sər-e soltanist

حواس پنجگانه در باره گل

اگر از ما بخواهند که فقط یک نمونه از معجزه های زیبایی طبیعت را بگوییم غالباً به یاد گل می افتیم. راستی آیا هرگز از خود پرسیده اید که چرا گل زیباست؟ آیا، هرگز فکر کرده اید زیبایی گل در چیست و گل چه زیبایی هایی دارد؟ آیا هیچ گاه به فکر توصیف گل افتاده اید؟

حقیقت این است که گل به قدری زیباست و در بخشش زیبایی به اندازه ای سخاوت دارد که کمتر کسی می تواند یکایک زیبایی ها و خوبی های آن را وصف کند و بشمارد. بیخود نیست که در بازه گل ده ها و شاید هم بیشتر ضرب المثل ها گفته اند. هیچ هم تصادفی نیست که در ترکیب صد ها نامهای دختر و گاهی پسر واژه گل به کار رفته است.

برای توصیف زیبایی های گل بهتر است به سراغ حواس پنجگانه خود برویم و یکایک از آنها بپرسیم که زیبایی های گل در چیست؟ پس حواس پنجگانه ما کدام هستند؟

حواس پنجگانه ما عبارت هستند از : (۱) حس بینایی، (۲) حس بویایی، (۳) حس بساوایی، (۴) حس شنوایی، (۵) حس چشایی

واژه ها

غالباً (ğalebən) – çox vaxt, əksər hallarda

هرگز (hərgez) – heç vaxt

توصیف (tousif) – təsvir

بیخود (bixod) – əbəs yerə

اسامی (əsami) – adlar. Təki: اسم (esm)

حواس (həvass) – duyğular, təki: حس (hess)

بینایی (binayi) – görmə

بویایی (buyayi) – iy bilmə

بساوایی (besavayi) – toxunma

شنوایی (şenevayi) – eşitmə

چشایی (çəşayi) – dadma

۱- اول از حس بینایی یعنی از چشم بپرسیم: چشم از زیبایی ها و خوبی های چشم نواز گل برای ما حکایت ها دارد. گل یک تابلوی نقاشی قشنگ است که خداوند در طبیعت در برابر چشمان ما قرار

داده است. در این تابلو شورانگیزتر از همه هنرها، رنگ آمیزی بدیع گل است

رنگها به قدری زنده و پرمایه اند که گویی با ما سخن می گویند و دست از چشم ما بر نمی دارند. رنگهای گوناگون سیر و روشن گل چنان منظره رنگارنگ خیالی می سازد که رنگین کمان را از جلوه می اندازد.

صبحدم وقتی قطره شبنم بر برگ گل می نشیند و می غلتد همچون مرواریدی است که بر اطلس می غلتد و مثل الماسی است که در نگین می درخشد. راستی که چشم از دیدن گل سیر نمی شود.

- چشم‌نواز (çeşmnevaz) – gözoxşayan
شورانگیز (şurəngiz) – həyəcanlandırıcı
رنگ آمیز (rəngamiz) – rənglərin uyğunlaşması
بدیع (bədi) – nadir, qeyri-adi
زنده (zende) – canlı
پرمایه (pormaye) – özüllü
دست بر نمیدارند (dəst bər nemidarənd) – əl çəkmirlər
سیر (sir) – tünd
روشن (rouşən) – açıq (rəng)
رنگین کمان (rəngin kəman) – göy qurşağı
صبحدم (sobhdəm) – səhər çağı
شبنم (şəbnəm) – şəh
غلتیدن (ğəltidən) – yuvarlanmaq
نگین (negin) – qaş (üzükdə)
مروارید (morvarid) – mirvari

۲- اگر از بینی و یا از حس بویایی ببرسیم که از گل چه بهره ای داری؟ خواهد گفت: من هر چه دارم از عطر و بوی گل دارم. در جهان هر جا بوی خوشی هست، یا بی واسطه از گل برخاسته است و

یا سرچشمه در گل دارد. سحرگاهان که نسیم با بوی دل انگیز از راه می رسد قاصدی است که خیر از گل می آورد. هر رهگذر که از گلزار می گذرد دامنش عطر آگین می شود و هر همنشینی که مدتی با گل نشیند حتی اگر همنشینش گل باشد، خوشبو می گردد. حتی مشک خوشبویی که از نافه آهوی چین گرفته می شود، از آن رو خوشبوست که آن آهو در چمنزارها و گلزارها چریده و از گلهای آن مرغزار چشیده است.

بوی گل لطیف و معتدل است و خلاف بیشتر عطرهایی که بشر می سازد تند نیست که شامه را بیازارد. گل عطر فروشی است که صدها گونه بوی خوش به خریداران عرضه می کند. تا هر کدام را که می پسندند، برگزینند.

دل انگیز (deləngiz) – ürəkaçan

قاصد (ğased) – xəbər gətirən

سرچشمه (şərçeşmə) – mənbə, mənşə

رهگذر (rəhqəzər) – yolkeçən, yolçu

عطر آگین (ətəğin) – ətirli

گل (gel) – palçıq, gil

نافه (nəfə) – müşk kisəsi

چریدن (çəridən) – otlamaq

مرغزار (mərgəzar) – çəmənlik

تند (tond) – tünd

برگزیدن (bərqozidən) – seçmək

شامه (şamme) – iyləmə (hissi)

عرضه کردن (ərzə kərdən) – təklif etmək

۳- اگر از حسن بساوايي سنوالی کنیم که نصیب تو از گل چیست؟ خواهد گفت: من دست از دامن گل بر نمی دارم. زیرا چیزی لطیفتر از آن سراغ ندارم. هیچ چیز بیش از گل با پوست حساس ما هماهنگی و

سازگاری ندارد. برگ گل به اندازه ای نرم است که وقتی در دست ما قرار می گیرد گویی با صمیمیت و مهربانی سر انگشتان حساس ما را نوازش می دهد و غبار خستگی را از دستان ما می شوید. وقتی گل در دست می گیریم و بر برگهای ظریف آن دست می کشیم گویی کبوتری کوچک را در مشت گرفته ایم و پره های لطیف و براق سینه اش را نوازش می کنیم.

دامن (damən) – ətək

پوست (pust) – dəri

برگ گل (bərg-e qol) – gül ləçəyi

نرم (nərm) – zərif, yumşaq

کبوتر (kəbutər) – göyərçin

براق (bərrağ) – parıldayan, bərqsaçan

مشت (moşt) – ovuc

غبار (ğobar) – toz

می شوید (mişuyəd) – yuyur.

۴- شاید گمان کنیم که از میان حواس پنجگانه حواس شنوایی و چشایی از گل سودی نمی برند و نصیبی ندارد، اما چنین نیست. در طبیعت خوبترین آواز ها، صدای دلنواز بلبل است که در کنار گل از شوق نغمه سر می دهد و این همان بهره ای است که گوش از دولت جمال گل می برد.

۵- پنجم حس چشایی است که در میان طعم ها شیرینتر و گوارتر از عسل، طعمی نیست که آن نیز به برکت شهد گل‌هایی فراهم می شود که زنبور عسل بر آنها می نشیند و شهد آنها را می مکند ...

سود (sud) – mənʔəət, bəhrə

سر دادن (sər dadən) – başlamaq

عسل (əsəl) – bal

گواراتر (qovaratər) – daha ləzzətli, daha xoşagələn

طعمه (tome) – yemək

شهد (şəhd) – bal

زنبور (zənbur) – arı

می مکند (miməkənd) - sovrurlar

Farsca – Azərbaycanca lüğət

آ ا ا ا ا

- آب (ab) – su
آباد (abad) – abad, səfəli
آبان (aban) – hicri – şəmsi ilinin 8 – ci ayı
آبپاش (abpaş) – susəpən
آبدار (abdar) – sulu
آب شدن (ab şodən) – ərimək
آبدالدەر (əbəd – oddəhr) – daim, dünya durduqca
آب کردن (ab kərdən) – əritmək
آبر (əbr) – bulud, duman
آبرو (ab(e)ru) – abır, həya
آبرو (əbru) – qaş
آبزار (əbzar) – alətlər
آبله (əbləh) – axmaq, səfeh
آبی (abi) – mavi rəng
آتش (atəş) – od, alov
آثار (asar) – əsərlər, təki: اثر (əsər)
آجیل (acil) – çərəz
آثر (əsər) – əsər
اتفاقا (ettefağən) – təsadüfən
آخبار (əxbar) – xəbərlər
ادامه دادن (edame dadən) – davam etdirmək, davam etmək
آدب (ədəb) – 1) ədəb, 2) ədəbiyyat
آذر (azər) – hicri – şəmsi ilinin 9- cu ayı
آذوقه (azuğə) – ərzaq
آرامگاه (aramqah) – mavzoley, məqbərə
آرباب (ərbab) – sahib, ağa
آرتش (ərteş) – ordu
آردوگاه (orduqah) – düşərgə
آردیبهشت (ordibehest) – hicri – şəmsi ilinin 2 – ci ayı
آرنج (arenc) – dirsək
آرشد کلاس (ərşəd – e kelas) – sinifkom
آزار دادن (azar dadən) – incitmək

از این قرار است (əz in ġərar əst) – belədir, bu cürdür
 از بین رفتن (əz beyn rəftən) – məhv olmaq
 آزدن (azordən) – incitmək
 آزمایش (azmayeş) – sınaq, sınağa
 اسب (əsb) – at
 اسب دوانی (əsb dəvani) – 1) cıdır, 2) at çapma
 استراحت (esterahət) – istirahət
 اسفند (esfənd) – hicri – şəmsi ilinin 12 – ci ayı
 اسم (esm) – ad, isim
 آشپزخانه (aşpəzxane) – mətbəx
 اشتباه (eştebah) – səhv, qələt
 آشتی (aşti) – barışıq, barışma
 اشخاص (əşxas) – adamlar, təki: شخص (şəxs)
 اشک (əşk) – göz yaşı
 اشک آلود (əşkalud) – gözüyaşlı
 آشنا (aşena) – dost, tanış
 اصلاح کردن (eslah kərdən) – səliqəyə salmaq, düzəltmək
 اصلاً (əslən) – heç, qətiyyə, heç cür
 اطلاع (ettela) – xəbər, məlumat
 اعانه (eane) – maddi kömək
 اعداد (ədəd) – saylar, (təki: عدد (ədəd))
 اعزاز (e'zaz) – hörmət, ehtiram
 اعضا (ə'za) – üzvlər (təki: عضو (ozv))
 آغاز شدن (ağaz şodən) – başlanmaq
 آغاز کردن (ağaz kərdən) – başlamaq
 اغلب (əğləb) – əksər, çox
 آفتاب (af(e)tab) – günəş
 آفتابی (af(e)tabi) – günəşli
 افتادن (oftadən) – düşmək
 آفریدن (afəridən) – yaratmaq
 افزودن (əfzudən) – artırmaq
 افکندن (əfkəndən) – salmaq
 اقدام کردن (nomudən) (eğdam kərdən) – başlamaq
 اقلأ (əğəllən) – heç olmazsa, ən azı
 اکتبر (oktobr) – oktyabr
 اکنون (əknun) – indi
 اگرچه (əgərçə) – baxmayaraq, asılı olmayaraq

الان (əl'an) – indi
الفاظ (əlfaz) – sözlər
آمدن (amədən) – gəlmək
امروز (emruz) – bu gün
امسال (emsal) – bu il
امشب (emşəb) – bu axşam, bu gecə
آموختن (amuxtən) – 1) öyrətmək, 2) öyrənmək
آموزگار (amuzqar) – müəllim (məktəbdə)
آن (an) – o (işarə əvəzliyi)
انار (ənar) – nar
آنان (anan) – onlar
آنجا (anca) – ora
انجام دادن (əncam dadən) – yerinə yetirmək
انداختن (əndaxtən) – atmaq, tullamaq
اندازه (əndaze) – ölçü
اندرز (əndərz) – öyüd, nəsihət
اندک (əndək) – az
اندوه (ənduh) – kədər, qəm, qüssə
اندوهگین (ənduhgin) – kədərli, qəmgin
اندیشه (əndişə) – düşünmə
انعام (ən'am) – bəxşiş, hədiyyə
انگار (enqar) – elə bil, sanki
انگشت (ənqoşt) – barmaq
انگور (ənqur) – üzüm
آنها (anha) – onlar
او (u) – o (şəxs əvəzliyi)
آوا (ava) – səs
اوايل (əvayel) – əvvəllər, təki: اول (əvvəl)
اوت (ut) – avqust
اوج (ouc) – zirvə
آوردن (avərdən) – gətirmək
آوريل (avril) – aprel
اوضاع (ouza') – təki: وضع (vəz') – vəziyyət
اولاد (oulad) – övlad
اول (əvvəl) – əvvəl
اولين (əvvəlin) – birinci, ilk, ilkin
اویزان کردن (avizan kərdən) – asmaq

آهن (ahən) – dəmir
آهو (ahu) – ceyran
ایام (əyyam) – günlər (təki: يوم (youm) gün
ایستگاه (istqah) – dayanacaq
ایشان (işan) – onlar
اینجا (inca) – bura, burada, buraya
آینده (ayənde) – gələcək

ب

با (ba) – ilə (qoşma)
با خود (ba xod) – öz – özü, özü – özü ilə
باد (bad) – külək
بار (bar) – 1) yük, 2) dəfə, 3) meyvə
باران (baran) – yağış
بارانی (barani) – 1) yağmırlı, 2) plaş
بار دیگر (bar – e digər) – bir daha
بارندگی (barandegi) – yağıntı, yağmırlı
باریدن (baridən) – yağmaq
باز (baz) – 1) yenə, 2) açıq, 3) şahin
باز کردن (baz kərdən) – açmaq
بازگشتن (baz gəştən) – qayıtmaq
بازگو کردن (bazqu kərdən) – nağıl etmək, danışmaq, söyləmək
بازو (bazu) – qol
باز هم (baz həm) – yenə də
بازی (bazi) – oyun
بازیچه (baziçe) – oyuncaq
بازی کردن (bazi kərdən) – oynamaq
با سواد (ba səvad) – savadlı
باغ وحش (bağ – e vəhş) – heyvanlar parkı
بافتن (baftən) – 1) toxumaq, 2) hörmək
بافندگی (bafəndegi) – toxuculuq
بال (bal) – qanad
بالا (bala) – yuxarı, üst
بالا رفتن (bala rəftən) – qalxmaq, çıxmaq (ağaca, nərdivana ...)
بامداد (bamdad) – səhər, sübh
بامهر (bamehr) – mehribanlıqla, mehribancasına
باور کردن (bavər kərdən) – inanmaq

با هم (ba həm) – birlikdə, bir yerdə
 با یكدیگر (ba yekdigər) – bir – birilə
 به این ترتیب (be in tərtib) – beləliklə
 بچه (bəççe) – uşaq
 بحث کردن (bəhs kərdən) – mübahisə etmək
 بخصوص (bexosus) – xüsusilə, xüsusən
 بخیل (bəxil) – xəsis
 بخاری (boxari) – peç, soba
 بد (bəd) – pis
 بدتر (bədtər) – daha pis
 بدین منظور (bedin mənzur) – bu məqsədlə
 بذل (bəzl) – əliaçıqlıq
 برادر (bərədər) – qardaş
 به راه افتادن (be rah oftadən) – yola düşmək
 برای اینکه (bəra – ye inke) – onun üçün, çünki
 برجسته (bər ceste) – görkəmli, məşhur
 برخاستن (bər xastən) – durmaq, ayağa durmaq
 برخوردن (bər xordən) – toxunmaq, dəymək
 برداشتن (bər daştən) – götürmək, qaldırmaq
 بردن (bordən) – aparmaq, udmaq (oyunda)
 برف (bərf) – qar
 برفی (bərfi) – qarlı
 برق (bərg) – tok, elektrik, parıltı
 برقرار شدن (bərgərar şodən) – qurulmaq
 برکندن (bər kəndən) – qazımaq, çevirmək (torpağı)
 برگ (bərg) – yarpaq
 برگذار شدن (bərqozar şodən) – keçirilmək
 برگزیدن (bər qozidən) – seçmək
 برگشتن (bər gəştən) – qayıtmaq
 برنا (borna) – yeniyetmə
 بریان کردن (beryan kərdən) – qızartmaq
 بز (boz) – keçi
 بزاز (bəzzaz) – parçasatan
 بزرگ (bozorg) – böyük, iri
 بزرگان (bozorqan) – böyükklər, görkəmli şəxslər
 بزودی (bezudi) – tezliklə
 بس (bəş) – çox

بساوی (besavayi) – toxunma, sürünmə
 بستر (bəstər) – yatacaq, yorğan – döşək
 بستن (bəstən) – bağlamaq, örtmək
 بسته (bəste) – bağlı
 بسیار (besyar) – çox
 بسی (bəsi) – bir çox, çoxlu
 به طور کلی (be – tour – e kolli) – ümumiyyətlə
 بعد (bə'd) – sonra
 بقیه (bəğiyye) – qalan, qalıq
 بکلی (bekolli) – tamamilə
 بلد بودن (bələd budən) – bilmək
 بلند (bolənd) – uzun, uca, hündür
 بلند شدن (bolənd şodən) – durmaq, qalxmaq
 بنا (bənna) – bənna
 بندتاب (bənd – e tab) – yelləncək
 بنده (bənde) – 1) qul, 2) mən (I şəxs təki bildirən şəxs əvəzliyi (mən) yerində işlənən söz)
 بوی (buy) - iy
 بویایی (buyayi) - iybilmə
 به (beh) – 1) yaxşı, 2) heyva
 به وجود آمدن (be vucud amədən) – əmələ gəlmək, yaranmaq
 بهانه جو (bəhanecu) – bəhanə axtaran, səbəb axtaran
 بهتر (behtər) – daha yaxşı
 بهر (bəhr) – برای – üçün
 بهمن (bəhmən) – hicri – şəmsi ilinin 11 – ci ayı
 بی خود (bixod) – əbəs yerə, nahaq, nahaqca
 بید (bid) – söyüd ağacı
 بیداد (bidad) – zülm, ədalətsizlik
 بیدار (bidar) – ayıq, oyaq
 بیدار شدن (bidar şodən) – oyanmaq
 بیدار کردن (bidar kərdən) – oyatmaq
 بی درنگ (biderəng) – cəld, dərhal
 بی زحمت (bizəhmət) – zəhmət olmazsa, zəhmətsiz
 بیست (bist) – iyirmi
 بیل (bil) – bel, kürək
 بیمار (bimar) – xəstə
 بیمارستان (bimarestan) – xəstəxana

بیمار شدن (bimar şodən) – xəstələnmək
بیماری (bimari) – xəstəlik
بین (beyn) – ara
بینا (bina) – görənl
بینایی (binayi) – görmə
بی‌هوده (bihude) – havayı, mənasız

پ

پا (pa) – ayaq
پابوسی (pabusi) – ayağa yıxılma, yaltaqlıq
پارسال (parsal) – keçən il
پاره کردن (pare kərdən) – cırmaq, qırmaq
پاشنه (paşene) – daban
پاکزاد (pakzad) – nəcib, təmiz
پایان (payan) – son, axır
پدر (pedər) – ata
پدر بزرگ (pedərbozorg) – baba
پذیرفتن (pəziroftən) – qəbul etmək
پر (pər) – qanad
پر (por) – dolu
پرتو (pərtou) – parıltı, şux
پرچانه (porçane) – çoxdanışan, boşboğaz
پرخور (porxor) – çoxyeyən, qarınqulu
پرداختن (pərdaxtən) – 1) ödəmək, 2) məşğul olmaq
پرسش (pərsəş) – sual
پرسش کردن (pərsəş kərdən) – soruşmaq, sual etmək
پرسیدن (pərsidən) – soruşmaq
پرگو (porqu) – boşboğaz, çoxdanışan
پرنده (pərənde) – uçan, quş
پر واز کردن (pərvaz kərdən) – uçmaq
پروراندن (pəvərandən) – bəsləmək
پریدن (pəridən) – uçmaq
پریروز (pəriruz) – srağagün
پزشک (pezeşk) – həkim
پژوهیدن (pəjuhiden) – axtarış aparmaq, tədqiq etmək
پس (pəs) – 1) sonra, 2) arxa tərəf

پسته (peste) – püstə
 پسر (pesər) – oğul, oğlan
 پسرعمو (pesərəmu) – əmioğlu
 پسرعمه (pesərəmme) – bibioğlu
 پشت (pošt) – arxa
 پشتیبان (poštiban) – arxa, dayaq, himayəçi
 پشم (pəşm) – yun
 پل (pol) – körpü
 پناه بردن (pənah bordən) – sığınmaq
 پنبه (pəmbə) – pambıq
 پنبه چین (pəmbəçin) – pambıqçı, pambıqyığan
 پنج (pənc) – beş
 پنجاه (pəncəh) – əlli
 پند (pənd) – öyüd, nəsihət
 پندار (pəndar) – sanki, elə bilki...
 پنهان (pənəh) – gizli
 پور (pur) – oğul, oğlan
 پوشاندن (puşandən) – geyindirmək
 پوشیدن (puşidən) – geyinmək, geymək
 پهلو (pəhlu) – böyür, yan
 پیاده شدن (piyadə şodən) – düşmək (minikdən)
 پیچیدن (piçidən) – bükmək, sarımaq, dönmək
 پیدا شدن (peyda şodən) – tapılmaq
 پیدا کردن (peyda kərdən) – tapmaq
 پیر (pir) – qoca
 پیرارسال (pirarsal) – inişil
 پیر شدن (pir şodən) – qocalmaq
 پیروز شدن (piruz şodən) – qalib gəlmək
 پیروزی (piruzi) – qələbə
 پیش آمد (pişaməd) – hadisə
 پیشاهنگ (pişahəng) – qabaqcıl, avanqard
 پیشکش (pişkeş) – peşkəş
 پیشوا (pişva) – rəhbər
 پیشینیان (pişiniyan) – əcdad, əvvəlkilər, ulu babalar
 پیله ور (pilevər) – xırdavatçı, xırdavatsatan
 پیوند کردن (peyvənd kərdən) – calamaq, bitişdirmək

ت

- تا (ta) – qat
 تابستان (tabestan) – yay
 تابستانی (tabestani) – yay üçün, yaya mənsub
 تاثیر (tə'sir) – təsir
 تاراج (tarac) – qarət, talan
 تارزن (tarzən) – tarçalan
 تاریک (tarik) – qaranlıq
 تاریکی (tariki) – qaranlıq, zülmət
 تاسف (təssof) – təəssüf
 تا کردن (ta kərdən) – qatılmaq
 تاکید (təkid) – israr
 تالار (talar) – zal, salon
 تالیف (tə'lif) – əsər
 تب (təb) – hərarət, qızdırma
 تبدیل گشتن (təbdil gəştən) – çevrilmək
 تبر (təbər) – balta
 تبریک گفتن (təbrik qoftən) – təbrik etmək
 تحمل کردن (təhəmmol kərdən) – dözmək
 تحصیل کردن (təhsil kərdən) – 1) oxumaq, təhsil almaq, 2) kəsb etmək, əldə etmək
 تحقیق (təhğiq) – tədqiq, araşdırma
 تخم (toxm) – toxum
 تخم مرغ (toxm – e morğ) – yumurta
 تخم کدو (toxm – e kədu) – balqabaq tumu
 تراشیدن (təraşidən) – yonmaq, qırmaq
 تراشیده (təraşide) – yonulmuş
 ترب (torob) – turp
 تربت (torbət) – türbət, qəbr
 ترجمه کردن (tərcome kərdən) – tərcümə etmək
 ترسیدن (tərsidən) – qorxmaq (kökü: ترس – tərs)
 تهر کردن (tər kərdən) – islatmaq
 ترکه (tərke) – çubuq
 تسلیت (təsliyyət) – təsəlli
 تشریف آوردن (təşrif avərdən) – gəlmək
 تعریف کردن (tərif kərdən) – danışmaq

تغییر دادن (təğyir dadən) – dəyişmək, dəyişdirmək
 تفریح (təfrih) – əyləncə
 تقویت (təğviyyət) – möhkəmləndirmə, qüvvətləndirmə
 تکان خوردن (təkan xordən) – tərpənmək
 تکان دادن (təkan dadən) – 1) tərpətmək, 2) söykənmək
 تکاندن (təkandən) – silkələmək, çırpmaq
 تکیه دادن (təkye dadən) – söykəmək
 تمام شدن (təmam şodən) – qurtarmaq, bitmək
 تمام کردن (təmam kərdən) – qurtarmaq, bitirmək
 تمرین (təmrin) – tapşırıq, çalışma
 تن (tən) – bədən
 تو (tu) – iç, içəri
 تو (to) – sən
 تواضع (təvazo') – təvazökar
 توانا (təvana) – bacarıqlı, güclü
 توضیح دادن (touzih dadən) – izah etmək
 توگویی (toquyi) – sanki, eləbil ki
 ته (təh) – dib
 تیر (tir) – 1) ox; 2) güllə
 تیز (tiz) – tez, cəld, iti, kəsərli
 تیغ (tiğ) – ülgüc, tiyə

ث

ثروت (servət) – sərvət, var – dövlət
 ثابت (sabet) – sübut, sabit

ج

جا (ca) – yer
 جا دادن (ca dadən) – yerləşdirmək, yer vermək
 جالب (caleb) – maraqlı, cəlbedici
 جامه (came) – paltar
 جاندار (candar) – canlı
 جاودان (cavedan) – əbədi, daimi
 جاويدان (cavidan) – bax: جاودان
 جایزه (cayeze) – mükafat
 جدا (coda) – ayrı
 جدل کردن (cədəl kərdən) – vuruşmaq, mübahisə etmək

جراح (cərrah) – cərrah
 جز (coz) – başqa
 جستجو (costocu) – axtarış, axtarma
 جشن کردن (costocu kərdən) – axtarmaq
 جستن (cesten) – atılmaq, tullanmaq, hoppanmaq, sıçramaq
 جستن (costən) – axtarmaq
 جشن کردن و خیز کردن (cest o xiz kərdən) – atılıb – düşmək, hoppanmaq
 جشن (cəşn) – bayram, şənlik
 جشن گرفتن (cəşn gereftən) – bayram etmək
 جفت (coft) – cüt
 جعبه (cəbe) – qutu
 جلو (celou) – ön, qarşı, irəli
 جمع آوردی کردن (cəm avəri kərdən) – yığmaq, toplamaq
 جمع شدن (cəm şodən) – yığışmaq, toplaşmaq
 جمع کردن (cəm kərdən) – yığmaq, toplamaq
 جنگل (cəngəl) – meşə
 جوی (cuy) – arx
 جواهر (couhər) – cövhər, qiymətli
 جواهر فروش (couhərforuş) – cəvahirsatan, qiymətli şeylər satan
 جوینده (cuyənde) – axtaran
 جهاندیده (cəhandide) – dünyagörmüş
 جهان افروز (cəhanəfruz) – dünyanı işıqlandıran
 جهل مرکب (cəhl – e morəkkəb) – cəhalət bataqlığı
 چیغ (ciğ) – qışqırıq, çığırtı
 چیغ زدن (ciğ zədən) – qışqırmaq, çığıрмаq

چ

چادر (çador) – çadır, çadra
 چاق (çağ) – kök
 چاق شدن (çağ şodən) – kökəlmək
 چاه (çah) – quyu
 چتر (çətr) – çətir
 چرا (çera) – nə üçün, niyə
 چربی (çərbi) – yağlı
 چسب (çəsb) – yapışqan
 چسباندن (çəsbandən) – yapışdırmaq
 چسبیدن (çəsbidən) – yapışmaq

چشایی (çəşayi) - dadma
 چشم (çəşm) – 1) göz, 2) göz üstə, gözüm üstə
 چشم پوشی کردن (çəşmpuşi kərdən) – göz yummaq, görməməzliyə
 vurmaq
 چشم‌نواز (çəşmnəvaz) - gözoxşayan
 چشاندن (çəşandən) – daddırmaq
 چشیدن (çəşidən) – dadmaq
 چطور (çetour) – necə, nə cür
 چکاره (çekare) – nəçi
 چکاندن (çekandən) – damdırmaq
 چگونه (çequne) – necə, nə cür
 چلچله (çelçele) - qaranquş
 چمچه (çomçe) – çömçə
 چند (çənd) – neçə, bir neçə
 چوب (çub) – çubuq
 چوبک (çubək) – çubuq, balaca çubuq
 چوب کبریت (çub – e kebrit) – kibrit çöpü
 چوب الف (çubələf) – əlfəcin
 چون (çun) – elə ki, kimi
 چهار (çəhar) – dörd
 چهارشنبه ی سوری (çəharşənbə – ye suri) – ilaxır çərşənbə
 چهارده (çəhardəh) – on dörd
 چهل (çehel) – qırx
 چیدن (çidən) – 1) dərmək, 2) düzmək
 چیده شدن (çide şodən) – 1) dərilmək, 2) düzülmək
 چیست (çist) – nədir?

ح

حالا (hala) – indi
 حاضر شدن (hazer şodən) – hazırlaşmaq
 حاضر کردن (hazer kərdən) – hazırlamaq
 حتما (hətmən) – mütləq, hökmən
 حرف (hərf) – 1) hərf, 2) söz
 حرف زدن (hərf zədən) – danışmaq
 حروف (horuf) – hərfilər (təki: حرف)
 حساب کردن (hesab kərdən) – hesab etmək, hesablamaq
 حصار (hesar) – hasar, çəpər

حفظ شدن (hefz şodən) – qorunmaq
حفظ کردن (hefz kərdən) – qorumaq, saxlamaq, əzbərləmək
حَقَارَت (heqarət) – həqarət, təhqir
حَوَاس (həvas) – hislər, duyğular (təki: حس (hess))
حَیَات (həyat) – yaşayış, həyat
حَیَاط (həyat) – həyat, məhəllə

خ

خَار (xar) – tikan
خَاک (xak) – torpaq
خَاکِستَر (xakestər) – kül
خَاکِستَرِی (xakestəri) – külrəngi
خَامُوش (xamuş) – susma, sakit olma
خَامُوشِی (xamuşi) – sakitlik, sükut
خَانِوَادَه (xanevade) – ailə
خَانَه (xane) – ev
خَاوَر (xavər) – şərq
خَاوَرزَمِین (xavərzəmin) – şərq (ölkələri)
خَاوَرشَنَاس (xavərşenas) – şərqşünas
خَتَن (xotən) – şimali çin
خُداحَافِظِی کَرْدَن (xodahafəzi kərdən) – xudahafizləşmək
خُدا نِگَهِدَار (xoda negəhdar) – allah saxlasın
خَرَد (xerəd) – ağıl
خَرَدْمَند (xerədmənd) – ağıllı
خَرَس (xers) – ayı
خَرُوس (xorus) – xoruz
خَرِیدَن (xəridən) – almaq (pul ilə)
خَسَارَت (xəsarət) – ziyan, zərər
خِستَن (xestən) – durmaq (بِر خِستَن)
خِستَه (xəste) – yorğun
خِستَه شُدَن (xəste şodən) – yorulmaq
خِستَه کَرْدَن (xəste kərdən) – yormaq
خِشْت (xeşt) – kərpic (çiy)
خِشْتَن (xeştən) – kərpickəsən
خِشْتَمَال (xeştmal) – kərpickəsən
خِشْنُود (xoşnud) – şən, şad, sevinc
خِشْنُودِی (xoşnudi) – sevinc, şadlıq

خشونت (xoşunət) – kobudluq
 خفتن (xoftən) – yatmaq, yuxulamaq
 خمیدن (xəmidən) – əyilmək
 خمیر دندان (xəmir –e dəndan) – diş pastası
 خندان (xəndan) – gülə - gülə, gülərək
 خندیدن (xəndidən) – gülmək
 خنده (xənde) – gülüş
 خود (xod) – öz
 خواب (xab) – yuxu
 خواب آور (xabavər) – yuxugətirən, həzin
 خوابیدن (xabidən) – yatmaq, yuxulamaq
 خواستن (xastən) – istəmək
 خواندن (xandən) – oxumaq
 خواننده (xanənde) – 1) oxucu, 2) müğənni
 خواهر (xahər) – bacı
 خواهش (xaheş) – xahiş
 خواهش کردن (xaheş kərdən) – xahiş etmək
 خوب (xub) – yaxşı
 خود (xod) – öz (təyini əvəzlik)
 خودداری کردن (xoddari kərdən) – çəkinmək, özünü saxlamaq
 خرداد (xordad) – hicri – şəmsi ilinin 3 – cü ayı
 خوردن (xordən) – 1) yemək, 2) içmək
 خورده (xorde) – qırıntı
 خورشید (xorşid) – günəş
 خوشحال شدن (xoşhal şodən) – sevinmək
 خون (xun) – qan
 خونسرد (xunsərd) – soyuqqanlı
 خونسردی (xunsərđi) soyuqqanlılıq
 خیاط (xəyyat) – dərzi
 خیلی (xeyli) – çox

د

دادن (dadən) – vermək
 دارندگی (darəndegi) – varlılıq
 دارو (daru) – dərman
 داروخانه (daruxane) – aptek
 داس (das) – oraq

داشتن (daştən) – malik olmaq
 دامن (damən) – ətək
 دانا (dana) – alim, bilikli, bilici
 دانستن (danestən) – bilmək
 دانش (daneş) – bilik
 دانش آموز (daneşamuz) – şagird
 دانشجو (daneşcu) – tələbə
 دانشکده (daneşkəde) – institut, fakültə
 دانشگاه (daneşqah) – universitet
 دانشمند (daneşmənd) – alim
 دانشیار (daneşyar) – müəllim, dosent
 دانه (dane) – 1)dən, 2)dənə
 دانه کش (danekeş) – dən aparıcı
 دبستان (dəbestan) – ibtidai məktəb
 دبیرستان (dəbirestan) – orta məktəb
 دختر (doxtər) – qız
 دخترعمو (doxtərəmu) – əmiqızı
 دخترعمه (doxtərəmme) – bibiqızı
 در (dər) – 1)qapı 2)önqoşma (– da²)
 دراز (deraz) – uzun
 درآوردن (dəravərdən) – çıxartmaq
 درخت (derəxt) – ağac
 درد (dərd) – ağrı
 درد کردن (dərd kərdən) – ağrımaq
 درست (dorost) – doğru, düzgün
 درست کردن (dorost kərdən) – düzəltmək
 در شگفت ماندن (dər şegəft mandən) – təəccüb etmək
 درگذشتن (dərqozəştən) – ölmək
 درمان (dərman) – müalicə
 درماندگی (dərmandəgi) – çarəsizlik, əlacsızlıq
 درنده (dərənde) – yırtıcı
 دروغ (dorug) – yalan
 درون (dərun) – daxil, iç
 درویدن (dərəvidən) – biçmək
 دریافتن (dəryaftən) – anlamaq, başa düşmək
 دریدن (dəridən) – parçalamaq, cırmaq, yırtmaq
 دزد (dozd) – oğru

دزدی (dozdi) – oğruluq
 دزدیدن (dozdidən) – oğurlamaq
 دزدیده (dozdide) – gizli, oğrunca
 دست (dəst) – əl
 دشت (dəşt) – çöl, səhra
 دکتر (doktor) – həkim
 دل انگیز (deşəngiz) - ürəkaçan
 دلبند (delbənd) – əziz
 دلدرد (deldərd) – qarın ağrısı
 دمر (dəmər) – və ya دمر و (dəmərü) – üzüaşağı
 دنبال (donbal) – arxa, ard, arxa tərəf
 دندان (dəndan) – diş
 دندان پزشکی (dəndanpezeşk) – diş həkimi
 دور (dur) – uzaq
 دور شدن (dur şodən) – uzaqlaşmaq
 دوزنده (duzənde) – dərzü
 دوست (dust) – dost, yoldaş
 دوست داشتن (dust daştən) – sevmək
 دوش (duş) – çiyin
 ده (deh) – kənd
 ده (dəh) – on
 دهاتی (dehati) – kəndli
 دهان (dəhan) – ağız
 دهقان (dehğan) – kəndli
 دهن (dəhən) – ağız
 دهنه (dəhəne) – yüyən, cilov
 دی (dey) – hicri – şəmsi ilinin 10 – cu ayı
 دیدار (didar) – görüş
 دیدار کردن (didar kərdən) – görüşmək
 دیدن (didən) – görmək
 دیدنی (didəni) – görməli
 دیر (dir) – gec
 دیر کردن (dir kərdən) – gecikmək
 دیروز (diruz) – dünən
 دیشب (dişəb) dünən gecə
 دیگر (digər) – 1) başqa, digər, 2) bir daha
 دیگ (dig) - qazan

ديو (div) – şeytan, div

ذ

نخيره (zəxire) – ehtiyat

ذرت (zorrət) – qarğıdalı

ذوق (zouğ) – zövq

ذره (zərre) – zərrə

ر

را (ra) – sonqoşma (təsirlik hal şəkilçisinə uyğundur)

راز (raz) – sirr

راست (rast) – 1) doğru, düzgün, 2) sağ, 3) muğam

راستی (rasti) – doğruluq, düzgünlük

راندن (randən) – sürmək

راننده (ranənde) – sürücü, sürən

رایگان (rayqan) – müftə, havayı, məccani

رباب (robab) – rübab (musiqi aləti)

ربط (rəbt) – əlaqə, dəxli olma

ربع (rob) – dördə bir (1/4)

رتبه (rotbe) – dərəcə, rütbə

رخ (rox) – üz

رخ دادن (rox dadən) – üz vermək, baş vermək (hadisə)

رخساره (roxsare) – üz

رساندن (resandən) – çatdırmaq

رسم (rəsmən) – rəsmi

رسن (rəsən) – kəndir

رسیدن (residən) – çatmaq

رشته (reşte) – 1) sahə, 2) zəncir, 3) silsilə

رفتن (rəftən) – getmək

روفتن (roftən) – süpürmək

روب و رفت (roft – o rub) – silib – süpürmə, sil – süpür

رفقا (rofəqa) – yoldaşlar (təki: رفیق)

رفیق (rəfiq) – yoldaş

رکعت (rək'ət) – rükət (namazın bir hissəsi)

رگ (rəg) – damar

رنج (rənc) – əziyyət, zəhmət

رنج بردن (rənc bordən) – əziyyət çəkmək

رنگ آمیز (rəngamiz) – rəngləri seçib tutuşdurma (uyğunlaşdırma)

رنگین کمان (rəngin kəman) – göy qurşağı
 رنجیدن (rəncidən) – incimək
 رو (ru) – üz, üst
 رود (rud) – çay (coğr.)
 رودخانه (rudxane) – çay (coğr.)
 روز (ruz) – gün, gündüz
 روزانه (ruzane) – gündəlik, bir günlük
 روزه (ruze) – oruc
 روزه گرفتن (ruze gereftən) – oruc tutmaq
 روزی (ruzi) – yemək
 روستایی (rustayi) – kəndli
 روشن (rouşən) – 1) işıq, işıqlı 2) açıq (rəng)
 رونویسی کردن (runevisi kərdən) – üzündən köçürtmək
 روی هم نهادن (ruy – e həm nəhadən) – üst – üstə qoymaq
 روی هم رفته (ruy – e həm rəfte) – üst – üstə, ümumiyyətlə
 رها کردن (rəha kərdən) – azad etmək, xilas etmək
 رهگذر (rəhqozər) – yolkeçən, yolötən
 ریختن (rixten) – tökmək, tökülmək
 ریسمان (risman) – kəndir, çatı

ز

زادگاه (zadqah) – doğulan yer
 زاغ (zağ) – qarğa
 زانو (zanu) – diz
 زبان (zəban) – dil
 زخم (zəxm) – yara
 زدن (zədən) – vurmaq, döymək, çalmaq
 زر (zər) – qızıl
 زرد (zərd) – sarı
 زردک (zərdək) – yerkökü
 زغال (zoğal) – kömür
 زمستان (zemestan) – qış
 زمستانی (zemestani) – qışa mənsub
 زمیندار (zəmindar) – torpaq sahibi
 زمین لرزه (zəminlərze) – zəlzələ, yer tərpənməsi
 زن (zən) – qadın
 زنبور (zənbur) – bal arısı

زنده (zende) – canlı, yaşayan, diri
زنده باد (zende bad) – yaşasın!
زنده گانی (zendeqani) – həyat, yaşayış
زندگی کردن (zendeği kərdən) – yaşmaq
زنگوله (zənqule) – zınqrov
زود (zud) – tez, cəld
زور (zur) – güc, zor
زوزه (zuze) – vıyılı, ulama
زیبا (ziba) – gözəl, qəşəng
زیر (zir) – aşağı, alt
زیرا (zira) – çünki
زیور (zivər) – bəzək

ژ

ژاله (jale) – şəh
ژرف (zərf) – dərinlik
ژنده (jende) – köhnə, işlənmiş (paltar)
ژانویه (janviye) – yanvar
ژون (juən) – iyun
ژویه (juye) – iyul

س

سابقاً (sabeğən) – keçmişdə, əvvəllərdə
سال (sal) – 1 il, 2) yaş
سالم شدن (sale m şodən) – sağalmaq
سالخورده (salxorde) – yaşlı
سالگرد (salgərd) – ildönümü
سبز (səbz) – yaşıl
سپتامبر (septambr) – sentyabr
ستمگر (setəmgər) – zalım, zülmkar
ستمگری (setəmgəri) – zülmkarlıq, zalımlıq
سخت (səxt) – 1) bərk, 2) çətin
سخت گیری (səxtgiri) – ciddilik, tələbkarlıq
سخن (soxən) – söz
سر (sər) – baş
سرافکندگی (sərafkəndegi) – başı aşağılıq, alçalma
سرباز (sərbaz) – əsgər
سرپرست (sərpərəst) – hamı, himayəçi

سرچشمه (sərceşmə) – mənşə, mənbə
 سرد (sərd) – soyuq
 سردادن (sərdadən) – başlamaq
 سردار (sərdar) – başçı, sərkərdə
 سرداری (sərdari) – sərkərdəlik, başçılıq
 سرزمین (sərzəmin) – ölkə
 سرشیر (səşsir) – qaymaq
 سرمایه (sərməyə) – maya, pul, kapital
 سرمایه دار (sərmayedar) – kapitalist
 سرود (sorud) – mahnı, nəğmə
 سرود ملی (sorud – e melli) – milli himn
 سرودن (sorudən) – 1) şeir qoşmaq, 2) oxumaq
 سفید (sefid) – ağ
 سلام کردن (səlam kərdən) – salamlaşmaq
 سلطنت (səltənət) – şahlıq
 سلمانی (səlmani) – 1) bərbərxana, 2) bərbər, dəllək
 سنجد (senced) – iydə
 سوار (səvar) – atlı
 سوار شدن (səvar şodən) – minmək
 سود (sud) – fayda, mənfəət
 سودآور (sudavər) – faydalı
 سوزن (suzən) – iynə
 سوق دادن (souq dadən) – yeritmək (qoşun)
 سهل (səhl) – asan
 سه (se) – üç
 سی (si) – otuz
 سیاه (siyah) – qara
 سیاه و سفید (siyah o sefid) – ala – bula, ala
 سیب (sib) – alma
 سیخ (six) – şiş (kabab)
 سیر (sir) – 1) sarımsaq, 2) tox, 3) tünd (rəng)
 سیزده (sizdəh) – on üç
 سینما (sinema) – kino

ش

شاخ (şax) – 1) budaq, 2) buynuz
 شام (şam) – axşam yeməyi

شانه (şane) – 1) çiyin, 2) daraq
 شاید (şayəd) – bəlkə, olsun ki,
 شب (şəb) – axşam, gecə
 روز شیبانه (şəbane – ruz) – sutka
 شتاب (şetab) – tələsmə
 شخم (şoxm) – şum
 شخم کردن (şoxm kərdən) – şumlamaq
 شدن (şodən) – olmaq
 شدید (şədid) – şiddətli
 شرح دادن (şərḥ dadən) – şərḥ etmək
 شرمنده شدن (şərmənde şodən) – utanmaq
 شرمندگی (şərməndəgi) – utancaqlıq
 شروع شدن (şoru' şodən) – başlanmaq
 شروع کردن (şoru' kərdən) – başlamaq
 شستن (şostən) – yumaq
 شستشو کردن (şostoşu kərdən) – yuyunmaq
 شصت (şəst) – altmış
 شترنج (şətrənc) – şahmat
 شعیف (şəəf) – sevinc, şadlıq, fərəh
 شغال (şoğal) – çaqqal
 شکار (şekar) – ov
 شکارچی (şakarçi) – ovçu
 شکست خوردن (şəkəst xordən) – məğlub olmaq
 شکستن (şəkəstən) – sınmaq, sındırmaq
 شکسته (şəkəste) – sınıq, sınımış
 شکست ناپذیر (şəkəstnapəzir) – məğlub edilməz
 شکفتن (şəkəftən) – açılmaq (gülün)
 شکوفان (şokufan) – çiçəklənən
 شما (şoma) – siz
 شماره (şomare) – nömrə
 شمردن (şemordən) – saymaq
 شمشیر (şəmşir) – qılınc
 شناختن (şenaxtən) – tanımaq
 شنوایی (şənəvayi) – eşitmə
 شنونده (şənəvənde) – dinləyici
 شنیدن (şenidən) – eşitmək
 شوهر (şouhər) – ər

شهد (şəhd) - bal
 شهروند (şəhrvənd) – vətəndaş
 شهريور (şəhrivər) – hicri – şəmsi ilinin 6 – cı ayı
 شهر (şəhir) – məşhur, tanınmış
 شیر (şir) – 1) süd, 2) şir (heyvan)
 شیرازە (şiraze) – kitabın tikiş yeri
 شیرینی فروش (şirini foruş) – qənnad
 شیرینی فروشی (şirini foruşi) – qənnadı dükanı
 شیشه (şişe) – şüşə

ص

صاحبخانه (sahebxane) – ev sahibi
 صاحب منصب (sahebmənsəb) – vəzifə sahibi, vəzifəli şəxs
 صادر شدن (sader şodən) – 1) ixrac olunmaq, 2) verilmək
 صبح (sobh) – səhər, sübh
 صبحدم (sobhdəm) – səhər tezdən
 صبحانه (sobhane) – səhər yeməyi
 صبر کردن (səbr kərdən) – səbr etmək, gözləmək
 صحبت کردن (sohbət kərdən) – söhbət etmək
 صحیح (səhih) – doğru, düzgün
 صد (səd) – yüz
 صدا (seda) – səs
 صدا زدن (seda zədən) – çağırmaq, səsləmək
 صدا کردن (səda kərdən) – çağırmaq, səsləmək
 صرف (sərf) – 1) yemə, yemək 2) morfologiya
 صرف نظر (əz) (sərf – e nəzər) (əz) – baxmayaraq, asılı olmayaraq
 صرف کردن (sərf kərdən) – yemək
 صرفه جویی (sərfecuyi) – qənaət
 صلح (solh) – sülh
 صندلی (səndəli) – stul
 صنم (sənəm) – gözəl
 صوت (sout) – səs

ض

ضخیم (zəxim) – qalın
 ضرب المثل (zərb – ol – məsəl) – zərbi – məsəl
 ضرورت (zəzurət) – zəruri

ضمن (zəmn) – əsna

ط

طاقت فرسا (tağətfərsa) – üzücü, dözülməz

طب (tebb) – tibb

طبقه (təbəğə) – mərtəbə, təbəqə

طبل (təbl) – təbil, nağara

طبيب (təbib) – həkim

طعم (təəm) – dad

طلا (təla) – qızıl

طول (tul) – uzun, uzunluq

طويلة (təvile) – tövlə

ظ

ظرف (zərf) – 1) qab, 2) zərf (qram)

ظفر (zəfər) – qələbə

ظلمت (zəlmət) – zülmət, qaranlıq

ظهر (zohr) – günorta

ع

عادة (adətən) – bir qayda olaraq

عادل (adel) – ədalətli

عقل (ağel) – ağıllı

عالم (alem) – alim

عالم (aləm) – aləm, dünya

عبور (əbur) – keçmə, keçid

عجله کردن (əcəle kərdən) – tələsmək

عجيب (əcib) – təəccüblü, qəribə

عدل (ədl) – ədalət

عده (edde) – qrup, dəstə

عذر (ozr) – üzr

عرضه کردن (ərze kərdən) – ərz etmək

عرق (ərəğ) – tər

عرق کردن (ərəğ kərdən) – tərləmək

عسل (əsəl) – bal

عصر (əsr) – 1) əsr, 2) axşamçağı

عصرانه (əsrane) – axşam yeməyi

عضو (ozv) – üzv
 عطر اڭين (ətragin) - ətirli
 عقب مانده (əqəb mande) – geri qalmış
 عقربک (əğrəbək) – saat əqrəbi
 عقربک نائيه شمار (əğrəbək – e saniye şomar) – saniyəni göstərən əqrəb
 عقربک دقيقه شمار (əğrəbək – e dəqiqəşomar) – dəqiqəgöstərən əqrəb
 عقربک ساعت شمار (əğrəbək – e saətşomar) – saatgöstərən əqrəb
 عقل (əğl) – ağıl
 عكس (əks) – şəkil (foto)
 علاقه داشتن (əlağə daştən) – maraqlanmaq
 علاقمند (əlağəmənd) – marağı olan, maraqlanan
 علما (oləma) – alimlər (təki: عالم)
 علوم (olum) – elmlər (təki: علم)
 عمو (əmu) – əmi
 عمه (əmmə) – bibi
 عودت (oudət) – qayıtma
 عودت دادن (oudət dadən) – qaytarmaq
 عيد (id, eyd) – bayram
 عيد گرفتن (id gereftən) – bayram etmək

غ

غاز (ğaz) – qaz (quş)
 قالب (ğaleb) – qalib
 غالباً (ğalebən) – əksər halda, çox vaxt
 غبار (ğobar) - 1) toz, 2) kədər
 غذا (ğəza) – yemək (xörək)
 غرور (ğorur) – qürur, məğrurluq
 غريب (ğərib) – yad, özgə
 غلتيدن (ğəltidən) - diyirlənmək
 غنودن (ğonudən) – yatmaq

ف

فاضل (fazel) – bilikli
 فرا رسيدن (fəraʾ residən) – çatmaq
 فرار كردن (fərar kərdən) – qaçmaq
 فراری (fərari) – qaçaq
 فرا گرفتن (fəra gereftən) – 1) bürümək, 2) öyrənmək

فرآورده (fəravərde) – məhsul
 فراموش کردن (fəramuş kərdən) – unutməq, yaddan çıxarmaq
 فراهم ساختن (fərahəm saxtən) – hazırlamaq
 فرح (fərəh) – fərəh, sevinc
 فردا (fərda) – sabah
 فرزند (fərzənd) – övlad
 فرستادن (ferestadən) – göndərmək.
 فرشته (fereşte) – mələk
 فروتن (forutən) – təvazökar
 فروختن (foruxtən) – satmaq
 فروشنده (foruşənde) – satıcı
 فروردین (fərvərdin) – hicri – şəmsi ilinin 1 – ci ayı
 فروغزاری (foruqozari) - əsirgəmə, müzayiqə
 فروغزاری کردن (foruqozari kərdən) - əsirgəmək, müzayiqə etmək
 فرهنگ (fərhəng) – 1) mədəniyyət, 2) lüğət
 فرهنگستان (fərhəngəstan) – akademiya
 فریب خوردن (fərib xordən) – aldanmaq
 فریب دادن (fərib dadən) – aldatmaq
 فشار (feşar) – təzyiq
 فشردن (feşordən) – sıxmaq
 فضل (fəzl) – alimlik, müdriklik
 فعلا (fe'lən) – hələlik
 فقر (fəğr) – yoxsulluq, fəqirliq
 فقیر (fəğir) – fəqir, yoxsul, kasıb
 فوراً (fourən) – cəld, dərhal
 فوری (fouri) – təcili
 فوریه (fevriye) – fevral (ay)
 فوق (fouğ) – yuxarı, yuxarıdakı
 فهماندن (fəhmandən) – başa salmaq
 فهمیدن (fəhmidən) – başa düşmək, anlamaq
 فیلبان (filban) – fil sahibi, filəbaxan

ق

قاچ (ğaç) – dilim, tikə
 قارچ (ğarç) – göbələk
 قاصد (ğased) - xəbərgətirən
 قاشق (ğaşoq) – qaşiq

قالب (ğaleb) – qəlib
 قالی (ğali) – xalı
 قایق (ğayeğ) – qayıq
 قابیران (ğayeğran) – qayıqsürən
 قرض (ğərz) – borc
 قریب (ğərib) – yaxın
 قسم (ğəsəm) – and
 قسم خوردن (ğəsəm xordən) – and içmək
 قسمت (ğesmet) – hissə
 قسمت کردن (ğesmet kərdən) – bölmək, paylamaq
 قصه (ğesse) – nağıl
 قضا (ğəza) – hadisə
 قضا (از) ((əz) ğəza) – təsadüfən
 قضارا (ğəzara) – qəzavü qədər
 قطره (ğətre) – damcı
 قطعه (ğət'e) – hissə, parça (musiqi parçası ...)
 قمر (ğəmər) – ay
 قوانین (ğəvanin) – qanunlar, təki: (قانون) (ğanun)
 قول دادن (ğoul dadən) – söz vermək
 قوی (ğəvi) – güclü, qüvvətli
 قیافه (ğiyafe) – görkəm

ک

کاخ (kax) – saray
 کار (kar) – iş
 کارخانه (karxane) – fabrik, zavod
 کارد (kard) – bıçaq
 کارکن (karkon) – işçi, fəhlə
 کارگر (kargər) – işçi, fəhlə
 کارمند (karmənd) – işçi
 کاشتن (kaştən) – əkmək
 کاغذ (kağəz) – kağız
 کاویدن (kavidən) – 1) qazımaq, 2) axtarış aparmaq
 کبوتر (kəbutər) – göyərçin
 کبود (kəbud) – göy (rəng)
 کجا (koca) – hara, haraya, harada
 کدام (kodam) – hansı

کردار (kərdar) – əməl, iş, rəftar
 کردن (kərdən) – etmək
 کرم (kərm) – qurd
 کرم خوردگی (kərm xordegi) – qurd yemə
 کسالت (kesalət) – əzginlik, xəstəlik, süstlük
 کشاورزی (keşavərzi) – kənd təsərrüfatı
 کشتگاه (keştgəh) – əkin yeri
 کشتن (koştən) – öldürmək, kəsmək (heyvanı)
 کشتی (kəşti) – gəmi
 کشور (keşvər) – ölkə
 کشدن (keşidən) – çəkmək, dartmaq
 کف (kəf) – 1) ovuc, 2) köpük
 کفش (kəfş) – ayaqqabı
 کلاغ (kəlağ) – qarğa
 کلانتری (kəlantəri) – polis idarəsi
 کلاه (kolah) – papaq
 کلید (kelid) – açar, kilid
 کم (kəm) – az
 کمی (kəmi) – azlıq
 کوچک (kuçək) – balaca, kiçik
 کودک (kudək) - uşaq
 کوزه (kuze) – kuzə, kiçik səhəng
 کوزه گر (kuzegər) – kuzəçi, kuzədüzəldən
 کور (kur) – kor
 کورشدن (kur şodən) – kor olmaq
 کودک (kudək) – uşaq
 کوشا (kuşa) – çalışqan
 کوشش (kuşəş) – çalışma
 کوشیدن (kuşidən) – çalışmaq
 کوه (kuh) – dağ
 کی (key) – nə vaxt, haçan
 کیست (kist?) – kimdir?
 کیف (kif) – sumka, çanta
 کینه (kine) – kin, küdurət

ک

گارد (qard) – qvardiya

گاز (qaz) – qaz (yanacaq)
 گاز گرفتن (qaz gereftən) – dişləmək
 گاو (qav) – inək
 گاو آهن (qavahən) – xış (qəd.)
 گاه (qah) – gah
 گاهواره (qahvare) گاهواره (gəhvare) – beşik
 گاهی (qahi) – bəzən, hərdənbir
 گچ (gəç) – təbaşir
 گذاشتن (qozaştən) – qoymaq
 گذراندن (qozərandən) – keçirmək
 گذاشتن (qozəştən) – keçmək
 گذشته (qozəşte) – keçmiş
 گرامر (qramer) – qrammatika
 گرد (gərd) – toz
 گرد (gerd) – 1) yumru, dəyirmi, 2) dövrə, ətraf
 گرد دندان (gərd – e dəndan) – diş tozu
 گردش (gərdeş) – gəzinti
 گردن (gərdən) – boyun
 گردو (gerdu) – qoz
 گرسنه (qorosne) – ac
 گرفتار شدن (gereftar şodən) – tutulmaq
 گرفتن (gereftəm) – 1) tutalım, fərz edək, 2) götürdüm, aldım
 گرفتن (gereftən) – tutmaq, götürmək, almaq
 گرم (gərm) – isti
 گریبان (gəriban) – yaxa
 گریختن (qorixtən) – qaçmaq
 گز کردن (gəz kərdən) – ölçmək
 گزیدن (gəzidən) – sancmaq, dişləmək
 گشتن (gəştən) – gəzmək, dolanmaq
 گفتار (qoftar) – danışmaq
 گفتن (qoftən) – demək
 گفتگو (qoftoqu) – danışmaq, söhbət
 گفتگو کردن (qoftoqu kərdən) – söhbət etmək, danışmaq
 گفته (qofte) – 1) deyilmiş, 2) söz
 گل (qol) – gül
 گل (gel) – gil, palçıq
 گلابی (qolabi) – armud

گم شدن (qom şodən) – itmək
 گم کردن (qom kərdən) – itirmək
 گنبد (qonbəd) – kunbəz
 گنبد گردون (qonbəd – e gərdun) – göy kunbəzi
 گنج (gənc) – xəzinə
 گندم (gəndom) – buğda
 گوزن (gəvəzn) – maral
 گوسفند (qusfənd) – qoyun
 گوش (quş) – qulaq
 گوشت (quşt) – ət
 گوش دادن (quş dadən) – qulaq asmaq
 گوش کردن (quş kərdən) – qulaq asmaq
 گوشه (quşe) – künc, kənar
 گول زدن (qul zədən) – aldatmaq
 گول خوردن (qul xordən) – aldanmaq
 گوناگون (qunaqun) – cürbəcür, müxtəlif
 گوینده (quyənde) – deyən, danışan, diktör
 گاه گاه (gəh gəh) گاه گاه (qah – qah) – hərdənbir, bəzən
 گیتی (giti) – dünya
 گیسو (gisu) – saç

ل

لاغر (lağər) – arıq
 لانه (lane) – yuva
 لای (lay) – ara
 لب (ləb) – dodaq
 لباس (lebas) – paltar
 لېخند (ləbxənd) – təbəssüm
 لحظه (ləhze) – an (ən kiçik vaxt ölçüsü)
 لخت (loxt) – lüt, çılpaq
 لذت (ləzzət) – ləzzət
 لذیذ (ləziz) – ləzzətli
 لعل (lə'l) – yaqut
 لعل ساز (lə'lsaz) – ləl düzəldən, ləl yaradan
 لفظ (ləfz) – söz
 لغمه (loğme) – loğma, tikə
 لگام (leqam) – cilov, yüyən

لوازم (ləvazem) – ləvazimat

م

ما (ma) – biz

مادر (madər) – ana

مادربزرگ (madərbozorg) – nənə

مار (mar) – ilan

مارس (mars) – mart

مالیدن (malidən) – 1) sürtmək, ovxalamaq, 2) kəsmək (kərpic)

ماندن (mandən) – qalmaq

مانند (manənd) – kimi

ماه (mah) – ay

ماهی (mahi) – balıq

متحد شدن (motəhhed şodən) – birləşmək

متحد کردن (motəhhed kərdən) – birləşdirmək

متساوی (motəsavi) – bərabər

متساوی الحاقی (motəsavi – ol hoğuğ) – bərabər hüquqlu

متعلق (motəlləğ) – aid

متولد شدن (motəvəlləd şodən) – doğulmaq, anadan olmaq

مثل (mesl) – kimi

مجانی (məcəvani) – müftə, havayı

مچ (moç) – bilək

محفل (məhfəl) – dərnək

محکمه (məhkəmə) – 1) məhkəmə, 2) həkimin qəbul otağı

مداد (medad) – karandaş

مداد پاک کن (medadpakkon) – pozan

مدرسه (mədrəse) – məktəb

مدیون (mədyun) – borclu

مراجعت (moraceət) – qayıtma

مراجعت کردن (moraceət kərdən) – qayıtmaq

مراجعه (moracee) – müraciət

مراجعه کردن (moracee kərdən) – müraciət etmək

مرارت (mərarət) 1) çətinlik, 2) qəm – qüssə, kədər

مراعات (moraat) – riayət etmə

مربوط (mərbut) – əlaqəli, aid

مرد (mərd) – kişi

مرداد (mordad) – hicri – şəmsi ilinin 5 – ci ayı

مردمک (mərdomək) – bəbək

مردم (mərdom) – camaat
 مرگ (mərg) – ölüm
 مرز (mərz) – sərhəd
 مرض (mərəz) – xəstəlik
 مرغ (mərğ) – quş, toyuq
 مرغزار (mərğzar) – çəmənlik
 مریض (məriz) – xəstə
 مریضخانه (mərizxane) – xəstəxana
 مزبور (məzbur) – yuxarıda adı çəkilən
 مزه (məze) – dad
 مزده (mojde) – xeyir xəbər, müjdə xəbər
 مژه (moje) – kirpik
 مژگان (mojqan) – kirpiklər, kirpik
 مسافر (mosafer) – yolcu, müsafir
 مسخر شدن (mosəxxər şodən) – məftun olmaq
 مسکین شدن (meskin şodən) – yazıq olmaq, aciz olmaq
 مسلح (mosəlləh) – silahlı
 مسند (məsnəd) – taxt, taxt – tac, uca
 مسواک (mesvak) – diş fırçası
 مشت (moşt) – yumruq
 مشرق (məşreq) – şərq
 مشغول شدن (məşğul şodən) – məşğul olmaq
 مشکل (moşkel) – çətin
 مضر (mozerr) – ziyanlı, zərərli
 مطرب (motreb) – xanəndə, musiqiçi, mütrüb
 معادن (məaden) – mədənlər (təki: معدن)
 معالجه (moalece) – müalicə
 معاينه (moayene) – müayinə
 معدن (mə'dən) – mədən
 معروف (məruf) – məşhur
 معنی (mə'ni), معنا (məna) mənə
 معمولاً (məmulən) – adətən, bir qayda olaraq
 مغزگردو (məğz – e gerdu) – qoz ləpəsi
 مغزفندق (məğz – e fəndoğ) – fındıq ləpəsi
 مفت (moft) – müftə, havayı
 مفید (mofid) – faydalı
 مقصود (məğsud) – məqsəd

مقياس (meğyas) – ölçü
 مگس (məgəs) – milçək
 ملتفت شدن (moltəfet şodən) – başa düşmək, anlamaq
 ممنوع (məmnu') – qadağan
 منجر گشتن (moncər gəştən) – sona çatmaq
 منظور (mənzur) – məqsəd
 منع (mən') – qadağa
 منقار (menğar) – dimdik
 موثر (moəsser) – təsir edən
 منقار زدن (menğar zədən) – dimdikləmək
 موج (mouc) – dalğa
 مودب (moəddəb) – ədəbli
 موقع (mouğe) – vaxt, zaman
 مور (mur) – qarışqa
 مه (me) – may
 مه (məh) – ay (ماه)
 مهر (mehr) – 1) məhəbbət, 2) günəş
 مهربانی (mehrebani) – mehribanlıq
 مهمان (mehman) – qonaq
 میان (miyan) – ara, orta
 میز (miz) – masa
 میزبان (mizban) – qonaq qəbul edən, ev sahibi
 میسر شدن (moyəssər şodən) – müyəssər olmaq, nail olmaq

ن

نابینا (nabina) – görməyən, kor
 ناپدید شدن (napədidd şodən) – gözdən itmək, yox olmaq
 ناتوان (natəvan) – gücsüz, zəif
 ناتوانی (natəvani) – gücsüzlük, zəiflik,
 ناچار (naçar) – çıxılmaz vəziyyət, əlacsız
 ناخن (naxon) – dırnaq
 ناگاه (naqah) – qəflətən
 ناگهان (nagəhan) – birdən, qəftələən, gözlənilmədən
 نام (nam) – ad
 نامه (name) – məktub
 نامیدن (namidən) – adlandırmaq
 نان (nan) – çörək

نانوا (nanəva) – çörəkçi
 نجات دادن (necat dadən) – xilas etmək
 نجات یافتن (necat yaftən) – xilas olmaq
 نجار (nəccar) – dülgər
 نجاری (nəccari) – dülgərlik
 نجوم (nocum) – astronomiya
 نخ (nəx) – sap
 نخست (nəxost) – əvvəl, birinci
 نخستین (nəxostin) – birinci, birincisi
 نخود (noxod) – noxud
 نخودچی (noxodçi) – ləbləbi
 نرم (nərm) – yumşaq
 نزد (nəzd) – yanında
 نزدیک (nəzdik) – yaxın
 ... نسبت به... (nesbət be...) – a² qarşı
 نشان دادن (neşan dadən) – göstərmək
 نشانندن (neşandən) – oturtmaq, otuzdurmaq
 نشستن (neşəstən) – 1) oturmaq, əyləşmək, 2) qonmaq
 نطق (notğ) – nitq
 نقاش (nəğğaş) – rəssam
 نقره (noğre) – gümüş
 نقض کردن (nəğz kərdən) – pozmaq (müqaviləni)
 نگاه داشتن (neqah daştən) – saxlamaq
 نگاه کردن (negah kərdən) – baxmaq
 نگریستن (negəristən) – baxmaq
 نگر (negər) – bax, gör
 نگهبان (negəhban) – qoruyucu, baxıcı, gözətçi
 نگین (negin) – qaş (üzükdə)
 نگاه داشتن (negəh daştən) – bax: نگاه داشتن
 نماز خواندن (nəmaz xandən) – namaz qılmaq
 نو (nou) – təzə, yeni
 نواختن (nəvaxtən) – çalmaq (musiqi)
 نوار (nəvar) – lent
 نوازش کردن (nəvazeş kərdən) – əzizləmək
 نوامبر (novambr) – noyabr
 نوآموز (nouamuz) – ibtidai məktəb şagirdi
 نود (nəvəd) – doxsan

نور (nur) – işıq
 نورسته (nou rəste) – yeni cücərmiş
 نوشتن (neveştən) – yazmaq
 نوع (nou) – növ
 نویسنده (nevisənde) – yazıçı, yazar
 نه (nə) – yox
 نه (noh) – doqquz
 نهاد (nəhad) – varlıq
 نهادن (nəhadən) – qoymaq
 نهان (nəhan) – gizli, məxfi
 نهضت (nehzət) – hərəkət
 نیرو (niru) – güc, qüvvə
 نیرومند (nirumənd) – güclü, qüvvətli
 نیست (nist) – 1) deyil, 2) yoxdur
 نیک (nik) – yaxşı
 نیم (nim) – yarım, yarı
 نیمکت (nimkət) – parta, skamya
 نیمه (nime) – yarım

و

وابستگی (vabəsteği) – asılılıq, tabelik
 وارد شدن (vared şodən) – daxil olmaq
 واژه (vaje) – lüğət, söz
 واقع است (vage' əst) – yerləşir
 واقعا (vaqəən) – həqiqətən
 وانگهی (vangəhi) – sonra
 ورزش (vərzeş) – idman
 ورزش کردن (vərzeş kərdən) – idman etmək
 ورزشکار (vərzeşkar) – idmançı
 ورزشیده (vərzide) – sağlam bədənli, möhkəm
 ورق زدن (vərəğ zədən) – vərəqləmək
 وزیدن (vəzidən) – əsmək
 وسط (vəsət) – orta
 وضع (vəz') – vəziyyət
 ولی (vəli) – lakin, amma
 وی (vey) – o
 ویران شدن (viran şodən) – dağılmaq

هَرگَز (hərgez) – heç vaxt
 هست (həst) – var, vardır
 هسته (həste) – tum (meyvə)
 هفت (həft) – yeddi
 هفتاد (həftad) – yetmiş
 هم (həm) – da, də (bağlayıcı)
 همان طور (həmantour) – eləcə
 همبستگی (həmbəstəgi) – bağlılıq, birlik
 همپایه (həmpəye) – tay – bərabər, bərabər
 همچون (həmçun) – kimi, oxşar
 همکار (həmkar) – həmkar, iş yoldaşı
 همکلاس (həmkelas) – sinif yoldaşı
 همه (həme) – hamı
 همگی (həmegi) – hamılıqla
 هنوز (hənuz) – hələ
 هینت (hey'ət) – astronomiya (elmi)

۶

یابنده (yabənde) – tapan
 یادآوری (yadavəri) – yada salma
 یاد دادن (yad dadən) – öyrətmək
 یاد گرفتن (yad gereftən) – öyrənmək
 یار (yar) – dost
 یازده (yazdəh) – on bir
 یافتن (yaftən) – tapmaq
 یخ (yəx) – buz
 یخچال (yəxçal) – soyuducu
 یک (yek) – bir
 یکباره (yekbare) – birdən, gözlənilmədən
 یکدیگر (yekdigər) – bir – biri
 یکسان (yeksan) – bərabər, bir cür, yeksan
 یکسره (yekserə) – birbaşa
 یکی (yeki) – biri, birisi, kimsə
 یگانگی (yeqanəgi) – birlik
 یلدا (yəlda) – ən uzun gece (22 dekabr gecəsi)
 یواش (yəvaş) – yavaş, ast

MÜNDƏRICAT

Giriş.....	4
Fars əlifbasının xüsusiyyətləri	6
Əlifba cədvəli	9
Hərflər	10
Əlavə işarələr	55
1-ci dərs	57
Sual əvəzlilikləri	59
İşarə əvəzlilikləri	59
2-ci dərs	61
Sual cümlələri	62
Şəxs əvəzlilikləri	63
3-cü dərs	66
İzafət birləşməsi və yanaşma	67
4-cü dərs	71
Önqoşmalar və son qoşma	71
5-ci dərs	77
«<» haqqında bəzi qeydlər. Varımdır, varındır ifadələri	78
6-cı dərs	82
Miqdar sayları	83
Cəm isimlər	83
Yiyəlik məfhumunun ifadə üsulları	86
7-ci dərs	89
Mənsubiyyət şəkilçiləri və onların yazılış qaydaları	90
8-ci dərs	93
Felin məsdər forması	94
Felin quruluşu	95
Şühudi keçmiş zaman	96

9-cu dər	100
Bitməmiş keçmiş zaman forması	103
Miqdar sayları (ardı)	104
10-cu dər	109
Vaxtın saat və dəqiqələrdə ifadə qaydaları	110
Sıra sayları «ya»-ye nəkər	113
11-ci dər	116
Keçmiş zaman feli sifəti	117
12-ci dər	122
13-cü dər	130
Uzaq keçmiş zaman forması	131
14-cü dər	136
İndiki zaman.	137
Ən işlək sadə və düzəltmə feillər və onları kökü	142
15-ci dər	149
مضارع التزامی – nin işlənmə məqamları	150
16-cı dər	153
Felin əmr şəkli	154
17-ci dər	159
İndiki zamanın davam forması.....	160
18-ci dər	164
Qəti gələcək zaman	165
Qeyri-qəti gələcək zaman	167
19-cu dər	170
مضارع التزامی –nin işlənmə məqamları (ardı)	172
Düzəltmə isimlər	173
20-ci dər	176
Felin şərt şəkli	178
Şərt budaq cümləsi	179

Söz-qoşmalar (ardı)	180
21-ci dərs	182
ماضى التزمى –nin işlənmə məqamları (ardı)	184
Sifətin quruluşca növləri	184
Düzəltmə sifətlər	185
Mürəkkəb sifətlər	186
22-ci dərs	189
Sifətin dərəcələri	190
Şəxssiz cümlələr	192
23-cü dərs	195
Hicri-şəmsi ili	196
Felin təsir qateqoriyası	197
24-cü dərs	200
İndiki zaman feli sifəti	202
25-ci dərs	205
Təyin budaq cümləsi	206
Ərəb dilinə məxsus (düzgün) cəm formalır	208
26-cı dərs	211
را son qoşması və «هـ» ön qoşmasının vəzifələri	213
27-ci dərs.....	216
Bitişən əvəzlilər (..)	217
28-ci dərs	221
Zərf. Quruluşca növləri	222
29-cu dərs	227
Düzəltmə isimlər (ardı)	228
30-cu dərs.....	232
Sinonim və antonim sözlər.....	235
Məlum və məchul feillər.....	236

31-ci dərs	239
32-ci dərs	245
33-c� dərs.....	250
Əlavə oxu materialı	256
Farsca – Azərbaycanca lügət	275
Mündəricat	310

TƏHMİNƏ RÜSTƏMOVA

FARS DİLİ
(qısa kurs)

«Elm və təhsil» nəşriyyatının direktoru:
Professor Nadir MƏMMƏDLİ

Dizayn: **Zahid Məmmədov**
Texniki redaktor **Rövşanə Nizamiqızı**

**«Elm və təhsil» nəşriyyatının direktoru:
professor Nadir MƏMMƏDLİ**

Yığılmağa verilmiş 14.08.2013

Çapa imzalanmış 06.09.2013

Şerti çap vərəqi 19,7. Sifariş № 512

Kağız formatı 60x84 1/16. Tiraj 500

**Kitab «Elm və təhsil» nəşriyyat-poliqrafiya
müəssisəsində hazır diapozitivlərdən çap olunmuşdur.
E-mail: nurlan1959@gmail.com**

**Tel: 497-16-32; 050-311-41-89
Ünvan: Bakı, İçərişəhər, 3-cü Maqomayev döngəsi 8/4.**